

TÜRKAD

**TÜRKİYE
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ**

Journal of Türkiye Studies

**CİLT: 02 SAYI: 03
HAZİRAN 2025**

Volume 2, Issue 3, June 2025

TÜRKİYE
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Journal of Türkiye Studies
(TÜRKAD)

Cilt 2, Sayı 3, Haziran 2025
Volume 2, Issue 3, June 2025

ISSN 3023-8749
E-ISSN 3023-8722

Sahibi/Owner
Prof. Dr. Nasrullah UZMAN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Yazı İşleri Müdürü/Managing Editor
Arş. Gör. Dr. Fatih ÖZEN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Yayın Türü/Type of Publication
Yaygın, Süreli, 6 Ayda Bir

Yayın Sıklığı/Publication Frequency
Yılda İki Sayı

Yayın Konusu/Subject of Publication
Sosyal Bilimler

Yayın Dili/Publication Language
Yayın dili Türkçedir. Almanca, Fransızca, İngilizce ve Rusça yazılar da kabul edilmektedir.

Adres/Address
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
Yenimahalle/ANKARA

Web
www.turkad.org

E-mail
turkiyearastirmalaridergisi@gmail.com

Grafik Tasarım/Graphic Designer
Nurhan AY

Baskı/Printing House
BERİKAN OFSET Matbaa
Ergazi Mh. 2306 Sk. No: 70 Gersan Y.Mahalle/ANKARA
Tel: (0535) 622 07 87 Eposta: berikan@berikanyayinevi.com.tr

EDİTÖR/EDITOR
Prof. Dr. İsmet TÜRKMEN
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi-TÜRKİYE

YAYIN KURULU/EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Apollinaria AVRUTİNA-Saint-Petersburg University-RUSYA
Prof. Dr. Cazim HADZİMEJLİC-University of Sarajevo-BOSNA HERSEK
Prof. Dr. Darya JIGULSKAYA-Russian Academy of Sciences-RUSYA
Prof. Dr. Mendigul S. NOGAYBAYEVA-Al-Farabi Kazakh National University-KAZAKİSTAN
Doç. Dr. Aynur İBRAHİMOVA-Azerbaijan National Academy of Sciences-AZERBAYCAN
Doç. Dr. Hasan Kazım KALKAN-Gazi Üniversitesi-TÜRKİYE
Doç. Dr. Kayrat BELEK-Kyrgyz-Turkish Manas University-KIRGIZİSTAN
Doç. Dr. Vadim KUZIN-North-Eastern Federal University-RUSYA
Dr. Öğr. Üyesi M. Batuhan ÇEKEN-Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi-TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Olcay KAHRAMAN-Sivas Cumhuriyet Üniversitesi-TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Taner LÜLECİ-Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi-TÜRKİYE
Dr. Gela GUNIAVA-University of Georgia-GÜRCİSTAN
Dr. Max SCHERBERGER-Georg-August-Universität Göttingen-ALMANYA

Dil Editörleri/Language Editors**Türkçe/Turkish**

Arş. Gör. Dr. Erdi ERBEDEN
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Almanca/German

Öğr. Gör. Dr. Asuman YAPRAK
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Fransızca/French

Dr. Öğr. Üyesi Aliye GENÇ
Gazi Üniversitesi

İngilizce/English

Öğr. Gör. Rıza ÖZUTKU
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Rusça/Russian

Arş. Gör. Sabina ÖZEN
Hacettepe Üniversitesi

İndeks Editörü/Index Editor

Arş. Gör. Yunus Emre DERE
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Bilişim Editörü/Web Editor

Öğr. Gör. Cansel ÇEKEN
Gazi Üniversitesi

Mizanpaj Editörü/Layout Editor

Arş. Gör. Fatih Mehmet NEFES
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Sekreteryas/Secretariat

Dr. Naz SARALI
Rana YALÇIN

Tüm Hakları Saklıdır/All rights reserved

Türkiye Araştırmaları Dergisi (TÜRKAD), uluslararası hakemli bir dergidir. Yaz (Haziran) ve Kış (Aralık) sayıları olmak üzere yılda iki kez basılı ve çevrimiçi olarak yayımlanır. Açık Erişim (Open Access) politikasını takip eder. Yazı gönderimi, değerlendirme süreci ya da yayın için ücret talep etmez. Yayımlanan yazılar için hiçbir şekilde telif ücreti ödemez. Makaleler intihal programından (Turnitin.com) geçirilerek benzerlik oranı tespit edilir. Türkiye Araştırmaları Dergisi, araştırma ve yayın etiği konusunda ulusal ve uluslararası standartları esas alır. Dergide yayımlanacak yazıların yayın sürecinde yazarların, hakemlerin ve editörlerin Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) ve World Association of Medical Editors (WAME) gibi uluslararası etik ilkelerine bağlı kalmaları; Basın Kanunu, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ve YÖK Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi gibi ulusal standartlara uymaları, bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırı eylemlerde bulunmamaları beklenir. Dergimize gönderilen çalışmalarda üretken yapay zekâ araçlarının kullanımı dergimizin yapay zekâ politikasına uygun olmak zorundadır. Dergide yayımlanan yazılar, yazarlarının kişisel görüşleridir. Yayımlanan yazıların her türlü mali ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir. Dergi, yayımlanan yazıların içeriği ile ilgili hiçbir sorumluluk kabul etmez. /Journal of Turkish Studies (TÜRKAD) is an international refereed journal. As Summer (June) and Winter (December) issues, it is published twice a year, in print and online. It follows the Open Access policy. It does not charge a fee for article submission, evaluation process or publication. It does not pay any royalties for published articles. The articles are checked through the plagiarism program (Turnitin.com) and the similarity rate is determined. Journal of Turkish Studies is based on national and international standards regarding research and publication ethics. During the publication process of articles to be published in the journal, authors, referees and editors must adhere to international ethical principles such as Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) and World Association of Medical Editors (WAME). They are expected to comply with national standards such as the Press Law, the Law on Intellectual and Artistic Works and the Council of Higher Education Interuniversity Board Scientific Research and Publication Ethics Directive, and not to take actions contrary to scientific research and publication ethics. The use of generative artificial intelligence tools in studies submitted to our journal must comply with our journal's artificial intelligence policy. The articles published in the journal are the personal opinions of their authors. All financial and legal responsibilities of the published articles belong to the authors. The journal assumes no responsibility for the content of published articles.

BİLİM KURULU/SCIENCE BOARD

Prof. Birsen ÇEKEN - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Abdullah GÜNDOĞDU - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet İLYAS - Harran Üniversitesi
Prof. Dr. Atakan AKÇAY - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Cemile KINACI BARAN - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Güljanat K. ERCİLASUN - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Gültekin AKENGİN - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Hakkı UYAR - Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Hale ŞIVGIN - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Hayati BEŞİRLİ - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. İlyas GÖKHAN - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. İsmet TÜRKMEN - Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Prof. Dr. Kemalettin KUZUCU - Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Konuralp ERCİLASUN - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Fatih KİRİŞÇİOĞLU - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa ALKAN - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa TURAN - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Necdet HAYTA - Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Sadullah GÜLTEN - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Selçuk URAL - Kafkas Üniversitesi
Prof. Dr. Serdar SARISIR - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Seyfullah YILDIRIM - Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Yusuf SARINAY - TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
Prof. Dr. Zakir AVŞAR - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Abdulkadir ÖZTÜRK - Ordu Üniversitesi
Doç. Dr. Alper ALP - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Cavit GÜZEL - Amasya Üniversitesi
Doç. Dr. Dilek TÜRKYILMAZ - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Hüsnü YÜCEKAYA - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. İsa KALAYCI - Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet SOLAK - Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Doç. Dr. Mesut KARAKULAK - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa TANRIVERDİ - İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. Recep Batu GÜNÖR - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Süleyman TEKİR - Sinop Üniversitesi
Doç. Dr. Tayfun HAYKIR - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Yunus Emre TEKİNSOY - Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Doç. Dr. Zeynep Serap TEKLEN - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ali ÇİÇEK - Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Metin ÖMER - Köstence Ovidius University
Dr. Semiha NURDAN - Vakıflar Genel Müdürlüğü

3. SAYI HAKEMLERİ/REFEREES OF THE 3th ISSUE

Prof. Dr. Abdulkadir GÜL - Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Prof. Dr. Nilüfer İLHAN - Yozgat Bozok Üniversitesi
Doç. Dr. Emine Bilgehan TÜRK - Giresun Üniversitesi
Doç. Dr. Gökmen KILIÇOĞLU - Düzce Üniversitesi
Doç. Dr. Muhammed KÖSE - Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Doç. Dr. Muhammet FIRAT - Fırat Üniversitesi
Doç. Dr. Murat TUMAY - İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa Necati ÇOBAN - Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Doç. Dr. Segah TEKİN - Necmettin Erbakan Üniversitesi
Doç. Dr. Serkan KEKEVİ - Düzce Üniversitesi
Doç. Dr. Süleyman Tekir - Sinop Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Erdal Taha AYDOĞDU - Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Fatma ÇELİK BAYRAM - Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Öğr. Gör. Dr. Merve USTA HACISALİHOĞLU - Anadolu Üniversitesi

Okuyucu Mektupları/Reader Letters: Dergimizde yayımlanan yazılar hakkında görüş, yorum ve önerilerinizi Yazı İşleri Müdürlüğüne gönderebilirsiniz. You can send your opinions, comments and suggestions about the articles published in our journal to the Editorial Directorate.

turkiyearastirmalaridergisi@gmail.com

TARANDIĞI İNDEKSLER & VERİ TABANLARI/INDEXES & DATABASES

Türkiye Araştırmaları Dergisi, Bielefeld Academic Search Engine, İdeal Online, Index of Academic Documents ve International Innovative Journal Impact Factor tarafından taranmaktadır. Journal of Turkish Studies is indexed by, Bielefeld Academic Search Engine, Ideal Online, Index of Academic Documents and International Innovative Journal Impact Factor.

EDİTÖRDEN/FROM THE EDITOR

Türkiye Araştırmaları Dergisi'nin (TÜRKAD) değerli okuyucuları,

Dergimizin 3. sayısını yayımlamanın gururunu yaşıyoruz. Bilindiği üzere dergimiz, sosyal bilimler alanında akademik niteliğe haiz çalışmaları yayımlamak ve bu yönde alanyazına katkı sağlamak üzere kararlılıkla yoluna devam etmektedir. Dergimizin bu sayısında da kıymetli araştırmacılarımızın değerli çalışmalarını bulacaksınız.

Dergimizin Ayrılcı-Bölücü Terör ve dinamiklerini merkeze alan bu sayısında, farklı disiplinlerde Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış 7 makaleyi sizlerle buluşturmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Doç. Dr. Abdullah Kutalmış Yalçın, *“15 Temmuz 2016 Darbe Girişiminin 9. Yıl Dönümünde Türkiye'nin FETÖ ile Mücadelesine Dair Bir Analiz”* başlıklı makalesinde 15 Temmuz 2016 hain darbe girişimine zemin hazırlayan sürece odaklanmış ve bu kalkışmanın hangi koşullar dahilinde kontrol altına alındığına değinmiştir. Dr. Fatma Nur Güven, *“Türkiye'nin PKK/PYD Terör Örgütü ile Mücadelesinde Suriye: Tarihsel Perspektif ve Güncel Gelişmeler Işığında Bir Değerlendirme”* başlıklı makalesinde Türkiye'nin PKK/PYD terör örgütüne karşı yürüttüğü mücadelenin Suriye boyutunu tarihsel perspektif ve güncel gelişmeler açısından analiz etmiştir. Doç. Dr. Süleyman Temiz, *“Japonya'da Ulusal Güvenlik Sorunsalı: PKK Örneği”* adlı makalesinde Japonya'da PKK'nın örgütsel faaliyetlerinin kapsamını, Kürt topluluğunun bu faaliyetlere doğrudan veya dolaylı tutumlarını ve Japonya'nın ulusal güvenlik stratejileri içerisinde PKK'ya yönelik geliştirdiği politikaları ayrıntılı bir biçimde analiz etmeyi hedeflemiştir. Dr. Öğr. Üyesi Meltem Uçgunoğlu Erarslan ise *“An Evaluation of the Impact of Terrorism on Socioeconomic Indicators in TRB and TRC Regions”* başlıklı makalesinde, terör olaylarının yalnızca fiziksel ve ekonomik kayıplar yaratmadığına, aynı zamanda uzun vadeli kalkınma hedeflerini de ciddi şekilde sekteye uğrattığına işaret etmiştir. Dr. Ayşe Yazar, *“Phenomenon of Late Modernization in Türkiye and Mexico: A Comparative Evaluation within the Context of Non-Westernism”* başlıklı makalesinde, Türkiye ve Meksika'nın 19. yüzyılda başlayan modernleşme gayretleri ve bunun sonuçlarının alındığı 20. yüzyılda ulus devlet inşa süreci tecrübelerini, iki ülke üzerinden karşılaştırmalı bir yöntemle ele almıştır. Dr. Öğr. Üyesi Fatih Erarslan, *“Separatist Terrorism in the First Century of the Republic: Historical Process, Actors and Changing Dynamics”* başlıklı makalesinde terörle mücadelenin yalnızca askerî yöntemlerle değil aynı zamanda sosyal, siyasi ve diplomatik boyutlarıyla da ele alınması gerektiği üzerinde durmuştur. Doç. Dr. Emel Hisarcıklılar ve Dr. Öğr. Üyesi Merve Yılmaz'ın beraber kaleme aldıkları *“Türk Romanında Yıkıcı ve Bölücü Faaliyetlerin Temsili: Küçük Ağa ve Pervaneler Örneği”* başlıklı makalelerinde, edebiyat aracılığı ile, tarihsel dönemlerin

arka planındaki zihinsel ve kültürel kuşatma süreçlerinin okuyucu tarafından anlaşılmasını hedeflemişlerdir.

Bu sayının ortaya çıkmasında emek sarf eden tüm arkadaşlarımıza, bu makaleleri titiz bir şekilde inceleme nezaketini gösteren hakemlerimize ve bilim kurulu üyelerimize müteşekkirimiz.

Saygılarımızla

Prof. Dr. İsmet TÜRKMEN

Araştırma Makalesi • Research Article

15 TEMMUZ 2016 DARBE GİRİŞİMİNİN 9. YIL DÖNÜMÜNDE
TÜRKİYE’NİN FETÖ İLE MÜCADELESİNE DAİR BİR ANALİZ

*An Analysis of Türkiye’s Fight Against FETÖ on the 9th Anniversary of the
July 15, 2016 Coup Attempt*

Abdullah Kutalmış YALÇIN 1-22

Araştırma Makalesi • Research Article

TÜRKİYE’NİN PKK/PYD TERÖR ÖRGÜTÜ İLE MÜCADELESİNDE
SURIYE: TARİHSEL PERSPEKTİF VE GÜNCEL GELİŞMELER
IŞIĞINDA BİR DEĞERLENDİRME

*Türkiye’s Counterterrorism Efforts Against the PKK/PYD in Syria: A
Historical and Contemporary Analysis*

Fatma Nur GÜVEN 23-44

Araştırma Makalesi • Research Article

JAPONYA’DA ULUSAL GÜVENLİK SORUNSALI: PKK ÖRNEĞİ

National Security Problem in Japan: The PKK Example

Süleyman TEMİZ 45-68

Araştırma Makalesi • Research Article

AN EVALUATION OF THE IMPACT OF TERRORISM ON
SOCIOECONOMIC INDICATORS IN TRB AND TRC REGIONS

*Terörün, TRB ve TRC Bölgelerindeki Sosyoekonomik Göstergeler Etkisi
Üzerine Dönemsel Bir Değerlendirme*

Meltem UÇGUNOĞLU ERARSLAN 69-92

Araştırma Makalesi • Research Article

PHENOMENON OF LATE MODERNIZATION IN TÜRKİYE AND
MEXICO: A COMPARATIVE EVALUATION WITHIN THE CONTEXT
OF NON-WESTERNISM

*Türkiye ve Meksika’da Geç Modernleşme Olgusu: Batı Dışılık Bağlamında
Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme*

Ayşe YARAR..... 93-116

TÜRKAD

Araştırma Makalesi • Research Article

SEPARATIST TERRORISM IN THE FIRST CENTURY OF THE
REPUBLIC: HISTORICAL PROCESS, ACTORS AND CHANGING
DYNAMICS

*Cumhuriyetin İlk Yüzyılında Ayrılıkçı ve Bölücü Terör: Tarihsel Süreç,
Aktörler ve Değişen Dinamikler*

Fatih ERARSLAN 117-140

Araştırma Makalesi • Research Article

TÜRK ROMANINDA YIKICI VE BÖLÜCÜ FAALİYETLERİN
TEMSİLİ: KÜÇÜK AĞA VE PERVANELER ÖRNEĞİ

*The Representation of Destructive and Divisive Activities in The Turkish
Novel: The Case of Küçük Ağa and Pervaneler*

Emel HİSARCIKLILAR-Merve YILMAZ 141-162

YAYIN İLKELERİ VE YAZIM KURALLARI 163-166

15 TEMMUZ 2016 DARBE GİRİŞİMİNİN 9. YIL DÖNÜMÜNDE TÜRKİYE’NİN FETÖ İLE MÜCADELESİNE DAİR BİR ANALİZ

An Analysis of Türkiye’s Fight Against FETO on The 9th Anniversary of the July 15, 2016 Coup Attempt

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Makale Geliş Tarihi: 02.12.2024

Makale Kabul Tarihi: 24.05.2025

Araştırma Makalesi

Künye: Yalçın, A. K. (2025). 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin 9. yıl dönümünde Türkiye’nin FETÖ ile mücadelesine dair bir analiz. *TÜRKAD*, 2 (3), s. 1-22.

Abdullah Kutalmış YALÇIN*

* Doç. Dr., Düzce Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü, Düzce/Türkiye.
kutalmisyalcin@duzce.edu.tr,
ORCID: 0000-0003-3176-6749

Content of this journal is licensed under
a Creative Commons Attribution-
Noncommercial 4.0 International License.

Özet

Türkiye Cumhuriyeti, 15 Temmuz 2016 Cuma günü 22.00 sularında daha önce Türk siyasi tarihinde örneği görülmemiş hunharca bir darbe girişimine maruz kalmıştır. Ne yazık ki uzun yıllar boyunca başta Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK), yargı ve emniyet bürokrasisi olmak üzere devletin temel kurumları içinde nüvelenen Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) yapılanması, darbe girişiminde bulunmuştur. Elebaşı Fethullah Gülen tarafından yönlendirilen bir grup asker, seçimle iş başına gelmiş olan meşrû hükûmeti devirmeye çalışmıştır. Başarısız olan darbe girişiminde TSK, FETÖ yapılanmasının vurucu bir kanadı olarak kullanılmaya çalışılmıştır. 15 Temmuz 2016, saat 22.00’da savaş uçakları sivil vatandaşları ve Türkiye Büyük Millet Meclisini (TBMM) bombalamış, Boğaziçi Köprüsü başta olmak üzere ana arterleri işgal etmiş ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan suikast girişimine maruz kalmıştır. 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimi darbecilerin taktiksel hataları, vatandaşın direnç göstermesi, sivil siyasetin kararlı duruşu ve medya organlarının desteğiyle bertaraf edilmiştir. Neticede 179 sivil, 62 polis ve 5 asker olmak üzere 246 vatandaşımız hayatını kaybetmiş ve binlerce vatandaşımız yaralanmıştır. Çalışmamız bu denli büyük bir toplumsal olayın akademik olarak analiz edilmesi ve darbe girişiminin 9. yıl dönümü için hazırlanmıştır. Çalışmada ilkin terör örgütü elebaşı Fethullah Gülen’in beslendiği kaynaklara ardından FETÖ’nün yapısına, nüve kazanmasına, onun takipçisi durumunda olan militan kitlesini artırmasına ve 15 Temmuz 2016 darbe girişimine zemin hazırlayan sürece odaklanılmıştır. Son olarak darbe girişimi günü yaşananlar ve sürecin kontrol altına alınmasına değinilmiştir. Böylece akademik literatürde yer edinmiş toplumsal bir olayın daha iyi irdelenmesine katkı sağlanmış olacaktır.

Anahtar sözcükler: FETÖ, Paralel Devlet Yapılanması, Kast Sistemi, Himmet, Demokrasi Nöbetleri.

Abstract

The Republic of Türkiye was subjected to a brutal coup attempt, unprecedented in Turkish political history, on Friday, July 15, 2016, at around 22.00. Unfortunately, the Fethullahist Terrorist Organization (FETO), which has for many years nucleated within the main institutions of the state, particularly the Turkish Armed Forces (TAF), the judiciary and the security bureaucracy, attempted a coup. A group of soldiers, led by the ringleader Fethullah Gülen, attempted to overthrow the legitimate elected government. The TAF was tried to be used as a striking wing of the FETO organization in the failed coup attempt. On July 15, 2016, at 22.00, fighter jets bombed civilian citizens and the Grand National Assembly of Türkiye (TBMM), major routes, especially the Bosphorus Bridge, were occupied, and President Recep Tayyip Erdoğan was subjected to an assassination attempt. The coup attempt of July 15, 2016, was eliminated thanks to the tactical mistakes of the coup plotters, the resistance of the citizens, the determined stance of civil politics and the support of media organs. As a result, 246 Turkish citizens, including 179 civilians, 62 police officers, and 5 soldiers, lost their lives, and thousands of the citizens were injured. This study was prepared for the 9th anniversary of the coup attempt and to academically analyze such a major social event. The study initially focused on the sources of the terrorist organization’s ringleader Fethullah Gülen, then on FETO’s structure, its formation, the process that paved the way for the militant mass of followers, and the coup attempt of July 15, 2016. Finally, the events on the day of the coup attempt and the control of the process were mentioned. Thus, it will contribute to a better examination of a social event that has gained a place in the academic literature.

Keywords: FETO, Parallel State Structure, Caste System, Benevolence, Democracy Watches.

Giriş

İnsanlık tarihi demokratik düzen açısından ciddi sorunların yaşanmasına sebebiyet veren darbeler ve darbe girişimlerinden oluşmaktadır. Türkiye’de ise 27 Mayıs 1960 ve 12 Eylül 1980 tarihinde olmak üzere bazı darbeler yaşanmıştır. Akabinde askerî vesayet tarafından ülke yönetimine el koyulmuş, siyasetçiler tutuklanmış, siyasi yasaklar getirilmiş ve siyasi partiler kapatılarak demokratik süreç kesintiye uğramıştır. 12 Mart 1971 Muhtırası ve 28 Şubat 1997 Muhtırası ise hükûmetlerin düşmesine neden olmuştur. 27 Nisan 2007 Muhtırası ise hükûmetin kararlı tutumu sayesinde bertaraf edilmiştir. Gerek Türkiye’de gerekse dünyanın farklı bölgelerinde yaşanan darbeler ve muhtıralar toplumların sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik hayatını olumsuz etkilemek suretiyle demokrasi ve insan haklarına da çok büyük zararlar vermiştir (Yavuzer, 2021).

Darbe ve darbe girişimlerinin birbirinden farklı temel dinamikler taşıması ise genel kabul gören bir durumdur. Bu manada 15 Temmuz 2016 başarısız darbe girişimi, daha önce yaşanan deneyimlerden ciddi bir sapma olarak devletin kurumları ve Türk Silahlı

Kuvvetleri (TSK) içine sızan Fetullahçı Terör Örgütü'nün (FETÖ) bir girişimi olarak Türk toplumunun karşısına çıkmıştır. 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971, 12 Eylül 1980 darbeleri ve 28 Şubat 1997'de ise ordunun toplum üstü ve seküler rolü başlıca refleks olarak öne sürülerek TSK içerisindeki bazı gruplar rejimi korumak için harekete geçmiştir. 15 Temmuz 2016'da ise TSK'nin darbe karşıtı kararlı tutumu darbe girişiminin askerî hiyerarşi içerisinde olmadığını göstermiştir. Bu nedenle 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin Türk siyasi tarihinde daha önce herhangi bir örneği görülmemiştir (Arı ve Çoban Öztürk, 2018).

15-16 Temmuz 2016'da 1980'lerden itibaren ordu, yargı ve emniyet başta olmak üzere devletin temel kurumları bünyesinde yapılanan ve elebaşı Fethullah Gülen tarafından yönlendirilen sözde “dinî” bir toplumsal yapılanmanın müntesipleri olan bir grup asker, meşru hükûmeti devirmeye çalışmıştır. Bu süreçte Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) savaş uçakları tarafından bombalanmış, Cumhurbaşkanı'na yönelik suikast girişiminde bulunulmuş, Boğaziçi Köprüsü başta olmak üzere kamusal alanlar ve şehirlerin ana arterleri işgal edilmiştir. 179 sivil, 62 polis ve 5 asker olmak üzere 246 kişi öldürülmüş ve binlerce vatandaş yaralanmıştır. Türkiye, 15 Temmuz 2016 darbe girişimini, vatandaşların sokağa inmesi, darbecilerin zamanlama hataları, medyanın sivil iktidara olan desteği, polis ve bir kısım askerî darbecilere karşı net tavır alması ve sivil siyasetin kararlı duruşu sayesinde bertaraf etmiştir. Bu girişim sekteye uğratıldıktan sonra hükûmet, ülkenin tamamını kapsayan bir olağanüstü hâl ilan etmiş ve darbe girişiminde bulunan terör örgütünün devletin kurumlarına “sızmış” tüm mensuplarını ve örgüte finansman desteği sağlayan tüm kuruluşları tasfiye etmiştir (Balcı ve Turan, 2017).

15 Temmuz 2016 darbe girişiminin yaşandığı saatlerden itibaren 10 Ağustos 2016 Çarşamba gününe kadar Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın inisiyatifi ve çağrısı doğrultusunda milyonlarca vatandaş meydanlarda özgürlük ve demokrasi nöbeti tutmuştur. Demokrasi nöbetleri her türlü demokrasi karşıtı girişimle mücadele için örnek teşkil etme potansiyeli taşımıştır. Böylece yüzyılın belki de en büyük toplumsal olaylarından biri olan 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sosyoloji ve siyaset bilimi literatüründeki yerini almıştır (Çoşkun ve Duran, 2016).

1. Terör Örgütü Elebaşı Fethullah Gülen

Erzurum'un Hasankale (Pasinler) ilçesine bağlı Korucuk köyünde 27 Nisan 1941'de doğan vaiz Fethullah Gülen, 15 Temmuz 2016 darbe girişimi öncesi takipçileri tarafından “Gülen Hareketi” olarak adlandırılan yapılanmanın başı, Türkiye Cumhuriyeti'nin resmî devlet söyleminde ise “Fethullahçı Terör Örgütü” (FETÖ) ve “Paralel Devlet Yapılanması” (PDY) olarak kabul edilen terör örgütünün elebaşısıdır (Törelî ve Döşkaya, 2023). Fethullah Gülen 1959'da Diyanet İşleri Başkanlığında vaiz olarak görev yapmaya başlamıştır. Fethullah Gülen gayriresmî vaazlarına ise 1962 yılında henüz askerlik

vazifesini ifa ederken başlamıştır (Şen, 2017). Fethullah Gülen’e askerlik hizmeti sırasında verilen dinleme ve telsizcilik görevi ise örgüt elebaşının erken dönem hatıratını yansıtmaktadır:

“Dört ay Yüksek Sürat’te kaldım. Bu arada, on parmak daktilo yazma ve bir de manipleyi kuvvetlendirme işleri vardı. İşin doğrusu vuruşum iyi değildi. Fakat alışım iyiydi. Sivilde en iyi olanlar kadar alışım kuvvetliydi de morsa vurmaya elim pek müsait değildi. Tamamen bilekle alakalı bir mesele Falso yapardım. Alışım iyi olduğu için beni orada tutmuş olabilirler. Üç dakikada beş yüz harf yazıyorduk.” (Erdem, 2017).

O dönemde vaazları nedeniyle hakkında dava açılan Fethullah Gülen askerlik vazifesinin ardından memleketi Erzurum’a dönerek Komünizmle Mücadele Derneği şubesi-nin kuruluşunda yer almıştır. Gülen, aynı dönemde Halk Evleri’nin şubesi içinde yeni görevler almıştır ve vaizliğe devam ettiği 1968 yılında Ege bölgesi vaizi olarak ataması yapılmıştır. Bu dönemde Fethullah Gülen’in takipçileri ise cemaat evlerini kurmaya başlamıştır (Şen, 2017). Görüldüğü üzere bir memur olmasına rağmen Fethullah Gülen’in tanınırlığı hayatın olağan akışına aykırı şekilde süratle artmaya başlamıştır. 1971 yılına gelindiğinde ise Fethullah Gülen’in yürüttüğü irticai faaliyetleri nedeniyle 7 ay hapiste kaldığı anlaşılmaktadır (Akgöllü, 2020).

Örgüt elebaşı Fethullah Gülen, ilkökul mezunu olmasına rağmen, yurt dışında özel okulların açılmasından önce onun kamuoyuna mal olmasında 60’lı yıllarda başladığı ve 70’li, 80’li yıllarda devam ettiği vaaz faaliyetleri oldukça etkili olmuştur. Örgüt elebaşı 1990 yılında ise Ankara’nın en merkezî ve büyük ibadethanesi olan Kocatepe Camisi’nin içinde vaaz verecek seviyede güçlü bir potansiyele ve destekçi kitlesine ulaşmıştır. Vaazlarında cemaat önünde ağlamak suretiyle çok farklı bir ruh hâline bürünen örgüt elebaşı Fethullah Gülen, hitabet tarzıyla dinleyiciler üzerinde tesir bırakmayı başarmıştır. Fethullah Gülen’in vaazları esnasında alınan ses kayıtları ve video kayıtları örgütün takipçi sayısını arttırmıştır (Demirci, 2017).

FETÖ elebaşının sohbetlerinde ve yayınlarında en çok dikkat çeken özelliği ise kullandığı üslup ve dilin çok sembolik olmasıdır. Çünkü Fethullah Gülen kalabalık yığın-lara hitap ettiği konuşmalarında günlük yaşantısının aksine kelimeleri farklı anlamlara gelecek şekilde kullanmaktadır. Fethullah Gülen’in konuşmalarında sürekli dinî kavramlar ön plana getirilerek örgüt militanları etkilenmeye çalışılır. O, konuşmalarında ezoterik bir üslup tarzını benimseyerek kendi inandırıcılığını artırmakta ve hazırunu baskı altına almaya çalışmaktadır (Ertem, 2021). FETÖ elebaşı Fethullah Gülen konuşmalarında “ben” yerine sürekli olarak “biz” vurgusunda bulunmuştur. Çünkü örgüt, bireyden sahip olduğu değerleri bir an önce terk edip, örgütün normlarını taşımasını istemektedir. Aynı zamanda, Fethullah Gülen kendisini “kâinat imamı” olarak adlandır-masıyla dinî bir şahsiyet rolü üstlenmek istemiştir. Elebaşı Fethullah Gülen kendisine atfettiği bu pozisyonundan hareketle örgüt üyelerine hiçbir zaman isteklerini doğrudan söylememiş, dolaylı bir iletişim kanalı kurmayı tercih etmiştir. Onun kullandığı iletişim

teknîği insanlar üzerinde mistik bir etki oluşmasına sebep olmuştur. Bu mistik konumu ve referans aldığı ezoterik kavramlar sayesinde kendisini Mehdi ilan etmiştir (Polis Akademisi Başkanlığı, 2017).

Bu yöntemlerle özellikle İzmir'in Bornova ilçesinde vaazları ile tanınırlığını arttırmış olan Fethullah Gülen 1977 yılında Türkiye genelinde gezilere çıkmak suretiyle birtakım toplantılar tertip etmiştir. O, vaazlarına katılan kişilerden elde ettiği finansman desteği sayesinde Işık Evleri adını verdiği on iki ayrı öğrenci evi açmış ve yurt kurmuştur. Orta ve alt gelir grubunda yer alan ailelerin muhtaç çocuklarını Nur Kamplarına kanallandırmıştır. 1972 yılından itibaren ise himmet adı altında bağış toplamaya başlamıştır. Fethullah Gülen'in bu noktadaki asıl amacının tanınmak ve yeni örgüt üyeleri kazanmak olduğu aşikârdır. 1979 yılında çıkardığı Sızıntı isimli dergi ise Fethullah Gülen açısından yeni dergi aboneleri ve örgüte fon sağlayacak yeni iş insanları anlamına gelmiştir. 12 Eylül 1980 darbesinden sonra hakkında yakalama kararı çıkarılan Fethullah Gülen, 1986 yılında şahsına isnat edilen suçların tümünden beraat etmiştir (Akgöllü, 2020).

Fethullah Gülen ve onun yöneticisi olduğu terör yapılanması zamanla “Gönüllüler Hareketi” ve “Hizmet Hareketi” olarak adlandırılmaya başlamıştır. Örgüt içinde sorgusuz ve sualsiz itaat edilen bir şahıs olmayı başaran Fethullah Gülen, örgütün müntesiplerine mesihanik bir din öğretisi içinde anlatılmıştır. Fethullah Gülen örgüt içinde hoca efendi, kâinat imamı, mehdi ve muhterem olarak adlandırılmıştır. İddianamelere yansıyan tanık beyanları ise bu durumu destekler niteliktedir (Dönmez, 2019).

Örgüt elebaşı Fethullah Gülen kendi yapılanmasını uzun bir süre Nurcu ekol içerisinde bir kol şeklinde teşkilatlandırmaya çalışmıştır. 1960'lı yıllardan itibaren Okuyucu grup içerisinde yer alan Fethullah Gülen 1970'li yıllar boyunca kendi grubunu kurmaya çalışmıştır. Bu dönemde örgüt elebaşı Fethullah Gülen, Said Nursi'nin eserlerini okutmuştur. Bu sayede, Said-i Nursi'nin takipçileri arasında belirli bir meşruiyet sağlayarak yapılanması için taban kazanmıştır. FETÖ elebaşının 1990'lı yıllar boyunca ağırlıklı olarak dini referansları Said-i Nursi ve Risaleler olmuştur. Fethullah Gülen 2000'lerin başından itibaren bu yapıdan kendisini ve örgütünü tamamen ayırmıştır (Polis Akademisi Başkanlığı, 2017).

2. FETÖ'nün Yapısı, Nüve Kazanması ve 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimine Giden Süreç

15 Temmuz 2016 darbe girişimi sürecini analiz edebilmek için öncelikle FETÖ'nün devlet içerisindeki yapılanmasına değinilmesi gerekmektedir. Elebaşılığını Fethullah Gülen'in üstlendiği yapılanma 2013 yılı sonlarına kadar “Cemaat”, “Gülen Cemaati”, “Fethullah Gülen Cemaati”, “Hizmet Hareketi”, “Gönüllüler Hareketi” olarak anılmıştır. 2013 yılında meşru hükûmete karşı düzenlenen 17-25 Aralık operasyonu sonrasında ise bu yapılanma, PDY ve FETÖ şeklinde tanımlanmıştır (Beşikçi, 2021).

15 Temmuz 2016 darbe girişimi doğal olarak yıllar boyunca devam ettirilen hem sistematik hem de illegal bir yapılanmanın sonucudur. Nitekim FETÖ, 15 Temmuz 2016

öncesi TSK’ya yönelik saldırılarını yoğunlaştırmış, kumpas davalarını bir araç olarak kullanmış ve asimetrik saldırılarını başlatmıştır. FETÖ’nün saldırıları neticesinde farklı rütbelere birçok askerî personelin meslek hayatı sona ermiş ve askerî personelin bir kısmı hapse atılmıştır. FETÖ, askerî personelin ordudan tasfiye edilmesini sağlamıştır. Böylece terör örgütü ordu bünyesinde kendisine alan açmıştır (Şanver, 2018).

Dönemin tanıklarından ve aynı zamanda darbe girişimi gecesi Genelkurmay Başkanlığı önünde karnından vurularak gazi olan Psikiyatri Doktoru Prof. Dr. Ali Bozkurt, 15 Temmuz gecesi kalkışmaya seyirci kalmak istemediği için darbecilere direniş göstermiştir. Bozkurt, 1983 yılında Kuleli Askerî Lisesinden birincilikle mezun olmuş, 1983-1989 yılları arasında Gülhane Askerî Tıp Akademisinde (GATA) okumuştur. Bozkurt daha lise yıllarında kara listeye alındığını ifade etmiş ve mesleki hayatı devam ederken kendisine ihbar mektupları ulaştığı, şahsına kadro verilmeyerek asılsız iddialarla şahsının FETÖ yapılanması tarafından sindirilmeye çalışıldığını nakletmiştir. Bozkurt’un ifadeleri FETÖ’nün TSK içerisindeki yapılanma faaliyetlerini gözler önüne seren örneklerden sadece biridir (Görgülü, 2016).

FETÖ yapılanması yedi ayrı tabakadan oluşan hiyerarşik ve katı bir kast sistemini temel almaktadır. Kastlar arasında geçiş mümkün olmakla birlikte dördüncü tabakadan sonra bu geçiş örgüt elebaşı Fethullah Gülen’in onayına sunulmaktadır. Hiyerarşinin birinci katını, örgüte romantik bir bağ ile maddi destek veren halk tabakası oluşturmaktadır. İkinci kat, FETÖ yapılanmasının okul, dersane vb. kurumlarında çalışanlardan oluşmaktadır. Üçüncü kat, ideolojik örgütlenme tabakası niteliğine haiz olan, örgütün gayriresmî çalışmalarında görev alan kişilerden oluşmaktadır. Bu tabaka örgütün ideolojisini ileri derecede benimsemiş olan ve çevresine de örgüt fikirlerini aşılayan tabakadır. Kaymakam, vali, müfettiş, general ve şehir sorumluları bu tabaka içinde yer almaktadır. Bu yöneticiler, imam ve abi konumundadır. Dördüncü kat, teftiş-kontrol tabakası olup, örgütün tamamını denetler. Bu tabakaya sadece örgüte bağlılık ve itaatte önemli bir merhaleye ulaşmış kişiler yükselir. Bu kişiler örgüte çocuk yaşta kazandırılanların arasından seçilir. Beşinci kat ise organizasyon tabakasıdır. Gizliliğin hat safhada olduğu bu tabakadakiler birbirlerini çok az tanır ve bizzat Fethullah Gülen tarafından atanırlar. Bu tabaka devlet kadrolarındaki yapılanmayı organize edip yürütür. Bu tabakaya örgüt içinden evlilik yapanlar yükselmektedir. Altıncı kat ise Fethullah Gülen ile daha alta yer alan tabakaların irtibatını sağlayan, görev değişikliklerini Fethullah Gülen’in onayına sunan ve diğer bazı tabakalarda olduğu gibi Fethullah Gülen tarafından atanan kişilerden oluşmaktadır. Yedinci kat ise doğrudan Fethullah Gülen tarafından atanan ve on yedi kişiden oluşan kurmay tabakadır (Dönmez, 2019).

Görüldüğü üzere FETÖ, fiziksel yapılanmasını dinî bir cemaat görünümü olarak lanse etmesine rağmen bunun çok daha ötesinde farklı bir misyona sahip olmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığının şûra kararlarında FETÖ’nün din istismarı 6 ana başlık altında analiz edilmektedir:

- “1- Konjonktürel şartlara göre din anlayışı ve dili oluşturma,
- 2- Ahlakilik yerine pragmatist bir yaklaşım tarzının esas alınması,
- 3- Kendi din anlayışını ve uygulamalarını meşrulaştırmak için uygun bir fıkıh oluşturma,
- 4- Oluşturulan sahabe imajı ve mensupları sahabe ile özdeşleştirme stratejisi,
- 5- Bir istismar noktası olarak beddua etme,
- 6- Fetvaları kendi amaçları doğrultusunda biçimlendirerek vermek” (Bağlı, 2019)

Örgüte yeni katılan gençlere yönelik olarak ise önce Fethullah Gülen’in videolarının içinde yer aldığı kasetler aracılığıyla telkinler yapılmakta ardından beyin yıkama süreci başlamaktadır. Ardından örgütün yeni üyeleri için hazırlanan bir yemin metni Kur’an’a el basılarak okutulmaktadır. Yemin metni şöyledir:

“Gücümün yettiği kadar Kur’an’ı hayatımın amacı edineceğime, kardeşlerime karşı sadakat izinde bulunacağıma, halkın ve talebe arkadaşların izzet ve onurlarını izzetim ve onurum kadar yükseltmeye çalışacağıma, kusurlarımın hatırlatılması karşında memnuniyet ihzar edeceğime, dahilden ve hariçten gelen bilumum taarruz ve tenkitleri, ‘nefsime yapılmış’ gibi ‘ret’ edeceğime, bilumum karar listesindeki esaslara riayette bulunacağıma, hizmet adına uhdeme aldığım vazifeleri veya kararlar bana tahmil edilen mükellefiyetleri, ‘itirazsız’ yerine getirmeye çalışacağıma, Kur’an’a bağlılıktan hiçbir surette ayrılmayacağıma, *münferit hareket edip bu kararlara muhalif davrandığım an, ihtiyarım ile bu kadrodan kendimi ıskat edip, ‘herhangi bir talebe gibi’ dershanede vazifeme devam edeceğime*, ‘Vallah-Billah’ kasemleriyle yemin ediyor ve bu yeminin ‘La Yen Kati’ olmasına, ‘Cenab-ı Hakkı istişhatta bulunuyorum.” (Akgöllü, 2020).

FETÖ paralel devlet yapılanması olarak darbe girişimi öncesi ulaştığı siyaset, bürokratik ve güvenlik mekanizmaları içerisindeki saha etkinliğini asker, polis, yargı, bürokrasi ve istihbarat teşkilatına nüfuz ederek sağlamlaştırmıştır. Beşeri sermayesini ise dershaneler, özel eğitim kurumları, öğrenci evleri ve yurtlar aracılığıyla sağlamıştır. Kitlesele gücünü ise basın-yayın alanında onlarca TV kanalı, radyo istasyonu, gazete, dergi, haber ajansı ve kitabevleri aracılığıyla sağlamıştır. FETÖ uluslararası arenada yer edinmesini ise kurduğu vakıf ve dernek, sivil toplum kuruluşları, dinler arası diyalog çalışmaları ve entelektüel ve kültürel faaliyetlerine borçludur. Terör örgütü ekonomik gücüne ise kurduğu banka, finans ve sigorta kuruluşları sayesinde ulaşmıştır. FETÖ, iş dünyası içerisindeki konumuna ise 2005’te kurulan ve 80 ilde 211 iş adamı derneği, yaklaşık 55 bin girişimci ve 140 bin şirketten oluşan Türkiye İş Adamları ve Sanayiciler Konfederasyonu (TUSKON) aracılığıyla ulaşmıştır (Ünay ve Dilek, 2017). Tablo 1. FETÖ’nün finansal kaynaklarını detaylı olarak göstermektedir:

Tablo 1. FETÖ’nün finansal kaynakları

KURUMLAR	YURT İÇİ	YURT DIŞI
İlk, Orta ve Lise (Kolejler)	1.700	2.500
Dershane	1.000	-
Üniversite	15	10
Yurt	449	200
Dernek ve Vakıf	1.225	1.500
Sağlık Kuruluşu	35	15
Şirket	8.000	3.000
Banka	1	-
Haber Ajansı	3	-
TV Kanalı	16	-
Radyo İstasyonu	23	-
Gazete	45	-
Dergi	15	-
Yaymevi	29	-

Kaynak: (Ünay ve Dilek, 2017).

TUSKON’u oluşturan federasyonlardan bazıları ise “Anadolu İşadamları Federasyonu (ANFED), Marmara İş Hayatı Dernekleri Federasyonu (MARİFED), Ege ve Batı Akdeniz Sanayici ve İşadamları Federasyonu (EDİFED), Karadeniz Sanayici ve İşadamları Dernekleri Federasyonu (KASİF), Doğu Anadolu Sanayici ve İşadamları Dernekleri Federasyonu (DASİDEF), Anadolu Sanayici ve İşadamları Dernekleri Federasyonu (ANSİDEF), Güneydoğu Anadolu Sanayici ve İş adamları Dernekleri Federasyonudur (GÜNSİAF)” (Yolcu, 2023).

Darbe girişimi öncesi yaşanan Rahip A. Santoro, Hrant Dink cinayetleri, Deniz Baykal’ın bir kaset skandalının ardından genel başkanlıktan istifa etmesi ve 2011 genel seçimleri öncesi Milliyetçi Hareket Partisine (MHP) yönelik kaset kumpasları FETÖ’nün siyasette, askerî ve sivil bürokraside kadrolaşması amacını taşımıştır (Üzülmez, 2016). Hatırlanacağı üzere FETÖ tarafından MHP’ye yönelik kaset kumpasları da partinin kurumsal kimliğine zarar verme stratejisinin bir sonucu olarak tarihe geçmiştir (Yalçın, 2021). Bu gelişmelere ek olarak 17 Aralık 2013 günü İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Vekili Zekeriya Öz’ün koordine ettiği, Cumhuriyet Savcısı Celal Kara ve Mehmet Yüzgeç’in yürüttüğü soruşturma neticesinde 89 kişi “rüşvet, görevi kötüye kullanma, ihaleye fesat karıştırma ve kaçakçılık” suçlamalarıyla göz altına alınmıştır. Tutuklananlar arasında bakan çocukları, iş adamları, üst düzey banka yöneticileri ve belediye başkanları bulunmaktadır. 25 Aralık’ta ise Savcı Muammer Akkaş tarafından “suç işlemek amacıyla örgüt kurmak ve yönetmek, ihaleye fesat karıştırmak ve rüşvet” suçlamasında bulunduğu 96 kişiye suçlama yönlendirmiş ve 41 kişilik gözaltı listesi hazırlamıştır.

Fotoğraf 1. Sızıntı dergisinin Ekim 2015 ve Mayıs 2016 tarihli kapak görselleri

Bunun üzerine dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından paralel yapı vurgusu yapılarak hükûmetin ve ekonominin PDY tarafından hedef alındığı ifade edilmiştir. Yaşanan gelişmelerin ardından dönemin İçişleri Bakanı, Ekonomi Bakanı, Çevre ve Şehircilik Bakanı ve Avrupa Birliği Bakanı görevinden istifa etmiştir. 17 Aralık'ın ardından emniyet bürokrasisi içinde köklü değişiklikler yapılmıştır. 17 Aralık ve 25 Aralık dosyaları ilgili savcılardan alınmış ve daha sonra meslekten ihraçları talep edilmiştir (Çuhadaroğlu, 2017).

Bu gelişmelerden bir süre sonra FETÖ'nün darbe girişiminde bulunma ihtimalinin yüksek olduğu anlaşılmıştır. Terör örgütü üyelerine üstü örtülü verilmek istenen sembolik mesajlar Sızıntı dergisinin kapak görselleri ve Zaman gazetesinin 2015 yılının son aylarında yayınlanan reklam filmine yansımıştır. Sızıntı'nın bir kültür dergisi olmasına rağmen böyle bir kapak hazırlaması hayatın olağan akışına aykırıdır. Derginin Eylül 2015 kapağında uçaklar, helikopterler ve büyük bir gemi yer almaktadır. Kapakta yer alan dörtlük ise örgüt elebaşı Fethullah Gülen'e hitaben kaleme alınmıştır. Sızıntı'nın Mayıs 2016 tarihli kapak görselinde ise askerî üniformalı bir kişinin kapıyı açarken görüntülenen bir resmi yer almaktadır. Zaman gazetesinin 2015'te yayınlamaya başladığı reklam filminde ise ürkütücü bir siren sesi çıkartarak şehrin semalarında yükselen bir

helikopterin ani bir kesintiyle kaybolması ve ardından beklenmedik bir şekilde gülen bir bebeğin suretinin gösterilmiş olması dikkat çekicidir (Polis Akademisi Başkanlığı, 2017).

FETÖ’nün 2000’li yılların başından itibaren meşru hükümetlere karşı sürdürdüğü operasyonlardan güç kaybederek çıkması ve Ağustos ayında yapılacak Yüksek Askerî Şura öncesi tasfiye edileceğini ön görmesiyle FETÖ yapılanması, hükûmeti devirme ve kendi terör yapılanmasını iktidar yapma saikiyle bir kalkışmada bulunmuştur (Bağlı, 2019).

3. 15 Temmuz 2016 Hunhar Darbe Girişimi ve Darbe Girişiminin Bertaraf Edilmesi

15 Temmuz’da TSK içerisinde konuşlanmış FETÖ iltisakı bulunan bir grup subay tarafından Genel Kurmay Başkanlığı Karargahı’nda başlatılan darbe girişimi, 22 saatte kontrol altına alınmıştır. 15 Temmuz 2016 Cuma günü saat 22.00 sularında başlayan darbe girişimi 16 Temmuz Cumartesi günü saat 20.02’de bertaraf edilmiştir. FETÖ’nün darbe girişimi sırasında Başbakan Binali Yıldırım ilkin NTV, ardından A Haber televizyon kanallarının canlı yayınlarına bağlanarak bir kalkışma girişimi olduğunu ve devletimiz tarafından buna izin verilmeyeceğini ifade etmiştir (Ertürk ve Yıldız, 2023). Bu açıklamaların ardından 16 Temmuz 2016 saat 00.26 sularında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın bir televizyon kanalının Ankara temsilcisi aracılığıyla yaptığı görüşme adeta bir dönüm noktası olmuştur (Aktaş, 2021). Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan katıldığı canlı yayınında CNN Türk Ankara temsilcisi Hande Fırat’ın telefonu üzerinden facetime aracılığıyla halka şu mesajları vermiştir:

“Bugünkü bu gelişme gerçekten Silahlı Kuvvetlerimizin içerisindeki bir azınlığın ne yazık ki kalkışma hareketidir ve bu malum yapıya ait, paralel yapılanmanın teşvik ettiği, üst akıl olarak onların kullandığı bir harekettir. Ülkemizin birliği, beraberliği, bütünlüğüne yönelik bu harekete karşı inanıyorum ki milletçe vereceğimiz güzel bir cevapla bunlar gerekli olan cezayı alacaklardır. Şu anda bu milletin imkânlarıyla ortaya konmuş olan tankı, topu, uçağını, helikopterini kullanarak milletin üzerine gelmenin bedelini bunlar çok ağır ödeyeceklerdir. Bu konuda gerek Cumhurbaşkanınız olarak gerek Başbakanımız, hükûmetimiz olarak bizler atılması gereken adımlar neyse dik durmak suretiyle bu adımları atacğız. Bunun bedelini asla bizler farklı bir şekilde yorumlayamayız ve meydana da onlara bırakamayız. Yapmış oldukları işgali de çok kısa sürede ortadan kaldıracğımıza inanıyorum. Kararlı bir şekilde bu işin üzerine gideceğimizi özellikle bildirmek istiyorum ve bu konuda kararlılığımızı kimsenin test etmeye de gücü yetmeyecektir. Bu arada milletime de bir çağrı yapıyorum, o da şudur: Milletimizi illerimizin meydanlarına davet ediyorum. Havalimanlarına davet ediyorum ve milletçe meydanlarda, havalimanında toplanalım ve bunların o azınlık grubu, tanklarıyla, toplarıyla

gelsinler ne yapacaklarsa halka orada yapsınlar. Halkın gücünün üstünde bir güç ben tanımadım bugüne kadar” (Özdil, 2018).

Görüldüğü üzere medyanın politika oluşturmadaki tesiri 15 Temmuz darbe girişimi sürecinde basın çalışanları aracılığıyla gündeme gelmiştir. Bu nedenle medyanın sivil toplum üzerindeki kanaat oluşturunca etkisi yadsınmamalıdır (Tauscher vd., 2017). Çünkü medya toplumu şekillendiren, toplumun nasıl hareket etmesi gerektiğine yön veren ve toplumun algısını yönlendiren lokomotif bir güçtür. Medya kuruluşları bu yönünden dolayı darbe girişimi esnasında hedef alınan noktaların başında gelmiştir. Türkiye’de yaşanan geçmiş darbeler incelendiğinde özel televizyon kanalları ve radyo kanalları olmadığı için ulusal yayın yapan medya organlarının ele geçirilmesi darbenin başarılı olmasını sağlamıştır. Ancak 15 Temmuz’da Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) binası işgal edilerek spiker Tijen Karas’a zorla bildiri okutulmuş, CNN Türk ve Hürriyet binaları basılmış, Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme A.Ş.’ye (TÜRK-SAT) müdahalede bulunulmuş ve internete erişim kısıtlanmıştır. Medya kuruluşları bu sırada halkla birlikte demokrasiden yana tavır göstermiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın canlı yayına bağlanarak halkı sokağa davet etmesi ve camilerden sela okunması suskunluk sarmalının kırılmasına neden olmuş ve darbe girişiminin başarısızlıkla sonuçlanmasına büyük katkı sağlamıştır (Aktaş, 2021). Minarelerimizden yükselen ışıklar ve sela sesleri ise darbe girişimine direnen tüm vatandaşların moral ve motivasyonunu artırmıştır (İsimiz, 2017a).

Öte yandan darbe teşebbüsünde bulunan FETÖ üyeleri, 03.17 sularında TRT’nin yanı sıra CNN Türk binasını işgal etmiştir. Ancak kanalın tecrübeli Genel Müdürü Erdoğan Aktaş arkadaşlarını sakinleştirmek, stüdyoyu organize etmek, rejiyi organize etmek ve yayında kalmaya devam etmek suretiyle direniş göstermiştir. 03.43’ten itibaren ise asayişin sağlanmasıyla birlikte yayın akışı devam ettirilmiştir (Özdemir ve Taş, 2016).

Anlaşıldığı üzere 15 Temmuz tarihli darbe girişiminin ana omurgasını ordu hiyerarşisi dışından, FETÖ tarafından yönetilen bir grup asker oluşturmuştur. Bu nedenle darbeciler kurumsal bir saikle değil darbe gününe kadar inşa etmiş oldukları sosyolojik temelin üzerinde hareket etmiştir. Örneğin darbe sürecinde ordu imamı olan Adil Öksüz, Ankara Kazan’daki Akıncılar üssünde yakalanmıştır. Ayrıca bu süreçte FETÖ mensubiyeti nedeniyle Emniyet Müdürlüğü ile ilişkileri kesilen polis memurları, TÜBİTAK uzmanları ve yargı mensupları aktif rol oynamıştır. Bu gelişmeler 15 Temmuz 2016 günü ordunun FETÖ’nün vurucu aparatı olarak kullanıldığını gözler önüne sermiştir (Alkan, 2016).

Darbe girişiminin seyrini değiştiren ve kutlu direnişin önemli bir sembolü hâline gelen Ömer Halisdemir ise Özel Kuvvetler Komutanı Zekai Aksakallı’nın emrine uymak suretiyle darbeci Tuğgeneral Semih Terzi’yi öldürerek Özel Kuvvetler Komutanlığı’nın ele geçirilmesini engellemiş ve darbenin seyrini değiştirmiştir (Kazdal, 2017). Ne yazık ki Ömer Halisdemir direniş gösterdiği sırada darbeci askerler tarafından şehit edilmiştir (İnci, 2017).

15 Temmuz gecesi darbe girişimine karşı ilk siyasi çıkışı yapan lider ise MHP Lideri Devlet Bahçeli olmuştur. Devlet Bahçeli saat 22.00’de Başbakan Binali Yıldırım’ı telefonla arayarak kalkışmanın kabul edilemeyeceğini ve MHP’nin Türkiye Cumhuriyeti hükûmetinin ve demokrasinin yanında olduğunu belirtmiştir (Yalçın, 2019). MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, seçilmiş hükûmete telefonla destek mesajı verdikten sonra yaptığı yazılı açıklamada şunları ifade etmiştir:

“...Türkiye yakın tarihinde defalarca askerî darbe girişim ve tecrübesini yaşamıştır. Türk milleti her seferinde darbelerin yıkım ve acı sonuçlarına muhatap kalmıştır. Şu an ülkemiz kriz ve belirsizlik sarmalının dibindedir. Herkes bilmelidir ki, demokrasiden taviz istikbal ve istiklalden kopuş demektir. Milliyetçi Hareket Partisi her türlü demokrasi dışı arayışa tavırlı ve karşıdır...” (Yalçın, 2019).

Darbe girişiminin ardından Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nun yaptığı ilk açıklama ise şöyledir: “Bu ülke darbelerden çok çekmiştir. Aynı sıkıntıların yeniden yaşanmasını istemiyoruz. Cumhuriyet’e ve demokrasimize sahip çıkıyor, inancımızı eksiksiz bir şekilde koruyoruz. Herkes çok iyi bilmeli ki Cumhuriyet Halk Partisi, parlamenter demokrasimizin vazgeçilmezi olan yurttaşlarımızın özgür iradesine bağlıdır.” (İsimsiz, 2017b).

Darbenin henüz başarısız kılındığı 16 Temmuz 2016 tarihinde, örgüt elebaşı Fethullah Gülen’in Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) gündüz olmasına rağmen darbe girişiminden yaklaşık 10 saat sonra Türkiye saati ile 07.38’de yaptığı açıklama ise şöyledir: “50 yıldır birçok askerî darbeye acı çekmiş biri olarak, böylesi bir girişim ile aramda herhangi bağ kurulması özellikle rencide edicidir. Bu tip suçlamaları kesin bir dille reddediyorum.” (Şen, 2017).

Dikkat edilecek olursa 15 Temmuz darbe girişimi, Türkiye’nin gerek ulusal gerek uluslararası yönden bir güvenlik boşluğu sarmalına temas etmeye başladığı dönemde yapılmıştır. Türkiye, Partiya Karkerên Kurdistanê (PKK) ile terörle mücadeleye devam ederken ve Suriye sınırlarında Irak ve Şam İslam Devleti’ne (İŞİD) karşı yapılan savaşın içinde aktif olarak yer alırken FETÖ, 15 Temmuz darbe girişimini gerçekleştirmiştir (Derman vd., 2024). Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın şu sözleri bu savı desteklemektedir:

“Bir taraftan terörle mücadele ederken, diğer taraftan bütün terör örgütlerinin ortağı durumunda olan Fetullahçı Terör Örgütü’nün darbe girişimini püskürttük. Bunu işte o akşam çağrımıza uyan milletimizle beraber yaptık. Bu millet alnı öpülesi bir millettir. Hani şair diyor ya, ‘Yürüyeceksin, millet yürüyecek arkandan’ diye; elhamdülillah millet arkamızdan yürüdü ve bizi yalnız bırakmadı. Bir anda hepsi meydanlara, havaalanlarına doldu, doluştu. Ama bir farkı vardı. Neydi? Bizim milletimiz tankların altına yattı, F-16’lardan F-4’lerden kaçmadı, helikopterlerin o mermilerine karşı göğsünü siper etti. Şairin ‘Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın’ dediği gibi; benim

milletim göğsünü siper etti ve bu hayâsızca akını püskürttü. Çünkü onun istiklalinin de istikbalinin de sigortası imanıydı, bunu yaptı” (İsimsiz, 2020).

TBMM’de darbe girişimi sonrası Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Halkların Demokratik Partisi (HDP) meclis grupları tarafından ortak bir bildiri yayınlanmıştır (Usta, 2019). 7 Ağustos’ta AK Parti, CHP ve MHP’nin katılımıyla Yenikapı’da Demokrasi ve Şehitler Mitingi düzenlenmiştir. 15 Temmuz, 2429 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun’da 25.10.2016 tarihinde yapılan değişiklikle Demokrasi ve Millî Birlik Günü olarak ilan edilmiştir (Tuncer, 2021). Darbe girişiminin bastırılmasını müteakiben Cumhurbaşkanı tarafından 20 Temmuz 2016 tarihinde Millî Güvenlik Kurulunun da (MGK) görüşü alınarak yurdun tamamında üç ay süre ile olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmiştir. Bu süreci takiben üçer aylık dönemler hâlinde OHAL yedi kez uzatılmış ve bu süreç 18 Temmuz 2018 tarihine kadar devam etmiştir. OHAL’in devam ettiği iki yıl boyunca otuz civarında Kanun Hükümünde Kararname (KHK) çıkarılmış olup, bu KHK’lar ile sivil alanda ve devlet yönetimini ilgilendiren alanlarda önemli düzenlemeler hayata geçmiş, Fetö iltisaklısı kamu görevlileri ihraç edilmiştir. OHAL dönemi içinde KHK’larla yapılan düzenlemeler, Türkiye’nin 2017 referandumu ile yürürlüğe giren Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nin altyapısını oluşturmuştur (Arıncı, 2023). Darbe girişiminin başarısız olmasından sonra yaşanan gelişmeler ise şöyledir: 16 Nisan 2017 tarihinde Türkiye, “Anayasa ve yönetim sistemi değişikliği” için yapılan referandumun ardından yapılan 24 Haziran 2018 seçimleri sonrası, yönetim sistemini “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi” olarak değiştirmiştir (Öztürk, 2024).

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimine hiçbir ideolojik, etnik ve mezhepsel bir ayrılık söz konusu olmadan vakur bir duruş sergileyerek tek vücut karşı çıkmıştır. Ardından 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimi, köklü devlet geleneğimize hem teorik hem de pratik olarak dafa fazla yatırım yapılması hususunu toplumun karşısına çıkarmıştır (Derman vd., 2024). Darbe girişimi kendi vatandaşlarına silah doğrultan, yuttaşı olduğu ülkesine ihanet eden demokrasi üzerine tanklarla yürüyen FETÖ yapılanması açısından tarihe kara bir leke olarak geçmiştir (Koçak, 2017).

Sonuç

15 Temmuz 2016 darbe girişimi tarihe demokrasi mücadelesini kendi zihin dünyasında içselleştiren Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının tek vücut olarak karşı çıktıkları bir işgal hareketi olarak geçmiştir. Tarihte olduğu gibi yaşamayı değil ölümü bir kez daha göze almayı başaran Türk halkının demokrasi mücadelesi sayesinde 15 Temmuz 2016 tarihli kalkışma püskürtülmüştür. 15 Temmuz, Türkiye Cumhuriyeti için önemli derslerin alındığı bir dönüm noktası olmuştur. 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin 9. yıl dönümünde ise devletin kurumsal yapısını yeniden dizayn ettiği ve devlet kadrolarının terör örgütüyle iltisakı bulunan kişilerden arındırıldığı görülmektedir. Devlet mekanizması,

15 Temmuz 2016 darbe girişiminin 9. yıl dönümünde, kurumsal yönetim anlayışı temelinde, bu tür kalkışmalara karşı azami derecede güçlendirilmiştir. 15 Temmuz 2016’dan 10 Ağustos 2016 tarihine kadar süren Demokrasi nöbetlerine milyonlarca vatandaşın katılması ise her türlü demokrasi karşıtı girişime karşı verilen örnek olması gereken bir mücadeleyi simgelemiştir. Türkiye’de yaşanan bu köklü değişimler artık yığınları ya da herhangi bir grubu arkasından sürükleyen darbelerin bir daha meşruiyet zemini kazanamayacağının somut bir tezahürü olarak kabul edilmelidir.

Ek 1. 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimi bildirisi

“Türkiye Cumhuriyeti’nin değerli vatandaşları,

Sistematik bir şekilde sürdürülen anayasa ve kanun ihlalleri; devletin temel nitelikleri ve hayati kurumlarının varlığı açısından önemli bir tehdit hâline gelmiş, Türk Silahlı Kuvvetleri dahil olmak üzere devletin tüm kurumları ideolojik saiklerle dizayn edilmeye başlanmış ve dolayısıyla görevlerini yapamaz hâle getirilmiştir. Gaflet ve dalalet ve hatta hıyanet içerisinde olan cumhurbaşkanı ve hükûmet yetkilileri tarafından; temel hak ve hürriyetler zedelenmiş, kuvvetler ayrılığına dayalı, laik ve demokratik hukuk düzeni fiilen ortadan kaldırılmıştır.

Devletimiz; uluslararası ortamda hak ettiği itibarını yitirmiş ve evrensel temel insan haklarının göz ardı edildiği, korkuya dayalı otokrasi ile yönetilen bir ülke hâline getirilmiştir. Siyasi idarenin aldığı hatalı kararlarla mücadeleden geri durduğu terör tırmanarak birçok masum vatandaşımızın ve teröristle mücadele eden güvenlik görevlilerimizin hayatına mal olmuştur.

Bürokrasi içerisindeki yolsuzluk ve hırsızlık ciddi boyutlara ulaşmış, ülke sathında bununla mücadele edecek hukuk sistemi işlemez hâle getirilmiştir. Bu ahval ve şerait altında, yüce Atatürk’ün önderliğinde milletimizin olağanüstü fedakarlıklarla kurduğu ve bugünlere getirdiği cumhuriyetimizin koruyucusu olan Türk Silahlı Kuvvetleri, “yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesinden hareketle;

- vatanın bölünmez bütünlüğünü, milletin ve devletin bekasını devam ettirmek,
- cumhuriyetimizin kazanımlarının karşı karşıya kaldığı tehlikeleri bertaraf etmek,
- hukuk devleti önündeki fiili engelleri ortadan kaldırmak,
- millî güvenlik tehdidi hâline gelmiş olan yolsuzluğu engellemek,
- terörizm ve terörün her türlü ile etkin mücadele yolunu açmak,
- temel evrensel insan haklarını, mezhep ve etnisite ayrımı gözetmeksizin tüm vatandaşlarımız için geçerli kılmak,
- laik, demokratik, sosyal ve hukuk devleti ilkesi üzerine oturan anayasal düzeni yeniden tesis etmek,

- devletimizin ve milletimizin kaybedilen uluslararası itibarını yeniden kazanmak,
- uluslararası ortamda barış, istikrar ve huzurun temini için daha güçlü bir ilişki ve iş birliğini tesis etmek maksadıyla yönetime el koymuştur.

Devletin yönetimi teşkil edilen yurttaki sulh konseyi tarafından deruhte edilecektir.

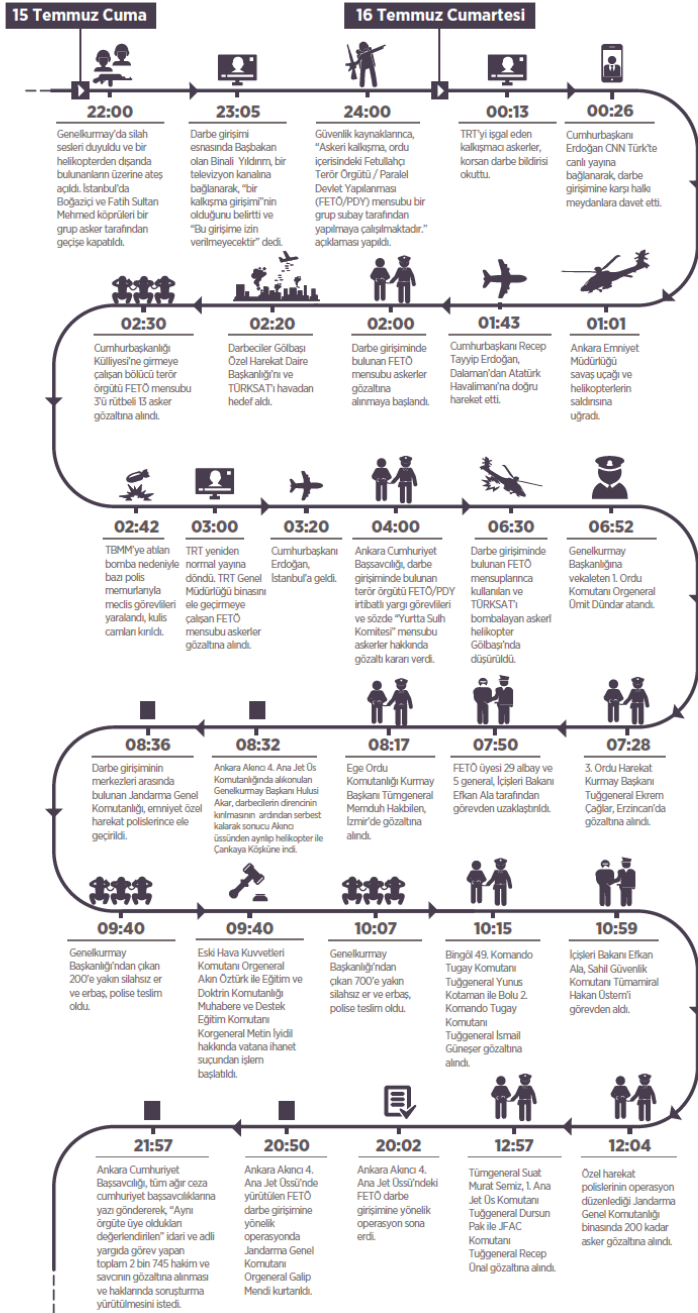
Yurttaki sulh konseyi BM-NATO ve diğer tüm uluslararası kuruluşlarla oluşturulmuş yükümlülükleri yerine getirecek her türlü tedbiri almıştır.

Meşruiyetini kaybetmiş siyasi iktidara görevden el çektirilmiştir. Vatana ihanet içerisinde bulunan tüm kişi ve kuruluşların en kısa zamanda ulusumuz adına hakkaniyet ve adaletle karar vermeye yetkili mahkemeler önünde hesap vermesi temin edilecektir.

Tüm yurttaki sıkıyönetim ilan edilmiştir. İkinci bir duyuruya kadar sokağa çıkma yasağı uygulanacaktır. Vatandaşlarımızın kendi güvenlikleri için bu yasağa hassasiyetle uymaları önem arz etmektedir. Havaalanları, sınır kapıları ve limanlardan yurt dışına çıkışlara yönelik ilave tedbirler getirilmiştir. Devlet düzeninin en kısa zamanda tesis ve idamesi için her türlü tedbir alınmış ve uygulanmaktadır.

Hiçbir vatandaşımızın zarar görmesine müsaade edilmeyecek, kamu düzeninin bozulmasına fırsat verilmeyecektir. Hiçbir ayırım yapılmaksızın tüm vatandaşlarımızın ifade özgürlüğü, mülkiyet hakkı, evrensel temel hak ve hürriyeti yurttaki sulh konseyinin teminatı altındadır. Yurttaki sulh konseyi üniter devlet yapısı içinde dil, din, etnik köken ayrımı yapmaksızın toplumun tüm kesimlerini kapsayacak bir anayasa hazırlanmasını en kısa zamanda sağlayacaktır. Çağdaş, demokratik, sosyal, laik hukuk ilkelerine dayalı anayasal düzen tesis edilene kadar yurttaki sulh konseyi ulusumuz adına her türlü tedbiri alacaktır.” (Aygen, 2018).

Ek 2. 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimi kronolojisi

Kaynak: (İsimsiz, 2020).

Kaynakça

- Akgöllü, K. (2020). *FETÖ/PDY terör örgütü ile PKK/KCK terör örgütünün karşılaştırılması* (Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi). YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Aktaş, E. (2021). 15 Temmuz'un iletişimi: Medyanın rolü, kriz iletişimi ve halkla ilişkiler açısından bir değerlendirme. içinde M. Yılmaz (Ed.), *"15 Temmuz'un ardından"* (s. 1-11). Pamukkale Üniversitesi Yayınları.
- Alkan, H. (2016). 15 Temmuz'u anlama: parametreler ve sonuçlar. *Bilig Dergisi*, (79), 253-272.
- Arı B. ve Çoban Öztürk, E. (2018). 15 Temmuz darbe teşebbüsünün toplumsal etkileri ve sonuçları üzerine bir değerlendirme. içinde Tufan, Z. K. ve Arı, B. (Ed.), *15 Temmuz ve Türk yükseköğretimi* içinde (s.25-38). Türk Diyanet Vakfı Yayınları.
- Arıncı, Y. (2023). *Türkiye'de demokrasinin konsolidasyonu süreci açısından 15 Temmuz 2016 sonrası ordu-siyaset ilişkisinin değişimi* (Doktora tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi). YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Aygen, M. (2018). Türkiye ve darbeler: 15 Temmuz örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(2), 231-253.
- Bağlı, S. (2019). *15 Temmuz darbe girişimine karşı gösterilen halk direnişinin sosyo-politik analizi* (Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi). YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Balcı, A. ve Turan, Y. (2017). Eleştirinin sefaleti: Batı'dan 15 Temmuz darbe girişimini okumak. *Bilig Dergisi*, (83), 53-77.
- Beşikçi, S. (2021). *Yabancı basın gözüyle sosyal medyada türkiye algısı: 15 Temmuz öncesi ve sonrası* (Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi). YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Çoşkun, İ. ve Duran, H. (2016). Toplumsal algıda 15 Temmuz darbe girişimi. *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 13(49), 257-269.
- Çuhadaroglu, N. (2017). *15 Temmuz karanlıktan aydınlığa*. Bizim Büro Yayınları.
- Demirci, H.A. (2017). 15 Temmuz siyasi ve sivil depreminin ardından tespit ve gözlemler. içinde M. Çalık (Ed.), *15 Temmuz "İslâmsız müslümanlığın" öteki yüzü* (s.175-202). Cedit Yayınları.
- Derman, S. G., Yücel, A. S. ve Korkmaz, M. (2024). 15 Temmuz darbe girişiminin toplumsal yansımaları: uygulamalı bir araştırma, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (171), 371-392.
- Dönmez, Z. (2019). *Ulusal basın (Hürriyet-Yeni Şafak) ekseninde 15 Temmuz ve yansımaları* (Yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi). YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Erdem, Y.H. (2017). Bir patolojinin katmanları arasında kısa bir yolculuk. içinde M.Çalık (Ed.), *15 Temmuz "İslâmsız müslümanlığın" öteki yüzü* (s.101-132). Cedit Yayınları.
- Ertem, A. V. (2021). Fetullah Gülen'in söylemlerinde 15 Temmuz darbe girişiminin izleri. *IJHE*, 8(17), 208-225.
- Ertürk, D. ve Yıldız, İ. (2023). 15 Temmuz hain darbe girişimi ve toplumsal algı. içinde O. Bilen, vd. (Ed.), *15 Temmuz: Türkiye yüzyılında millî iradenin zaferi* (s. 123-125). Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Görgülü, E. (2016). *15 Temmuz en uzun gece*. Pusula Yayınları.
- İnci, M. (2017), *15 Temmuz destanı*. Miran Yayınları.
- İsimsiz. (2017a). *15 Temmuz gazilerin dilinden*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

- İsimsiz. (2017b). *15 Temmuz ihaneti yüzyılın ihaneti-yüzyılın zaferi*. Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Yayınları.
- İsimsiz. (2020). *15 Temmuz darbe girişimi ve milletin zaferi*. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları.
- Kazdal, İ. (2017). *Ahaliden millet olmaya yükseliş 15 Temmuz gerçek bir cihada davetnâme*. Erguvan Yayınları.
- Koçak, F. G. (2017). *15 Temmuz konuşmaları*. Pâyidar Yayınları.
- Özdemir C. ve Taş, K. (2016). *Bir millet direniyor 15 Temmuz tanıklıkları*. Doğan Egmont Yayınları.
- Özdil, Y. (2018). Türk demokrasisi, FETÖ ve 15 Temmuz süreci. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (15), 43-62.
- Öztürk, E. (2024). *15 Temmuz 2016 sonrası MHP’nin siyasal söylemi ve milliyetçi muhafazakâr söylem* (Doktora tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi). YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Polis Akademisi Başkanlığı (2017). Yeni nesil terör: FETÖ’nün analizi, “organize ve mali suç örgütü olarak fetullahçı terör örgütü (FETÖ)” çalıştay raporu. <https://cdn2.pa.edu.tr/Upload/Rapor/Dosya/yeni-nesil-teror-fetoe28099nun-analizi.pdf>
- Şanver, M. (2018). *15 Temmuz kartal yuvasının istilası*. İnkılâp Yayınları.
- Şen, A. (2017). “Türkiye’nin en uzun gecesi” *15 Temmuz ve darbenin ardındaki dış dinamikler*. Yapı-Bozum Yayınları.
- Tauscher, S., vd. (2017). *15 Temmuz darbe girişimi ve batı medyası raporu*. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Törel T. ve Döşkaya, F. Ç. (2023). Rand corporation raporlarında Fetullah Gülen. içinde O. Bilen, vd. (Ed.), *15 Temmuz: Türkiye yüzyılında millî iradenin zaferi* (s. 59-77). Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Tuncer, R. Z. (2021). *Toplumsal belleğin taşıyıcı payandası olarak hafıza mekânları: 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin direnme ortamları* (Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi). YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Usta, E. E. (2019). *Medyanın siyaset üzerindeki rolü: 12 Eylül ve 15 Temmuz karşılaştırması* (Yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi). YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Ünay S. ve Dilek, Ş. (2017). *15 Temmuz: başarısız bir darbe girişiminin ekonomi politiği*. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Üzülmmez, A. (2016). *15 Temmuz bir devrimin eşiğinde*. Profil Yayınları.
- Yalçın, E.S. (2019). *FETÖ ihaneti ve Devlet Bahçeli gerçeği*. Berikan Yayınları.
- Yalçın, E.S. (2021). *Davaya adanmış bir ömür Devlet Bahçeli*. Berikan Yayınları.
- Yavuzer, H. (2021). 5. Yılında 15 Temmuz darbesi. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 47-73.
- Yolcu, F. S. (2023). *Darbelerin siyasi meşruiyetinin sağlanmasında medyanın rolü: 12 Eylül, 28 Şubat ve 15 Temmuz örnekleri* (Doktora tezi, İnönü Üniversitesi). YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Extended Abstract

Turkish political history, like humankind's history, is characterized by coups and coup attempts that interrupted the functioning of the democratic system. Türkiye experienced coups on May 27, 1960 and September 12, 1980, and memorandums on March 12, 1971 and February 28, 1997. The memorandum of April 27, 2007 was eliminated by the legitimate government. However, the coups and memorandums in Türkiye have negatively affected the social, political, cultural, and economic life of the society. Until the July 15, 2016 coup attempt, some low or high-ranking officers were at the forefront as the principal factor in previous coups. Unlike the previous ones, on July 15, a terrorist organization infiltrating the central institutions of the state and the Turkish Armed Forces (TAF) attempted a coup.

This coup attempt, which is unprecedented in the Turkish political history, took place at 22.00 on Friday, July 15, 2016. Unfortunately, FETO, which had infiltrated the main institutions of the state, particularly the Turkish Armed Forces, the judiciary and the security forces, attempted a coup. A group of soldiers, led by the ringleader Fethullah Gülen, attempted to overthrow the legitimate elected government. The ringleader, Fethullah Gülen, was born in Erzurum on April 27, 1941. Fethullah Gülen, as the main perpetrator of the coup attempt of July 15, 2016 and the ringleader of the terrorist organization known as FETO, established a parallel state structure. The preacher, ringleader Fethullah Gülen, was constantly described by his followers within the organization with esoteric titles such as hodja effendi (revered master), imam of the universe, mahdi, reverend and messiah. The fact that Fethullah Gülen, the ringleader of the organization, became public is due to the preaching activities he started in the 1960s.

The FETO organization was referred to by its followers as cemaat (congregation), Gülen congregation, hizmet (service) movement, volunteers' movement and Fethullah Gülen congregation. Although FETO appeared before society as a religious organization disguised as a religious community, the terrorist organization took over the representation of an organization based on a caste system far beyond this situation. This is because FETO's structure, which exploits religion, is capable of creating a new understanding of religion according to the conjunctural conditions, creating a fiqh to legitimize its understanding of religion, taking a pragmatist approach as a basis, creating the image of the Companions, organizing cursing sessions and changing fatwas in accordance with the image of the terrorist organization.

FETO increased its human resources support through its militants channeled into the state's political, bureaucratic, and security mechanisms. The human capital of the terrorist organization was based on training centers, private education institutions, student houses, and student dormitories. The organization owes its mass power to its institutionalization activities in the field of press and publication. FETO tried to establish itself in the international community through its NGOs, schools abroad, dialogue activities,

and cultural activities. The terrorist organization provided financial support through banks, insurance, and financial institutions established by itself. In particular, the Turkish Confederation of Businessmen and Industrialists (TUSKON), which was established by FETO members in 2005 as an umbrella organization, paved the way for the organization’s structuring within the business world.

Towards the coup attempt of July 15, 2016, FETO applied to its militants within the TAF upon the liquidation of its structuring, which was nucleated within the state mechanism. This development led the terrorist organization to overthrow the government and bring its own structure to power. As a matter of fact, it is possible to see the concrete manifestation of this situation in the advertisement film that Zaman Newspaper started to publish in 2015 and in the cover pictures of Sızıntı Magazine published in September 2015 and May 2016.

Following these developments, a group of FETO-affiliated army officers stationed within the TAF attempted a coup on July 15. The failed coup attempt, which started at around 22.00 on Friday, July 15, was eliminated at 20.02 on Saturday, July 16. During FETO’s coup attempt, the then Prime Minister Binali Yıldırım, initially condemned the coup attempt as a guest on live broadcasts of television channels and stated that this attempt would be prevented by the Republic of Türkiye. Then, President Recep Tayyip Erdoğan’s addressing to the public through a television channel via FaceTime application mobilized the citizens. The coup attempt was eliminated within 22 hours thanks to the decisive stance of the citizens, who streamed into the main arteries of the city centers to fight against the coup plotters upon the guidance of President Recep Tayyip Erdoğan. During this struggle, 246 Turkish citizens, including 179 civilians, 62 police officers, and 5 soldiers, lost their lives, and thousands of the citizens were injured.

On July 15-16, 2016, the coup plotters attacked the Headquarters of the General Staff, the National Intelligence Organization (MIT), the Turkish Radio and Television Corporation (TRT), the Grand National Assembly of Türkiye (TBMM), Türksat Satellite Communication Cable TV and Operation Inc. (TÜRK SAT), the General Directorate of Security, and the Presidential Complex. Adil Öksüz, FETO’s army imam during the coup, was caught red-handed at the Akıncılar air base in Kazan district of Ankara. Police officers who had previously been dismissed from the General Directorate of Security due to FETO affiliation were caught red-handed in the tanks used by the coup plotters.

After the coup attempt, the parliamentary groups of the (MHP), Justice and Development Party (AK Parti), Republican People’s Party (CHP) and Peoples’ Democratic Party (HDP) issued a joint statement condemning the coup attempt in TBMM. Moreover, a Democracy and Martyrs’ Rally was organized in Yenikapı with the participation of the leaders of AK Parti, CHP, and MHP, each of whom delivered a speech on August 7, 2016. In addition, July 15 was declared as the Democracy and National Unity Day. After the suppression of the coup attempt, a State of Emergency (OHAL) was declared

by President Recep Tayyip Erdoğan on July 20, 2016 for a period of three months across the country in consultation with the National Security Council (MGK). Following this period, the State of Emergency was extended seven times in three months periods, and the period ended on July 18, 2018. During the period of the state of emergency (OHAL), around thirty Decree Laws came into force. Significant arrangements were made with the Decree Laws and FETO-affiliated public officials were dismissed from the public sector. On April 16, 2017, Türkiye participated in a referendum on the change of the governance system. After the elections held on June 24, 2018 subsequent to the referendum, the government system of the Republic of Türkiye changed to the “Presidential Government System”.

TÜRKİYE’NİN PKK/PYD TERÖR ÖRGÜTÜ İLE MÜCADELESİNDE SURİYE: TARİHSEL FERSFEKTİF VE GÜNCEL GELİŞMELER IŞIĞINDA BİR DEĞERLENDİRME

Türkiye’s Counterterrorism Efforts Against the PKK/PYD in Syria: A Historical and Contemporary Analysis

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Makale Geliş Tarihi: 22.01.2025

Makale Kabul Tarihi: 26.04.2025

Araştırma Makalesi

Künye: Güven, F. N. (2025). Türkiye’nin PKK/PYD terör örgütü ile mücadelesinde suriye: tarihsel perspektif ve güncel gelişmeler ışığında bir değerlendirme. *TÜRKAD*, 2 (3), s. 23-44.

Fatma Nur GÜVEN*

* Dr. Araştırmacı, İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Malatya/Türkiye.
fatmanur.ozdemir@inonu.edu.tr
ORCID: 0000-0001-5136-8516

Content of this journal is licensed under
a Creative Commons Attribution-
Noncommercial 4.0 International License.

Özet

Bu makale, Türkiye’nin PKK/PYD terör örgütüne karşı yürüttüğü mücadelenin Suriye boyutunu tarihsel perspektif ve güncel gelişmeler açısından analiz etmeyi amaçlamaktadır. 1970’li yılların sonlarında ortaya çıkan PKK, kuruluşundan itibaren büyük bir değişim ve dönüşüm geçirmiştir. 1980’li yıllardan itibaren Suriye’de varlık göstermeye başlayan örgüt, Esad rejimiyle farklı dönemlerde değişen ilişki biçimleri geliştirmiştir. PKK’nın Suriye’de barınması ve Esad rejiminin PKK’ya lojistik destek sağlaması Türkiye-Suriye ilişkilerinde uzun yıllar gerginliğe neden olmuştur. PKK/PYD’nin Esad rejimiyle zaman zaman çatışmalı ancak çoğunlukla stratejik iş birliğine dayalı ilişkiler geliştirmesi, Türkiye’nin Suriye politikasının büyük ölçüde bu örgütle mücadele ekseninde şekillenmesine neden olmuştur. Suriye’nin iç savaşa evrilmesiyle PYD’nin, Esad rejimi ile ortaklık temelinde ilişkiler geliştirerek Suriye’nin kuzeyinde hakimiyet sağlaması Türkiye için ciddi güvenlik tehditleri ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda Türkiye, Suriye sınırında oluşan terör koridorunu engellemek amacıyla bir dizi sınır ötesi askeri operasyon gerçekleştirmiştir. Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı, Barış Pınarı ve Bahar Kalkanı operasyonları Türkiye’nin askeri kapasitesini sahada aktif şekilde kullanma iradesinin somut göstergeleri olmuştur. 2024 yılı ise Suriye’de önemli bir dönüm noktası olmuş ve 2011’den itibaren devam eden iç savaş Esad rejiminin devrilmesiyle sonuçlanmıştır. Rejimin düşmesinden sonra Suriye’de yaşanan gelişmeler, yeni Şam yönetimi ile SDG arasında imzalanan anlaşma Türkiye’nin ulusal güvenliğini doğrudan ilgilendirmektedir. Suriye, Türkiye’nin terörle mücadelesinde merkezlerden biridir ve geçmişte olduğu gibi günümüzde de dış politika öncelikleri arasında önemini korumaya devam etmektedir. Bu çalışmada tarihsel ve betimsel yöntemlerle yapılan analiz sonucunda, rejimin devrilmesinin Türkiye’ye bazı jeopolitik avantajlar sağladığı ancak yeni yönetim ile SDG arasındaki iş birliğinin terör tehdidini ortadan kaldırmadığı görülmüştür. Bu nedenle Türkiye’nin, mevcut gelişmeler karşısında dikkatli ve ihtiyatlı bir politika izlemeye devam etmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Terör, Suriye, PKK/PYD Terör Örgütü, Terörle mücadele.

Abstract

This article aims to analyze the Syrian dimension of Türkiye's struggle against the PKK/PYD terrorist organization from both a historical perspective and in light of recent developments. Emerging in the late 1970s, the PKK has undergone significant transformation and evolution since its foundation. From the 1980s onwards, the organization began to establish a presence in Syria, developing varying forms of relations with the Assad regime over different periods. The PKK's sheltering in Syria and the logistical support it received from the Assad regime caused prolonged tensions in Turkish-Syrian relations. The PKK/PYD's relationship with the Assad regime—characterized by occasional conflict but predominantly strategic cooperation—has played a significant role in shaping Türkiye's Syria policy around the axis of counterterrorism. With the outbreak of civil war in Syria, the PYD strengthened its presence in northern Syria by fostering partnerships with the Assad regime, posing serious security threats to Türkiye. In response, Türkiye launched a series of cross-border military operations to prevent the formation of a terrorist corridor along its southern border. Operations Euphrates Shield, Olive Branch, Peace Spring, and Spring Shield stand as concrete manifestations of Türkiye's determination to utilize its military capacity actively on the ground. The year 2024 marked a turning point in Syria, as the civil war that had continued since 2011 culminated in the fall of the Assad regime. The developments following the regime's collapse, particularly the agreement signed between the new government in Damascus and the Syrian Democratic Forces (SDF), have direct implications for Türkiye's national security. Syria remains one of the central arenas in Türkiye's counterterrorism efforts and continues to retain its significance as a foreign policy priority, just as it has in the past. This study, through historical and descriptive methods, concludes that while the fall of the regime has provided Türkiye with certain geopolitical advantages, the cooperation between the new Syrian administration and the SDF has not eliminated the terrorist threat. Therefore, it is concluded that Türkiye must continue to pursue a cautious and prudent policy in light of current developments.

Keywords: Türkiye, Terrorism, Syria, PKK/PYD Terrorist Organization, Counterterrorism.

Giriş

1970'lerin sonlarında ortaya çıkan PKK, kuruluşundan günümüze kadar ideolojik, örgütsel ve stratejik açıdan büyük dönüşümler geçirmiştir. İlk dönemlerinde Marksist-Leninist bir anlayışla bağımsız bir Kürt devleti kurmayı amaçlayan PKK, zaman içerisinde daha esnek ve pragmatik bir yapıya bürünerek kimlik temelli özyönetim anlayışını benimseyen bir çerçeveye evrilmiştir. Bu dönüşüm sürecinde terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanması, Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemde meydana gelen değişimler ve bölgesel gelişmeler belirleyici rol oynamıştır.

1980 yılından itibaren Suriye’de varlık gösteren PKK, Hafız Esad rejimi tarafından Türkiye’ye karşı bir baskı unsuru olarak kullanılmaya başlamıştır. PKK ve Suriye arasındaki ilişki iki tarafın da çıkarları doğrultusunda şekillenmiştir. 1990’lı yılların sonunda ise Türkiye’nin baskıları sonucu Abdullah Öcalan’ın sınır dışı edilmesiyle Türkiye-Suriye ilişkileri gelişmeye başlamıştır. Suriye, PKK’ya ait üsleri kapatıp örgüte karşı daha mesafeli bir duruş sergilese de PKK varlığını dolaylı yollardan sürdürmüştür. 2011 yılında ise Suriye’nin savaşa sürüklenmesiyle PKK’nın Suriye’deki yapılanması PYD (Demokratik Birlik Partisi) ile onun silahlı kanadı YPG (Halk Savunma Birlikleri), ülkenin kuzeyinde oluşan otorite boşluğundan faydalanarak büyük bir alanı fiili olarak kontrol etmeye başlamıştır. ABD öncülüğündeki koalisyon güçlerinin IŞİD’e karşı mücadelede YPG ile kurduğu taktiksel ortaklık, örgütün askeri kapasitesini artırmasının yanı sıra uluslararası meşruiyet arayışına da ivme kazandırmıştır. Türkiye açısından ise bu durum, ulusal güvenlik tehdidinin sadece ülke içi dinamiklerle sınırlı olmadığını, terörle mücadelenin sınır ötesinde de gerekli olduğunu göstermiştir. PKK’nın Suriye kolu PYD’nin sınır boyunca bir koridor oluşturma çabası, Türkiye’yi hem askeri hem diplomatik alanda çok katmanlı bir mücadeleye sürüklemiştir.

2024 yılı, Suriye açısından kritik bir dönüm noktası olmuş, muhalif unsurların başlattığı operasyon neticesinde Beşar Esad rejimi devrilmiş ve yerine Ahmet eş-Şara liderliğinde bir geçiş hükümeti kurulmuştur. Bu gelişme, Suriye’deki güç dengelerinde radikal bir değişimi beraberinde getirirken, PKK/PYD açısından da ciddi bir kırılma noktası teşkil etmiştir. Rejimin devrilmesiyle örgüt, hem siyasi hem de askeri açıdan önemli kayıplar yaşamış; Şam’daki geçici yönetim ile SDG (Suriye Demokratik Güçleri) arasında 2024 yılı sonunda imzalanan anlaşma örgütün hareket alanını daraltmıştır. Bu anlaşma, SDG’nin Suriye merkezî yönetimiyle koordineli bir yapı içinde nasıl hareket edeceği sorusunu gündeme getirmiş ve PKK/PYD’nin gelecekteki pozisyonu hakkında belirsizlik ortaya çıkarmıştır. Bu gelişmeler, Türkiye’nin Suriye’deki terörle mücadelesinde yeni bir döneme girildiğini göstermektedir. Geçmişten günümüze PKK/PYD’nin evrimi, Suriye bağlamındaki faaliyetleri ve uluslararası sistemdeki gelişmeler, Türkiye’nin güvenlik ve dış politika önceliklerini doğrudan etkilemeye devam etmektedir. Suriye, Türkiye açısından sadece komşu bir ülke değil; aynı zamanda ulusal güvenliğin sınır ötesindeki bir uzantısıdır.

Bu bağlamda çalışmada Türkiye’nin Suriye’de PKK/PYD ile mücadelesinin tarihsel perspektif ve güncel gelişmeler ışığında analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda çalışmada öncelikle PKK/PYD’nin ortaya çıkışı, değişimi ve dönüşümü incelenecektir. Sonraki bölümde Suriye’de PKK/PYD varlığının tarihsel arka planı ele alınacaktır. Türkiye’nin Suriye’de terörle mücadelesine yer verildikten sonra ise güncel gelişmeler ışığında Türkiye’nin Suriye’de PKK/PYD ile mücadelesi analiz edilecektir.

1. PKK/PYD’nin Ortaya Çıkışı, Değişimi ve Dönüşümü

PKK (Partiya Karkeren Kurdistan, Kürdistan İşçi Partisi), 1970’li yıllarda ortaya çıkan, 1978 yılında Abdullah Öcalan önderliğinde kuruluşunu ilan eden bir terör örgütüdür. PKK, Türkiye’nin güneydoğusunda dağlık gerilla kamplarında değil başkent Ankara’da ortaya çıkmıştır. Öcalan önderliğinde kurulan örgütün misyonu gerilla savaşı yoluyla komünist devrim gerçekleştirmek ve ayrı bir Kürt devleti kurmaktır (Criss, 1995). Başlangıçta Marksist-Leninist bir çizgide örgütlenen PKK, Türkiye Cumhuriyeti devletine karşı silahlı devrim yoluyla bağımsız bir Kürdistan devleti kurmayı hedeflemiştir. PKK Tüzüğü’nde “Kürdistan üzerindeki sömürgeci egemenliğe ve gerisindeki emperyalizmin etkilerine son vermek, Kürdistan’daki çağdışı kalıntıları tasfiye etmek, bağımsız ve birleşik bir Kürdistan’da demokratik bir halk yönetimini kurmak ve ilerici insanlığın bir parçası olarak sınıfsız topluma doğru ilerlemek” (PKK Program ve Tüzüğü, 1995) örgütün temel amacı olarak belirlenmiştir. Türkiye, Irak, İran ve Suriye’nin belli bölgelerini içerisine alan sözde bağımsız Kürdistan’ın kurulması örgütün nihai hedefidir. Marksist-Leninist ideolojiyle kurulsa da bu ideolojiye aykırı şekilde etnik yapıya dayalı bir devlet kurmayı amaçlayan PKK, yöntem olarak da emperyalist ülkelerle işbirliğini seçmiştir (Yanarışık ve Kıyıcı, 2022). PKK faşistleri, devletin ajanları ile onu destekleyenleri ve sömürücü Kürt toprak ağalarını düşman olarak ilan etmiştir (McDowall, 2007). Kuruluş yıllarında silah ve militan açısından yetersiz olan örgüt, ekonomik kaynaklarını yasa dışı yollarla elde etmiştir. Bu dönemde gerçekleştirilen kuyumcu soygunları, uyuşturucu kaçakçılığı ve fidye olayları ile faaliyetlerini finanse etmeye çalışmıştır (Criss, 1995).

PKK’nın karar alma mekanizması, tüzükte belirtildiği üzere demokratik merkeziyetçilik ilkesine dayanmaktadır. Buna göre, örgütün en üst karar organı kongredir. Parti kongresi parti program ve tüzüğünü kabul eder, değiştirir ve partinin dönemsel politikalarını belirler. Kongreye tüm parti örgütlerinden seçilmiş delegeler katılır ve kongre delegelerin üçte ikisinin katılımıyla 4 yılda bir toplanır. Partide örgütsel işleyiş demokratik merkeziyetçilik esasına göre belirlenir. Bütün birimler üstten aşağıya talimat, aşağıdan yukarıya rapor vermekle yükümlüdür (PKK Program ve Tüzüğü, 1995). Örgütün askeri yapılanması ise Türkiye’de faaliyet gösteren PKK ve onun silahlı kanadı olan Halk Savunma Güçleri (HPG), Suriye’de faaliyette bulunan Demokratik Birlik Partisi (PYD) ve onun silahlı kanadı olan Halk Savunma Birlikleri (YPG)/Kadın Savunma Birlikleri (YPJ), İran’da faaliyette bulunan Kürdistan Özgür Yaşam Partisi (PJAK) ve onun silahlı kanadı olan Kürdistan Özgürlük Güçleri (YRK)/Kadın Savunma Güçleri (HPJ) şeklindedir (Yanarışık ve Kıyıcı, 2022).

PKK, ilk silahlı saldırısını 15 Ağustos 1984’te Eruh ve Şemdinli’de gerçekleştirmiştir. Bu tarihten itibaren örgüt, silahlı mücadeleyi artırarak faaliyetlerini sürdürmüştür. PKK’nın saldırılarında ölen sivillerin büyük bölümünü Kürt kökenli vatandaşların oluşturması dikkat çekicidir. PKK’nın Kürtleri öldürmesinde 3 temel amaç vardır. Birincisi;

PKK'nın güçlü bir örgüt olduğunu halka göstermek ve onları devlete karşı isyana teşvik etmektir. İkincisi, halka pasif kaldıkları sürece PKK tarafından düşman olarak görülecekleri ve cezalandırılacakları mesajını vermektir. Üçüncüsü ise PKK'nın asıl hedefi, devletin kendilerine silah verip PKK saldırılarına karşı görevlendirdiği köy korucularıdır (Criss, 1995). PKK'nın eylemlere başlamasından sonra köy koruyucuları PKK için yeni bir tehdit haline gelmiştir. 1960'larda antidemokratik olduğu için kaldırılan köy koruyuculuğu sistemi yeniden hayata geçirilmiş ve 1985'te köy koruyucusu sayısı 13 bine ulaşmıştır (Marcus, 2007). PKK, yalnızca bireysel korucuları öldürmekle kalmamış, aynı zamanda kadın, çocuk ve bebekler dahil olmak üzere tüm korucu ailelerini katletmiştir. Örgütün kendi tabanına yönelik bu şiddeti, kontrolü ele alma, korku yaratma ve alternatif yapıları (örneğin koruculuk sistemi) ortadan kaldırma stratejisinin bir parçası olarak değerlendirilebilir.

1990'lı yıllarda Türkiye'nin güneydoğusunda önemli bir etki alanı kazanan PKK, Türkiye için büyük bir sorun haline gelmiştir. Bu dönemde PKK militan sayısını hızla artırmaya başlamıştır. Genç erkek ve kadınları kaçırmak, gençleri örgüte katılmadıkları takdirde öldürmekle tehdit etmek PKK'nın militan toplamak için kullandığı temel yöntemdir. Bölgedeki yüksek doğum oranı ve işsizlik PKK'nın militan devşirmesine yardımcı olmuştur. PKK'nın Türkiye için önemli bir sorun haline gelmesinin bir başka nedeni ise 1983-1989 yılları arasında Başbakan Turgut Özal'ın PKK'yı sadece bir grup eşkiya olarak nitelendirmesidir (Criss, 1995). PKK'nın bu dönemde Avrupa'daki diaspora faaliyetlerini artırması hem finansal hem lojistik destek sağlamasına olanak tanımıştır. Almanya PKK'ya karşı oldukça esnek politikalar izlemiştir (Özcan, 1999). Örgüt, Suriye, İran ve Lübnan'daki kamplarda eğitim olanaklarına ulaşmış; özellikle Suriye'deki Beka Vadisi, örgütün üst düzey kadrolarını barındırdığı bir merkez hâline gelmiştir. Bu durum, PKK'nın sınır ötesi hareket kabiliyetini artırmış ve Türkiye açısından mücadeleyle yalnızca iç güvenlik değil, aynı zamanda dış politika sorunu haline getirmiştir.

1990'lı yılların sonu ise PKK açısından adeta bir dönüm noktası olmuştur. 20 yıl boyunca Suriye'de yaşayan Öcalan, Türkiye'nin baskıları sonucu 1998'de Suriye'yi terk etmek zorunda kalmış, Şubat 1999'da Kenya'da yakalanarak Türkiye'ye teslim edilmiştir. Öcalan'ın yakalanması örgüt içerisinde PKK'nın geleceği ile endişe yaratmış, belirsizlik, panik ve moral bozukluğunun yaşanmasına yol açmıştır.

Öcalan'ın yakalanması ve Türkiye'nin terörle mücadelede alan hakimiyetine geçmesi örgütün alanının daralmasına yol açmıştır (Yanarışık ve Kıyıcı, 2022). Öcalan'ın yakalanmasından sonra panikleyen PKK ideolojik olarak dönüşüm geçirmeye başlamıştır. Liderlerini kaybetmenin getirdiği kriz örgütün ideolojik, siyasi ve örgütsel yapısında köklü değişikliklere yol açmıştır. Daha önce Marksist-Leninist bir çizgide hareket eden PKK, Öcalan'ın yönlendirmesiyle siyaset ve özyönetim gibi kavramlara vurgu yaparak “demokratik konfederalizm” adı verilen bir yaklaşım benimsemeye başlamıştır.

Demokratik konfederalizm, klasik ulus-devlet modelini reddederek yerel meclisler ve doğrudan demokrasiye dayalı bir sistem önermektedir. Dolayısıyla PKK’nın ana hedefi olan bağımsız bir Kürdistan kurma fikri yerine, Türkiye ve diğer Ortadoğu ülkelerinde demokratik özyönetimlere dayalı bir yapı inşa etme düşüncesi ön plana çıkmıştır (Ak-kaya & Jongerden, 2011). PKK’nın geçirdiği bu değişim ve dönüşüm sadece örgüt içi gelişmelerle değil, uluslararası konjonktürle de yakından ilgilidir. Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle birlikte Marksist ideoloji dünya genelinde gerilerken diğer taraftan kimlik politikaları öne çıkmaya başlamış, demokrasi ve yerel yönetimler önem kazanmıştır. PKK da bu doğrultuda etnik kimliği öne çıkararak demokratik haklar ve yerel yönetimler gibi konulara ağırlık vermeye başlamıştır.

2000’li yıllarda PKK ideolojik ve örgütsel dönüşümler yaşamaya başlamıştır. 2002 yılında sekizinci kongrede Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi (KADEK) kurulmuştur. 2003’te KADEK feshedilmiş ve yerine Kürdistan Halk Kongresi (KONG-RA-GEL) kurulmuştur. 2005’te Kürdistan Toplumlar Konfederasyonu (KKK) kurulmuş, 2007’de ise bu yapı Kürdistan Topluluklar Birliği’ne (KCK) dönüşmüştür (Barfi, 2016). Bu dönemde PKK yalnızca ideolojik ve örgütsel dönüşümler yaşamamış aynı zamanda bölgesel politikalar ve stratejik hamleler açısından da önemli değişimler geçirmiştir. Bölgesel güç dengeleri içerisinde kendini konumlandırmaya ve yeni müttefikler edinmeye çabalamıştır. Bu dönemde Türkiye’de demokratik siyaset ile silahlı mücadele arasında gidip gelen bir strateji izleyen PKK, Suriye ve Irak’taki gelişmeleri de fırsata çevirerek bölgedeki etkisini artırmak için çaba sarf etmiştir.

2000’li yılların ortalarından itibaren toparlanmaya başlayan PKK, 2011 yılında Suriye’de iç savaşın başlamasıyla ortaya çıkan otorite boşluğundan faydalanarak önemli kazanımlar elde etmeye başlamıştır. PKK’nın Suriye’deki uzantısı olan Demokratik Birlik Partisi (PYD) ve onun silahlı kanadı olan Halk Savunma Birlikleri (YPG), savaşın kaos ortamında etkin bir güç haline gelmiştir. ABD’nin PYD/YPG ile iş birliğine gitmesiyle PKK ve uzantıları bölgede önemli ölçüde etkinliklerini artırmışlardır.

2. Suriye’de PKK/PYD Varlığının Tarihsel Arka Planı

1980’den itibaren Suriye’de varlık gösteren PKK terör örgütü ve uzantılarının Suriye rejimiyle ilişkileri günümüze kadar çeşitli dönemlerden geçmiştir. Suriye’de PKK/PYD varlığının tarihsel arka planının ele alınacağı bu bölümde, PKK-Suriye ilişkilerinin atomisi incelenecektir. Suriye rejimi ile PKK arasındaki dönemler; 1980-1998 vekalet ilişkisi dönemi, 1998-2011 arası çatışma dönemi, 2011-2024 arası dönem ise ortaklık dönemi olarak belirlenmiştir.

2.1. 1980-1998 Arası Dönem

PKK’nın 1980 darbesinden kısa süre öncesinde Suriye’ye geçiş yapmasıyla Hafız Esad rejimle vekalet ilişkisi başlamıştır. Bu dönemin vekalet ilişkisi dönemi olarak ele

alınmasının temel nedeni Suriye rejiminin PKK'yı Türkiye'ye karşı kullanmasıdır (Sarı, 2019). 12 Eylül 1980 askeri darbesi öncesinde PKK liderleri ya darbeyi öngörmeleri ya da sıkıyönetimden dolayı güvenli bir sığınak ihtiyacı nedeniyle Suriye'nin kontrolünde bulunan Bekaa Vadisine yerleşmişlerdir. PKK Bekaa vadisindeki Helve eğitim kampında tam kontrol sağlamıştır. PKK daha sonra kampa Mahsum Korkmaz Akademisi adını vermiş ve bu kamp teröristlere ideolojik ve silahlı eğitimin verildiği en büyük kamp haline gelmiştir. 1980'li yıllarda Suriye, her türlü sol örgüte ev sahipliği yapmış, kamplarda militanlara gerilla savaşı eğitimi verilmiştir (Criss, 1995). 1980'lerden itibaren Suriye ve PKK arasındaki ilişki karşılıklı faydaya dayalı güçlenmeye başlamıştır. PKK, Suriye rejiminin kendisine hareket alanı sağlaması konusunda ve Suriye'deki Kürt kökenli genç nüfusun örgüte kanalize edilmesi hususunda faydalanırken, Suriye rejimi ise Türkiye ile yaşadığı stratejik sorunlar ve Kürt nüfusunun dikkatini ve enerjisini Türkiye'ye karşı çevirmede PKK'dan yararlanmış (Sarı, 2019).

Suriye'nin PKK'ya destek vermesinin altında Türkiye ile yaşamış olduğu bir dizi sorun yatmaktadır. Suriye 1939'da referandum sonucu Türkiye'ye katılan Hatay'ın kendisine ait olduğunu savunmaya devam etmiştir. GAP projesi ile Türkiye'nin Fırat ve Dicle nehirlerinde akan suyu kontrol etme gücü Şam rejimini endişelendirmiştir. Bununla birlikte Suriye rejimi kendisine savaş açan Müslüman Kardeşler'in üyelerine Türkiye'nin sığınak olduğunu iddia etmiştir. Bu faktörlerden ötürü Şam rejimi Türkiye'yi baskılamak istemiştir. Ancak Türkiye'ye karşı baskı uygulama seçenekleri oldukça sınırlıdır. Türkiye toprak ve nüfus açısından Şam rejiminin neredeyse beş katı büyüklüğündedir, ABD'nin müttefiki ve NATO üyesidir. Askerî açıdan Türkiye'ye baskı uygulayamayacağını bilen Esad rejimi, Türkiye'nin politikalarını etkileyebilmek için en rasyonel yolun rejimin çıkarlarıyla örtüşen bir grubu kullanmak olduğunu düşünmüştür (Marcus, 2007). Bu doğrultuda da PKK ile vekalet ilişkisi kurarak örgütü çıkarları doğrultusunda araçsallaştırmıştır.

1980'den sonra Suriye'de konuşlanan PKK, burayı üs olarak kullanarak Suriye rejiminden eğitim, finansman ve mühimmat desteği almıştır (Yanarışık ve Kıyıcı, 2022). Karşılıklı fayda temelinde gelişen Suriye-PKK ilişkisi zaman içerisinde derinleşerek devam etmiştir. Suriye'nin PKK ile ilişkileri bizzat Hafız Esad'ın kardeşi Cemil Esad tarafından yürütülmüştür. Suriye rejimi yabancı militan gruplarla diyalogu genellikle istihbarat servisleri ve yerel ağlar aracılığıyla yürütürken Cemil Esad PKK ile özel ilgilenmiş ve Helve kampına ziyaret gerçekleştirmiştir. Türkiye sınırında yer alan Kamışlı'da PKK faaliyetlerini giderek artırmaya başlamıştır (Marcus, 2007). 1987 yılına gelindiğinde PKK Kamışlı, Resulayn, Aynel Arap, Afrin, Halep ve Haseke'de ofisler açmıştır (McDowall, 2007).

Suriye rejiminin Türkiye ve Irak'taki Kürt gruplarına gösterdiği hoşgörü, kendi ülkesindeki Kürt gruplara karşı uyguladığı baskıyla çelişmektedir. Suriye'deki Kürtlerin bağımsızlık talebinden çekinen Şam yönetimi, 1960'larda 120 bin Kürdü vatandaşlıktan

çıkarmış, Kürtlerin mülkiyet edinmeleri ve pasaport çıkarma haklarını ellerinden almıştır (Marcus, 2007). Bu doğrultuda 1990’lar boyunca Hafız Esad rejimi ile PKK’nın çıkarları örtüşmüştür. PKK, Suriye’nin Kürtlerinin olmadığını, burada yaşayan Kürtlerin Türkiye’den gelen mülteciler olduğunu ve Kürtlerin kuzeye geri dönmeleri gerektiğini savunmuştur. PKK’nın bu argümanı Kürt nüfusa vatandaşlık vermek istemeyen Suriye rejiminin de çıkarlarıyla örtüşmektedir. Halbuki Suriye’de uzun süredir yaşayan Kürtler bu toplumun ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir, kendilerini mülteci olarak görmekte ve geri dönüş gibi bir arzuları da bulunmamaktadır (McDowall, 2007).

Ekim 1998’de Türkiye, Suriye sınırına asker yığarak PKK kamplarının kapatılmasını ve Öcalan’ın sınır dışı edilmesini talep etmiştir. Türkiye’den çekinen Suriye, Türkiye’nin taleplerini kabul etmek zorunda kalmıştır. Türkiye ile Suriye arasında 20 Ekim 1998’de Adana Mutabakatı imzalanmıştır. Anlaşma çerçevesinde Suriye, PKK’yı terör örgütü olarak tanımış, PKK’ya verdiği desteği çekmek zorunda kalmış ve Öcalan’ı sınır dışı etmiştir (Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs). Adana Mutabakatı, Türkiye ve Suriye’nin savaşın eşiğinde olduğu oldukça kritik bir dönemde imzalanmıştır. Anlaşma neticesinde Suriye’nin PKK’ya desteği kesmesiyle ilişkiler yumuşama dönemine girmiştir.

Sonuç olarak 1980-1998 arası dönemde PKK ve Suriye arasındaki ilişkiler, karşılıklı yarar ekseninde ancak rejimin denetiminde sürmüştür. Rejim PKK’yı araçsallaştırarak Türkiye’ye karşı vekalet savaşı yürütmüştür. 1998 yılında ise Türkiye’nin kararlı bir duruş sergileyerek Suriye’yi savaşla tehdit etmesi üzerine rejim PKK’yı tasfiye etmeye başlamış ve böylelikle PKK’nın Suriye’deki düşüşü başlamıştır. PKK kadroları Irak’ın kuzeyindeki Kandil Dağlarına çekilmiş ve PKK ile Suriye ilişkilerinde çatışma dönemine geçilmiştir (Sarı, 2019).

2.2. 1998-2011 Arası Dönem

1998 Adana Mutabakatı, Suriye’nin Abdullah Öcalan’ı sınır dışı etmesiyle sonuçlanmış ve Türkiye- Suriye ilişkilerinde yeni bir dönemin kapısını aralamıştır. 1990’lı yıllarda Türkiye’nin Suriye politikası büyük ölçüde, Suriye’nin PKK’ya sağladığı destekten kaynaklanan güvenlik tehdidi algısı etrafında şekillenmiştir. Ancak Türkiye’nin yoğun baskısı neticesinde Öcalan’ın Suriye’den çıkarılmasıyla birlikte, bu tehdit algısında kayda değer bir dönüşüm yaşanmış; ikili ilişkilerde önemli bir normalleşme süreci başlamıştır (Khatib & Al-Barasneh, 2021).

Adana Mutabakatından sonra Türkiye’nin isteği üzerine Şam rejimi PKK’ya baskı uygulamaya başlamış ve bu doğrultuda Türkiye-Suriye ilişkileri büyük ölçüde gelişme göstermiştir (Philips, 2015). Adana Anlaşması ile doğrudan bir telefon hattı kurulmuş, düzenli toplantılar için güvenlik komitesi oluşturulmuştur. 2000 yılında dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’in Hafız Esad’ın cenaze törenine katılması, ilişkilerin normalleşmesine dair önemli bir sembolik adımdır. Aynı şekilde, 2000’li yıllarda her iki

ülkenin Irak Savaşı'na karşı ortak bir tutum benimsemesi, siyasi yakınlaşmayı derinleştirmiştir. 2004 yılında Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad, Türkiye'ye gerçekleştirdiği tarihi ziyarette Irak'ta bağımsız bir Kürt devletinin kurulmasının hem Suriye'nin hem de Türkiye'nin kırmızı çizgisi olduğunu vurgulamıştır (Hinnebusch, 2013). 2000'li yıllardan Arap Baharı'na kadar Türkiye, Suriye ile ilişkilerini daha geniş bir çerçevede geliştirerek "komşularla sıfır sorun" politikası temelinde şekillendirmiştir (Khatib & Al-Barasneh, 2021).

Öcalan'ın sınır dışı edilmesiyle başlayan bu yeni dönemde PKK'nın Suriye'deki etkinliği gözle görülür biçimde azalmış olsa da tamamen sona ermemiştir. 1998-2011 döneminde Şam yönetimi görünürde PKK'yı desteklememekle birlikte, örgütün Suriye sınırları içerisindeki yapısını tamamen dağıtmamıştır. Bu ortamda PKK, doğrudan silahlı faaliyetlerden ziyade siyasal yapılanmaya yönelmiş ve 2003 yılında, 8. Kongresi'nde alınan kararla, Suriye'de PYD kurulmuştur. (Barfi, 2016). Bu dönemde PKK, yeni yapılanması olan PYD ile birlikte toplumsal tabanını korumaya çalışmıştır.

1998-2011 arası döneme ilişkin bir değerlendirme yapıldığında; bu dönemde PYD aracılığıyla PKK, Suriye'de toplumsal ve ideolojik tabanını koruyarak yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Suriye yönetimi, Türkiye ile ilişkilerini geliştirme çabası doğrultusunda PKK'ya karşı daha temkinli bir tavır sergilemişse de örgütün Suriye Kürtleri üzerindeki etkisini sınırlamakta yetersiz kalmıştır. 2000'li yılların ikinci yarısında Türkiye ile Suriye arasında vizelerin kaldırılması, ticaretin artması ve diplomatik diyalogun yoğunlaşması gibi gelişmeler, PKK'nın hareket alanını daraltmış; ancak örgütün faaliyetleri tamamen sona erdirilememiştir. Sonuç olarak, 1998-2011 arası dönem, PKK'nın Suriye'deki doğrudan askeri varlığının zayıfladığı ancak örgütün siyasal ve toplumsal mevcudiyetini PYD aracılığıyla yeniden yapılandığı bir geçiş dönemi olarak değerlendirilebilir. Bu süreç, 2011 sonrası Suriye iç savaşında PYD'nin hızla güç kazanmasının ve özerk yapılar kurmasının zeminini hazırlamıştır. Dolayısıyla, 1998'de Öcalan'ın sınır dışı edilmesiyle başlayan dönem, Suriye'de PKK-PYD çizgisinin dönüşerek yeniden güç kazandığı bir ara evre niteliğindedir.

2.3. 2011 Sonrası Dönem

2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaş, PKK'nın Suriye kolu olarak bilinen PYD'ye, daha önce ulaşamadığı düzeyde bir siyasal ve askeri hareket alanı kazandırmıştır. Esad rejimi, ayaklanmaların başlangıcında, ülkedeki istikrarsızlık ortamını yönetebilmek ve iç tehdit algısını dengeleyebilmek amacıyla hapishanelerde bulunan PKK/PYD mensuplarını serbest bırakmış ve binlerce PKK'lı militanın Suriye topraklarına geçişine göz yummuştur (Yanarışık ve Kıyıcı, 2022). Rejim, isyanları bastırabilmek adına kuzey Suriye'nin kontrolünü fiilen PYD'ye devretmiş, bu sayede PYD, "Rojava" olarak adlandırdığı bölgede Afrin, Kobani ve Cezire'de üç kantondan oluşan bir yönetim yapısı ilan etmiştir (Pusane, 2018). Bu süreçte PYD, kuzey Suriye'nin yaklaşık %25'lik bir kısmı

üzerinde fiili kontrol sağlamış ve ciddi bir alan hâkimiyetine ulaşmıştır (Nasrollah vd., 2021). Esad rejimi, kuzey Suriye’yi PYD’ye bırakarak burada konuşlandırması gereken askeri ve lojistik kaynakları diğer cephelere kaydırmayı tercih etmiştir. Aynı zamanda, Türkiye’nin Suriye muhalefetine verdiği destek nedeniyle, Türkiye’nin dikkatini iç savaşın seyrinden ziyade kendi güney sınırına yöneltmesini hedeflemiştir. Böylece Fırat’ın doğusunu kontrol altına alan PKK/PYD, kendi özerk yapısını inşa edebilme yönünde daha önce elde edemediği ölçüde bir fırsat yakalamıştır.

PYD’nin Suriye’deki pozisyonu, 2014 yılında IŞİD’in hilafet ilanı ile birlikte yeni bir evreye taşınmıştır. Irak ve Suriye’de zayıf devlet yapılarının ortaya çıkardığı siyasi, ekonomik ve toplumsal hoşnutsuzluk ortamından faydalanan IŞİD (Ağır vd., 2021), hızla genişlerken ABD’nin bölge politikasına önemli sinyaller göndererek Ortadoğu’daki önceliklerini de yeniden şekillendirmiştir. Bu gelişme, ABD’nin Suriye politikasında Esad rejimini devirmekten ziyade, IŞİD ile mücadeleyi merkezine almasına neden olmuştur (Özdemir, 2024).

ABD IŞİD ile mücadele ve Esad rejimini devirmek için doğrudan askeri müdahale-den kaçınarak bölgedeki vekil güçlerle iş birliği kurma stratejisini benimsemiştir (Barfi, 2016). Değişen önceliği doğrultusunda ilk etapta sınırlı ölçüde destek verdiği Özgür Suriye Ordusu (ÖSO)’nun zayıflamasıyla birlikte, daha örgütlü ve disiplinli yapıya sahip olan PYD’yi tercih edilebilir bir ortak olarak görmeye başlamıştır. Bu çerçevede, ABD, PYD’yi IŞİD ile mücadelede vekil güç olarak kullanmaya başlamış ve bu durum, örgütün uluslararası meşruiyetinin artmasına da katkı sağlamıştır.

2015 yılında ABD’nin yönlendirmesiyle kurulan Suriye Demokratik Güçleri (SDG), PYD’nin meşruiyetini artırmak amacıyla oluşturulmuş çok bileşenli bir yapı olarak ortaya çıkmıştır. SDG’nin askeri omurgasını PYD’nin silahlı kanadı olan YPG oluşturmakta, buna ek olarak Arap ve Süryani unsurlar da çatıda yer almaktadır. ABD, SDG’yi Rakka’nın kurtarılması ve IŞİD’in geriletilmesi sürecinde temel operasyonel partner olarak konumlandırmış ve bu güç aracılığıyla PYD’ye askeri, lojistik ve diplomatik destek sağlamıştır (Barfi, 2016; Aslan vd., 2025).

IŞİD’in önemli ölçüde gerilemesine rağmen, ABD’nin PYD’ye yönelik desteği kesilmemiş; bilakis Fırat’ın doğusunda kalan tüm bölgeler PYD’nin kontrolüne geçmiştir (Sarı, 2019). Bu bölge, aynı zamanda Suriye’nin önemli enerji kaynaklarını barındırmakta olup, PYD bu kaynaklar üzerinde de denetim kurmuştur (Pearson vd., 2018). PYD, zamanla bu bölgelerde vergi toplayan, zorunlu askerlik uygulamaları getiren, eğitim ve yerel güvenlik gibi alanlarda otonom bir yönetim yapısı geliştiren bir yapıya dönüşmüştür (Sarı, 2019). Böylece PYD, sadece rejimin belirlediği sınırlar içerisinde hareket eden bir unsur olmaktan çıkarak, fiili egemenliğe sahip bir aktör haline gelmiştir. Suriye iç savaşı zamanla bir vekalet savaşına dönüşürken, PYD bu süreçten en fazla fayda sağlayan aktörlerden biri olmuştur. Örgüt bir yandan Esad rejimiyle, diğer yandan ise ABD ve Rusya gibi küresel aktörlerle eş zamanlı stratejik ilişkiler kurmayı başarmıştır.

Tarihsel olarak 1980'lerden itibaren Suriye topraklarında varlık gösteren PKK, iç savaşla birlikte ülkenin kuzeyinde hem geniş bir coğrafi alan hem de önemli bir nüfus üzerinde denetim kurarak, rejimle birlikte hareket eden bir "ortak güç" konumuna evrilmiştir. 1998'e kadar PKK ile Şam yönetimi arasında esasen örtük bir vekalet ilişkisi yürütülmekteyken, 2011 sonrası dönemde bu ilişki, karşılıklı faydaya dayalı açık bir stratejik ortaklık biçimini almıştır. Artık PKK/PYD, rejimin denetiminde değil, kendi otonom kontrol sahasında serbestçe hareket edebilen bir yapı hâline gelmiştir.

2011 sonrası dönemde PKK ile Suriye rejimi arasındaki ilişkiler, klasik bir vekalet ilişkisi olmaktan çıkmış; PYD'nin fiili egemenlik kurduğu bir ortaklık modeline dönüşmüştür. Bu süreçte hem iç dinamikler (Esad rejiminin iç savaştaki stratejileri) hem de dış faktörler (ABD ve Rusya'nın bölgesel çıkarları) belirleyici olmuştur. 1980-1998 arasında vekalet temelli iş birliği, 1998-2011 arası dönemde geçici bir kopuş yaşamış; 2011 sonrası ise karşılıklı çıkarlar temelinde stratejik ortaklık formuna bürünmüştür.

3. Türkiye'nin Suriye'de Terörle Mücadelesi

Türkiye'nin Suriye politikası, zaman içinde değişen stratejik öncelikler ve güvenlik tehditleri doğrultusunda evrilmiş; yumuşak güç araçlarından sert güç kullanımına uzanan çok katmanlı bir dönüşüm süreci geçirmiştir. Özellikle 2011 sonrası dönemde Suriye'de meydana gelen gelişmeler, Türkiye'nin güvenlik mimarisinde derin etkiler yaratmış ve Ankara'yı bölgesel bir askeri aktör olarak sahada daha görünür kılmıştır. Bu çerçevede, Türkiye'nin Suriye'de terörle mücadele stratejileri hem ulusal sınır güvenliğinin sağlanması hem de sınır ötesi tehditlerin bertaraf edilmesi açısından kritik bir önem taşımaktadır.

Türkiye'nin Suriye politikası terörle mücadele üzerinden şekillenmiştir. Bu bağlamda 1980-1998 arası dönemde PKK'nın Suriye topraklarında barındırılması Türkiye-Suriye ilişkilerini uzun sürecek olan bir gerginliğe sürükleyerek neredeyse savaşın eşiğine gelinmiştir. 1998-2003 yılları arasında kademeli olarak normalleşme yaşanırken 2003-2010 yılları arasında dostluk ve ittifak yolunda önemi adımlar atılmıştır. 2011 sonrasında ise Esad rejiminin PKK/PYD ile iş birliğine gitmesiyle ilişkiler yeniden bozulmuştur (Hinnebusch, 2013).

Arap Baharı'nın etkisiyle Suriye'de patlak veren iç savaş, devlet dışı silahlı aktörlerin sahada belirleyici aktörler haline gelmesine yol açmış; bu durum, bölgesel ve küresel güçlerin dolaylı müdahale biçimlerine yönelmesine neden olmuştur. Devlet dışı silahlı aktörlerin sahadaki etkinlikleri ve belirleyiciliği, daha güçlü devletlerin doğrudan müdahale yerine bu tür devlet dışı aktörleri bölgesel politika aracı olarak kullanmasını teşvik etmiştir. ABD'nin Orta Doğu'ya daha fazla müdahil olma konusundaki isteksizliği ve 2015'e kadar Rusya dışında hiçbir gücün bölgeye doğrudan müdahale etmemesi devlet dışı silahlı aktörler aracılığıyla dolaylı bir dış politika yürütme anlayışını güçlendirmiştir (Taverner, 2021). Suriye ve genel olarak Orta Doğu'daki devlet dışı silahlı

aktörlerin etkinliklerini artırması geleneksel siyasi düzenin ne kadar kırılgan olduğunu ortaya çıkarmıştır. Türkiye için ise bu süreç doğrudan sınır güvenliğini tehdit eden bir istikrarsızlık ortamı meydana getirmiştir.

2000’li yıllarda komşularla sıfır sorun politikasının en başarılı örneğini Suriye oluşturmuştur. Ancak 2011’de Arap isyanlarının Suriye’ye sıçramasıyla komşularla sıfır sorun politikası başarısız olmuş ve Türkiye ulusal güvenliğine yönelik ciddi tehlikelerle karşılaşmıştır. Esad rejiminin şiddete başvurusuyla Türkiye, Esad karşıtı bir politika takip etmiş ve doğrudan müdahaleden kaçınan ancak rejime karşı baskı kurmaya çalışan bir strateji benimsemiştir (Özdemir, 2024).

Ancak 2015 yılından itibaren Türkiye’nin Suriye politikasında köklü bir paradigma değişimi yaşanmış, temel önceliğini rejim değişikliğinden terör tehdidinin bertaraf edilmesine vermiştir. Özellikle Rusya’nın 2015 yılında sahaya doğrudan müdahil olması, askeri dengeleri değiştirmiş ve Türkiye’yi Esad’ın devrilmesini dış politika öncelikleri arasından çıkarmaya zorlamıştır (Khatib & Al-Barasneh, 2021). Bu süreçte Türkiye, daha önce normatif değerlerle şekillenen dış politikasını, sert güç unsurları ve doğrudan askeri müdahalelerle desteklenen bir güvenlik merkezli politikaya dönüştürmüştür (Ekşi, 2018).

PYD Afrin, Kobani ve Cezire’de kanton ilan ederek Türkiye sınırı boyunca kesintisiz bir koridor oluşturmayı hedeflemiştir. Ancak Afrin’in Kobani ile toprak bütünlüğü bulunmamaktadır. Afrin’i Kobani kantonuyla birleştirerek bu hedefini gerçekleştirmek istemiştir (Barfi, 2016). Bu durum Türkiye’nin ulusal güvenliğine yönelik ciddi bir tehdit olarak ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda Türkiye gerçekleştirdiği askeri operasyonlarla PYD’nin sınır hattında kesintisiz bir koridor oluşturma girişimlerini engellemiştir.

Türkiye, Astana Süreci kapsamında İdlib, Halep ve Hama’da çatışmazlık gözlem noktaları kurmuştur (Görücü, 2025). Türkiye hem sahada askeri varlığını pekiştirmiş hem de Esad rejiminin ilerleyişini sınırlandırmaya çalışmıştır. Türkiye’nin gözlem noktaları kurması güvenlik ve istikrarın sağlanması açısından oldukça önemli bir adım olmuştur.

2016 yılından sonra Suriye’de politika önceliğini terörle mücadeleye vermek zorunda kalan ve sert güç kullanımını öne çıkaran Türkiye terörle mücadelede için “Alan Hakimiyeti Konsepti” uygulamaktadır. Alan hakimiyeti konsepti ile terör örgütünün yaşam alanının daraltılması hedeflenmekte, PKK ve bileşenlerinin ana barınma alanlarına üs bölgeleri inşa edilerek keşif ve gözleme olanağı genişletilmiştir. Üs bölgelerine komandolar yerleştirilerek örgüte operasyonlar gerçekleştirilmektedir (Polis Akademisi Raporu, 2022). Bu doğrultuda Suriye’ye yönelik tarihinin en kapsamlı operasyonlarından olan 2016 yılında “Fırat Kalkanı Harekâtı”, 2018 yılında “Zeytin Dalı Harekâtı”, 2019 yılında ise “Barış Pınarı Harekâtı”nı gerçekleştirmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2025). 2016 yılında Fırat Kalkanı Harekâtı ile PYD’nin Azez ile bağlantı kurmasını engelleyerek Cerablus, El Bab ve Dabık bölgelerini terörden temizlemiştir (McConnel, 2017).

2017’de ise ÖSO ile birlikte gerçekleştirdiği Zeytin Dalı Harekâtı ile PYD’nin Akdeniz’e çıkışını engellemiştir (Ekşi, 2018). 10 Şubat 2020’de ise Türk Silahlı Kuvvetleri ve SMO tarafından rejimin yayılmasını önlemek, bölge halkının güvenliğini sağlamak, göçü engellemek ve sınır güvenliğinin sağlanması amacıyla Bahar Kalkanı Harekâtı gerçekleştirilmiştir (T.C. Milli Savunma Bakanlığı, 2025). Bahar Kalkanı Harekâtı ile Türkiye, rejim güçlerinin İdlib’e ilerlemesini durdurmuştur.

Türkiye’nin Suriye’deki operasyonel sürecini destekleyen en önemli unsurlardan biri savunma sanayisinde yaşanan teknolojik gelişmelerdir. Yerli ve milli imkânlarla geliştirilen insansız hava araçları (İHA), terörle mücadelede istihbarat alanına yeni bir boyut kazandırmış hem de terörle mücadelede asimetrik bir etki ortaya çıkarmıştır. İHA’ların terörle mücadelede istihbarat faaliyetlerinde kullanılmaya başlaması örgütün eylem kabiliyetinin sınırlanmasına yol açmış, özellikle örgütün lider kadrolarının etkisiz hale getirilmesinde önemli bir rol oynamıştır (Yanarışık ve Kıyıcı, 2022). Bu durum, PKK/YPG içerisinde ciddi bir yönetim krizi ve moral bozukluğu ortaya çıkarmıştır.

Türkiye’nin küresel ve bölgesel gelişmeler ile yerel dinamiklerin etkisiyle değişen politikası bölgedeki rolünü artırmış ve onu Suriye’nin geleceğinde belirleyici bir aktör hâline getirmiştir (Khatib & Al-Barasneh, 2021). Türkiye, PKK/YPG ile mücadelesinde bir taraftan ABD ile diğer taraftan Rusya ile gerginliği göze almıştır. 2020 Şubat’ında Rusya ve İran destekli rejim güçlerinin İdlib’e yönelik saldırısı, Türkiye için yeni bir göç dalgası tehdidini gündeme getirmiştir. Ancak Türkiye, sahadaki askeri varlığını artırarak bu saldırıları püskürtmüş ve yeni bir mülteci akınının önüne geçmiştir. 35 Türk askerinin şehit olduğu bu çatışmalar, İdlib’in stratejik önemini yeniden gündeme taşımıştır. Nitekim 2024 sonlarında bu bölgeden ilerleyen muhalif gruplar önce Halep’i, ardından Şam’ı ele geçirerek Baas rejimine son vermiştir (İnat, 2025).

Sonuç olarak Türkiye’nin Suriye’deki terörle mücadele politikası, bölgesel ve uluslararası gelişmelere paralel olarak güvenlik temelli, çok katmanlı ve dinamik bir yapıya bürünmüştür. Sert güç kullanımının ön plana çıktığı 2015 yılından sonraki süreçte Türkiye, sınır güvenliğini sağlama, devlet dışı silahlı aktörlerin etkisini sınırlandırma ve sahada kalıcı bir aktör olma hedeflerini stratejik olarak birleştirmiştir. Bu kapsamda yürütülen askeri operasyonlar, teknolojik kapasitenin etkin kullanımı ve diplomatik/askeri denge politikaları Türkiye’yi Suriye krizinin çözümünde vazgeçilmez bir aktör konumuna taşımıştır.

4. Güncel Gelişmeler Işığında Türkiye’nin Suriye’de PKK/PYD Terör Örgütü ile Mücadelesinin Değerlendirilmesi

2011 yılında Arap Baharı’nın etkisiyle iç savaşa sürüklenen Suriye, kısa sürede derin bir insani ve siyasi krizin merkezi hâline gelmiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’ne göre, iç savaş sürecinde 7,2 milyon kişi ülke içinde yer değiştirirken, 4,8 milyon Suriyeli ise ülke dışına göç etmek zorunda kalmıştır (UNHCR, 2024).

Yaşanan göç dalgası ve bölgesel ve küresel aktörlerin savaşa müdahil olmasıyla Suriye krizi uluslararası bir kriz haline gelmiş hem bölgesel hem de küresel çapta ciddi güvenlik sorunları ortaya çıkarmıştır.

2024 yılı, Suriye açısından tarihsel bir dönüm noktası olmuş ve 13 yıl süren iç savaş, Esad rejiminin devrilmesiyle sonuçlanmıştır. Rejimin çöküş süreci çok boyutlu dinamiklerin etkileşimiyle açıklanabilir. Muhalif grupların teknolojik ve operasyonel kapasite kazanımları (özellikle kamikaze drone kullanımı ve ileri düzey askeri eğitimler), Rusya’nın Ukrayna’daki yıpratıcı savaşa odaklanması, İsrail’in Hizbullah’a yönelik yoğun askeri baskısı ve rejimin ağır ekonomik darboğazı bu süreci hızlandıran başlıca faktörler arasında değerlendirilebilir. Bununla birlikte, rejimin siyasi meşruiyet ve askeri kapasite bakımından ciddi bir aşınma yaşadığı ve sahadaki inisiyatifi giderek kaybettiği de gözlemlenmiştir.

Rejimin devrilmesinde önemli faktörlerden biri muhaliflerin kapasitelerini artırmalarıdır. Türkiye’nin 2020 yılında gerçekleştirdiği Bahar Kalkanı Harekâtı, İdlib’te sıkışan muhaliflere nefes aldırarak, 5 Mart 2020’de sağlanan ateşkes sonucu toparlanmaya başlamışlardır. Muhalifler kamikaze dronelar, gece görüş cihazlarıyla donatılmış, ciddi şekilde askeri eğitim ve programlardan geçmişlerdir. Muhaliflerin toparlanma sürecine girdiği bu dönemde ise Esad rejiminin en büyük destekçisi konumundaki Rusya’nın ise Ukrayna’daki savaşa odaklanması sahadaki dengeleri değiştirmeye başlamıştır. İran ve İsrail arasındaki çatışmalar da muhalifler lehine olumlu sonuçlar ortaya çıkarmıştır (Görücü, 2024). 7 Ekim’den sonra Hizbullah’ın İsrail ile çatışmaları artırması Suriye’deki Afganistan, Pakistan ve Irak kökenli Şii milis güçlerini Lübnan’ın güneyine çekmesine yol açmıştır (Caner, 2024). Rejimin ekonomik sıkıntıları, teknik kapasite sorunu ve motivasyon eksikliği de rejimin kısa sürede düşmesinde belirleyici olmuştur. Askerlerin savaşma konusundaki isteksizliği, muhaliflerin rejim askerlerine yönelik çıkardığı aflar ordudan kaçmalarına yol açmıştır (Görücü, 2024).

Bu koşullar altında 27 Kasım 2024’te Halep’in batısında Fethu’l Mubin Operasyon Odası çatısı altında toplanan muhalif gruplar, HTŞ öncülüğünde “Saldırganlığı Caydırma Operasyonu”nu başlatmışlardır. Başlangıçta sınırlı hedefleri olan bu operasyon, rejim güçlerinin kısa sürede çözülmesiyle beklenenden çok daha geniş bir etkiye ulaşmış; sadece üç gün içerisinde Halep’in neredeyse tamamı muhaliflerin kontrolüne geçmiştir. Rejim ve destekçilerinin cephe hatları hızla düşerken büyük bir bozgun görüntüsü ortaya çıkmıştır (Acun, 2024). Bu gelişmeleri takiben, Suriye Milli Ordusu (SMO) 1 Aralık’ta “Özgürlük Şafağı Operasyonu”nu başlatmış ve özellikle Fırat’ın batısında yer alan stratejik Tel Rıfat ve Münbiç bölgelerini PKK/YPG unsurlarından temizlemiştir. Bu iki bölge, hem Afrin ile Kobani kantonlarını birleştirme hedefi açısından PYD için stratejik öneme sahipti hem de Türkiye sınırlarına yakınlığı nedeniyle Ankara’nın güvenlik öncelikleri arasında ilk sıralarda yer almaktaydı (BBC, 2024). Tel Rıfat ve Münbiç’in PYD/YPG’den temizlenmesinden sonra muhalifler büyük ölçüde bölgeyi hakimiyeti altına almış ve terör örgütü çok büyük bir kayıp yaşamıştır.

Muhafiflerin başlattığı operasyon kısa sürede başarılı olmuş ve 8 Aralık 2024'te Esad rejimi devrilmiştir. Esad rejiminin tamamen düşmesiyle birlikte, Suriye'de yeni bir siyasi yapı inşa edilmeye başlanmıştır. HTŞ lideri Ahmet eş-Şara öncülüğünde kurulan Suriye Geçiş Hükümeti, ülkedeki silahlı grupların Savunma Bakanlığı bünyesinde birleştirilmesi çağrısında bulunmuştur (Aslan vd., 2025).

Esad rejiminin düşmesinden sonra en büyük darbeyi alanlardan biri terör örgütü PKK/PYD olmuştur. Bu süreçte PYD/YPG önemli mevzilerini kaybetmiş; Tel Rıfat ve Münbiç gibi Arap nüfusun yoğun yaşadığı bölgelerde ciddi halk isyanlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Türkiye'nin uzun süredir hedeflediği "güvenli bölge" inşası açısından bu gelişmeler kritik bir eşik oluşturmıştır.

2025 yılı itibarıyla, Suriye'deki yeni yönetim, devlet otoritesini yeniden tesis etmek amacıyla iç ve dış politikada çok sayıda zorlukla karşı karşıya kalmıştır. Yeni yönetimin öncelikli hedefi devlet otoritesinin sağlanmasıdır. Dürzi unsurlar, eski rejim kalıntıları ve PYD/YPG gibi aktörler yeni yönetim açısından potansiyel tehdit olarak öne çıkmaktadır (Şensoy, 2025). Bu çerçevede Mart 2025'te Suriye Cumhurbaşkanı Ahmet eş-Şara ile YPG/SDG lideri Mazlum Abdi arasında 8 maddelik bir anlaşma imzalanmıştır. Buna göre YPG/SDG Şam yönetimini tanıyacak ve Suriye'de devlet inşa sürecine olumlu katkı sağlayacaktır (Mercan, 2025). Anlaşmaya göre Kürtler tanınacak ve anayasal hakları garanti altına alınacaktır. Suriye'nin kuzeyindeki sivil ve askeri yapılar Suriye devletinin yönetimi altına girecektir. Taraflar anlaşmanın gereklerini 2025 yılının sonuna kadar yerine getirecektir. Anlaşma PKK ele başı Öcalan'ın silah bırakma çağrısından 10 gün sonra yapılmıştır. Ancak PYD/YPG tarafı Türkiye'den gelen silah bırakma çağrısının kendilerini ilgilendirmedğini açıklamışlardır (Yılmaz, 2025). Suriye yönetimi ve PYD arasında imzalanan anlaşma PYD tarafından Suriye'nin geleceğini inşa etme yolunda önemli bir adım olarak değerlendirilmiştir (Avsat, 2025). Cumhurbaşkanı Erdoğan ise anlaşma sonrası "Suriye'nin terörden arındırılmasına yönelik her yönde çabayı doğru yönde atılmış bir adım olarak görüyoruz" ifadelerini kullanmıştır (Boran, 2025). Yapılan açıklamalardan sonra Türkiye'nin Şam yönetimi ile SDG arasında yaşanan gelişmelere ihtiyatlı ve temkinli bir iyimserlikle yaklaştığı belirtilebilir (Şensoy, 2025).

ABD'nin bu süreçteki pozisyonu da dikkat çekicidir. ABD Merkez Kuvvetleri Komutanlığı (CENTCOM), Orgeneral Michael Erik Kurilla'nın Şam yönetimi ile SDG arasında anlaşma imzalanmadan günler önce Suriye'ye ziyaret gerçekleştirerek SDG liderleriyle görüşüğünü açıklamıştır (Boran, 2025). Görüşmenin anlaşmadan kısa süre önce gerçekleşmesi dikkat çekmektedir. Nitekim Trump'ın başkanlığı sonrası Suriye'den muhtemel çekilme kararı sonrasında terör örgütünün sahada yalnız kaldığı bu nedenle taviz vererek anlaşmaya razı olduğuna dair kanaat oluşmaya başlamıştır (Şensoy, 2025). CENTCOM Komutanı Orgeneral Michael Kurilla'nın anlaşmadan hemen önce Suriye'ye ziyarette bulunması ve SDG ile temas kurması, Washington'un süreci yönlendirme çabası olarak yorumlanmıştır. Nisan 2025 itibarıyla ABD'nin Suriye'deki

askerî varlığını kademeli olarak azaltacağı ve bazı üsleri kapatacağı duyurulmuş, bu da terör örgütünün sahadaki pozisyonunu daha kırılgan hâle getirmiştir (Reuters, 2025).

Türkiye, iç savaşın başlangıcından bu yana Suriye krizinde aktif ve çok boyutlu bir pozisyon üstlenmiştir. Bir yandan Suriyeli mültecilere en fazla ev sahipliği yapan ülke olurken diğer yandan muhalif grupların eğitim, donanım ve lojistik desteğinde önemli bir rol oynamıştır. Sahada oluşturduğu güvenli bölgelerle göçün önlenmesine katkı sağlamıştır (Miş, 2024).

Güncel gelişmeler ışığında Türkiye’nin Suriye’de terörle mücadelesi değerlendirildiğinde; öncelikle Suriye’nin Türkiye’nin terörle mücadelesinde merkezlerden biri olduğunu ve dış politika öncelikleri arasında önemini korumaya devam ettiği söylenebilir. Türkiye Suriye’de yaşanan son gelişmelere her ne kadar doğrudan taraf olmasa da yaşananlar Türkiye’nin lehine bir sonuç ortaya çıkarmış ve Türkiye’nin Suriye’de belirleyiciliği artmıştır. Türkiye için Suriye’de en önemli konular terörle mücadele ve sığınmacılardır. Esad rejiminin düşmesiyle sığınmacılar geri dönmeye başlamışlardır. PKK/PYD ise Tel Rıfat ve Münbiç gibi kritik bölgeleri kaybederek Şam yönetimi ile anlaşma imzalamışlardır. Yaşanan bu gelişmeler Türkiye’nin etki gücünü artırarak PKK/YPG ile mücadelesine olumlu etki etmiştir. Türkiye terörle mücadelesinde izlediği terörü kaynağında yok etme politikasında hiç olmadığı kadar başarıya ulaşmaya yakındır.

Suriye’de yönetim değişse de yeni bir düzenin inşa edilmesi zaman alacaktır. Türkiye açısından en önemli tehdit Suriye’nin bölünmesidir. Her ne kadar Şam ile SDG arasında anlaşma imzalanmış olsa da bu tehdidin ortadan kalktığı söylenemez. İç savaşın başladığı 2011 yılından bu yana terörle mücadelede en avantajlı olduğu dönemdedir. Ancak anlaşmadan terör sorununun ortadan kalkacağını beklemek doğru değildir. Dolayısıyla Türkiye’nin, bu süreci hem diplomatik hem de askeri araçlarla dikkatle takip etmesi, gerektiğinde sahada caydırıcılığını artırması kritik önem taşımaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada, Türkiye’nin PKK/PYD terör örgütüne karşı yürüttüğü mücadelenin Suriye boyutu hem tarihsel bir perspektifle hem de güncel gelişmeler ışığında analiz edilmiştir. İnceleme kapsamında, PKK’nın yapısal dönüşümü ele alınarak Suriye’deki varlığı dönemlere ayrılarak incelenmiştir. Bu çerçevede, 1980–1998 yılları arasında Esad rejimi ile PKK arasında bir vekâlet ilişkisi tesis edildiği; 1998–2011 döneminde ilişkilerin gerilimli bir yapıya büründüğü ve 2011 sonrasında ise sahada karşılıklı çıkar ilişkilerine dayalı bir ortaklık modelinin benimsendiği tespit edilmiştir. Bu ilişkisel dönüşüm, Türkiye’nin Suriye politikasının da güvenlik merkezli bir eksene kaymasına ve dış politikasında önemli dönüşümlere yol açmıştır.

2011’de başlayan Suriye iç savaşı, Türkiye açısından hem insani hem de güvenlik temelli kaygıların derinleştiği bir dönemdir. Başlangıçta rejim karşıtı muhalefeti destekleyen Türkiye, 2015 yılından itibaren ABD’nin PKK’nın Suriye kolu olan PYD/YPG’yi

İŞİD'e karşı sahada vekil aktör olarak kullanmaya başlamasıyla birlikte Suriye politikasında öncelik değişikliğine gitmek zorunda kalmıştır. Bu doğrultuda Türkiye, rejim değişikliği hedefinden ziyade, Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması ve sınır ötesi terör tehdidinin bertaraf edilmesine odaklanmıştır. Bu stratejik yönelme, Türkiye'nin Suriye'de sert güç unsurlarına dayalı politikalarını artırmasına ve sahaya doğrudan askeri müdahalelerde bulunmasına zemin hazırlamıştır. Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı, Barış Pınarı ve Bahar Kalkanı harekâtları bu bağlamda değerlendirilmelidir. Türkiye'nin sahadaki askeri varlığını artırması, yalnızca sınır güvenliğini sağlamakla kalmamış; aynı zamanda bölgesel güç dengelerinde önemli bir aktör olarak konumunu pekiştirmiştir. Küresel ve bölgesel gelişmelerin yanı sıra yerel aktörler arasındaki dinamikler de Türkiye'nin Suriye politikasındaki belirleyici rolünü artırmıştır. Bu bağlamda, Türkiye'nin izlediği proaktif politika, Suriye'nin geleceğine yönelik belirleyici bir konum elde etmesine imkân tanımıştır.

Son gelişmeler bağlamında, muhalif grupların başlattığı operasyonlar neticesinde Esad rejiminin devrilmesi, Türkiye için jeopolitik açıdan yeni fırsatlar doğurmuştur. Özellikle Tel Rıfat ve Münbiç gibi stratejik öneme sahip bölgelerin PYD/YPG'den temizlenmesi, Türkiye'nin kuzey Suriye'de oluşturmayı hedeflediği güvenli bölge stratejisinin uygulanabilirliğini artırmıştır. Şam rejimi ile SDG arasında imzalanan anlaşma terörle mücadele bağlamında dikkatle izlenmesi gereken bir gelişmedir. Ancak anlaşmadan terörün tamamen ortadan kalkacağı yönünde bir beklenti gerçekçi değildir. Bu nedenle Türkiye'nin hem diplomatik hem de askeri araçları etkin biçimde kullanmaya devam etmesi ve gelişmeleri çok yönlü bir güvenlik perspektifiyle takip etmesi ulusal güvenlik açısından stratejik bir zorunluluktur. Sonuç olarak, iç savaşın başladığı 2011 yılından bu yana Türkiye'nin Suriye bağlamında terörle mücadelede en avantajlı döneme girdiği söylenebilir. Ancak bu avantajın sürdürülebilirliği, Türkiye'nin sahadaki askeri angajmanını stratejik diplomasiyle destekleyebilmesine ve muhtemel senaryolara karşı hazırlıklı olmasına bağlıdır.

Bu çalışma, Türkiye'nin PKK/PYD terör örgütüne karşı yürüttüğü mücadelenin Suriye boyutunu tarihsel perspektif ve güncel gelişmeler açısından ele almıştır. Bu kapsamda Esad rejimin devrilmesinin Türkiye'ye bazı jeopolitik avantajlar sağladığı ancak yeni yönetim ile SDG arasındaki iş birliğinin terör tehdidini ortadan kaldırmadığı görülmüştür. Bu nedenle çalışmada Türkiye'nin, mevcut gelişmeler karşısında dikkatli ve ihtiyatlı bir politika izlemeye devam etmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Devam eden süreçte Türkiye'nin başka terör örgütlerine karşı farklı stratejilerle yürüttüğü mücadelelerde vardır. Bu konularla ilgili araştırmaların yapılması oldukça önemli görünmektedir. Bu yüzden bu çalışma, terör örgütleriyle mücadelelerde etkili stratejilerin neler olduğuna yönelik araştırmalarının yapılmasını ve sonuçlarının karşılaştırılmasını önemli bulmaktadır. Bu bağlamda yeni çalışmalarla hem PKK/PYD terör örgütlerinin faaliyet alanlarına yönelik başka araştırmalar hem de Türkiye'nin mücadele ettiği farklı terör örgütleri araştırılabilir.

Kaynakça

- Acun, C. (2024). *Muhaliflerin saldırganlığı caydırma operasyonu nasıl başladı, süreçte neler olabilir?*. SETA, <https://www.setav.org/uzmanlar-cevapliyor/muhalifler-halepi-ele-gecirdi-bundan-sonra-ne-olacak>
- Ağır, O., Güven, M. E. ve Katılmış, C. (2021). Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD). içinde A. Baharçipek, G. Tuncel ve O. Ağır (Ed.), *Terör ve propaganda* (s.85-160). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akkaya, A. H. ve Jongerden, J. (2011). The PKK in the 2000's continuity through breaks?. in M. Casier and J. Jongerden (Ed.), *Nationalisms and politics in Turkey: Political Islam, kemalism and the Kurdish issue* (p.143-162). Routledge.
- Aslan, M., Marzouk, N., Yeşiltaş, M., Çütcü, İ. ve Seifan, S. (2025). *Suriye'nin kuzeybatısında yeniden yapılandırma süreci (2016-2024)*. SETA, (262).
- Barfi, B. (2016). Ascent of the PYD and the SDF. The Washington Institute for Near East Policy, Research Note, (32).
- BBC News (2024, December 8). Menbiç'te son durum: SDG'nin şehirden çıkışı konusunda ABD ve Türkiye anlaştı. <https://www.bbc.com/turkce/articles/c5y4v31vn9mo>
- Caner, M. (2024). *Halep'in muhalifler tarafından alınmasına İran nasıl bakıyor?*, SETA, <https://www.setav.org/uzmanlar-cevapliyor/muhalifler-halepi-ele-gecirdi-bundan-sonra-ne-olacak>
- Criss, N. B. (1995). The nature of PKK terrorism in Turkey. *Studies in Conflict and Terrorism*, (18), 17-37.
- Ekşi, M. (2018). Türk dış politikasının ultimo ratiosu: Yumuşak güçten sert güce Türkiye'nin Suriye politikası. *Karadeniz Araştırmaları*, 15(60), 71-99.
- Görücü, K. (2024). Türkiye-Suriye ilişkileri. *2024'te Türkiye*, SETA.
- Hinnebusch, R. (2013). Introduction: The study of Turkey-Syria relations. in R. Hinnebusch and Ö. Tür (Eds), *Turkey-Syria relations between enmity and amity* (p. 1-12). Ashgate.
- İnat, K. (2025). Türkiye'nin Ortadoğu politikasının 10 yılı: 2015-2025. *Kriter*, (9), 32-34.
- Khatib, D. K., and Al Barasneh, A. S. (2021). US-Turkish relations in the light of the Syrian crisis (2011-2019). in D. K. Khatib (Ed.), *The Syrian crisis effects on the regional an international relations* (p. 13-30). Springer.
- Marcus, A. (2007). *Blood and belief. The PKK and the Kurdish fight for independence*. New York University Press.
- McConnel A. (2017, August 23). Fırat kalkanının stratejik kazanımları. Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/firat-kalkaninin-stratejik-kazanimlari/891955>
- McDowall, D. (2007). *A modern history the Kurds*. I. B. Tauris.
- Mercan, M. H. (2025, March 15). Suriye'de yaşanan son gelişmeler ve muhtemel riskler. SETA, <https://www.setav.org/yorum/suriyede-yasanan-son-gelismeler-ve-muhtemel-riskler>
- Miş, N. (2025). Yeni Suriye'nin inşasında Türkiye. *Kriter*, 9(97), <https://kriterdergi.com/cerceve/yeni-suriyenin-insasinda-turkiye>
- Nasrollah, B., Sharifa, A. and Al Abdallah, O. (2021). Map of military control in Syria and of 2021 and beginning of 2022. Jusoor, <https://jusoor.co/en/details/map-of-military-control-in-syria-end-of-2021-and-beginning-of-2022>

- Özcan, N. A. (1999). *PKK (Kürdistan İşçi Partisi) tarihi, ideolojisi ve yöntemi*. ASAM.
- Özdemir, F. N. (2024). *Türkiye, ABD ve Rusya'nın Orta Doğu'da farklılaşan çıkarlarının bölgesel güvenliğe etkisi*. (Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi) YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- PKK Program ve Tüzüğü (1995). Waşenen Serxwebun.
- Yanarışık, O. ve Kıyıcı, H. (2022). *Uluslararası güvenliğe tehdit PKK ve bileşenleri*. Polis Akademisi Yayınları.
- Pusane, Ö. K. (2018). How to Profil PYD/YPG as an actor in the Syrian civil war: Policy implications fort he region and beyond. in Ö. Z. Oktav, E. P. Dal ve A. M. Kurşun (Eds.), *Violent non-state actors and the Syrian Civil War* (p. 73-90). Springer.
- Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs (1998). Statement made by İsmail Cem, Foreign Minister, on the special security meeting held between Turkey and Syria. https://www.mfa.gov.tr/_p_statement-made-by-ismail-cem_-foreign-minister_-on-the-special-security-meeting-held-between-turkey-and-syria_br_october-20_-1998_br_unofficial-translation__p_.en.mfa
- Reuters (2025, April 17). US withdrawing hundreds of troops from Syria, NYT Reports, https://www.reuters.com/world/middle-east/us-withdrawing-hundreds-troops-syria-nyt-reports-2025-04-17/?utm_source=chatgpt.com
- Sarı, B. (2019). Vekillikten çatışmaya, çatışmadan ortaklığa: PKK-Suriye ilişkilerinin değişen karakteristiği. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 8(1), 107-132.
- Şarkul Avsat (2025, March 12). Hem Türk hem de Kürt tarafı Suriye hükümetinin SDG ile yaptığı anlaşmayı memnuniyetle karşıladı. <https://turkish.aawsat.com/arap-d%C3%BCnyasi/5121029-hem-t%C3%BCrk-hem-de-k%C3%BCrt-taraf%C4%B1-suriye-h%C3%BCk%C3%BCmetinin-sdg-ile-yapt%C4%B1%C4%9F%C4%B1-anla%C5%9Fmay%C4%B1>
- Şensoy, A. A. (2025). Şam-SDG anlaşması ve Türkiye temkinli iyimseverlik. Türkiye Araştırmaları Vakfı, <https://turkiyearastirmalari.org/2025/03/14/yayinlar/yorum/sam-sdg-anlasma-ve-turkiye/>
- T.C. Milli Savunma Bakanlığı (2025). Bahar Kalkanı Harekatı. <https://www.msb.gov.tr/BaharKalkani>
- Taverner, A. (2021). Syria- the use of violent non state actors as a tool of regional policy. in D. K. Khatib (Ed), *The Syrian crisis effects on the regional an international relations* (p. 179-194). Springer
- UNHCR (The UN Refugee Agency) (2025). Syria emergency. <https://www.unhcr.org/emergencies/syria-emergency>
- Yılmaz, S. (2025, March 17). ABD'nin Kürt projesinde son gelişmeler. *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*, <https://21yyte.org/orta-dogu-ve-afrika-arastirmalari-merkezi/abdnin-kurt-projesinde-son-gelismeler/30560>

Extended Abstract

This study aims to analyze the Syrian dimension of Turkey's struggle against the PKK/PYD terrorist organization, with a particular focus on historical developments and contemporary dynamics. Within the scope of this study, the structural transformation of the PKK is examined by dividing its presence in Syria into distinct periods. In this con-

text, it has been determined that a proxy relationship was established between the Assad regime and the PKK during the period from 1980 to 1998; that their relations took on a more tense and confrontational character between 1998 and 2011; and that, following 2011, a model of partnership based on mutual interests on the ground was adopted. This relational transformation has contributed to a shift in Turkey's Syria policy toward a security-centered axis and has led to significant changes in its overall foreign policy orientation.

The Kurdistan Workers' Party (PKK), which emerged in the late 1970s as a Marxist-Leninist separatist movement, has undergone significant transformations over the decades. From its inception, the PKK pursued an armed struggle against the Turkish state, and by the early 1980s, it had established a strategic presence in neighboring Syria. The group's long-term presence in Syria and its multifaceted relationship with the Assad regime have played a central role in shaping the trajectory of Turkey-Syria relations.

During the 1980s and 1990s, Syria provided refuge and logistical support to the PKK, including hosting its leader, Abdullah Öcalan, until his expulsion in 1998 following Turkish diplomatic and military pressure, which culminated in the Adana Agreement. Despite periods of confrontation and cooperation, the PKK and its Syrian offshoots, especially the Democratic Union Party (PYD) and its armed wing, the People's Protection Units (YPG), continued to find opportunities to flourish in Syria, particularly in the power vacuum created by the outbreak of the Syrian Civil War in 2011.

Since the 1980s, the PKK, which had a presence in Syria, evolved into a de facto partner of the regime, controlling a piece of land in northern Syria equivalent to a quarter of the country's territory and a certain population, following Syria's descent into war. Until 1998, relations between the PKK and the Syrian regime were based on mutual benefit, with the PKK operating within the boundaries set by the regime. However, after the civil war, the PKK transformed from an actor operating within the regime's defined boundaries to an actor with its own area of control, able to move freely within that territory. Turkey's Syria policy has been shaped by the fight against terrorism. In this context, between 1980 and 1998, the two countries came close to war. From 1998 to 2003, a gradual normalization took place, and between 2003 and 2010, significant steps were taken towards friendship and alliance. However, after 2011, relations deteriorated again with the Assad regime's cooperation with the PKK/PYD.

The chaos triggered by Syria's descent into civil war in 2011 emerged as a primary source of concern for Turkey. Initially adopting a staunchly anti-Assad stance by supporting the opposition forces, Turkey was compelled to adjust its policy after 2015, particularly in response to the United States' decision to use the PYD as a proxy actor in the fight against ISIS. From 2016 onward, Turkey redefined its core priorities in Syria, shifting from regime change to the preservation of Syria's territorial integrity and the fight against terrorism. Emphasizing the use of hard power, Turkey adopted a strategy of

direct military intervention and strategic deployment on the ground. The enhancement of Turkey's military capabilities has positioned it as a decisive actor in the regional balance of power. Consequently, Turkey's evolving policy—shaped by global and regional developments as well as local dynamics—has elevated its influence and established it as a key player in determining Syria's future.

On November 27, 2024, opposition forces operating under the umbrella of the Fath al-Mubin Operations Room—led by Hay'at Tahrir al-Sham (HTS)—launched the “Operation to Deter Aggression” against the Assad regime in western Aleppo. The offensive achieved rapid success, culminating in the collapse of the Assad regime on December 8, 2024. Following the regime's downfall, a Syrian Transitional Government was established under the leadership of HTS figurehead Ahmad Shara. This study identifies several key factors contributing to the regime's collapse: the arming of opposition groups and their adoption of kamikaze drones, the heavy losses sustained by Russia in Ukraine, Israeli strikes against Hezbollah, and the Assad regime's economic hardships and declining state capacity.

In March 2025, a comprehensive eight-point agreement was signed between Syrian President Ahmad al-Shara and Mazlum Abdi, the leader of the YPG/SDF. According to the agreement, the YPG/SDF will recognize the Damascus government and positively contribute to the state-building process in Syria. The agreement stipulates that the Kurds will be recognized, and their constitutional rights will be guaranteed. Civil and military structures in northern Syria will come under the administration of the Syrian state.

In the context of recent developments, the downfall of the Assad regime as a result of operations launched by opposition groups has created new geopolitical opportunities for Turkey. In particular, the potential clearing of strategically significant areas such as Tel Rifaat and Manbij from PYD/YPG elements has enhanced the feasibility of Turkey's safe zone strategy in northern Syria. The agreement signed between the Damascus regime and the Syrian Democratic Forces (SDF) represents a development that must be closely monitored within the framework of counterterrorism. However, expecting the complete eradication of terrorism solely as a result of this agreement would be unrealistic. Therefore, it is a strategic necessity for Turkey to continue utilizing both diplomatic and military instruments effectively and to monitor developments through a comprehensive security lens.

In conclusion, it can be argued that Turkey has entered its most advantageous phase in the fight against terrorism in the Syrian context since the onset of the civil war in 2011. However, the sustainability of this advantage depends on Turkey's ability to support its military engagement on the ground with strategic diplomacy and to remain prepared for potential future scenarios.

This study has examined the Syrian dimension of Turkey's struggle against the PKK/PYD terrorist organization from both a historical perspective and in the context of recent developments. Within this framework, it has been observed that while the fall of the Assad regime has provided Turkey with certain geopolitical advantages, the cooperation between the new administration and the Syrian Democratic Forces (SDF) has not eliminated the terrorist threat. Therefore, the study concludes that Turkey should continue to pursue a cautious and prudent policy in response to the current developments. In the ongoing process, Turkey is also engaged in counterterrorism efforts against other terrorist organizations using different strategies. Conducting research on these issues appears to be of considerable importance. Accordingly, this study emphasizes the need for further research into what constitutes effective strategies in combating terrorist organizations and the importance of comparing the outcomes of such strategies. In this context, future studies may explore both the operational domains of PKK/PYD terrorist organizations and Turkey's efforts against other terrorist groups.

JAPONYA'DA ULUSAL GÜVENLİK SORUNSAĞI: PKK ÖRNEĞİ

The Question of National Security in Japan:
The Case of PKK

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Makale Geliş Tarihi: 09.12.2024

Makale Kabul Tarihi: 28.05.2025

Araştırma Makalesi

Künye: Temiz, S. (2025). Japonya'da ulusal güvenlik sorunsalı: PKK örneği. *TÜRKAD*, 2 (3), s. 45-68.

Süleyman TEMİZ*

* Doç. Dr. Iğdır Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Iğdır/Türkiye.
suleyman.temiz@igdir.edu.tr
ORCID: 0000-0002-4439-4035

Content of this journal is licensed under
a Creative Commons Attribution-
Noncommercial 4.0 International License.

Özet

Japonya'da ulusal güvenlik sorunsalı, tarihsel olarak hem iç kaynaklı krizlerin hem de küresel güvenlik dinamiklerinin etkisiyle evrilmiştir. Özellikle 1995 yılında Tokyo metrosunda gerçekleştirilen sarın gazı saldırısı, Japon toplumunun terör olgusuna karşı duyarlılığını derinleştirmiş; bu olayın ardından terörle mücadele politikaları, devletin güvenlik önceliklerinin merkezine yerleşmiştir. Bu çerçevede Japonya, yalnızca doğrudan tehdit oluşturan örgütlere değil, potansiyel risk taşıyan yapılanmalara ve onlarla ilişkili olabilecek topluluklara karşı da önleyici bir güvenlik anlayışı benimsemektedir. Son yıllarda, Japonya'daki Kürt topluluğunun görece görünür hâle gelmesi, bu bağlamda dikkat çeken bir gelişme olmuştur. Özellikle Saitama Eyaleti'ndeki Kawaguchi ve Warabi gibi bölgelerde Kürt kökenli göçmenlerin karıştığı münferit adli olaylar, kamu düzenine ilişkin şikâyetler ve toplu hareket etme pratiklerinin yerel halk tarafından tehdit olarak algılanması, bu topluluğun negatif bir şekilde kodlanmasına yol açmıştır. Bununla birlikte, Japon güvenlik birimlerinin dikkatini çeken en önemli hususlardan biri, bazı Kürt bireylerin ve yapıların PKK lehine para toplama, propaganda yapma ya da örgütle doğrudan ilişkili etkinlikler düzenleme yönündeki faaliyetleridir. Bu tür girişimler, Japon kamuoyunda teröre destek veren yabancı unsurlar söylemini yeniden gündeme taşımış; özellikle kültürel etkinlik kisvesi altında yürütülen bazı faaliyetlerin, Japon değer sistemiyle uyumadığı ve güvenlik tehdidi oluşturabileceği yönünde tartışmalar ortaya çıkmıştır. Kürt topluluğu içinde yer alan bazı bireylerin kolluk kuvvetlerine karşı kayıtsız tavırları, kamu düzeni kurallarına riayet etmemeleri ve grupsal hareketlilikleri de güvenlik birimlerinin dikkatini çeken etkenler arasında yer almaktadır. Bu çalışma, Japonya'da PKK'nın örgütsel faaliyetlerinin kapsamını, Kürt topluluğunun bu faaliyetlere olan doğrudan veya dolaylı tutumlarını ve Japonya'nın ulusal güvenlik stratejileri içinde PKK'ya yönelik geliştirdiği politikaları kapsamlı bir biçimde analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Japonya, PKK, Ulusal Güvenlik, Terör, Göç.

Abstract

The national security paradigm in Japan has historically evolved under the influence of both domestic crises and global security dynamics. In particular, the 1995 sarin gas attack on the Tokyo subway by the Aum Shinrikyo cult significantly heightened public sensitivity to terrorism and brought counterterrorism policies to the forefront of the national security agenda. In this context, Japan has adopted a precautionary security approach not only toward organizations posing direct threats but also toward groups and communities with potential links to such entities. In recent years, the growing visibility of the Kurdish population in Japan—especially in areas such as Kawaguchi in Saitama Prefecture—has emerged as a focal point of concern. Isolated criminal incidents involving Kurdish individuals, frequent public complaints related to noise, improper waste disposal, or group gatherings, and perceived challenges to public order have contributed to the formation of negative stereotypes about this community. More significantly, what has drawn the attention of Japanese security authorities are reports indicating that certain members of the Kurdish community have been involved in fundraising, propaganda dissemination, or organizing events in support of the PKK, which is recognized internationally as a terrorist organization. Such activities have reignited public discourse on foreign nationals allegedly supporting terrorism within Japan. Moreover, cultural events claimed to be held under the pretext of community engagement have been criticized for conflicting with Japanese social norms and values, thereby raising concerns over potential radicalization. Additional contributing factors to increased scrutiny include perceived indifference toward law enforcement, noncompliance with civic norms, and a tendency toward collective action, which are viewed by some segments of society as disruptive to public order. This study aims to examine the scope of PKK-related activities in Japan, the Kurdish community's stance toward the organization, and the policies Japan has formulated in response to perceived security threats associated with the PKK.

Keywords: Japan, PKK, National Security, Terrorism, Immigration.

Giriş

Japonya'da terör olayları söz konusu olduğunda, kamuoyunun dikkatini çeken en önemli örnekler arasında, 1970'lerdeki Japon Kızıl Ordusu tarafından gerçekleştirilen uluslararası terör eylemleri ve 1995'te Aum Şinrikyo tarikatı tarafından Tokyo metrosuna düzenlenen sarin gazı saldırısı yer almaktadır. Bu tür olaylar, yalnızca Japonya'nın güvenlik sistemine değil, aynı zamanda toplumun terör tehdidinde dair algısına da derin etkilerde bulunmuştur. Ancak, 2001 yılının Eylül ayında ABD'de meydana gelen terör saldırıları Japonya'nın terörle mücadele politikalarında yeni bir dönüm noktası olmuştur. Bu olay, yalnızca ABD'de değil, dünya genelinde güvenlik politikalarının gözden geçirilmesine neden olmuş, Japonya da bu gelişmelerden bağımsız kalamamıştır. Terörle mücadeleye dair yaklaşımda niteliksel değişiklikler yaşanmış ve bu değişim, yalnızca

yasal düzenlemelerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda toplumsal ve siyasal düzeyde de hissedilmiştir.

Terörle mücadele kavramı, farklı aktörler ve bağlamlarda farklı anlamlar taşıyabilmektedir. Kavramın içeriği, büyük ölçüde onu uygulayan ülkenin siyasi rejimine, toplumsal yapısına ve dış politika yönelimine bağlı olarak şekillenebilmektedir. Örneğin, Batı ülkelerinde terörle mücadele çoğu zaman özgürlüklerin kısıtlanması pahasına güvenlik önlemlerinin artırılmasını içeren bir güç politikası yaklaşımıyla ilişkilendirilirken, Japonya’da bu tür bir doğrudanlık uzun süre gözlemlenmemiştir. Japonya’nın terörle mücadele konusundaki yaklaşımı, tarihsel olarak yumuşak ve olay bazlı olmuş, geniş kapsamlı ve uzun vadeli stratejiler geliştirilmemiştir. Terör olaylarına verilen tepkiler genellikle geçici önlemler düzeyinde kalmış ve sistematik bir güvenlik doktrini oluşturulamamıştır. Bu durum, Japonya’nın iç güvenlik politikalarının süreklilik ve tutarlılık açısından sınırlı kaldığını da göstermektedir. Ancak 1995’teki Tokyo metrosu saldırısı, bu tutumda önemli bir kırılma noktası meydana getirmiştir. Bu eylem, Japonya’nın iç güvenliğinde ciddi açıklar bulunduğunu gözler önüne sermiştir. Bu olay sonrasında hükümet, yalnızca yasal düzenlemeleri değil, aynı zamanda bilgi toplama, kriz yönetimi ve istihbarat sistemlerini de gözden geçirme ihtiyacı duymuştur. Fakat tüm bu değişimlere rağmen, Japonya’nın terörle mücadele politikaları hâlâ Batı tarzı önleyici güvenlik anlayışından farklı bir çizgide kalmaya devam etmektedir. Japonya’da güvenliğe yönelik yaklaşımlar genellikle toplumsal istikrar ve yaşam kalitesinin korunması gibi normatif değerlerle birlikte ele alınmış, devletin müdahalesi bu değerlere zarar vermeyecek şekilde sınırlandırılmıştır. Bunun temelinde, Japon toplumunun savaş sonrası dönemde geliştirdiği barışçıl anayasal düzen ve güvenlik felsefesi yatmaktadır (Nasu, 2019).

2001’de ABD’de gerçekleşen terör saldırıları, Japonya’nın güvenlik politikalarında önemli bir değişim sürecini tetiklemiştir. Özellikle bu saldırıların ardından ABD’nin terörizme karşı küresel savaş çağrısı, Japonya üzerinde ciddi bir dış politika baskısı meydana getirmiştir (Fukushima, 2017). Japonya, müttefiki ABD ile olan ilişkilerini korumak ve uluslararası toplumda güvenlik alanında aktif bir rol üstlenmek amacıyla çeşitli adımlar atmak zorunda da kalmıştır. Bu doğrultuda Japonya hükümeti 2001 yılının Ekim ayında Terörle Mücadele Özel Önlemler Yasası’nı kabul etmişti. Bu yasa, Japonya Öz Savunma Kuvvetleri’nin (JÖSK) uluslararası iş birlikleri çerçevesinde lojistik destek sağlamasına olanak tanımakta ve anayasanın savaş karşıtı ilkesiyle çelişmeyecek şekilde formüle edilmişti. Özellikle Hint Okyanusu’nda ABD öncülüğündeki operasyonlara yakıt ikmali gibi destekler sunulması bu yasanın uygulama alanlarından biri olmuştur (Kliman, 2006).

Bu yasal düzenleme, Japonya’nın geleneksel savaş dışı devlet imajını koruma çabaları ile ABD’nin liderliğinde yürütülen güvenlik çabalarına katkı sağlama arasındaki dengeyi yansıtmaktadır. Bu süreçte Japonya, askeri müdahalelerden kaçınarak diplomatik

ve lojistik destek sağlamaya öncelik vermiştir. Bu yaklaşım, Japonya'nın anayasal sınırlılıklarını korurken, aynı zamanda uluslararası sorumluluklarını da yerine getirmeye çalıştığını göstermektedir. Ayrıca 2001 sonrası dönemde Japonya, iç güvenlik düzenlemelerinde de çeşitli adımlar atmıştır. Havaalanı ve liman güvenlik önlemlerinin artırılması, istihbarat paylaşımı mekanizmalarının güçlendirilmesi, yasa dışı göçmenlikle mücadeleyle yönelik uygulamaların sıkılaştırılması bu çerçevede değerlendirilebilir. Ancak bu önlemler, Avrupa ve ABD'deki gibi geniş kapsamlı iç tehditlere karşı önleyici tedbirler düzeyine ulaşmamıştır. Japonya'da temel hak ve özgürlüklerin korunması ön planda tutulmuş ve devletin müdahalesi, orantılılık ilkesi çerçevesinde sınırlandırılmıştır. Bu dönemde Japon hükümeti, terörle mücadelede uluslararası iş birliği ve hukuk devleti ilkelerini temel alan bir yaklaşımı benimsediğini sıkça vurgulamıştır. Bu durum, Japonya'nın küresel güvenlik ortamındaki konumunu, yalnızca askeri güce değil, normatif değerlere dayalı bir aktör olarak inşa etmeye çalıştığını da göstermektedir.

1. İç Politikada Güvenlik Sorunsalı

11 Eylül sonrasında Japonya'da yalnızca dış politika düzeyinde değil, iç siyaset alanında da güvenlik konuları yoğun biçimde tartışılmaya devam etmiştir. Bu süreçte, hükümetin güvenlik politikaları kamuoyunda daha görünür hâle gelmiş; medya, siyasal partiler ve akademi çevreleri bu konuya artan bir ilgi göstermiştir. Böylece terörle mücadele, artık yalnızca dış politika bağlamında değil, iç politikada da önemli bir gündem maddesi hâline gelmiştir. Bu bağlamda, Junichiro Koizumi (2001-2006) başbakanlığındaki hükümet, güvenliğin kamu yararı ile ilişkilendirilerek kamuoyuna sunulmasında belirleyici bir rol oynamıştır. Koizumi hükümeti, terörle mücadeleyi yalnızca ABD ile ittifak ilişkileri çerçevesinde değil, Japon toplumunun güvenlik ihtiyacına verilen bir yanıt olarak da konumlandırmıştır (Cronin, 2005). Bu durum, hükümetin güvenlik politikalarını iç kamuoyuna meşru bir biçimde sunmasına olanak da tanımıştır.

Ancak bu dönemde Japonya'daki kamuoyu, Batı ülkelerinde gözlemlenen güvenlik devleti yönelimlerine karşı daha temkinli yaklaşmıştır. Gerek akademik çevrelerde gerekse medya organlarında, güvenliğin artırılması adına bireysel özgürlüklerin kısıtlanmasına dair kaygılar sıkça dile getirilmiştir. Bu da hükümetin güvenlik politikalarının toplumsal meşruiyetini sağlamak için daha dikkatli bir söylem geliştirmesine neden olmuştur. Ayrıca, bu dönemde kriz yönetimi kavramı siyasal söylemde öne çıkmaya başlamıştır. Özellikle Tokyo metrosu saldırısından sonra yerel yönetimlerin, hastanelerin ve güvenlik birimlerinin kriz anlarına hazırlıklı olmaları gerektiği yönünde bir kamuoyu beklentisi de oluşmuştur. Bu çerçevede, afet ve terör saldırılarına yönelik acil müdahale sistemlerinin geliştirilmesi bir öncelik hâline gelmiştir. Koizumi hükümetinin proaktif güvenlik yaklaşımı, aynı zamanda anayasal sınırlılıklar içinde yeni bir güvenlik normunun inşa edilmeye çalışıldığını da göstermektedir. Ancak bu süreçte Japon kamuoyunun, güvenlik politikalarının olağanüstü hâl mantığına dayanmasına karşı belirgin bir direnç sergilediği de gözlemlenmiştir. Bunun yanında, iç politikada da çeşitli

tartışmalar yaşanmıştır. Terörle mücadele özel yasası gibi düzenlemelerin, anayasada öngörülen savaş dışı ulus ilkesiyle ne derece bağdaştığı meselesi, hukukçular ve siyaset bilimciler arasında ciddi tartışmalara neden olmuştur. Bu durum, Japonya’da anayasal normların dış politika ile ne kadar esneyebileceği sorusunu da gündeme taşımıştır (Ushiyama, 2023).

Ayrıca, Japonya’nın uluslararası güvenlik iş birliklerine katılımı, yalnızca anayasal çerçevede değil, aynı zamanda kamuoyu desteği açısından da sınırlılıklar taşımaktadır (Rinehart, 2013). Yapılan kamuoyu yoklamalarında, Japon halkının büyük çoğunluğunun barışçıl politikaların sürdürülmesinden yana olduğu, güvenlik politikalarında ise temkinli bir yaklaşımı benimsediği görülmektedir (Midford, 2011). Bu bağlamda, hükümetin güvenlik politikalarında atabileceği adımlar, yalnızca dışsal baskılarla değil, aynı zamanda iç demokratik meşruiyet zemininde de sınırlanmaktadır. Japonya’nın istihbarat kapasitesine yönelik eleştiriler de dikkate değerdir. Güvenlik uzmanları, Japonya’nın terörle mücadelede etkili istihbarat mekanizmalarına sahip olmadığını, bu nedenle özellikle uluslararası tehditlere karşı hazırlıksız olduğunu belirtmektedir (Kobayashi, 2015). Bu bağlamda, bilgi toplama, analiz ve paylaşım sistemlerinin yetersizliği, Japonya’nın güvenlik zafiyetleri arasında sayılmaktadır. Son olarak, Japonya’nın geliştirdiği güvenlik politikalarının genellikle reaktif bir nitelik taşıdığı, yani belirli olaylara yanıt olarak geliştirildiği ve uzun vadeli stratejik bir vizyona sahip olmadığı yönünde eleştiriler öne çıkmıştır (Nakatsuji, 2022). Bu durum, Japonya’nın küresel güvenlik mimarisinde istikrarlı bir aktör olma potansiyelini sınırlayan bir unsur olarak da değerlendirilmektedir.

2. Japonya’nın Terörle Yüzleşmesi: Tokyo Metro Saldırısı

İkinci Dünya Savaşı’ndaki yenilgisinin üzerinden neredeyse seksen yıl geçmiş olmasına rağmen Japonya, günümüzde gelişmiş dünyanın önde gelen ekonomik güçlerinden biri olmasının yanı sıra, Doğu Asya’daki üç demokratik devletten biridir. 1947 Anayasası ile uluslararası anlaşmazlıkların çözümünde kuvvet kullanma veya tehdidinden feragat etmiş olan Japonya, bu anayasal hüküm sayesinde dünyanın en barışçıl ülkelerinden biri hâline gelmiştir. 11 Eylül saldırıları tüm dünya da olduğu gibi Japonya’da da büyük bir şaşkınlık yaşatmıştır. Bu olayların hemen ardından, ABD’nin doğu yakasında meydana gelen şarbon salınımı ile ülke bir kez daha sarsılmıştır. Bu gelişmeler, yalnızca 1995 yılında Tokyo’da yaşananları hatırlatmakla kalmamış, aynı zamanda terörizmin yeni bir çağa girdiğine dair bir uyarı işlevi görmüştür; bu bağlamda sarin saldırısı yalnızca bir başlangıç olmuştur.

Pek çok ülke gibi Japonya da onlarca yıldır terörizmin etkilerini deneyimlemiştir. 1969 ile 1989 yılları arasında 200’den fazla bombalı saldırı yaşanırken, 1978 ile 1990 yılları arasında yaklaşık 700 terörle ilişkili kundaqlama vakası (çoğunlukla molotofkokteyli gibi yanıcı maddeler kullanılarak) meydana gelmiştir. Japonya’daki terör saldırılarının büyük çoğunluğu yerli terörist gruplar tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu gruplar,

siyasi yelpazenin her iki ucunda yer almakta olup; aşırı sol (Chukaku-Ha) ve aşırı sağ (Seikijuku) örneklerini içermektedir. Sol görüşlü bir grup olan Japon Kızıl Ordusu, yalnızca Japonya içinde değil, 1970 ve 1980'li yıllarda başka ülkelerde de terör eylemleri gerçekleştirmiştir (Katayama, 1989).

Çoğu durumda Japonya'daki terör eylemleri, hükümetin belirli yasa ve politikalarına ya da Japon şirketlerinin uygulamalarına yönelik siyasi karşıtlıkla ilişkilidir. Örneğin, ABD askeri güçlerinin Japonya'daki varlığına ya da Tokyo dışındaki Narita Havalimanı'nın genişletilmesine karşı duyulan tepki, 1990'larda çeşitli terör saldırılarına neden olmuştu. Bazı durumlarda ise terörizmin temeli, marjinal dini inançlara dayanmaktadır. 1990'lı yıllarda Japonya'daki en etkili terörist gruplardan biri ise Aum Şinrikyo olarak bilinen Oumu tarikatıydı. Bu grup, yalnızca Japonya'yı değil, tüm dünyayı ele geçirmeyi hedeflemişti (Nishida, 2001). Bu terör eylemlerinin hedefleri genellikle siyasi, ticari ya da sembolik öneme sahip yapılar ya da mekânlar olmuş, kurbanlar ise çatışmaya dâhil olmayan siviller olup, saldırı anlarında modern yaşamın gündelik faaliyetleriyle meşgul olan sıradan kişilerdi.

Japonya'nın terörizmle deneyimi, diğer ülkelere kıyasla görece sınırlı olsa da bu durum ülkenin ulusal güvenlik ve terörle mücadele yaklaşımını şekillendirmiştir. Japonya'da münferit siyasi şiddet olayları sıkça görülmüştü. Örneğin, 1932'deki 15 Mayıs Olayı'nda aşırı milliyetçi subaylar Başbakan Inukai Tsuyoshi'yi suikastla öldürmüş, 1930'larda Kan Birliği Örgütü (League of Blood) liberal siyasetçileri ve iş insanlarını hedef almıştı. Ancak modern terörizm, Japonya'da esas olarak savaş sonrası dönemde belirginleşmiştir. 1970'li ve 1980'li yıllarda Japon Kızıl Ordusu (JKO) adlı aşırı solcu militan grup ortaya çıkmış; 1972'de İsrail'deki Lod Havalimanı saldırısı ve 1974'te Lahey'deki Fransız Büyükelçiliği baskını gibi uluslararası faaliyetlerle tanınmıştı. Küresel devrim ideolojisini benimseyen JKO, farklı örgütlerle ittifak kurarak Japonya'nın ulusötesi terörizmle bağlantı kurmasına yol açmıştı (Sakurai, 2006). 20 Mart 1995 tarihinde ise Japonya, tarihindeki en ciddi terör saldırılarından birini yaşamıştır. Aum Şinrikyo adlı dinî bir tarikatın üyeleri tarafından gerçekleştirilen Tokyo metro sarin gazı saldırısı, yalnızca Japonya için değil, aynı zamanda küresel güvenlik anlayışı açısından da kilometre taşlarından biri olmuştur. Bu saldırı, gelişmiş bir ülkede kitlesel imha silahlarının sivillere karşı kullanılabileceğini açıkça göstermiş ve toplumsal bir travmaya yol açmıştır.

Saldırı, sabah saatlerinde Tokyo'nun yoğun metro hatlarında eş zamanlı olarak gerçekleştirilmişti. Tarikat üyeleri, plastik torbalara doldurdukları sarin gazını çeşitli hatlardaki vagonlarda delerek sızdırmışlardı. Hedef alınan beş metro hattı, hükümet binalarının bulunduğu Kasumigaseki bölgesinde birleşmekteydi. Bu stratejik seçim, saldırının yalnızca sivilleri değil, aynı zamanda devlet mekanizmasını da hedef aldığını göstermektedir. 13 kişi hayatını kaybetmiş, yaklaşık 6.000 kişi gazdan etkilenerek zarar görmüştü. Kurbanlar arasında metro çalışanları, yolcular ve yardım ekipleri de yer almak-

taydı. Olayın ardından Tokyo'daki ulaşım sistemleri felç olmuş, halk arasında büyük bir panik yaşanmıştı. Japonya gibi suç oranı düşük, istikrarlı bir toplumda böylesi bir saldırının gerçekleşmesi, ülke genelinde güvenlik algısını köklü biçimde değiştirmiştir (Tsuchiya, 1996).

Saldırının failleri kısa süre içinde tespit edilmişti. Aum Şinrikyo tarikatının lideri Shoko Asahara ve çok sayıda üye, planlama ve uygulama sürecine doğrudan katılmışlardı. Daha sonra Asahara, kendisini Mesih ilan etmiş ve kıyametin yaklaştığına inanan bir söylem de geliştirmişti. Tarikat, bilim ile dinsel öğeleri birleştiren karmaşık bir yapıya sahipti ve kendi laboratuvarlarında kimyasal silah üretme kapasitesine ulaşmışlardı. 2004 yılında Asahara ve diğer üst düzey üyeler idam cezasına çarptırılmış, cezalar 2018 yılında infaz edilmiştir (Hashizume, 2018).

Tokyo saldırısı, Japonya'da sadece güvenlik politikalarını değil, aynı zamanda dinî organizasyonlara yönelik denetimleri, yeni tarikatlara karşı kamu duyarlılığını ve terörle mücadele stratejilerini de derinden etkilemiştir. Ayrıca bu olay Japon kamuoyunda psikolojik bir kırılma meydana getirmiş, bireysel radikalleşme ve örgütlü şiddet olgusunun tartışılmasına yol açmıştır. Japonya'daki bu saldırı bir son olmamıştır. Geçtiğimiz çeyrek asırdır meydana gelen pek çok saldırı az sayıda ya da hiç yaralanmaya yol açmamıştır. Bu durum, birçok saldırının asıl amacının büyük can kayıpları meydana getirmekten ziyade toplumda korku oluşturmak olduğunu göstermektedir. Zira çok sayıda yaralı veya ölüme yol açan olaylar, aynı zamanda acil durum yönetim sistemleri açısından büyük zorlukları da beraberinde getirmektedir.

3. PKK'nın Duyulması

1990'ların başlarında, çoğunluğu Türkiye'den gelen bir grup Kürt mülteci Japonya'ya sığınma talebinde bulundu. O dönemde, Japonya'nın sığınma ve göç politikalarını eleştiren kişi ya da sivil toplum örgütü sayısı oldukça azdı. Ancak 2004 yılında Göçmenlik Bürosu'nun bir eylemi kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Adalet Bakanlığı'nın o yılın temmuz ayında, Kürt sığınmacıların geldiği bazı kasabaları da içeren bir saha araştırması yapmak üzere Göçmenlik Bürosu yetkililerinden oluşan bir heyeti Türkiye'ye gönderdiği ortaya çıktı. Heyetin Türkiye ziyareti kamuya duyurulmamıştı; ancak Japonya'da çok sayıda Kürt sığınma başvurusunun reddine karşı açılan bir idari dava sürecinde heyetin hazırladığı raporun Tokyo Bölge Mahkemesi'ne sunulmasıyla bu bilgi, Ağustos 2004'te kamuoyuna sızdı. Mahkeme nihayetinde bu heyetin topladığı kanıtları delil olarak kabul etti ve 2005 yılında Kürt sığınmacıların başvurularını reddeden kararını bu doğrultuda verdi. Ancak sığınmacıların geldikleri ülkelerde bu şekilde soruşturma yapılması, daha önce benzeri pek görülmemiş bir uygulamaydı (Shimbun, 2024).

Japonya'da PKK ve Kürt topluluğuna yönelik farkındalık, özellikle 2024 yılında yaşanan gelişmelerle birlikte artmıştır. Bu süreçte, Japonya Temsilciler Meclisi'nde Liberal Demokrat Partisi üyesi Hitoshi Matsubara'nın girişimiyle, PKK'nın ülkedeki faali-

yetleri gündeme taşınmıştır (Daily Sabah, 2024). Mecliste, PKK'ya fon sağlayan kişi ve kuruluşlara yönelik önemli adımlar atılmış ve terör örgütünün varlıklarının dondurulmasına ilişkin yasa onaylanmıştır. Japon gazeteci Ishii Takaaki, Japonya'da yaşayan bazı Kürt gruplarının Nevruz etkinliklerinde PKK'yı övdüğünü, PKK bayrakları salladığını ve PKK marşları söylediğini belirterek, bu durumun Japon kamuoyunda rahatsızlık oluşturduğunu ifade etmiştir (Ishii, 2024). Japon kamuoyu, genellikle dışa kapalı ve düzeni önemseyen bir yapıya sahiptir. Bu nedenle yabancı toplulukların siyasi eylemleri, çoğunlukla endişeyle karşılanır. Medyada bu tarz haberler, kamuoyunda olumsuz bir algıya yol açmakta ve göçmenlere yönelik daha temkinli bir bakış açısını beslemektedir.

Japonya Dışişleri Bakanı Yoko Kamikawa, uluslararası güvenlik politikaları çerçevesinde yaptığı bir değerlendirmede, yabancı terör örgütlerinin Japonya'daki varlıklarına ve faaliyetlerine karşı daha dikkatli ve kapsamlı bir yaklaşım benimsenmesi gerektiğini vurgulamıştı. Bu açıklama, özellikle PKK'nın Japonya'da son yıllarda artan kültürel ve politik faaliyetleri bağlamında değerlendirilmiştir. Kamikawa, PKK'nın yalnızca Türkiye için değil, küresel anlamda da tehdit oluşturan bir yapı olduğunu ve Japonya'nın da bu tehdide karşı gerekli önlemleri almakla yükümlü olduğunu da ifade etmiştir (Daily Sabah, 2024).

Kamikawa'nın dikkat çektiği önemli bir diğer konu ise Japonya'da yaşayan Kürt topluluğunun bazı üyeleri aracılığıyla yürütülen faaliyetlerin zaman zaman PKK lehine propagandaya dönüşmesi olmuştur. Özellikle Nevruz kutlamaları gibi kültürel etkinlikler sırasında, PKK bayraklarının açılması, örgütü yücelten sloganların atılması ve sembolik askeri marşların kullanılması gibi eylemler, kamu düzeni ve Japonya'nın tarafsızlık ilkeleri açısından ciddi bir endişe kaynağı olarak değerlendirilmiştir. Kamikawa, Japonya'nın uluslararası hukuk ve terörle mücadele standartları çerçevesinde hareket ettiğini belirterek, PKK'nın finansal ve lojistik faaliyetlerinin yakından izlenmesi gerektiğini ifade etmiştir (Daily Sabah, 2024). Bu kapsamda Japon hükümeti, terör örgütlerinin mal varlıklarının dondurulmasını öngören bir yasal düzenlemeyi de onaylamıştır. Bu adım, yalnızca PKK'yı değil, El Kaide, IŞİD ve benzeri yapıları da kapsayan daha geniş bir güvenlik politikasının parçasıdır.

Bakan Kamikawa'nın bu açıklamaları, Japonya'nın terörle mücadele politikalarının yalnızca iç güvenliğe değil, aynı zamanda dış ilişkilerdeki hassas dengelere ne ölçüde önem verdiğini de göstermektedir. Özellikle Türkiye ile olan diplomatik ilişkiler göz önüne alındığında, Japonya'nın PKK konusunda dikkatli bir dil ve denge politikası izlemeye çalıştığı da anlaşılmaktadır. Bu çerçevede Japonya, hem insan haklarına saygılı göçmen politikalarını sürdürebilmek hem de ülke içindeki radikal unsurların denetimini sağlamak arasında hassas bir denge kurmaya çalışmaktadır. Kamikawa'nın ifadeleri, bu dengenin korunması adına istihbarat ve güvenlik birimlerinin koordineli çalışmasının sürdürüleceğine işaret etmektedir.

Aum Şinrikyo sonrasında büyük çaplı bir saldırı yaşanmamış olsa da, terörizmin küresel niteliği yeni güvenlik risklerini beraberinde getirmiştir. Bu riskler arasında Japonya

için PKK'da yer almaktadır. Türkiye, ABD ve AB tarafından terör örgütü olarak tanı-
nan PKK, Japonya'da da varlık gösterdiği artık kabul edilmektedir. Japonya'daki Kürt
topluluğu, yaklaşık 2.000–3.000 kişiden oluşmakta ve çoğunlukla Türkiye'den gelen
sığınmacı ve göçmenlerden meydana gelmektedir. Tokyo ve Nagoya gibi şehirlerde ya-
şayan Kürtler, Japonya'nın son derece katı iltica politikaları nedeniyle hukuki belirsiz-
lik içinde yaşamaktadır. Japonya tarafından 2022 yılında iltica başvurularının yalnızca
%0,5'i kabul edilmiştir (Omata, 2015).

PKK'nın Japonya'daki faaliyetleri düşük profilli ancak süreklilik arz etmektedir. Bazı
haberlerde, PKK'ya bağlılık gösteren paravan kuruluşlar ve yasal işletmeler aracılığıyla
bağış toplandığı da belirtilmiştir. Örneğin, Tokyo'daki Kürtlere ait bazı lokantaların,
kültürel etkinlik adı altında para topladığı bilinmektedir. PKK, çeşitli broşürler ve ya-
yınlarla propaganda faaliyetlerinde bulunmakta; özellikle Nevruz gibi etkinliklerde dü-
zenlediği gösterilerle kamuoyunun desteğini kazanmaya çalışmaktadır. Sosyal medya
kampanyaları ise hem Japon aktivistleri hem de Kürt topluluğu hedeflemektedir. Doğ-
rudan militan toplama faaliyetleri nadir olsa da vatansız statüsündeki Kürtler arasındaki
mağduriyet duyguları kullanılarak, Suriye ya da Irak'taki PKK bağlantılı gruplara katı-
lım teşvik edilmektedir. PKK, Japonya'yı Türkiye'yi insan hakları ihlalleriyle suçladığı
kampanyalar için bir platform olarak da kullanmaktadır. Dikkat çekici bir unsur ise
2000'li yılların başlarına kadar Japonya'da spesifik terörle mücadele yasalarının bu-
lunmaması nedeniyle bu tür faaliyetlerin engellenmesinde zorluk yaşanmış olmasıdır.
Ancak, doğrudan şiddet içeren eylemler kaydedilmemiştir. PKK, Japonya'yı bir lojistik
merkez olarak değerlendirmekte, operasyonel üs olarak kullanamamaktadır.

Japon güvenlik güçleri, Kürt topluluklarını gözetim altında tutmuş; PKK bağlantılı
yapılarla ilişkili olduğu değerlendirilen kuruluşlara baskınlar düzenlemiştir. 2010 yı-
lında, Tokyo merkezli bir grubun PKK ile ilişkili bir yapıya para aktardığı şüphesiyle
polis soruşturma başlatmıştı. Delil yetersizliği nedeniyle tutuklamalar gerçekleşme-
de özellikle Türkiye'nin Asya'daki PKK yapılanmalarına dair istihbarat paylaşımından
sonra gözetim faaliyetleri artmıştır. Türkiye, Japonya'dan PKK faaliyetlerini kısıtlama-
sını defalarca talep etmiştir (Bozkuş, 2024). Bu konuda diplomatik ilişkiler ve ticaret
hacmi de kullanılmıştır. NATO üyeliği üzerinden sağlanan ikili istihbarat iş birlikleri
kritik bir öneme de sahiptir. Ayrıca Japonya, ABD ve AB ile terör finansmanının ta-
kibi konusunda da ortak çalışmalarda bulunmaktadır. 1993 yılından bu yana Japonya
PKK'yı terör örgütleri listesinde tutuyordu. Ancak PKK, 2022 yılında listeden aniden
çıkarıldı (Sankei, 2023). Ardından ise Türkiye'nin tepkisi üzerine tekrar listeye eklendi.
Ardından Japonya, PKK'nın faaliyetleri ve terör örgütü durumu hakkında bir değişikli-
ğe gidilmediğini de ifade etmiştir (Altun, 2023).

PKK'nın Japonya'daki faaliyetlerine ilişkin medya haberleri oldukça sınırlıdır; bu
durum örgütün düşük profilli varlığını yansıtmaktadır. Ancak bazı insan hakları örgüt-
leri, Kürt kültürel faaliyetlerinin terörizmle karıştırıldığı gerekçesiyle Japon hükümeti-

ni eleştirmektedir. Siyasi arenada görüşler ise farklıdır: muhafazakâr kesimler göçmen politikalarının sıkılaştırılmasını savunurken, bazı siyasetçiler ise radikalleşmenin kökenine inmek için mülteci politikalarında reform çağrısı yapmaktadır. Japonya'da yasal düzenlemeler ve uluslararası iş birlikleri, doğrudan tehditleri azaltmış olsa da, Kürt topluluğunun hukuki ve sosyal kırılganlığı, radikalleşme açısından risk oluşturmaktadır. Küresel terörizm evrilmeye devam ederken, Japonya'nın PKK ile yaşadığı deneyim, ulusötesi tehditlerle mücadelede dikkat, diplomasi ve sosyo-hukuki duyarlılığın önemini vurgulamaktadır.

3.1. Nasıl Ortaya Çıktı

İlk olarak yukarıda da ifade edilen Göçmenlik Bürosu heyetinin Türkiye ziyareti sırasında sığınmacılara dair bilgilerin gizliliği ihlal edildiğine dair haberler çıktı. Bu gelişmeler daha önce kamuoyunda fazla yer bulamayan Kürt sığınmacılar konusunun Japonya'da ilk kez geniş çapta tartışılmasına neden oldu. Bazı ulusal gazeteler, heyetin Türkiye ziyareti sırasında Japon yetkililerin Kürt sığınmacılara ait kişisel bilgileri Türk makamlarına ilettiklerini, ayrıca bu kişilerin ailelerini Türk polisi ve askerlerinin eşliğinde ziyaret ettiklerini haber yaptı.* Bu uygulamalar büyük tartışmalara yol açtı. Birçok Japon, bu kişilerin Türkiye'ye döndüklerinde zulme uğrama risklerinin olduğunu savundu ve bazı sivil toplum kuruluşları tarafından da bu eylemler kınandı. Kürt sığınmacıları temsil eden avukatlar ile Japon Avukatlar Federasyonu, hükümetin bu tutumuna karşı kamuoyunu harekete geçirmek için eleştirilerde de bulundu (Shimbun, 2025).

Bu noktada hükümet, yaptığı eylemlerin yasalara uygun olduğunu savunarak eleştirileri açık biçimde reddetti. Yaklaşık aynı dönemde yaşanan başka bir dizi gelişme de Kürt sığınmacıların durumuna yönelik kamu ilgisinin artmasına yol açmıştı. 13 Temmuz 2004'te iki Kürt aile, Tokyo'daki UNHCR bölge ofisinin önünde oturma eylemi başlattı ve Japon hükümeti tarafından zulme uğradıklarını ileri sürdü. 72 gün süren bu oturma eylemi süresince, Japonya'da mülteci statüsü tanınmalarını ya da üçüncü bir ülkeye yerleştirilmelerini talep ettiler. Japon avukatlar bu talepleri desteklemek üzere Adalet Bakanlığı'na sunmak için 6.000 imza topladı (Jar, 2010). Başlangıçta sığınmacı yanlısı sivil toplum örgütleri ve seçkin bireylerin çabaları hemen sonuç vermese de bu gruplar “Kürt sığınmacıların sınır dışı edilmesinin Japonya'nın uluslararası toplumdaki itibarını lekeleyeceği” şeklinde ifadelerle kamu desteği toplamaya çalıştılar (James, 2024).

Buna ek olarak, çok sayıda gazeteci de konuyla ilgili haber ve analizler yayımladı. Geleneksel olarak muhafazakâr, göçmen karşıtı ya da hükümet yanlısı bir çizgide olan

* Bu ekibin Türkiye'de yaptıkları soruşturma raporunda köyün muhtarına sorulan “Neden bu köyün bazı insanları Japonya'ya göç etmek istiyor? sorusuna karşın “Para kazanmak istiyoruz. Başka ne var ki?” şeklinde cevap vermiş ve bu cevap rapora yansımıştır. Raporda, köylülerle güvenlik görevlilerinin yan yana olduğu hatıra fotoğrafı çekildiği, herhangi bir zulmün olmadığını vurgulayan birkaç bölüm ve köylülerin hepsinin gülümsediği, polis şefiyle el sıkıştığı, en ufak bir gerginlik duyugusunun olmadığı ifadeleri de yer almıştır.

medya organları bile bu kez hükümetin görüşlerine karşıt pozisyon almaktan çekinmedi (Shimbun, 2025). Konuya ilişkin bilgiye erişim arttıkça, bu meseleyle ilgilenen kişi sayısı da artış gösterdi. Bu dinamikler arasında, başlangıçta liberal ve göçmen yanlısı gruplar ile medyanın dile getirdiği endişeler, zamanla toplumun daha geniş kesimlerine yayıldı.

Bu kararın ardından hükümet, daha fazla sayıda Kürt'ün Japonya'da kalmasına izin vermek amacıyla ya insani gerekçelerle özel oturma izni ya da geçici serbestlik izni kullanmaya daha sık başvurdu. Ancak, bu kararların ne kriterleri ne de sayısal verileri kamuoyuna açıklanmadı. Gerçekten de Japonya'da kaç Kürt'ün sığınma başvurusu yaptığı ya da bu başvuruların sonuçlarına dair ayrıntılı ve kamuya açık bir veri bulunmamaktadır. Ancak, Japonya'daki Kürt sığınmacılara destek veren medya kuruluşları ve profesyonel hukukçu grupların yayımladığı bilgilere göre, 2000'li yılların ortalarından bu yana Türkiye'ye sınır dışı edilen hiçbir Kürt bulunmamaktadır. Kürt sığınmacıların hiçbirinin mülteci olarak tanınmamış olabileceği ihtimali bulunsa da hükümetin sınır dışı politikalarını istisnai biçimde askıya aldığı açıktır.

Bugün Japonya'da 3.000'den fazla Kürt'ün yaşadığı tahmin edilmektedir; bu topluluğun en büyük kısmı Tokyo'nun kuzeyinde, Saitama Eyaleti'ndeki Kawaguchi ve Warabi şehirlerinde yaşamaktadır. Bazıları geçerli vizelerle ve özel oturma izinleriyle ikamet etmektedir. Kürt sığınmacıların Japonya'da resmî mülteci statüsüne kavuşmalarına yönelik herhangi bir umut görünmemektedir ve Kürt göçü giderek yasa dışı nitelik kazanmaktadır. Bu durum, yalnızca Kürt sığınmacılar için değil, Japonya'daki tüm sığınmacılar açısından bugün oldukça tartışmalı bir politika gündemi haline gelmiştir. Zira sınır dışı edilmemiş olsalar bile çoğu sığınmacı, yasal bir mülteci statüsü elde edemediği hukuki bir belirsizlik içinde yaşamaktadır.

4. Japon Toplumunda Kürtlerin Çatışma Potansiyeli

Göçmen toplulukların yerleşik nüfusla ilişkilerinde, yalnızca ekonomik ya da dilsel farklılıklar değil, aynı zamanda kültürel normlar ve sosyal pratikler de önemli çatışma alanları meydana getirebilir. Japonya'da yaşayan Kürt topluluğu da bu bağlamda dikkate değer bir örnektir. Özellikle Aichi Eyaleti'ne bağlı Toyokawa kenti gibi yerleşimlerde, Kürt göçmenlerin kamusal alan kullanımı ve sosyal etkileşim biçimleri, Japon mahalle kültürünün daha örtük, içe dönük ve sessizliğe değer veren yapısıyla çelişmektedir. Kürt toplumunun, tarihsel olarak Ortadoğu'daki toplumsal yapısından gelen kolektifçi eğilimleri vardır. Aile ve aşiret bağlarının güçlü olduğu bu yapı içinde, geniş katılımlı toplantılar, sokakta toplu halde vakit geçirme, kapı önlerinde uzun sohbetler gibi pratikler olağandır. Bu tarz davranışlar, Kürt kimliğinin bir ifadesi olmanın ötesinde, göçmenlik koşullarında da birbirine dayanma, kimlik koruma ve psikososyal destek amacıyla tekrarlanır.

Ancak Japon mahalle kültürü, özellikle “uchi-soto” (içerisi-dışarısı) ayrımı ile şekillenen, komşularla ilişkilerde mesafeli, gürültüsüz, dışavurumu az ve örtük iletişim üze-

rine kurulu bir normlar sistemine sahiptir (Ashby, 2013). Dolayısıyla Kürt göçmenlerin kamusal alandaki yoğun ve görünür sosyalleşme biçimleri, mahalle sakinleri tarafından çoğu zaman “düzen bozucu” ya da “rahatsız edici” olarak algılanmaktadır. Japon kültüründe sosyal ilişkiler, bireyin farklı sosyal ortamlarda değişken roller üstlenmesini ve iletişim biçimini duruma göre şekillendirmesini sağlar. Buna karşılık, Ortadoğu toplumlarından biri olan Kürt kültüründe aidiyet kavramı daha sabit ve yapısal bir karakter taşır. Aile, aşiret ve topluluk temelli kolektif yapılanma, bireyin kimliğini kalıcı biçimde tanımlar ve sosyal roller bu sabit yapılar üzerinden inşa edilir. Her iki kültürde de grup içi sadakat temel bir değer olsa da, Japon kültüründeki esnek, duruma bağlı aidiyet anlayışı ile Kürt kültüründeki katı, soy ve coğrafya temelli aidiyet algısı arasında önemli bir uyumsuzluk mevcuttur. Bu uyumsuzluk, özellikle kültürler arası iş birliğinin zorunlu olduğu militan yapılanmalar veya ideolojik dayanışma zeminlerinde farklı sadakat biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Burada Toyokawa örneğini vermek yerinde olacaktır.

Toyokawa, Japonya'daki en yoğun Kürt nüfusuna sahip yerleşimlerden biridir. Buradaki Kürt topluluğu, ağırlıklı olarak mülteci ya da geçici statüdeki bireylerden oluşmakta ve sınırlı sosyal destek mekanizmalarına sahiptir. Bu durum, kamusal alanda kolektif sosyalleşmeyi bir hayatta kalma stratejisine dönüştürmektedir. Toyokawa'daki bazı vakalar, bu karşılaşmaların komşuluk gerilimlerine, şikâyetlere, yer yer polis müdahalelerine yol açtığını belgelemektedir. Bu ihbarlarda Japon komşuların, Kürt bireylerin ev önünde ya da sokakta toplanmalarını “kamusal düzenin ihlali”, “gürültü kirliliği”, ya da “güvenlik riski” olarak tanımladıkları aktarılır. Öte yandan Kürt bireyler, bu tür sosyalleşme pratiklerini “topluluk olma hakkı” çerçevesinde değerlendirerek, kendi kimliklerini koruma olarak değerlendirilmektedir.

Bu konu, oldukça hassas ve çok katmanlı bir meseleye işaret etmektedir. Göç, kültürel farklılıklar, çocukluk sosyalliği, toplumsal algılar ve etnik önyargılar gibi konular iç içe geçmiş durumdadır. Bahsedilen türde şikâyetlerin arka planında yalnızca bireysel davranışlar değil, aynı zamanda kültürlerarası çatışmalar, toplumsal konumlandırmalar ve medya söylemleri gibi daha geniş dinamikler yer almaktadır. Göçmen gruplar ile yerel halk arasında gündelik yaşamın ortak mekânlarında — örneğin parklar, oyun alanları veya okul çevrelerinde — yaşanan sürtüşmeler, daha geniş kültürel ve toplumsal gerilimlerin birer yansımasıdır. Özellikle Japonya gibi homojen sosyal yapıların hâkim olduğu toplumlarda, farklı etnik veya kültürel geçmişe sahip çocukların oyun alışkanlıkları ve beden kullanımı gibi pratikleri, yerel normlarla çeliştiğinde çeşitli rahatsızlıkların ortaya çıkması olasıdır. Kürt çocuklarının sosyal öğrenimlerinde yer alan fiziksel temasın daha yoğun, iletişimin daha yüksek sesli ve hareketli olması gibi özellikler, Japon çocuklarının sosyalize olduğu daha sakin, kurallı ve mesafeli oyun biçimleriyle çatışma meydana getirmektedir. Bu tür etkileşimler sırasında yaşanan bir itiş-kakış, Kürt çocukları açısından sıradan bir oyunun parçası olarak algılanırken; Japon aileleri tarafından saldırganlık, disiplinsizlik veya tehdit olarak yorumlanmaktadır. Bu durum,

kültürel farkın bir yanlış anlama zemininde “tehlikeli diğer” inşasına dönüşmesine zemin hazırlar.

Son yıllarda, Japonya’da yaşayan Kürt göçmenlere yönelik olumsuz tutumlar giderek belirginleşmekte ve bu durum, sosyal medya platformlarından resmî söylemlere kadar geniş bir yelpazede kendini göstermektedir. Özellikle sosyal medya gibi platformlarda, “Kürtleri sınırlayın!”, “Vergilerimizi çalıyorsunuz!” ve “Ülkelerinize geri dönün!” gibi nefret söylemleri sıklıkla karşılaşılan ifadeler haline gelmiştir (Gendai, 2025). Bunun yanı sıra, Kürtlerin “aşırı gürültü yapmakla” suçlanması veya “yerel otoritelere karşı güvensizlik besledikleri” yönündeki iddialar da yaygın şekilde dolaşımda olan stereotipler arasında yer almaktadır. Japon toplumundaki bu olumsuz algı, yalnızca yetişkinlerle sınırlı kalmayıp, genç nesillere de sirayet etmiş durumdadır. Eğitim kurumlarında dahi, Kürt kökenli öğrencilerin varlığına dair tepkiler gözlemlenmektedir. Örneğin, bazı öğretmenlerin, “Neden bu öğrenciyi okulumuza almak zorunda kaldık?” şeklindeki ifadeleri, kurumsal düzeyde dışlayıcılığın izlerini taşımaktadır (Gendai, 2025a). Ayrıca, velilerin okul idaresiyle yaşadığı gerilimler de kayda değer bir sorun alanı oluşturmaktadır.

Buna ek olarak Japon medyası, özellikle Tokyo’nun Nishi-Kawaguchi bölgesindeki Kürt topluluğunu sıklıkla “suç potansiyeli taşıyan bir grup” olarak ele almakta ve bu durum, toplumsal yargıları beslemektedir. Saitama eyaletindeki Kawaguchi ve Warabi gibi şehirlerde yaşayan Kürtlere yönelik nefret söylemi, internet forumlarında yoğun şekilde üretilmekte ve yayılmaktadır (Shimbun, 2025a). Dikkat çeken bir diğer husus, 2022 yılında Warabi İstasyonu’nda yaşanan bir olayın medyada etnik nefrete dönüşerek sunulmasıdır. “Kürtlerin saldırgan davranışları” başlığıyla servis edilen bir videoda, aslında provokasyon sonucu ortaya çıkan bir gerilim, Kürt sığınmacıların üzerine yıkılmıştır. Benzer şekilde, “Kürtlerin parkları işgal ettiği” yönündeki iddialar da yerel halkın tepkisini artırmaktadır.

Japonya’nın göçmen politikaları, özellikle Kürt sığınmacılar açısından oldukça katı bir çerçeve çizmektedir. Adalet Bakanlığı verilerine göre, son 15 yılda 9.700’den fazla Türk vatandaşı mülteci statüsü için başvuruda bulunmuş, ancak yalnızca bir kişi bu statüyü elde edebilmiştir. Başvuruları reddedilenler ise, sınır dışı edilme sürecinde çalışma ve sağlık hizmetlerinden yararlanma haklarından mahrum bırakılmaktadır (NHK, 2024). Bu durum, özellikle Kawaguchi gibi bölgelerde yaşayan Kürtlerin sosyoekonomik açıdan dezavantajlı konumunu daha da derinleştirmektedir.

Japonya’nın homojen toplum yapısı içerisinde, Kürt göçmenler hem kültürel hem de yasal anlamda ciddi bir dışlanmayla karşı karşıyadır. Yerel yönetimlerin bazıları (örneğin, Warabi Belediye Başkanı’nın) çok kültürlü yaşamı destekleme çabalarına rağmen, genel kamuoyundaki bakış açısı ve medyanın olumsuz temsili, bu topluluğun entegrasyonunu zorlaştırmaktadır (Shimbun, 2025a). Öte yandan, Türkiye’deki siyasi gerilimlerin bir uzantısı olarak Japonya’ya taşınan etnik çatışmalar (örneğin, 2015’te

Tokyo'daki Türk Büyükelçiliği önündeki arbede gibi) de Kürtlerin “sorunlu bir azınlık” olarak damgalanmasına yol açmaktadır (BBC, 2015). Bu bağlamda, Japonya'daki Kürt topluluğunun geleceği hem uluslararası siyasetin hem de Japon göçmen politikalarının kesişiminde şekillenmeye devam edecek gibi görünmektedir.

14 Nisan 2024 tarihinde, Japonya'nın Saitama Eyaleti'ne bağlı Kawaguchi Şehri'nde yaklaşık 10 kişilik bir grup, üzerinde “Kürt suçlarını ve sahte mültecileri ortadan kaldırın!” yazılı pankartlar taşıyarak gösteri düzenlemişti. Ayrıca 4 Temmuz 2024 gecesi iki yabancı uyruklu arasında yaşanan bir bıçaklı saldırı olayı ile yedi kişi cinayete teşebbüs ve çeşitli diğer suçlamalarla gözaltına alınmış, ancak haklarında dava açılmamıştı. Saitama Emniyet Müdürlüğü'nden yapılan açıklamada, olayın ardından yaklaşık 100 kişilik bir kalabalık, yaralı kişinin kaldırıldığı Kawaguchi Belediye Tıp Merkezi önünde toplanarak gerginlik yaşatmış ve bu durum kavgaya dönüşmüştü. Söz konusu tıbbi merkez, güvenlik gerekçesiyle yaklaşık beş buçuk saat boyunca acil servis hizmetlerini askıya almak zorunda kalmıştı. Yapılan açıklamada, gözaltına alınan kişilerin Kürt kökenli olduğu ve olay yerinde toplananların faillerin ve mağdurların yakın çevresinden oluştuğu ifade edilmişti. Bu gelişmelerin ardından sosyal medyada Kürt topluluğunu hedef alan ve “Kürtler suç örgütüdür” gibi söylemlerin yaygınlaştığı gözlemlenmiştir. Olayların ardından güvenlik güçleri, mahalle sakinleriyle birlikte devriye faaliyetlerini artırmış; kamuya açık alanlarda alkol tüketen bireyler uyarılmış ve kurallara aykırı parklar hakkında ihbarda bulunulmuştu (Asada, Asano, Nikaido, & Yamada, 2024). 2024 yılı haziran ayında Kawaguchi Şehri'nde Liberal Demokrat Parti grubu, yerel meclise “Bazı Yabancı Uyruklular Tarafından İşlenen Suçlara Karşı Daha Etkili Önlemler Alınması Gerektiğine Dair Görüş Bildirisi” sunmuş ve bu bildiri meclis çoğunluğu tarafından kabul edilmiştir (Hitoshi, 2023).

Kawaguchi'de Kürt nüfusunun yaklaşık on yıl önce artmaya başladığı, bazı bireylerin lüks araçlarla ve yüksek sesli şekilde dolaşarak çevre sakinlerinin rahatsızlık duyabileceği davranışlar sergilediği yönünde kamuoyunda sürekli şikayetler olmuştu. Bu algılar, geçmişte yaşanan bazı olaylarla daha da pekişmiştir. Örneğin, Eylül 2012'de, 20'li yaşlardaki bir Kürt erkeğin, bir genç kızla rızası dışında sarkıntılık ettiği iddiasıyla gözaltına alınması ve daha sonra şartlı tahliye edilmesi, yabancı karşıtı grupların protesto gösterileri düzenlemesine neden olmuştu. Bu dönemde, Zaitokukai adlı aşırı sağcı örgüte bağlı grupların eylemleri artmış, hoparlörlü propaganda araçları kullanılmıştı. Sosyal medya, Kürt karşıtı söylemlerin yayılmasında önemli bir rol oynamış; “Kürtleri sınır dışı edin” ve “Tüm Kürtleri öldürün” gibi açıkça nefret söylemi içeren ifadeler sıkça paylaşılmıştır. Kawaguchi ve Warabi şehirleri, halk arasında sıklıkla “Warabistan” olarak anılmakta; bu bölgelerde yaşayan Kürtler ise medyada genellikle saldırgan ve potansiyel olarak tehlikeli bireyler şeklinde tasvir edilmektedir (YJ, 2024).

Japonya'da yaşayan Kürt topluluğu, büyük ölçüde mültecilik statüsüne sahip olmaktan ya da hukuki açıdan sorunlu konumlarda ikamet etmektedir. Bu durum, yerel halk

arasında huzursuzluk ve güvensizlik duygularının oluşmasına da neden olmaktadır. Japonya, tarihsel olarak çok az sayıda Kürt bireyi mülteci olarak kabul etmiş olmasına rağmen, başvuruda bulunan kişilere fiilen ülkede kalma imkânı tanımaktadır. Ancak bu geçici statü, Kürt bireylerin topluma uyum süreçlerini olumsuz etkilemekte ve Japon kültürel normlarıyla uyumsuzlukları olduğuna dair algıların oluşmasına yol açmaktadır. Bu durum ise Japonlar tarafından Japon kültürüne hakaret edildiği algısına yol açmaktadır (YJ, 2024).

1996 yılından itibaren Kawaguchi kentinde Kürt nüfusunda gözle görülür bir artış yaşanmıştır. Günümüzde, kaçak göçmenler de dahil olmak üzere bu kentte yaklaşık 2.500 Kürt'ün yaşadığı tahmin edilmektedir. Bu süreçte, kamu düzeniyle ilgili olarak çöp atma kurallarına uymama, gece geç saatlerde gürültü yapma ve uygunsuz araç parkı gibi konularda çok sayıda şikayet dile getirilmişti. Bunun yanı sıra, bazı bireylerin karıştığı trafik kazaları, cinsel saldırı iddiaları gibi daha ciddi suç olayları da rapor edilmiştir. Bir Japon vatandaşının şikayetinde “Kürtler ile diğer yabancılar arasında fark var. Polis hakkında hiçbir şey düşünmüyorlar ve güvenlik güçlerinden korkmuyorlar. Kürtler, kanuna saygı duymadan ve polisten korkmadan gruplar halinde hareket etmeye devam etmelerine izin verilirse, şehir kanunsuz bir yer haline gelecektir” ifadeleri yer almaktadır (JF, 2024).

Çalışma hayatına dahil olan Kürt bireylerin bir bölümü, başlangıçta Japon müteahhitlerin yanında işçi olarak çalışırken, zamanla kendi işlerini kurmuşlardır. Günümüzde Saitama Eyaleti'nin güneyinde yaklaşık 200 civarında, çoğu bireysel işletme şeklinde faaliyet gösteren Kürt kökenli yıkım şirketi bulunduğu ifade edilmektedir. Toplumdaki bu yapısal değişiklikler ve bazı münferit olaylar, zamanla Kürt karşıtı söylemlerin artmasına neden olmuştur. 20 Ağustos 2024 tarihinde, 30'lu yaşlardaki bir kişinin, Kürt topluluğuna yönelik tehdit ve nefret içerikli bir mesajı — “Bütün Kürtleri öldürüp domuzlara yem edeceğiz” başlığıyla— bir destek grubunun internet sitesine gönderdiği iddiasıyla Saitama Bölge Savcılığı'na sevk edildiği bildirilmişti. Kawaguchi kentinde yapılan röportajlarda vatandaşlar; “Araç motorlarının sesi çok yüksek”, “Günlük yaşamdaki gürültü artık tahammül edilemez boyutta” ve “Süpermarket önlerinde gruplar halinde toplanmaları ürkütücü” gibi görüşler beyan etmişlerdir. Ayrıca, az sayıda da olsa bazı Kürt bireylerin adli vakalara karışmaları, kamuoyunda oluşan olumsuz algının güçlenmesine katkıda bulunmuştur.

Kürtlere yönelik nefret söylemleri, Japonya'da ilk değildir. Bu tür ayrımcı yaklaşımların Japon toplumunda önceki örnekleri de bulunmaktadır. Geçmişte benzer söylemler ve eylemler, önce Kore kökenlilere, ardından Çinlilere yönelmiş; sadece çevrimiçi platformlarda değil, gösteriler ve mitingler yoluyla da dışlayıcı tutumlar sergilenmiştir. Bu bağlamda ayrımcı aktörlerin söylem ve yöntemleri sabit kalmakta, ancak hedef topluluklar dönemsel olarak değişmektedir (Koichi, 2024). Kürt topluluğuna yönelik toplumsal algılar da son yıllarda giderek artan bir şekilde tartışma konusu hâline gelmiştir.

Yerel halktan bazı bireyler, dar sokaklarda sürüş tarzlarını “motorcu çetesi benzeri” olarak nitelendirmekte, toplu hareket etme eğilimlerini ise tehditkâr bulmaktadır. Maekawa alışveriş bölgesinde yaşanan bir trafik kazasının ardından, olay yerinden hızla uzaklaşan sürücünün Kürt kökenli olduğu yönündeki iddialar ve ardından 20’ye yakın kişinin protesto amacıyla bölgeye toplanması, bu algıyı daha da pekiştirmiştir. Yıkım sektöründe çalışan bazı Kürt bireylerin yasal statülerinin belirsiz olması ve geçici statü kapsamında çalışıyor olmaları, sektörde ücretlerin düşmesine neden olduğu yönünde yerel esnaf ve işverenler tarafından da eleştirilmektedir. Ayrıca, Kürt işverenlerle çalışanlar arasında belirgin bir sosyal ve ekonomik uçurumun bulunduğu ifade edilmekte; bu durumun, topluluk içinde sık sık anlaşmazlıklara yol açtığı da belirtilmektedir. Japon vatandaşlar, bu çatışmalar nedeniyle emniyet güçleriyle iletişime geçmekte ve daha fazla kolluk müdahalesi talep etmektedir. Kawaguchi Şehir Konseyi’ndeki Liberal Demokrat Parti grubu, Haziran 2023’te “Bazı Yabancı Uyrıklular Tarafından İşlenen Suçlara Karşı Daha Etkili Önlemler Alınmasına Yönelik Görüş Bildirisi”ni sunmuş ve 29 Haziran’da yapılan oylamada, 35 kabul ve 7 ret oyu ile önerge onaylanmıştı. Metinde doğrudan etnik kimlik belirtilmese de kamuoyunda bu bildirinin ağırlıklı olarak Kürt topluluğunu işaret ettiği yönünde bir kanaat oluşmuştur (Miyoshi, 2025).

Japonya’da en kalabalık Kürt nüfusuna ev sahipliği yapan Kawaguchi Şehri’nde yaklaşık 2.000 Kürt’ün yaşadığı tahmin edilmektedir. Şehir sakinlerinden 55 yaşındaki bir kişi, Kawaguchi’nin halihazırda yüksek oranda yabancı nüfusa alışkın olduğunu belirtmiş, ancak Kürt topluluğu ile diğer yabancı gruplar arasında bir fark olduğunu öne sürmüştür. Bu farkın, “Kürt bireylerin kolluk kuvvetlerine karşı kayıtsızlığı” ve “hukuka duyulan saygının yetersizliği” olarak tanımlanması, şehirde Kürtlerin kamu düzenini tehdit edebileceği yönündeki algının yayılmasına neden olmuştur (JF, 2024). Toplumda sıklıkla dile getirilen şikâyetler arasında, dikkatsiz araç kullanımı, gece saatlerinde yüksek sesle gürültü yapılması, çöp atma kurallarına uymama ve market çevrelerinde toplanarak kamu düzenini bozucu davranışlar sergilenmesi yer almaktadır. Ayrıca, Kürt bireylerin grup halinde hareket etme eğilimleri, zaman zaman topluluk içi kavgalara dönüşmekte ve bu durum yerel halkta güvensizlik ve huzursuzluk meydana getirmektedir. COVID-19 pandemisi döneminde Kawaguchi Belediyesi, Kürt topluluğu arasında salgının yayılmasından endişe duyarak ücretsiz PCR testleri ve aşı kampanyaları düzenlemişti. Ancak bu hizmetlerin beklenen ölçüde sonuç vermemesi, kamu kaynaklarının etkin kullanımı konusunda tartışmalara yol açmıştır. Bazı yerel gözlemciler, Asya kökenli diğer yabancı grupların (örneğin Çinli ve Koreli toplulukların) Japon görgü kurallarına daha fazla uyum sağladıklarını ifade ederek, bu gruplarla Kürtler arasında kültürel uyum düzeyi açısından fark olduğunu vurgulamaktadır (FNG, 2023).

Kürt topluluğuna yönelik şikâyetlerin özellikle 2021 yılından itibaren artış gösterdiği, güvenlik ve toplumsal uyum konusunda endişelerin kamuoyunda daha sık dilelendirildiği görülmektedir. Bazı kadın bireylerin gece saatlerinde istasyon çevresinde yürümekten çekinmeleri ve cinsel taciz vakalarına ilişkin söylentiler, Kürt topluluğuna

karşı duyulan nefreti artırmaktadır. Bu bağlamda, Haziran 2023'te Kent Konseyi'ne sunulan ve oy çokluğuyla kabul edilen önerge kapsamında, kamu güvenliğinden sorumlu kurumlara (Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, Saitama Valiliği, Emniyet Müdürlüğü vb.) polis sayısının artırılması ve yaptırımların güçlendirilmesi çağrısında bulunulmuştur. Bu gelişmelerin hemen ardından, 4 Temmuz 2023'te Kawaguchi Belediye Tıp Merkezi önünde yaklaşık 100 Kürt bireyin toplanması sonucu çıkan arbede, güvenlik güçlerinin müdahalesini gerektirmişti. Ayrıca 12 Temmuz 2023'te, Kürt bir ortaokul öğrencisinin bir alışveriş merkezinde yüksek sesle müzik dinlemesi, sigara içmesi ve güvenlik görevlilerini tehdit etmesi gibi davranışlar da güvenlik tartışmalarını yeniden gündeme taşımıştı. Söz konusu öğrenci, olayın ardından tesisi "havaya uçurma" tehdidinde bulunmuş; sonrasında geri dönerek havai fişek atmıştı. Bu gelişmeler sonucunda, öğrenci "tehdit" ve "iş engelleme" suçlamalarıyla Saitama Emniyeti tarafından gözaltına alınmıştı (RM, 2023). Japonya'da uzun süredir Kürtlere yönelik artan toplumsal şikâyetler, yerel yönetimlerin güvenlik odaklı müdahale talepleri ve bazı münferit adli vakaların medyatikleştirilmesi, Kürt kimliğinin kamusal alanda kriminalleştirilen bir figüre dönüşmesine neden olmuştur. Kürt bireylerin kent yaşamına katılım biçimleri, yerel halk tarafından sıklıkla kamu düzenine tehdit olarak yorumlanmış; bu durum, etnik temelli dışlayıcı söylemlerin meşrulaşmasına da zemin hazırlamıştır.

Sonuç

Japonya'nın terörle mücadele politikaları, 1995'teki Tokyo metrosu saldırısı ve 2001'deki 11 Eylül saldırılarıyla belirgin bir dönüşüm geçirmiştir. Başlangıçta olay bazlı ve yumuşak bir yaklaşım benimsenmiş, uzun vadeli stratejiler oluşturulmamıştır. Ancak küresel güvenlik baskıları ve ABD ile ittifak ilişkileri, Japonya'yı hukuki ve yapısal önlemler almaya yönlendirmiştir. Bu süreçte anayasal sınırlılıklara sadık kalınarak, lojistik destek ve bilgi paylaşımı gibi diplomatik katkılar ön planda tutulmuştur. Japonya, güvenlik politikalarını temel haklar, barışçıl anayasa ve toplumsal istikrar ilkeleriyle dengelemeye devam etmektedir.

11 Eylül sonrası Japonya'da güvenlik, yalnızca dış politikada değil, iç siyasette de belirleyici bir gündem hâline gelmiştir. Koizumi hükümeti, terörle mücadeleyi hem ABD ile iş birliği hem de iç kamu düzeni bağlamında meşrulaştırmaya çalışmıştır. Ancak Japon kamuoyu, Batı'daki güvenlik devleti uygulamalarına karşı temkinli bir tutum sergilemiş, özgürlük-güvenlik dengesi önemsenmiştir. Sarin gazı saldırısının ardından kriz yönetimi ön plana çıkmış, fakat anayasal sınırlılıklar ve halkın barışçıl değerleri, hükümetin daha radikal adımlar atmasını engellemiştir. Japonya'nın güvenlik politikaları, hâlâ reaktif ve normatif temellidir.

PKK meselesi ise Japonya için doğrudan bir güvenlik tehdidi olarak algılanmamaktadır. Ancak, Türkiye'nin bu alandaki diplomatik başarıları, Japon toplumunun Kürt meselesine olan sınırlı duyarlılığı ve Türkiye'yi yakından izleyen bazı Japon bireyle-

rinin sosyal medya üzerinden yaptıkları açıklamalar, bu meselenin Japon kamuoyunda popülerlik kazanmasına sebep olmaktadır. Bununla birlikte, Japonya'da yaşayan Kürt nüfusunun büyük çoğunluğunun karşılaştığı ciddi sosyo-ekonomik sorunlar, PKK'nın ülke içindeki örgütsel faaliyetlerini engelleyen temel faktörlerden de biridir. Ayrıca, Japon hükümetinin sergilediği göçmen politikaları ve iç güvenlik stratejileri, PKK'nın Japonya'da bir tehdit unsuru olarak ortaya çıkmasını neredeyse imkânsız hale getirmektedir. Bu durum, Türkiye'nin uluslararası alanda etkili bir şekilde yürüttüğü diplomasi ile daha da pekişmektedir.

Kaynakça

- Altun, T. (2023, Aralık 6). *PKK, Japonya'da kamu güvenliği istihbarat teşkilatının terör örgütleri listesine alındı*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/pkk-japonyada-kamu-guvenligi-istihbarat-teşkilatinin-teror-orgutleri-listesine-alindi/3075264>
- Asada, T., Asano, M., Nikaido, Y., & Yamada, N. (2024, Nisan 20). 埼玉の在日クルド人に差別や攻撃 県外からも電話「SNSで見た」. <https://www.asahi.com/articles/ASS4M4DZ9S4MUTIL01CM.html>
- Ashby, D. (2013). Uchi/Soto in Japan: A global turn. *Rhetoric Society Quarterly*, 43(3), 256–269.
- BBC. (2015, Ekim 25). *Japonya'da oy veren Türk ve Kürtler arasında çatışma*. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/10/151025_japonya_oy_catisma
- Bozkuş, S. (2024, Eylül 4). *Halkı ölümle tehdit eden terör örgütü PKK'dan Japonya'da özerklik çığırkanlığı*. <https://www.yenisafak.com/dunya/halki-olumle-tehdit-eden-teror-orgutu-pkkdan-japonyada-ozerklik-cigirtkanligi-4642875>
- Cronin, R. P. (2005). The North Korean nuclear threat and the U.S.-Japan security alliance: Perceived interests, approaches, and prospects. *The Fletcher Forum of World Affairs*, 29(1), 51–73.
- FNG. (2023, Kasım 6). 川口市ではクルド人による問題行為が指摘されている。実際にどのような問題が起きているのか.... <https://www.fn-group.jp/3621/>
- Fukushima, A. (2017). *Japanese public security philosophy: From militarism to civilian-centered governance*. Kyoto University Press.
- Gendai. (2025, Mart 30). 「国に帰れ、税金ドロボー！」クルド人の少年が、クラスメイトに言われた「衝撃の一言」...SNSでの「クルド人叩き」が、子供達にも「飛び火」していた...! <https://gendai.media/articles/-/150049>
- Gendai. (2025a, Şubat 22). 埼玉県川口市「行政のサポートがなければこれ以上はもたない...」クルド人問題への対応に苦しむ教員たちの「心からの訴え」 https://gendai.media/articles/-/146530?page=2#google_vignette
- Hashizume, D. (2018, Eylül 25). *Why were young people drawn to asahara shoko? Questions posed by the aum incidents*. https://www.japanpolicyforum.jp/pdf/2018/no49/DJweb_49_sco_01.pdf
- Hitoshi, M. (2023, Ağustos 30). 在日外国人の暴走に「住民は恐怖している」は本当か？現地で見えた埼玉県川口市「クルド人騒乱」の真実. <https://wpb.shueisha.co.jp/news/society/2023/08/30/120508/>
- Ishii, T. (2024, Mart 3). 川口のクルド人ら、記者・石井を「人権侵害だ」と提訴-石井は

- 反撃、支援を要請. <https://protectjapan.jp/3986>
- JAMES.(2024, Ocak 12). 研究会・講演会. https://www.james1985.org/modules/meetings/index.php?content_id=113#oral0607
- JAR. (2010, Ekim 12). 第4回前編 クルド難民強制送還事件：国、国連、市民はどう動いたのか. <https://www.refugee.or.jp/10th/10th4-1/>
- JF. (2024, Mart 25). 川口クルド問題、地元当事者の声続々「政治が動いてくれない」社会の分断一層進む恐れも. <https://japan-forward.com/ja/%E5%>
- Katayama, Y. (1989). *Terrorism in Japan since 1969: A study of the activities of the Japanese red army*. University of Aberdeen.
- Kliman, D. M. (2006). *Japan's post-9/11 security strategy: The self-defense forces in a globalized world*. Bloomsbury Publishing.
- Kobayashi, Y. (2015). Assessing reform of the Japanese intelligence community. *International Journal of Intelligence and Counter-Intelligence*, 28(4), 717–33.
- Koichi, Y. (2024, Ekim 4). 埼玉・在日クルド人の今—暴走する「ヘイト」は止まらないのか. <https://www.nippon.com/ja/in-depth/d01048/>
- Midford, P. (2011). *Rethinking japanese public opinion and security: From pacifism to realism?*. Stanford University Press.
- Miyoshi, N. (2025, Şubat 25). 「運転していたのは地元では札付きのワル」無免許運転、性犯罪未遂も…埼玉県川口市「クルド人問題」混迷の理由. <https://bunshun.jp/articles/-/76956>
- Nakatsuji, K. (2022). *Japan's security policy*. Taylor & Francis.
- Nasu, H. (2019). *Japan's security law and societal stability: Post-war pacifism in counterterrorism*. University of Tokyo Press.
- NHK. (2024, Şubat 2). 埼玉・川口市がクルド人めぐりに異例の訴え なぜ？現場で何が？. <https://www.nhk.or.jp/shutoken/wr/20240202a.html>
- Nishida, K. (2001). A social psychological analysis of Aum Shinrikyo's criminal behavior. *Japanese Journal of Social Psychology*, 16(3), 170–183.
- Omata, N. (2015, Ekim 7). Open wallet, closed doors: exploring japan's low acceptance of asylum seekers. <https://www.migrationpolicy.org/article/open-wallet-closed-doors-exploring-japan%E2%80%99s-low-acceptance-asylum-seekers>
- Rinehart, I. E. (2013). Collective self-defense and us–Japan security cooperation. *East-West Center*, 1-22.
- RM. (2023, Mart 15). クルド人問題とは？. <https://www.risk-megane.com/others/7292/>
- Sabah, D. (2024, Mayıs 13). *Japanese parliament moves to freeze terror group PKK assets*. <https://www.dailysabah.com/politics/war-on-terror/japanese-parliament-moves-to-freeze-terror-group-pkk-assets>
- Sakurai, Y. (2006). The risk of religious freedom: Asking the meaning of terrorism by Aum Shinrikyo. *Journal of the Graduate School of Letters*, 31-43.
- Sankei, T. (2023, Haziran 6). <独自>公安庁がクルドPKKを「テロ組織」除外 トルコ大統領が岸田首相に不快感報道 サイトは閲覧停止. <https://www.sankei.com/article/20231206-T6MPQYCKXRBVXMKQOFWJLHBK4Y/>

Shimbun. (2025, Ocak 26). クルド人ヘイトに使われる20年前の「出稼ぎ報告書」が犯したタブー 「重大な人権侵害」と法務省は批判を浴びた. <https://www.tokyo-np.co.jp/article/381820>

Shimbun. (2025a, Mart 16). 事実はどこだ? ネットに流れる「クルド人批判」 記者が現場を歩き、投稿者に会って事情を尋ねた結果は. <https://www.tokyo-np.co.jp/article/392028>

Shimbun, S. (2024, Aralık 3). Sealed report on refugee claims of some Kurds raises questions. <https://japan-forward.com/sealed-report-on-refugee-claims-of-some-kurds-raises-questions/>.

Tsuchiya, M. (1996). Basic information on nerve gas and the use of sarin by Aum Shinrikyo. *Mass Spectrometry*, 44(3), 293-299.

Ushiyama, R. (2023). *Aum Shinrikyō and religious terrorism in japanese collective memory*. Oxford University Press.

YJ. (2024, Nisan 19). なぜクルド人は「叩かれる」のか。日本の難民制度を「悪用」していると見られてしまうワケ. <https://news.yahoo.co.jp/articles/278edb038e0643b7e47f069ba48b50ed986c1129?page=1>

Extended Abstract

When it comes to terrorism in Japan, two incidents stand out as particularly influential in shaping public consciousness: the international terrorist operations carried out by the Japanese Red Army in the 1970s, and the 1995 sarin gas attack on the Tokyo subway by the Aum Shinrikyo cult. These events not only exposed critical vulnerabilities within Japan's security infrastructure but also had a lasting impact on societal perceptions of terrorist threats. However, the terrorist attacks of September 2001 in the United States marked a pivotal turning point in Japan's counterterrorism policies. Although the attacks occurred outside of Japan, their global repercussions led to a widespread reassessment of security strategies around the world, and Japan was no exception. In the aftermath of 9/11, Japan's approach to counterterrorism underwent significant qualitative shifts. These changes extended beyond legislative reforms, influencing both public discourse and the broader political landscape concerning national security.

The terrorist attacks that occurred in the United States in 2001 triggered a significant transformation in Japan's national security policies. In particular, the U.S.-led call for a global war on terror following 9/11 exerted considerable diplomatic pressure on Japan, compelling it to reassess its strategic posture (Fukushima, 2017). In order to maintain its alliance with the United States and to assume a more proactive role in international security efforts, Japan was required to take concrete policy steps. In this context, the Japanese government enacted the Anti-Terrorism Special Measures Law in October 2001. This legislation allowed the Japan Self-Defense Forces (JSDF) to provide logistical support in international missions, while remaining within the constraints of Japan's pacifist constitution. One notable implementation of this law was the refueling support provided by the JSDF to U.S.-led operations in the Indian Ocean, representing a strategic yet constitutionally sensitive contribution to international counterterrorism

initiatives (Kliman, 2006).

This legislative measure reflects Japan's efforts to maintain its traditional image as a non-militarized state while simultaneously contributing to security initiatives led by the United States. During this period, Japan prioritized diplomatic and logistical support over direct military engagement, aiming to balance its constitutional constraints with its responsibilities as a member of the international community. In addition to its external commitments, Japan also implemented a series of domestic security measures in the post-2001 period. These included the enhancement of airport and seaport security, the strengthening of intelligence-sharing mechanisms, and the tightening of policies aimed at combating illegal immigration. However, these measures did not evolve into a comprehensive framework for countering domestic threats comparable to those adopted in the United States or Europe. Rather, Japan continued to place a strong emphasis on the protection of fundamental rights and freedoms, with state intervention carefully regulated by the principle of proportionality. Throughout this era, the Japanese government consistently emphasized an approach to counterterrorism that was grounded in international cooperation and the rule of law. This underscores Japan's attempt to construct its role within the global security architecture not solely through military capability, but as a normative actor committed to legal and ethical standards.

Although Japan's experience with terrorism has been relatively limited compared to other countries, this has played a significant role in shaping its national security and counterterrorism approaches. Instances of political violence have occurred sporadically throughout Japanese history. For example, in the May 15 Incident of 1932, ultranationalist naval officers assassinated Prime Minister Inukai Tsuyoshi, while the League of Blood (Ketsumeidan) in the early 1930s targeted liberal politicians and business leaders. However, modern forms of terrorism became more prominent in Japan during the postwar era. In the 1970s and 1980s, the Japanese Red Army (JRA), a radical left-wing militant group, emerged as a transnational terrorist actor. The JRA became internationally notorious for attacks such as the 1972 Lod Airport massacre in Israel and the 1974 hostage crisis at the French Embassy in The Hague. Embracing a global revolutionary ideology, the JRA forged alliances with other terrorist organizations, thereby connecting Japan to the broader phenomenon of transnational terrorism. On March 20, 1995, Japan experienced one of the most severe terrorist attacks in its modern history. The Tokyo subway sarin gas attack, carried out by members of the religious cult Aum Shinrikyo, represented a critical turning point not only for Japanese domestic security but also for the global understanding of terrorism. This incident demonstrated the possibility of using weapons of mass destruction against civilians in an advanced, industrialized society and triggered a profound social trauma in Japan.

In the early 1990s, a group of Kurdish asylum seekers, the majority of whom had fled from Turkey, applied for refuge in Japan. At the time, there was minimal public or civil

society scrutiny of Japan's asylum and immigration policies. However, a significant incident in 2004 brought renewed attention to the issue. That year, the Immigration Bureau of Japan came under public scrutiny when it was revealed that, in July, a delegation of officials had been dispatched to Turkey to conduct a field investigation in towns from which many Kurdish asylum seekers had originated. This visit had not been publicly announced; the fact only came to light during an administrative court case challenging the rejection of numerous Kurdish asylum applications in Japan. The delegation's report, submitted as evidence to the Tokyo District Court, was leaked to the public in August 2004. The court ultimately accepted the evidence collected during the visit and, in 2005, ruled in favour of upholding the government's decision to reject the asylum applications. Nevertheless, the fact that Japanese officials had conducted investigative activities in the countries of origin of asylum seekers raised serious concerns. Such a practice was highly unusual and, within international refugee law standards, largely unprecedented.

Awareness of the PKK and the broader Kurdish community in Japan has notably increased, particularly in light of developments that took place in 2024. During this period, member of the House of Representatives from the Liberal Democratic Party, Hitoshi Matsubara, initiated parliamentary discussions concerning the activities of the PKK within Japan. As a result, significant legislative steps were taken against individuals and organizations found to be providing financial support to the group, including the enactment of a law authorizing the freezing of PKK-related assets. Japanese journalist Ishii Takaaki reported that during recent Newroz celebrations, certain Kurdish groups residing in Japan publicly expressed support for the PKK by displaying its flags and singing its anthems, which stirred considerable discomfort among the Japanese public (Ishii, 2024). Given Japan's generally insular and order-oriented societal structure, political activism by foreign communities is often viewed with apprehension. Media coverage of such events tends to reinforce negative public perceptions and contributes to a more cautious stance toward immigrant populations. In a policy statement delivered within the framework of international security considerations, Foreign Minister Yoko Kamikawa emphasized the necessity for a more vigilant and comprehensive approach toward the presence and activities of foreign terrorist organizations in Japan. This statement has been widely interpreted in the context of the PKK's increasing cultural and political engagements in the country in recent years.

Kamikawa has emphasized that the PKK constitutes not only a national security threat to Turkey but also a broader global concern, asserting that Japan, too, bears responsibility for taking appropriate measures against this transnational threat. It is estimated that over 3,000 Kurds currently reside in Japan, with the largest concentration living in the cities of Kawaguchi and Warabi in Saitama Prefecture, located north of Tokyo. While some members of this community live in Japan with valid visas or special residence permits, the prospect of obtaining official refugee status remains bleak. As a result, Kurdish migration to Japan is increasingly acquiring an irregular or undocumented character.

This development has become a contentious policy issue not only for Kurdish asylum seekers but also for Japan's broader refugee and immigration regime. Although many asylum seekers are not deported, they continue to live under legal uncertainty without being granted formal refugee recognition. Japan's neighbourhood culture is structured around a social framework shaped by the "uchi-soto" (inside-outside) distinction, characterized by reserved interactions, low expressiveness, and implicit modes of communication. In this context, the visible and communal forms of public socialization practiced by Kurdish migrants are often perceived by local residents as disruptive or socially intrusive. Japanese social relations tend to rely on fluid and situational roles, where individuals adjust their behaviour according to changing contexts. In contrast, Kurdish culture—shaped by its Middle Eastern roots—places a greater emphasis on fixed and structurally defined notions of belonging. Identity is deeply rooted in collective units such as the family, tribe, and community, which serve as the primary framework for constructing social roles. Although loyalty to the group is a shared value in both cultures, a fundamental divergence exists between the situational and flexible sense of belonging characteristic of Japanese society and the rigid, lineage- and territory-based affiliations that dominate Kurdish identity structures. This divergence becomes particularly pronounced in militant organizations or ideological networks where intercultural cooperation is required, often leading to conflicting forms of loyalty and allegiance.

The PKK issue is not perceived as a direct security threat by Japan. However, Turkey's diplomatic achievements in this domain, combined with the limited sensitivity of Japanese society toward the Kurdish question and the public commentary of certain Japan-based individuals who closely follow Turkish affairs via social media, have contributed to a gradual rise in the visibility of the issue within Japanese public discourse. Nonetheless, one of the primary factors inhibiting the PKK's organizational activities in Japan is the severe socioeconomic challenges faced by the majority of the Kurdish population residing in the country. Moreover, Japan's immigration policies and domestic security strategies have created a regulatory environment in which the emergence of the PKK as a tangible threat is rendered virtually impossible. This dynamic is further reinforced by Turkey's proactive and increasingly effective diplomatic engagements on the international stage, which continue to shape perceptions and policy orientations regarding transnational security risks such as the PKK.

TÜRKAD

CİLT: 2

SAYI: 3

HAZİRAN 2025

AN EVALUATION OF THE IMPACT OF TERRORISM ON SOCIOECONOMIC INDICATORS IN TRB AND TRC REGIONS

Terörün, TRB ve TRC Bölgelerindeki Sosyoekonomik Göstergeler Etkisi
Üzerine Dönemsel Bir Değerlendirme

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Makale Geliş Tarihi: 11.01.2025

Makale Kabul Tarihi: 09.04.2025

Araştırma Makalesi

Künye: Uçgunoğlu Erarslan, M. (2025).
An evaluation of the impact of terrorism on
socioeconomic indicators in TRB and TRC
regions. *TÜRKAD*, 2 (3), s. 69-92.

**Meltem UÇGUNOĞLU
ERARSLAN***

* Dr. Öğr. Üyesi., Tokat Gaziosmanpaşa
Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi, İktisat Bölümü, Tokat/Türkiye.
meltem.ucgunoglu@gop.edu.tr
ORCID: 0000-0002-2280-155X

Content of this journal is licensed under
a Creative Commons Attribution-
Noncommercial 4.0 International License.

Abstract

This study analyzes the effects of long-standing terrorist incidents on regional socioeconomic development in Türkiye's TRB and TRC level-2 regions. The study's main objective is to reveal the structural impact of terrorist incidents on fundamental socioeconomic indicators such as per capita income, unemployment rates, poverty level, and internal migration mobility. The study utilizes data from the Turkish Statistical Institute (TurkStat) covering the period between 2005 and 2023, and graphical analysis methods support the findings. The findings are compared with similar studies in the literature and presented in a more comprehensive framework. The results of the study show that terrorist incidents not only cause direct physical and economic losses but also seriously disrupt long-term development goals. The observed declines in per capita income levels reveal that economic growth in the regions has been destabilized. At the same time, rising unemployment rates point to severe disruptions in the participation of the productive population in economic life. On the other hand, the negative impact of terrorism-induced security risks on the investment climate has weakened private sector entrepreneurship. In contrast, public investments have been directed primarily towards security-oriented expenditures. This has led to a decline in economic activities specific to the region, such as agriculture and animal husbandry, and paved the way for poverty to become a permanent problem at the regional level. The study also emphasizes that the indirect effects of terrorist incidents are at least as significant as the direct effects. Increased internal migration mobility has caused a loss of human capital and changes in the demographic structure in the TRB and TRC regions. In particular, the young and productive population's orientation towards labor markets in metropolitan cities has negatively affected the region's long-term development potential. Considering the nature of the migrating population, the loss of an educated labor force has led to deepening inequalities in regional development, making the social and economic structure more fragile.

Keywords: Terrorism, TRB and TRC Regions, Unemployment, Poverty, Migration.

Özet

Bu çalışma, Türkiye'nin TRB ve TRC düzey-2 bölgelerinde uzun süredir devam eden terör olaylarının, bölgesel sosyoekonomik kalkınma üzerindeki etkilerini derinlemesine analiz etmeyi hedeflemektedir. Araştırmanın temel amacı, terör olaylarının kişi başına düşen gelir, işsizlik oranları, yoksulluk düzeyi ve iç göç hareketliliği gibi temel sosyoekonomik göstergeler üzerindeki yapısal etkilerini ortaya koymaktır. Çalışmada, 2005–2023 yılları arasını kapsayan Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerinden yararlanılmış; elde edilen bulgular grafiksel analiz yöntemleri ile desteklenerek değerlendirilmiştir. Bulgular, literatürdeki benzer çalışmalarla karşılaştırmalı bir yöntemle yorumlanarak daha kapsamlı bir çerçevede sunulmuştur. Araştırmanın sonuçları, terör olaylarının yalnızca doğrudan fiziksel ve ekonomik kayıplar yaratmadığını, aynı zamanda uzun vadeli kalkınma hedeflerini de ciddi şekilde sekteye uğrattığını göstermektedir. Kişi başına düşen gelir düzeylerinde gözlemlenen gerilemeler, bölgelerdeki ekonomik büyümenin istikrarsızlaştığını ortaya koyarken, artan işsizlik oranları üretken nüfusun ekonomik hayata katılımında ciddi aksamalara işaret etmektedir. Öte yandan, terör kaynaklı güvenlik risklerinin yatırım ortamı üzerinde yarattığı olumsuz etki, özel sektör girişimciliğini zayıflatmış; kamu yatırımları ise öncelikli olarak güvenlik odaklı harcamalara yönlendirilmiştir. Bu durum, tarım ve hayvancılık gibi bölgeye özgü ekonomik faaliyetlerin gerilemesine yol açmış, yoksulluk olgusunun bölgesel düzeyde kalıcı bir sorun haline gelmesine zemin hazırlamıştır. Çalışmada ayrıca, terör olaylarının dolaylı etkilerinin en az doğrudan etkiler kadar önemli olduğu vurgulanmaktadır. Artan iç göç hareketliliği, TRB ve TRC bölgelerinde insan sermayesi kaybına ve demografik yapıdaki değişimlere neden olmuştur. Özellikle genç ve üretken nüfusun büyükşehirlerdeki işgücü piyasalarına yönelmesi, bölgenin uzun vadeli kalkınma potansiyelini olumsuz yönde etkilemiştir. Göç eden nüfusun niteliği dikkate alındığında, eğitilmiş işgücünün kaybı bölgesel kalkınmada derinleşen eşitsizliklere neden olmuş; bu durum, sosyal ve ekonomik yapının daha kırılgan hale gelmesine yol açmıştır.

Anahtar Kelimeler: Terör, TRB ve TRC Bölgeleri, İşsizlik, Yoksulluk, Göç.

Introduction

Türkiye's TRB and TRC level-2 regions have suffered severe disruptions in socioeconomic development due to long-standing security problems. The direct and indirect effects of terrorist incidents on these two regions are realized not only on the security axis but also on economic and social indicators. In this study, the structural effects of terrorism on regional development are analyzed through various variables.

In this respect, the study aims to analyze the effects of terrorist incidents occurring in Türkiye's TRB and TRC regions over many years on socioeconomic indicators. Per capita income, unemployment rates, poverty level, and internal migration movements have been determined as the main parameters, and the economic and social effects of

terrorism have been evaluated through these indicators. TurkStat data for 2005-2023 are used as a methodology, and graphical analyses supported by a review of national and international academic literature are conducted. The study's main limitation is that the impact of terrorist incidents on economic indicators is analyzed only with statistical data, and other socio-political variables are excluded from the study. This study analyzes the impact of terrorist incidents on socioeconomic indicators in the TRB and TRC regions, revealing the relationship between security concerns and regional development dynamics. It evaluates how terrorism functions as a structural factor that exacerbates economic and social inequalities in these areas, supported by quantitative data. The findings provide valuable insights for the development of policy recommendations aimed at decision-makers.

Among the findings, it is observed that terrorist incidents cause a decline in per capita income, an increase in unemployment and poverty rates, and significant increases in internal migration mobility. In line with the data obtained, it is concluded that coordinating security policies with regional development strategies is critical in mitigating the structural economic effects of terrorism.

1. Terror: Concept, History, and Causes

The concept of terrorism is as old as the history of humanity and is a phenomenon that is difficult to define, multidimensional, and often cannot be objectively grounded. Research in the literature reveals that it is tough to provide a universal and generally valid definition of terrorism. This is due to the ideological burden the concept carries, historical contexts, and different political positions of states on the issue. For this reason, the etymological origin of the idea and its definitions in the literature are presented first, followed by its historical development and the reasons for its emergence in a multidimensional manner.

Etymologically, the word “*terror*” derives from the Latin verb “*terere*” and means to frighten and intimidate. In Old Turkic, this concept is met with the phrase “*tedhiş*,” and its Arabic equivalent is “*horror*” (Ündücü, 2011). In the sense used today, terrorism can be defined as the acts of violence that a different group in a society resorts to break the people's resistance.

In the legal legislation of the Republic of Türkiye, terrorism is defined in the first article of the Anti-Terror Law amended by Law No. 4928 dated July 15, 2003 as follows “*All kinds of criminal acts committed by an organized person or persons to change the characteristics of the Republic, the political, legal, social, secular, economic order specified in the Constitution, disrupting the indivisible integrity of the state with its country and nation, weakening or destroying the state authority, destroying fundamental rights and freedoms by using force and violence, pressure, intimidation, intimidation, intimidation or threat*” (Official Gazette, 2003).

In this context, terrorism is a set of violent acts aimed at suppressing individuals, societies, or states through intimidation or coercion to achieve political, religious, ideological, or ethnic goals. These acts, which usually target civilians, public officials, state institutions, or infrastructure, aim to disrupt social order, weaken governments, or impose specific demands.

While “terrorism” refers to a state of fear and chaos, “terrorism” refers to the systematic and organized use of this state of fear for a specific political or ideological purpose. For example, an individual act of violence may create fear in society; however, if it does not carry a particular ideological purpose, it cannot be considered Terrorism (Caşın, 2008).

Within the framework of these definitions, the difficulty of defining terrorism at the academic level also emerges. Some researchers argue that the failure of the international community to develop a common strategy to combat terrorism is the main reason why the concept cannot be defined universally. On the other hand, some authors argue that striving for a universal definition is unnecessary and even impossible due to the complex and multi-layered nature of terrorism (Topal, 2005). In this framework, the definition developed by Alex P. Schmid is noteworthy. According to Schmid, terrorism is the repeated acts of violence perpetrated by individuals, organizations, or state actors to create fear for political or personal reasons. The main target of these acts is not the direct victims, but the wider masses to whom a message is intended to be conveyed through violence (Beşe, 2002).

“Violence”, one of the most fundamental concepts in making sense of terrorism, is seen by some researchers as a rebellion against moral norms or abuse. Michael (2007) states that terrorism is a form of imposing one’s political views and values on society through violence. Such acts aim to cause direct harm, create psychological fear in the social order, and exert political pressure (Sandler and Enders, 2003). Similarly, Article 2 of the 1999 International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism defines terrorism as “*Terrorism by its very nature is conduct that, when committed, causes death or bodily injury to a civilian or other person who is not an active party to an armed conflict, or intimidates a population or attempts to compel or prevent a government or an international organization from doing something.* Beyond these definitions, an examination of when and how terrorism emerged from a historical perspective will provide a deeper understanding of the origins of the concept.

The historical origins of terrorist acts date back to ancient times. It is accepted that the first act of Terrorism was the killing of Abel by his brother Cain as recorded in the holy books (Cütçü and Akbaş, 2009). In ancient times, it was known that communities resisting authority resorted to assassination and acts of violence. Historically, such acts have been manifested in different forms and periodically referred to by other names.

The first organized terrorist movement known in history was carried out by the Zealots, who emerged in Palestine between 66 and 73 AD. This group organized assassinations against the Roman Empire by using daggers among crowds in broad daylight and was therefore known as *the “Sicarii” (daggersmiths)* (Bulut and Koca, 2015). Founded in the 11th century in Iran under the leadership of Hasan Sabbah, the Hashshashis turned terrorism into a systematic strategy. Sabbah turned assassinations into an art form to spread his ideology and used the fear of authority at the organizational level (Cütçü and Akbaş, 2009).

There are different academic views on the beginning of modern terrorism. Post (2006) traces the beginning of modern terrorism to the Black September attack at the 1972 Munich Olympics, while Hoffman (2006) attributes it to the hijacking of an El-Al plane in 1968. Wilkinson (2006), on the other hand, is based on developments in the 20th century, while Laqueur (1999) traces modern terrorism back to the 19th century. In this context, the popular movements in Russia from the 1870s until the First World War are among the examples that contributed to the development of modern terrorism (Bulut and Koca, 2015).

Although the historical background of modern terrorism shows how this phenomenon has evolved, structural and social causes need to be examined in depth to understand the factors that trigger the emergence of terrorism today. Multifaceted factors influence the emergence of terrorism. These factors are generally categorized as economic, psychological, and socio-cultural.

One of the leading causes of terrorism is the economic inequalities that individuals and societies face. Inequitable distribution of state resources, distortions in income distribution, and structural barriers in access to financial resources create a sense of exclusion and worthlessness in individuals, which makes them vulnerable to turning to radical structures. In particular, the lack of equal opportunities leads to certain groups being excluded from the system, and this situation is being exploited ideologically. Research in this context reveals that economically disadvantaged individuals, especially the young population, can be more easily influenced by the propaganda and promises of terrorist organizations. The widespread unemployment leads individuals to give up hope in the system and to the perception of having “nothing to lose”. This situation makes them the target audience of organizations. Many field studies have shown that individuals from low-income families join organizations due to economic insecurity (Urhal ve Acar, 2007).

According to Kaplan and Dayıoğlu (2017), the economic causes of terrorism can be categorized under the following headings:

“Low level of income in the society”,

“Inequalities in income distribution causing class divisions”,

- “High unemployment rates (hidden and open)”,
- “Increasing economic interdependence”,
- “Ineffective functioning of economic institutions”,
- “The loss of state control over the economy”,
- “Failure to control chronic inflation”,
- “Intensifying economic pressures as the external debt burden increases”.

However, terrorism imposes severe economic burdens not only on terrorist groups but also on states. Increased security expenditures put pressure on the public budget, the investment environment deteriorates, the tourism sector shrinks, and foreign investments decrease. Especially in regions with high security concerns, foreign investors’ perception of risk increases, and capital flight occurs. This hinders development-oriented social investments and slows economic growth. In conclusion, terrorism is a serious risk factor threatening financial stability and sustainable development.

The psychological underpinnings of terrorism are closely related to how individuals perceive their place in society. Individuals who feel excluded, worthless, or ignored may develop a tendency to compensate for this situation through violence over time. In particular, individuals with weak social support, who do not receive sufficient attention and love from their families, may tend to turn to terrorist organizations as a space to express themselves. Over time, these individuals develop an aggressive, maladaptive, and complex behavior pattern and identify with radical structures (Caşın, 2008).

Research shows that most of the individuals who join organizations were exposed to violence in childhood, lost at least one family member, or grew up without basic support systems. Such individuals have strong feelings of exclusion and the urge to take revenge. Organizations manipulate young individuals by developing discourses such as freedom, belonging, heroism, justice, and having a say in governance (Öztürk and Çelik, 2009).

One of the main theoretical approaches used to explain this process is the Diffusion/Convergence Theory. According to this theory, which was developed based on Gustave Le Bon’s mass psychology studies, individuals lose their individuality in a crowded group and begin to exhibit emotional and irrational behaviors. This state of collective consciousness causes the individual to lose responsibility and legitimizes radical behavior.

The second necessary approach is the Theory of Relative Deprivation. According to this theory, when individuals feel a mismatch between their social expectations and the opportunities they access, they feel excluded and wronged. This perception may lead them to radical tendencies (Dücan and Özsoylu, 2016). In this context, terrorism is not only a result of objective conditions but also of perception.

Another dimension as crucial as economic and psychological factors is socio-cultural factors. Cultural elements of societies, such as religion, language, history, identity, traditions, and customs, shape individuals' sense of belonging. However, conflict or change in these elements can open individuals to radical tendencies (Kılıç, 2007). Especially in multicultural societies, when different groups feel that their identities are under threat, this leads to conflict and segregation.

The institution of the family also has a critical place among the sociological causes of terrorism. The family plays a key role in the individual's socialization, value acquisition, and social integration. Feelings of love, trust, solidarity, and responsibility are acquired mainly within the family. However, individuals who do not receive adequate support from the family tend to turn to alternative, often illegal, social structures. At this point, the family is essential not only as a protective unit but also as a structure that provides value transmission (Kızmaz, 2006).

Another effective factor in the spread of terrorism is communication and media tools. Especially since the 19th century, with the spread of newspaper reading culture, terrorist organizations have become more effective in conveying their ideologies to the masses. Today, the development of digital media has multiplied this effect on a global scale. Terrorist groups can make propaganda, recruit new members, and manipulate world public opinion through social media (Rustemova, 2006).

The concept of identity also comes to the fore among socio-cultural reasons. Individuals' inability to meet their need for belonging leads them to search for new identities. Adolescents can especially join terrorist organizations by identifying with alternative identities offered by radical structures. In this process, the individual avoids social responsibilities and seeks structures where they can feel strong, vital, and meaningful. Terrorist organizations try to fill this gap with ideological and rhetorical tools (Özeren et al., 2010).

2. A Brief Overview of the Course of Terrorism in Eastern and Southeastern Anatolia

Since the establishment of the Republic of Türkiye; ethnic, religious, and ideological problems within the country have been influential in determining the security policies of the state. Especially the Kurdish uprisings in the early years of the Republic and the emergence of the PKK terrorist organization have led to permanent changes in internal security strategies.

The founding of the Republic in 1923 aimed at both ideological and structural transformation. However, these reforms created discontent among tribal and religious leaders, especially in eastern and southeastern Anatolia, and formed the basis of early rebellions (Olson, 1989). In this context, the Beytüşşebap Uprising 1924 was the first uprising against the state apparatus in these regions (Bozarslan, 2003).

Such regional uprisings soon became the starting point for larger-scale revolts. Accordingly, the 1925 Sheikh Sait Rebellion, which took place in a more organized and ideological manner against the existing Republican regime and state structure, is considered a critical turning point for the Republican administration. Sheikh Sait found broad support by combining religious discourses with Kurdish nationalism, and the rebellion spread throughout the region in a short time. The Republican administration took extraordinary measures, enacted the Takrir-i Sükûn Law, and suppressed the uprising through martial law and the Independence Courts (Zürcher, 2004). After the suppression of the Sheikh Sait Rebellion, the state developed more comprehensive policies to control regional structures regarding security problems in the region.

The rebellions suppressed during this period soon turned into more organized uprisings. Especially the Ağrı and Dersim rebellions of the late 1920s have taken their place in history as organizations that terrorized ethnic and cultural identity. The Ararat Rebellion (1926-1930) was organized by the Hoybun organization and became an armed uprising within the framework of Kurdish nationalism (Jwaideh, 2006). During the suppression of this rebellion, Türkiye used its air force for the first time in internal security operations to increase the effectiveness of its security forces (Zürcher, 2004). This historical case demonstrates the state's determination to maintain public order and protect its territorial integrity.

Similarly, the Dersim Rebellion (1937-1938) emerged as a movement with elements of not only ethnic but also sectarian identity. To strengthen its regional authority and ensure public order, the state enacted the Tunceli Law, directly linking the area to the Ministry of Interior (Kieser, 2006). After the suppression of the rebellion, social and cultural policies in the region were developed in line with the restoration of public order. This process should reflect the Republican administration's efforts to establish law and administrative authority throughout the country (McDowall, 2000).

The transition to multi-party political life in the 1950s and the greater rights and freedoms granted by the 1961 Constitution transformed social and political dynamics in Türkiye's eastern and southeastern regions and across the country. These developments enabled citizens in the area to more visibly voice their demands in various fields (Watts, 2010). In this period, some Kurdish intellectuals started to express their needs for economic justice and cultural identity on democratic platforms by participating in various political parties, especially in leftist movements (Bozarslan, 2003).

However, the increasing social mobility in the 1960s and 1970s evolved into different orientations. During this period, organizations that openly defended the Kurdish identity emerged, and especially the Eastern Revolutionary Culture Ocakları (DDKO) became an essential representative of this process (Yalçın-Heckmann, 1991). This process paved the way for the emergence of a more organized terrorist organization with a higher propensity for violence in the following years, and the PKK terrorist organization was

founded by Abdullah Öcalan in 1978. The PKK, acting in line with a Marxist-Leninist ideology, aimed to establish an independent socialist Kurdish state (Marcus, 2007; Gunter, 1990).

With the Eruh and Şemdinli attacks in 1984, the PKK officially emerged as an active terrorist organization with its armed actions, and this development necessitated a restructuring of Türkiye's internal security policies (Barkey and Fuller, 1998). In the face of this threat, the state expanded the village guard system and subjected the region to a special administrative status through the State of Emergency (OHAL).

Between 1984 and 1990, the PKK sought to increase its influence in rural areas. The state strengthened internal security measures and developed policies to protect the region's people. However, civilians were also severely affected from time to time during this period of conflict, leading to village evacuations and forced migrations. The 1990s were a period of intensified PKK activity and heightened domestic security concerns in Türkiye. In these years, Türkiye made various diplomatic attempts to isolate the PKK in the international arena, and the changing global balances, especially with the collapse of the Soviet Union, were effective in this process (Romano, 2006).

During this period, the PKK tried to increase its influence by organizing terrorist acts both within the country and across borders, and carried out heavy attacks against security forces and civilian areas, especially in the Southeastern Anatolia Region between 1992 and 1995. Türkiye. On the other hand, the Turkish state further strengthened its security policies, expanded the village guard system, and targeted the organization's logistics lines and headquarters with cross-border operations (Jenkins, 2008).

In 1993, the search for a solution initiated by President Turgut Özal was supported by a unilateral ceasefire declared by the PKK, raising hopes for peace in the society. However, the political uncertainty following Özal's death caused this process to remain inconclusive (McDowall, 2000).

Towards the mid-1990s, violent tendencies within the PKK began to predominate, and attacks against civilian targets increased. Bombings, especially in metropolitan areas, demonstrated the organization's tactics change and efforts to establish a presence in urban centers (Marcus, 2007). During this period, the region suffered severe economic and social devastation, and millions of citizens were forced to relocate.

An important turning point occurred in 1999. The arrest of PKK leader Abdullah Öcalan in Kenya and his extradition to Türkiye (February 1999) led to a serious breakdown in the organization's morale, and soon after, the organization declared a unilateral ceasefire and decided to withdraw from Türkiye (White, 2000). Öcalan's emphasis on "solution and negotiation" during his trial in İmralı marked the beginning of a new era in the organization's discourse.

Nevertheless, in the early 2000s, new structures such as the Kongra-Gel emerged within the PKK following an evolutionary process (Gunter, 2010). However, the inability to fully dismantle the violent wing of the organization has led to an escalation of violence from time to time.

In the 2020s, the PKK was forced to limit its armed activities primarily in the traditional rural areas, and the organization focused more on strengthening its presence in Syria and northern Iraq. Türkiye's cross-border operations and security policies have severely weakened the PKK's operational capacity inside Türkiye. In the same period, the organization sought international legitimacy through its Syrian affiliate YPG/PYD and maintained indirect contacts with the US and some Western actors. However, Türkiye's diplomatic pressure and regional security moves have narrowed the scope of these attempts. On the other hand, the PKK's ideological structure underwent a significant change, shifting its discourse from the goal of independence to demands for autonomy and local governance. Nevertheless, the organization continued to be designated as a terrorist organization both nationally and internationally. As of 2025, it has been trying to develop different political and military tactics to maintain its regional presence.

3. Economic Reflections of Terrorism in TRB and TRC Regions

Terrorism is considered a multidimensional security problem that disrupts economic development processes, negatively affects investment decisions, and causes severe fractures in the social structure. Türkiye's TRB and TRC level 2 regions are among the geographies most affected by this phenomenon in economic terms, as they have historically been areas where ethnic, political, and security-based conflicts have been concentrated. The fact that development processes in these regions lag behind national averages is mainly due to the disruption of macro- and micro-economic dynamics by long-standing terrorist incidents.

In this study, the economic effects of terrorism are evaluated through four basic parameters: "*per capita income, unemployment, poverty rates, and internal migration dynamics*". The low level of per capita income is associated with insufficient productivity and investments, and with the deterrent effect of security risks on economic activities. Similarly, the shrinking demand for labor and the weak development of the private sector in the region have perpetuated high unemployment rates. Moreover, poverty rates are higher than the national average, exacerbating economic inequalities caused by limited access to public services and security risks.

One of the direct and indirect effects of terrorism is forced internal migration movements. Due to security concerns, population movements, especially from rural areas to urban centers or western regions, transform the demographic structure and cause new social and economic problems in migration areas. In this context, it is necessary to determine the impact of the negative economic momentum created by terrorist incidents in

the TRB and TRC regions and to re-evaluate regional development policies in the light of these parameters.

This study aims to analyze the effects of terrorism on the four leading indicators using TurkStat data and academic literature.

TRB and TRC regions, within the scope of Level-2 Region classification, are located in the Eastern Anatolia Region and the Southeastern Anatolia Region of Türkiye. The TRB Region is divided into two sub-regions, TRB1 and TRB2. TRB1 Region includes the provinces of “*Malatya, Elazığ, Bingöl, and Tunceli*”, while TRB2 Region includes the provinces of “*Van, Muş, Bitlis, and Hakkari*”. When the geographical structure of these regions is analyzed, it is seen that they have been affected by long-standing socioeconomic and economic problems and security-based threats. In addition, studies on the financial effects of terrorism in the regions, the production, employment, migration, and poverty rate caused by security problems stand out. Security is seen as an indispensable condition for economic development. Countries are generally considered directly or indirectly dependent on the perception of security to achieve and maintain macroeconomic stability.

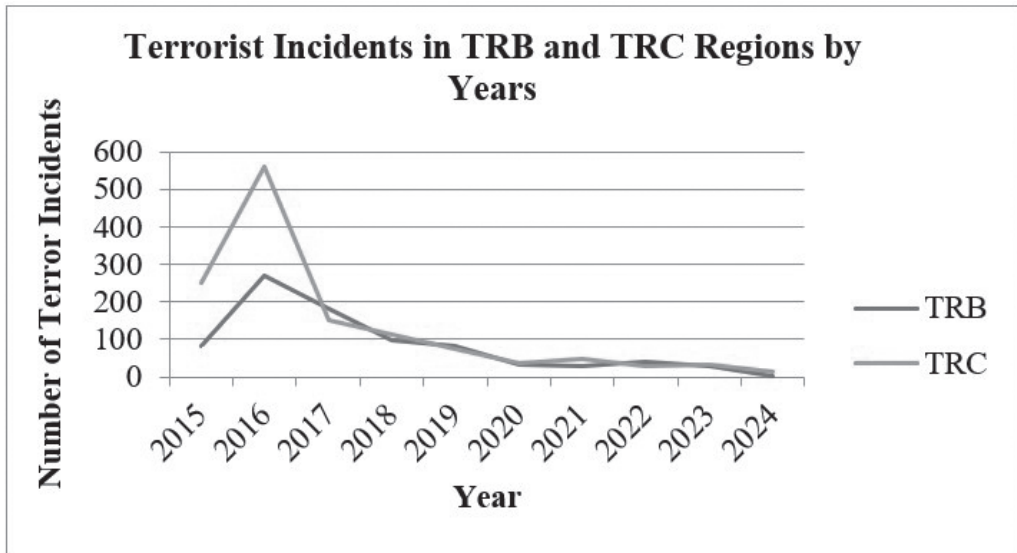
In Türkiye, the PKK terrorist organization, which has been effective in the Eastern and Southeastern Anatolia Regions since the 1980s, has severely disrupted both the social life and economic activities of the people of the region with its systematic oppression and intimidation methods. In particular, many cities in the TRC region are among the places with the lowest socioeconomic development index in Türkiye. Terrorist activities have led to unemployment, poverty, and migration. At the same time, temporary village evacuations on security grounds, highland bans, and the shrinking of rural production areas have negatively affected basic livelihoods such as agriculture and animal husbandry. In this context, it can be said that the economic underdevelopment in the TRB and TRC regions is not based solely on geographical or structural reasons, but mainly on ongoing security problems (Diler and Karabulut, 2022).

In particular, the migration of skilled labor from the region to the west reduces local productivity and causes per capita income to remain low. In addition, inequalities in basic services such as education, health, and infrastructure weaken the region’s development dynamics. Therefore, TRB and TRC regions are of critical importance for analyzing the consequences of terrorism on economic development in Türkiye.

TRB and TRC Level-2 regions, which cover the Eastern and Southeastern Anatolia regions of Türkiye, are among the areas that have been under the influence of intense security problems and terrorist activities for many years. While the TRC region has become a propaganda, organization, and action area for terrorist organizations due to its strategic geographical location and ethnic structure, the TRB region has been directly targeted due to its strategic transit routes and rural socioeconomic structure. The impa-

ct of terrorism in these regions remains at the security level. It has multidimensional socioeconomic consequences such as losing human capital, reduced production capacity, deepening regional development disparities, and perpetuating structural poverty. In particular, the mass migration of skilled labor to Western provinces weakens local productivity, leading to low per capita income levels and increasing regional economic inequalities. In addition, disruptions in access to basic public services such as education, health, and infrastructure severely limit the region's capacity for sustainable development and create permanent disruptions in social welfare. In this context, TRB and TRC regions provide a critical analytical framework for analyzing the structural effects of terrorism on economic development in Türkiye, and demonstrate the determining role of the security-economy relationship on regional development dynamics.

Graph 1: Terrorist Incidents in TRB and TRC Regions by Years (Crisisgroup)

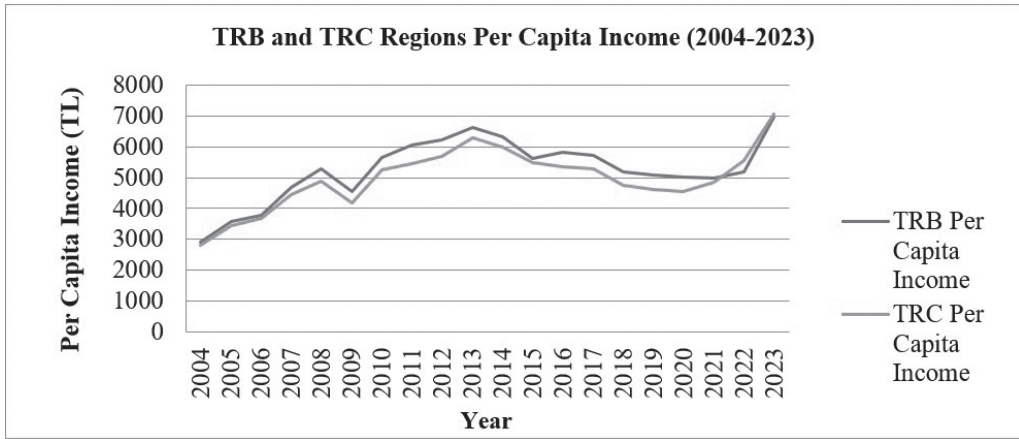

To reveal the structural effects of terrorism on regional development more concretely, the course of terrorist incidents in the TRB and TRC regions between 2015 and 2024 is analyzed graphically. Chart 1 shows the change in terrorist incidents in Türkiye's TRC and TRB regions by year between 2005 and 2024. It is noteworthy that the most intense year of terrorist incidents for both regions was 2016. In the TRB region, terrorist incidents more than tripled compared to 2015. In 2016, the TRB region, which had a relatively lower number of incidents in 2015, reached an intensity approaching that of the TRC region. This sharp increase is primarily attributed to the intensification of organizational activities in rural areas and terrorist incidents and structures in urban cen-

ters. In the TRC region, terrorist incidents, which were already at high levels, increased further in 2016 and reached their highest level. This shows that 2016 was a period of low security in the TRC region, and the socioeconomic balance was seriously disrupted. After 2016, a significant decline in terrorist incidents started in both regions in 2017. This decline is directly related to intensifying security policies and measures, such as strengthening internal security operations and tightening border controls. Since 2020, terrorist incidents have remained relatively low and stable in the TRB and TRC regions. However, slight fluctuations were recorded in the TRC region in 2021 and 2023.

Beyond threatening the security of individuals, terrorist incidents also have direct and indirect effects on economic indicators. Especially in prolonged conflict and terrorist environments, investor confidence is undermined, economic activity decreases, leading to a decline in per capita income.

Graph 2: Per Capita Income in TRB and TRC Regions

In light of these findings, it is essential to examine the effects of terrorist incidents on socioeconomic indicators, especially on regional development. When Chart 2 is analyzed, the data obtained between 2005 and 2023 reveal that periodically increasing terrorist incidents in both regions put pressure on per capita income. Especially in 2016, terrorist incidents significantly increased in both the TRB and TRC regions. For example, terrorist incidents in the TRC region increased from 252 in 2015 to 563 in 2016, while in the TRB region, they increased from 83 to 270 in the same period. Although there was a short-term increase in per capita income during this period, a significant decline was observed in the following years.

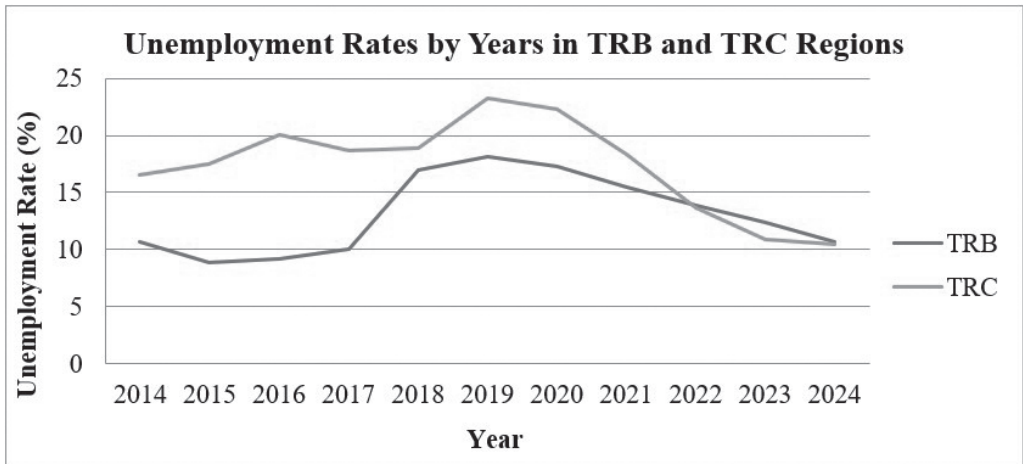
While income per capita in the TRC region was 5,370 ₺ in 2016, it decreased to 4,634 ₺ in 2019. In the TRB region, per capita income declined from 5,809 ₺ in 2016 to 5,072

₺ in 2019. This shows that the economic impact of terrorist incidents emerged with a lag and structurally weakened the regional income level.

By 2023, although income levels in both regions have increased compared to 2005, this increase is considered a nominal increase driven by inflation rather than overall economic growth. In the international literature, various studies have revealed the adverse effects of terrorist incidents on economic development and income levels. Gaibullov and Sandler (2008) argue that terrorism permanently reduces the rate of economic growth in developing countries. Blomberg, Hess, and Orphanides (2004), on the other hand, state that terrorist incidents slow down the economic development of countries and reduce the level of welfare by negatively affecting production and capital flows. Studies on Türkiye also point to similar results. Bilgel and Karahasan (2016) reveal that terrorism has a significant impact on per capita income, especially in the Southeastern Anatolia Region, and that there are significant declines in income levels during periods of intensified violence.

To better understand the dynamics of high unemployment rates in the region, it is necessary to examine the main factors surrounding terrorism and economic instability. TRB and TRC regions are among the most vulnerable areas of Türkiye, struggling with structural unemployment. The problem of unemployment in these regions is closely related not only to economic but also to social and security dimensions. In particular, terrorist incidents that have been going on for many years, an unstable investment environment, a low education level, and intensive migration mobility cause regional unemployment rates to remain high.

Graph 4: Unemployment in TRB-TRC Regions

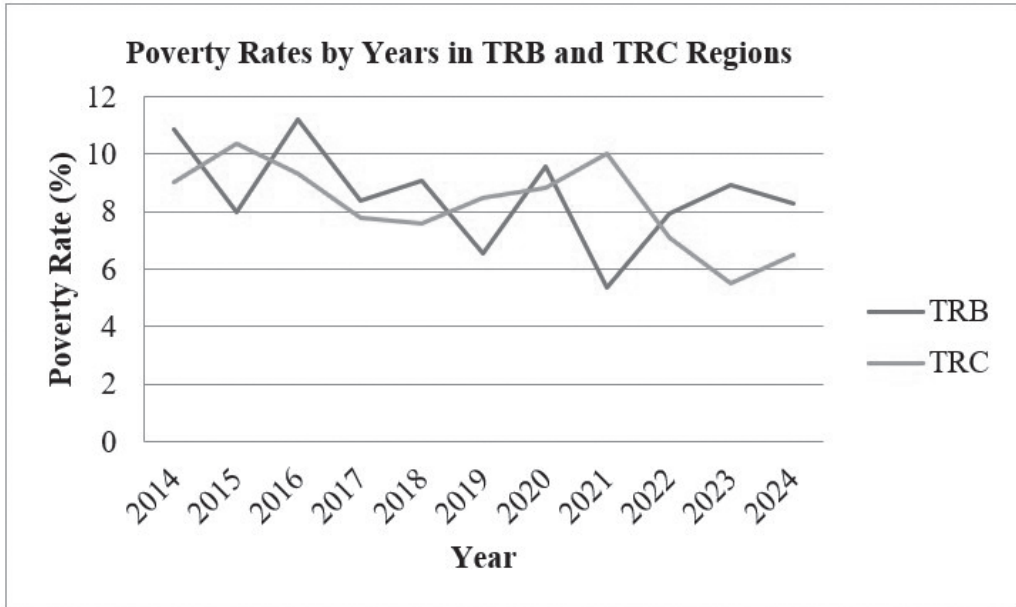
Following the impact of terrorist incidents on unemployment rates, it is essential to examine how poverty-level changes shape the regional development process. In light of Graph 4, an analysis of data for the 2005-2023 period reveals that terrorist incidents in the TRC region peaked in 2015-2016, followed by a downward trend. Similarly, in the TRB region, 2016 was the year in which there was a significant jump in terrorist incidents. Interestingly, unemployment rates fluctuated similarly in both areas during the same period. For example, the unemployment rate in the TRC region increased from 17.5% in 2015 to 20.03% in 2016, while in the TRB region it increased from 8.85% to 9.17% in the same years.

Although there has been a noticeable decrease in terrorist incidents in the following years, it is noteworthy that unemployment rates have not decreased; on the contrary, they have increased even more in some years. In the TRC region, the unemployment rate reached 23.28% in 2019, while in the TRB region, it was as high as 17% in 2018. This table reveals that terrorist incidents can cause both short-term and medium and long-term increases in unemployment. In the post-2020 period, it is observed that terrorist incidents followed a fluctuating course in both regions, whereas a significant downward trend was observed in unemployment rates. This suggests that public support programs, regional development incentives, and employment policies implemented especially after 2020 have positively affected the labor market. However, the fact that terrorist incidents have not entirely disappeared still negatively affects investment and production decisions in the region. Nevertheless, the decline in unemployment rates indicates that the economic confidence environment has partially improved with the decrease in terrorism.

On the other hand, the economic effects of terrorist incidents are not limited to unemployment; they also leave deep traces on poverty rates, one of the most fundamental indicators of social welfare. Especially in developing countries, the interaction between security problems and economic vulnerability stands out as an essential factor that increases the persistence of poverty.

These structural vulnerabilities are more clearly illustrated in Chart 3, which shows how poverty rates in TRB and TRC regions have evolved over the years.

The main determinants of poverty in the TRB and TRC regions are low education levels, limited industrial investments, a fragile economic structure based on agriculture, and long-standing security problems. Especially during periods of intense terrorist incidents, the decrease in public investments, the slowdown in private sector initiatives, and the increase in internal migration movements cause poverty to deepen even more. Gümüş (2024) states that the economic pressure created by terrorism in the TRC region has weakened basic livelihoods such as agriculture and animal husbandry, leading to severe declines in household incomes.

Graph 5: Poverty in TRB-TRC Regions

The parallelism between the changes in poverty rates in the TRB and TRC regions and terrorist incidents has been analyzed in more detail in light of periodic data.

When the data for the 2015-2024 period is analyzed, it is seen that there has been a significant increase in terrorist incidents in both regions, especially in 2016. In the TRB region, terrorist incidents increased from 83 in 2015 to 270 in 2016, while in the TRC region, terrorist incidents increased from 252 to 563 in the same period. This significant increase indicates that the security environment has deteriorated, and economic activities have contracted.

The change in poverty rates in the relevant years is also striking. While the poverty rate in the TRB region was 8% in 2015, it increased to 11.2% in 2016. On the other hand, the poverty rate in the TRC region decreased from 10.37% in 2015 to 9.33% in 2016. However, it was observed that the poverty rate in the TRC region started to increase again in the following years. This situation reveals that the impact of terrorist incidents on poverty is indirect, lagging, and structural.

As of 2021, the poverty rate in the TRC region increased to 10.03%, while it decreased to 5.35% in the TRB region. The fact that terrorist incidents are more limited and under control in the TRB region compared to the TRC region may have enabled economic activities to continue more stably. In addition, the fact that the demographic

structure of the TRB region is less migratory, has a lower urbanization rate, and is more economically stable than the TRC region may have created a more manageable environment in the fight against poverty.

In the TRC region, on the other hand, the increase in terrorist incidents is considered to have damaged investor confidence, slowed down investments, and disrupted basic economic activities such as agriculture and animal husbandry. This situation has been effective in increasing poverty rates in the region.

In this framework, Bilgel and Karahasan (2016) also conclude that terrorist incidents in Türkiye have increased poverty and deepened regional inequality, especially in the Southeastern Anatolia Region.

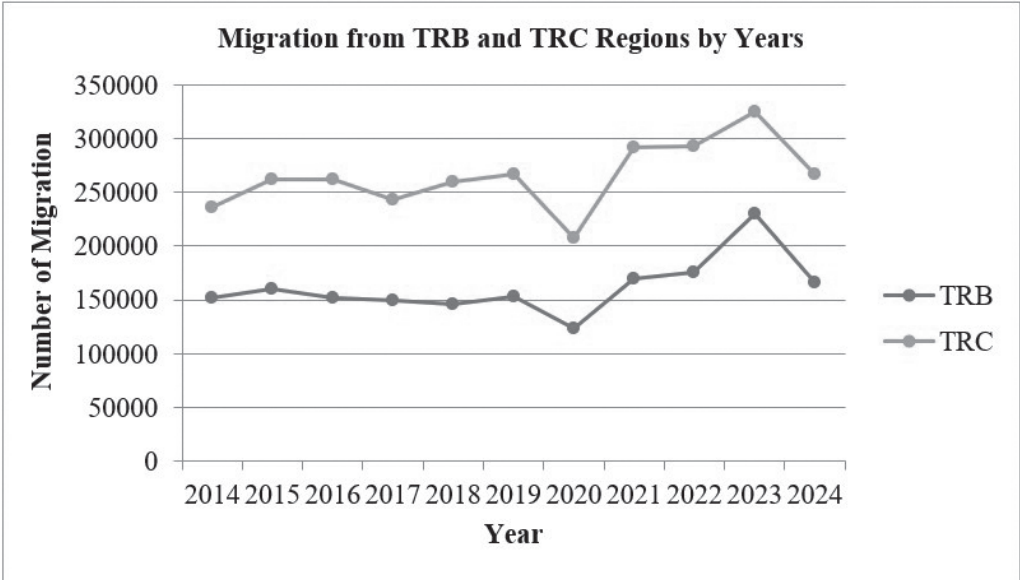
Migration movements triggered by terrorist incidents significantly affect economic indicators, social cohesion, and urban life.

Terrorist incidents have a profound impact not only on security but also on economic development and social welfare. The environment of insecurity plays a decisive role in production, employment, investment, and especially migration dynamics. Migration, in turn, changes the distribution of the labor force and human capital, directly affecting the level of per capita income. Terrorist incidents disrupt the regional security environment and cause forced migration of individuals from the regions where they live, and this mobility creates permanent effects on economic structures. Especially in the areas based on agriculture and industrial production, migration due to security threats reduces the local labor supply, shrinks the investment environment, and leads to a decline in per capita income.

Melander and Öberg (2006) show that terrorism triggers internal migration and that this migration is mostly security rather than economically motivated. Similarly, Moore and Shellman (2004) show that internal conflict and terrorist incidents affect migration decisions in combination with rational economic preferences and that this population mobility increases poverty. In this context, the impact of terrorist incidents on migration should be considered not only as a humanitarian crisis but also as a structural economic issue that affects per capita income levels.

Avşar (2009) states that terrorism-induced migration from the Eastern and Southeastern regions causes serious problems in areas such as infrastructure, housing, and employment in the cities of migration. Similarly, in a study conducted by Güneş (2013) on the case of Mersin, it is stated that migration due to terrorism contributes to increased crime rates in urban areas.

Graph 6: Migration in TRB-TRC Regions

Graph 6 shows the migration movements from the TRB and TRC regions by year. When the data covering the 2014-2024 period is analyzed, it is seen that the migration phenomenon is continuous in both areas and shows an upward trend in certain years.

In the TRC region, a relative increase in the number of migrants is observed in 2015-2016, which coincides with the intense terrorist incidents in the relevant period. Especially in 2016, when terrorist incidents peaked, there was a remarkable increase in the number of individuals migrating from the TRC region. In the following years, a fluctuating course was observed in migration rates; a slight decrease in migration rates was observed in 2019, and after 2021, migration figures entered an upward trend again. In 2023, the significant increase in migration from the TRC region can be explained by the impact of the breakdown in the security environment and the economic contraction.

In the TRB region, migration rates were lower compared to the TRC region. While there was a relatively stable trend in the number of migrants between 2014 and 2019, there was a gradual increase after 2020. In 2022 and 2023, there was a significant increase in individuals migrating from the TRB region. This increase can be directly attributed to the deterioration in the perception of security, the decline of economic conditions in the area, and the rise in unemployment rates.

Graphical data reveal that migration in the TRC region has followed a more intense and fluctuating course. In contrast, although more limited, migration movements in the TRB region have shown a significant upward trend in recent years. These results are

consistent with the security-induced migration dynamics mentioned in previous studies (Melander and Öberg, 2006; Moore and Shellman, 2004; Avşar, 2009). It is observed that migration accelerates especially during periods when terrorist incidents intensify, while migration rates stabilize during periods when the security environment partially improves.

The graph reveals the migration dynamics shaped by the direct and indirect effects of terrorist incidents in the TRB and TRC regions. It shows that migration is an individual security measure and a factor that reshapes the regional economic structure.

Conclusion and Evaluation

This study aims to analyze the effects of long-standing terrorist incidents on economic and social dynamics in Türkiye's TRB and TRC level-2 regions. The findings reveal that terrorism has a profound and lasting impact on security and fundamental socio-economic indicators such as per capita income, unemployment rates, poverty levels, and internal migration mobility.

In light of the data for the period between 2005 and 2023, it is observed that following the increase in terrorist incidents, especially in 2015-2016, per capita income levels decreased, and unemployment and poverty rates increased significantly. This is in line with the findings of studies such as Gaibullov and Sandler (2008) and Blomberg, Hess, and Orphanides (2004) that terrorism permanently weakens the economic growth rate and negatively affects the welfare level. Moreover, the findings of Melander and Öberg (2006) and Moore and Shellman (2004) that security-induced internal migration deepens this study also support regional imbalances. Migration data show that security-based forced migration is more intense in the TRC region, while in the TRB region, this effect is more limited, but has been on the rise in recent years. This situation creates long-term structural effects on production, investment, and employment, making inter-regional development disparities even more pronounced.

In line with the findings, various policy recommendations are proposed to support regional development and break the negative cycle of the security-economy relationship. First of all, security and development strategies should be integrated, and regional development programs that are not only based on security measures but also strengthen the investment environment should be implemented simultaneously. Strengthening the human capital in the region by supporting education and professional development programs and integrating the young and female workforce into economic life will provide a positive economic impetus. Within the scope of the fight against poverty, direct income supports and projects promoting rural development should be expanded, and projects that will ensure in-situ development in regions that emigrate should be among the priority projects. Strengthening social cohesion policies in cities receiving migration and taking supportive measures in infrastructure, housing, and employment will nega-

tively affect security problems. In addition, investment incentives and financial support packages specific to regions should be offered to boost local production capacity and entrepreneurship potential. This multidimensional approach will mitigate the effects of terrorism-induced economic and social disruptions over time, and regional economic negativities will disappear.

As a result, the most fundamental finding of the study is that combating the economic effects of terrorism in TRB and TRC regions should be carried out from a security perspective and with holistic development policies that will repair socioeconomic vulnerabilities. As frequently emphasized in the literature (Bilgel and Karahasan, 2016; Gaibullov and Sandler, 2008), lasting peace and sustainable development can only be possible through the coordinated design and implementation of security, economic, and social policies.

References

- Avşar, B. (2009). East and Southeast in the spiral of terror and migration. *Erciyes Journal of Communication*, 1(1).
- Barkey, H. J., and Fuller, G. E. (1998). *Türkiye's Kurdish Question*. Rowman and Littlefield.
- Beşe, E. (2002). *Terrorism, the European Union, and Human Rights*. Seçkin Publishing House.
- Bilgel, F., and Karahasan, B. C. (2016). The economic costs of separatist terrorism in Türkiye. *Journal of Conflict Resolution*, 61(2), 457-479.
- Blomberg, S. B., Hess, G. D., and Orphanides, A. (2004). The macroeconomic consequences of terrorism. *Journal of Monetary Economics*, 51(5), 1007-1032.
- Bozarslan, H. (2003). *Kurdish Nationalism and Kurdish Movement (1898-2000)*. İletişim Publications.
- Bulut, E., and Koca, M. (2015). Terrorism in Ireland. *The Journal of International Social Research*, 8(37), 545-556.
- Caşın, M. H. (2008). International terrorism. Nobel Publication Distribution.
- Crisisgroup (2025). PKK conflict in Türkiye with graphs and maps. <https://www.crisisgroup.org/tr/content/grafik-ve-haritalarla-turkiyedeki-pkk-catismasi>
- Cütcü, İ., and Akbaş, S. (2009). *Terror and economy*. Beta Publishing House.
- Diler, İ., and Karabulut, A. (2022). Terrorism in Türkiye and new approaches in the fight against terrorism. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 20(40), 35-60.
- Dücan, E., and Özsoylu, A. F. (2016). Regional analysis of socioeconomic causes of terrorism in Türkiye: Panel data analysis. *Journal of Çukurova University Faculty of Economics and Administrative Sciences*, 20(2), 111-132.
- Gaibullov, K., and Sandler, T. (2008). Growth consequences of terrorism in Western Europe. *Kyklos*, 61(3), 411-424.
- Güneş, M. E. (2013). The Mersin case in the relationship between internal migration and terrorism. *Journal of Academic Studies*, 8(2), 275-302.

- Gümüş, N. (2024). Terror-poverty relationship in the context of economic effects of terrorism: Is terrorism the cause or the consequence of poverty? *Eurasian Journal of Social and Economic Research*, 11 (3), 364–384.
- Gunter, M. M. (1990). *The Kurds in Türkiye: a political dilemma*. Westview Press.
- Hoffman, B. (2006). *Inside terrorism*. Columbia University Press.
- Jenkins, G. (2008). *Context and circumstance: The Turkish military and politics*. Oxford University Press.
- Jwaideh, W. (2006). *The Kurdish national movement: its origins and development*. Syracuse University Press.
- Kaplan, E. A., and Dayıoğlu, M. R. (2017). The burden on the economy: Terror. *International Journal of Social Research*, 10(49), 622-636.
- Kieser, H. L. (2006). *Dersim 1938 and forced resettlement*. İletişim Publications.
- Kılıç, Z. (2007). *International terrorism accelerated by globalization and measures taken against it* (Master's thesis, Süleyman Demirel University). YÖK National Thesis Center.
- Kızmaz, Z. (2006). Economic factors as important determinants of crime: a sociological perspective on the relationship between unemployment and crime. *Journal of Police Sciences*, 8(1), 279-304.
- Laqueur, W. (1999). *The new terrorism: fanaticism and the arms of mass destruction*. Oxford University Press.
- Marcus, A. (2007). *Blood and belief: The PKK and the Kurdish fight for independence*. NYU Press.
- McDowall, D. (2000). *A modern history of the Kurds*. I.B. Tauris.
- Michael, S. (2007). Terrorism: a socioeconomic and political phenomenon with special reference to Pakistan. *IBT Journal of Business Studies*, 3(1), 35–46.
- Melander, E., and Öberg, M. (2006). Time to go? Duration dependence in forced migration. *International Interactions*, 32(2), 129-152.
- Moore, W. H., and Shellman, S. M. (2004). Fear of persecution: forced migration, 1952-1995. *The Journal of Conflict Resolution*, 48(5), 723-745.
- Olson, R. (1989). *The emergence of Kurdish nationalism and the Sheikh Said rebellion, 1880-1925*. University of Texas Press.
- Özeren, S., Sözer, M. A., and Demirci, S. (2010). Militant identity profile in terror organizations: the case of Hezbollah in Türkiye. in M. Sever, H. Cinoğlu, and O. Başbüyük (Eds.), *Terörün sosyal psikolojisi*, Police Academy Publications.
- Öztürk, S., and Çelik, K. (2009). The effects of terrorism on the Turkish economy. *International Journal of Alanya Business Faculty*, 1(2), 85-106.
- Official Gazette. (2003, July 15). Law amending the anti-terror law (Law No. 4928, Article 20). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/07/20030715.htm>
- Romano, D. (2006). *The Kurdish nationalist movement: opportunity, mobilization and identity*. Cambridge University Press.
- Rustemova, S. (2006). *Global terrorism* (Doctoral dissertation, Ankara University). YÖK

National Thesis Center.

Sandler, T., and Enders, W. (2003). *Economic consequences of terrorism in developed and developing countries: an overview. school of international relations*, University of Southern California.

Topal, A. H. (2005). International terrorism and the International Criminal Court. *International Law and Politics*, 1(3).

Urhal, Ö., and Acar, Ü. (2007). *State security, intelligence, and terrorism*. Adalet Yayınevi.

Ündücü, C. (2011). The Relationship between the international system and terrorism. *Electronic Journal of Political Science Research*, 2(1). 1–20.

Watts, N. F. (2010). *Activists in office: Kurdish politics and protest in Türkiye*. University of Washington Press.

White, P. J. (2000). *Primitive rebels or revolutionary modernizers? The Kurdish national movement in Türkiye*. Zed Books.

Wilkinson, P. (2006). *Terrorism versus democracy: the liberal state response*, Routledge Press.

Yalcin-Heckmann, L. (1991). *Tribe and kinship among the Kurds*. Peter Lang Publishing.

Zürcher, E. J. (2004). *Türkiye'nin modernleşme süreci*. İletişim Publications.

Extended Abstract

This study analyzes the effects of the long-standing terrorist incidents in Türkiye's TRB and TRC regions on regional socioeconomic structures. The study aims to demonstrate that terrorism is not only a security problem but also a structural factor that directly affects economic and social development. The research's central values are per capita income, unemployment rates, poverty levels, and internal migration mobility. Turkish Statistical Institute (TurkStat) data for 2005-2023 are evaluated through quantitative analysis. In addition, the findings are interpreted from a comparative perspective within the literature framework.

The study's main objective is to show with concrete data how regional inequalities are deepened not only by economic reasons but also by security-based factors and how sustainable development goals are hindered by terrorist incidents. In addition to quantitative analysis methods, the study draws on regional development literature, theories of the security-development nexus, and current academic debates in the sociology of migration. Graphically supported data analysis and periodic comparisons were used, and the literature interpreted and supported the findings.

The effects of terrorist incidents on regional economies have been evaluated multidimensionally. Per capita income data show that the TRB and TRC regions experienced severe declines in 2015-2016. The terrorist incidents, which increased especially in 2015, directly impacted economic activities and led to principal contractions in traditional sectors such as agriculture and animal husbandry. Private sector investments in the region declined, while public investments were directed towards security expenditures.

This has led to a slowdown in economic growth, higher unemployment rates, and a decline in regional welfare.

Unemployment data also clearly shows the effects of terrorism. The unemployment rate in the TRC region showed a serious jump in 2016. Although there is a recovery trend in the post-2020 period, the structural unemployment problem in the region has become permanent. The adverse effects of terrorist incidents on the investment climate prevented the creation of new business areas and further increased unemployment rates among the young population. This situation triggered regional migration movements and led to significant changes in the social structure.

Internal migration dynamics are also discussed in detail in the study. In the post-2016 period, migration flows from the TRC region to western provinces increased significantly. The fact that most of the migrant population is young, educated, and working-age individuals has deepened the problem of human capital loss. The difficulties faced by those migrating from the region, especially in metropolitan cities, in finding jobs and adaptation processes, have led to new social problems. On the other hand, population decline in the regions that emigrated weakened the economic dynamism of rural areas and led to a decrease in production capacity in the long run.

In addition to the direct effects of terrorism, the study also emphasizes its indirect effects. The negative perception of security caused by terrorist incidents reduced existing investments and discouraged new investment initiatives. In this context, it has been observed that the impact of publicly supported development projects and incentives for the region has been limited. The fragility of the investment climate has weakened economic diversification in the area, narrowed labor markets, and reduced competitiveness.

In terms of poverty rates, it was found that both absolute and relative poverty increased during the years when terrorist incidents intensified. The population living in rural areas was particularly affected due to the decline in agricultural production and difficulties in accessing infrastructure services. Difficult access to education and health services in the region led to a decline in social welfare and the interruption of the development process.

The conclusion section of the study includes a holistic evaluation of the findings. It has been revealed that terrorist incidents have created a structural crisis area in the TRB and TRC regions, not only in the context of security but also directly affecting economic and social development. This finding indicates that regional development policies should be implemented simultaneously and integrated with counterterrorism strategies. It was also emphasized that development tools should be used effectively, such as increasing investments in education, supporting regional entrepreneurship, modernizing agricultural production, and direct income support.

Policy recommendations include establishing a stronger coordination mechanism between security forces and local development actors, developing employment programs to encourage the return of migrant populations, and increasing investments in rural infrastructure. It is also proposed that comprehensive social policy programs be implemented to strengthen education and employment opportunities for the region's young population.

In conclusion, this study reveals that terrorist incidents should be addressed not only from a security perspective but also from a socioeconomic development perspective. To create a sustainable development process in the TRB and TRC regions, it is understood that taking only military measures against the effects of terrorism will not be sufficient; instead, holistic strategies should be developed in the economic, social, and cultural fields. To accelerate regional development and ensure social integration, it is imperative to harmonize anti-terrorism policies with long-term development goals.

In this context, the study contributes to the academic literature and provides an essential theoretical and empirical basis for regional policy development processes. It develops a strong suggestion that policies to mitigate the socioeconomic effects of terrorism in Türkiye's eastern and southeastern regions should be security-based and inclusive development-based. In future studies, conducting comparative analyses on different regional cases will contribute to a deeper understanding of the relationship between security and development.

THE PHENOMENON OF LATE MODERNIZATION IN TÜRKİYE AND MEXICO: A COMPARATIVE ANALYSIS IN THE CONTEXT OF NON-WESTERNISM

Türkiye ve Meksika’da Geç Modernleşme Olgusu: Batı Dışılık Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Makale Geliş Tarihi: 06.12.2024

Makale Kabul Tarihi: 08.05.2025

Araştırma Makalesi

Künye: Yazar, A. (2025). The phenomenon of late modernization in Türkiye and Mexico: A comparative analysis in the context of non-westernism. *TÜRKAD*, 2(3), 93-116.

Ayşe YARAR*

* Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Isparta/Türkiye.

ayseyarar@sdu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-0252-9528

Bu çalışma, yazarın doktora tezi olan “Tek Parti Yönetiminin Karşılaştırmalı Analizi: Türkiye ve Meksika Örnekleri” (Isparta, 2019) temel alınarak hazırlanmıştır. Yazarın doktora tezi dört bölümden oluşmaktadır ve bunlardan üçü tek parti yönetimiyle ilgili olup Siyasal Kitabevi tarafından Türkçe olarak kitap halinde yayınlanmıştır (Ankara, 2023). Tezdeki geç modernleşmeyle ilgili bölüm, tarihsel arka planı karşılaştırmalı olarak ele almakta olup kitaba dahil edilmemiştir. Bu nedenle, tezin bu bölümü bu dergi için İngilizce olarak makale halinde yayınlanmak üzere düzenlenmiştir.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

Abstract

All societies that have entered the modernization process experience the pain of a transition from tradition to modernity. In this transitional period, each (traditional) society has its own course. It is normal for this process to shift in different directions from time to time or to have regressions in the short term especially in late modernizing societies. On the other hand, the fact that non-Western societies experience the modernization process unique to their own dynamics in their own path has revealed different modernization models such as Turkish modernization, Japanese modernization and Iranian modernization. The efforts of Türkiye and Mexico, which are among the most prominent examples of the modernization efforts of non-Western societies, to get rid of the tradition that started in the 19th century and their experience of the national revolutions in the 20th century as the most radical stage, encouraged this study to be carried out on these two countries with a comparative method.

Key Words: Modernization, Tradition, Revolution, Türkiye, Mexico, Non-Western.

Özet

Modernleşme sürecine girmiş bütün toplumlar, gelenekten moderne doğru bir hareketin sancısını yaşarlar. Bu geçiş sürecinde her (geleneksel) toplumun kendine özgü bir seyri vardır. Özellikle geç modernleşen toplumlarda bu sürecin zaman zaman farklı yönlerle kayması ya da kısa vadede geriye dönük sapmalar olması olağan bir durumdur. Öte yandan Batı dışı toplumların, kendi yollarında kendi dinamiklerine has bir modernleşme sürecini tecrübe etmeleri farklı modernleşme modellerini karşımıza çıkarmıştır: Türk modernleşmesi, Japon modernleşmesi, İran modernleşmesi gibi. Batı dışı toplumların modernleşme çabalarının en öne çıkan örneklerinden olan Türkiye ve Meksika'nın, 19. yüzyıldan itibaren başlayan gelenekten sıyrılma çabaları ve en radikal aşama olarak 20. yüzyılda ulusal devrimleri tecrübe etmeleri, bu çalışmanın karşılaştırmalı yöntemle bu iki ülke üzerinden yapılmasını teşvik etmiştir.

Anahtar kelimeler: Modernleşme, Gelenek, Devrim, Türkiye, Meksika, Batı Dışı.

Introduction

Comparative history method enables to make the compared examples, specifically about social events, more comprehensible by means of a systematic generalization by establishing relation of causality. Works employing this method are significant in that they help uncover the distinctive features of the compared cases, phenomena, events, societies, or countries in all their dimensions, while also drawing attention to previously overlooked details. This study, in which comparative history method is used, is an attempt to explain and analyze the modernization processes that Türkiye and Mexico began to experience in the 19th century, through the phenomenon of *non-Western society*.

While the two countries are discussed from a comparative perspective, the elements that they differ from Western modernization are presented and the points where they are similar to each other are detailed. Therefore, this study aims to give the opportunity to interpret the phenomenon of non-Western modernization through Türkiye and Mexico. In the West, replacement of modern mentality with traditional religion-based institutions took place through a parliamentary tradition. The will of the people took its place in the parliament instead of the religious will through political representatives. Backward, outdated and dysfunctional religious institutions were tried to be eliminated under the leadership of modernist and revolutionary leaders who determined secularization as a bottom line in countries such as Türkiye and Mexico that modernized afterwards.

In this study it was examined why Türkiye and Mexico, two examples of non-Western societies, were evaluated in the category of late modernizing societies, firstly discussing the concept of modernization and the phenomenon of late modernization under different headings. The similarities in the context of non-Westernism were analyzed with a comparative perspective by comparing the pioneers of modernization and processes of modernization in both societies.

1. Concept of Modernization

In the field of social sciences in particular, the phenomenon of modernization has been conceptualized through terms such as Westernization, industrialization, development and progress. While modernization and Westernization tend to evoke notions of political and cultural transformation, industrialization and development are more closely associated with economic change. Nevertheless, all of these concepts are employed to describe the political, economic, social, and cultural advancements that began in the West at the end of the Middle Ages and have continued to the present day.

According to Huntington, who had many studies on the phenomenon of modernization, modernization is a complex process; this process cannot easily be reduced to a single factor or a single dimension; it requires changes in almost all areas of human thought and behavior. These changes include industrialization, urbanization, social mobilization, differentiation, secularization, expansion of means of communication, increased literacy and education as well as broadening of political participation (Huntington, 1971). As to Rustow and Ward, they defined modernization as a historical concept, with notions such as industrialization, secularization of thought, social mobility, the spread of secular, scientific and technical education, the transition from innate status to acquired status and the rise of the standard of living materially (Rustow & Ward, 1970). Black explained the phenomenon of modernization, which he considered as *aggiornamento*, as “the process of adapting institutions developed throughout history to rapidly changing functions that reflect the unprecedented increase in human knowledge”. According to Black, the origins and early impacts of this adaptation process were seen in Western European countries; however, in the 19th and 20th centuries these changes extended to all other societies and led to a global transformation that affected all human relations (Black, 1986). On the other hand, these historical, cultural, political and economic developments that emerged in the West were the beginning of a transformation process that has extended from the traditional to the modern and the start and ending point of which has been unknown. This process, which originated in the West and gradually spread across the globe, has given rise to some of the most far-reaching transformations in human history, marked by widespread restructuring and secularization in all spheres of life (Hamşioğlu, 2006). In her study, in which she examines the Atatürk revolution as an example of *aggiornamento*/modernization, Kili evaluated the concept of modernization as industrialization and development as well as social, psychological and political change. According to Kili, in the process of modernization, there becomes a change or, in other words, differentiation in the political structure and institutions. There is a growing centralization of power in the state and thus a weakening of traditional sources of authority (Kili, 1995).

The definitions of modernization offered by various scholars highlight, in their most basic sense, the transition from traditional agricultural societies to urbanized industrial ones. As societies modernize, they evolve from a fixed and static way of life toward a

more dynamic and productive social structure. The meaning of this is also the growth of qualified manpower in parallel with the increase in educational opportunities and the literacy rate. Therefore, social welfare has been achieved in societies that have made the transition from traditional society to industrial society. As the productivity of the modernized society increases, the standard of living rises equally for everyone and there are no great inequalities in income distribution. A modernized state is expected to provide equal and fair public services for all; in doing so, all members of society can benefit equally from the services that social life brings or requires.

Renaissance, Enlightenment, Reform, American Revolution (1776), French Revolution (1789), Industrial Revolution, which were the turning points in the transition from traditional society to modern society, paved the way for great changes in Europe in a few hundred years. With the Renaissance, the Reform and the Enlightenment, rational thought and science overthrew the static and fixed rules of medieval dogmatism; the foundations of modern democracy were laid and the understanding of the nation-state was born with the revolutions that broke out in England, America and France. In addition, with the Industrial Revolution, the capitalization process accelerated and all these developments enabled the Western world, which created its modern institutions, to pass from the traditional structure to the modern society. Thus, the main elements of modernization such as secularization of the state and social structure, emergence of nation-states, establishment of democratic institutions, urbanization and industrialization first appeared in Europe. Modernization thus developed as a product of changes in social, economic and political systems in Western Europe and North America from the seventeenth to the nineteenth centuries, and continued to spread to South America, Asia and Africa until the twentieth century (Kaya, 2015; Eisenstadt, 2007).

In modernizing Europe, the conception of the state came to be grounded in reason and science; political power increasingly derived its legitimacy from the people rather than from divine will. As a result, church dogma ceased to serve as a source of political authority, giving way to rational thought and the principle of popular sovereignty. However, the clergy were one of the important parts of the feudal order, sharing political authority in the feudal structure in pre-modern European societies. The dominance of these clergy, who stated that they acted in the name of God over society was even greater than that of the aristocrats (Durgun, 2018). The same is true for all traditional societies. The element of religion is effective in every field such as law and administration in traditional societies. For this reason, the church, which felt that it started to lose its political power in the Mexican Revolution, approached the revolutionary process with suspicion and clashed with the state during the establishment of a secular order in Mexico during the institutionalization phase. Likewise, the revolutionary cadre faced resistance from traditional religious circles while a secular republican regime was being established in Türkiye.

Since the opposite of modern society is traditional society, it can be said that modernizing countries have begun to get rid of traditionalism, but they also have some modernity deficiencies. Traditional societies have quite different characteristics from each other. On the other hand, they begin to resemble each other as soon as they move to the modernization stage. Because progress or transformation towards modernity in social, political, economic and cultural dimensions increases the tendency of convergence between societies. For example, Mexico, which gained its independence when it was a colonial administrative unit, went through similar processes with Türkiye, which had to establish its own nation-state while being the main element of a multinational empire in terms of its efforts in the process of statehood and nationalization in the modern sense. While two different traditional societies, one of which was a colony and the other an empire, were creating secular state institutions and modern nations during the modernization phase, they both faced resistance stemming from tradition and made similar changes/transformations towards modernity. The modernization process inevitably has similar consequences for all (developing) societies. Elements such as laws and the legal order, the market mechanism, political parties, professional organizations, employment agencies and trade unions are some of the main institutions of modern society (Baransel, 1974). Therefore, societies trying to establish these institutions in their countries in the modernization process are similar.

Another issue that should be emphasized regarding the phenomenon of modernization is that societies which take part in this process late when compared to the West have to carry out modernization in a much shorter time. As a matter of fact, institutions that are traditional for Western European societies were medieval institutions. With their rough lines, similar traditional periods in the West were seen in all other societies before modernity forced the tradition. This process, the traditional period, continued until the 20th century in the least developed societies. Since the compulsion of modernity was actually internal in the earliest modernized societies, this transformation process took place gradually over the centuries, while in the societies that modernized later, this coercion gained an ever-growing external character, and therefore became more rapid and even abrupt (Black, 1986). For this reason, while the phenomenon of modernization developed quite slowly and depended on internal dynamics in Western societies, in non-Western societies it was initiated at a later stage and efforts were made to achieve progress in a much shorter period. In terms of non-Western societies, the modernization process can be considered as a period in which traditional societies that joined this stage late in the historical process tried to change and transform themselves and to catch up with the modern societies in terms of modernity by taking them at the upper levels of the modernization stage as an example. On the other hand, the shortening of the modernization period for late modernizing societies caused this process to be carried out not by a (social) movement from below, but by progressive reform movements dictated from above (by the modernizing or revolutionary elites).

Democratic representative governments are the form of governance adopted by all societies undergoing the modernization process. However, the ideal functioning of this system is not always achievable. This form of governance, which is the most ideal administrative tool for advanced industrial societies that have resolved the significant complex problems arising from modernization, is also best implemented in these countries. However, according to Apter, the West has two problems to solve until it reaches this ideal stage: to ensure a peaceful change of power with a regular and systematic change. Modernizing countries also face similar problems that need to be resolved (Apter, 1965). In non-Western societies undergoing a radical transformation process, there are regressions in the functionality of democratic institutions. As a matter of fact, as Apter emphasizes, almost all of these societies in which the modernization process continues – while few of them can be defined as totalitarian – have a populist appearance. It is possible to define these societies not as anti-democratic, but as societies that have not yet reached democracy – *predemocratic* (Apter, 1965). Therefore, many representative institutions may be faced with situations in which they are/can be unsuccessful in modernizing societies.

The establishment of a pluralist understanding of democracy in a society depends on the level of modernization; in other words, as a society becomes more modern, representative democracy begins to function more effectively. Therefore, in societies that have not yet reached advanced levels of modernity, various difficulties may arise in both the implementation and perception of democratic governance. As countries that joined the modernization process at a relatively late stage, both Mexico and Türkiye—the subjects of this study—have experienced the various challenges and tensions of this process, just as many other societies have.

2. Delay Of Modernization Process: Late Modernization

Early modernizing Western societies are more advanced in terms of industrialization or technological development than non-western societies that began to modernize late. Therefore, the best solution for underdeveloped or developing societies is to catch up with the West as much as possible in terms of modernization level. In a process where the West is advanced, others naturally lag behind and they are on the scene as ‘lagged’ societies (Altun, 2000). Türkiye and Mexico are two non-Western countries that are examples of delayed societies that later joined the modernization adventure. While the traditional societies of the two countries before entering the modernization process were not similar, both countries went through similar processes in the later modernization phase.

The modernization processes of non-Western societies are also called westernization; however, it would be more accurate to define the phenomenon that we call modernization independently of any geography. According to Eisenstadt, who evaluates modernity in

various forms, the best way to understand the contemporary world is to consider the present time from the past as a continuing formation and the story of the re-creation of a wide variety of cultural structures (Eisenstadt, 2000).

In this sense, one of the most important implications of the term multiple modernity is that modernity and Westernization are not identical; Western patterns of modernity are not the only authentic modernity or the only true modernity, although they have historical precedence and remain the main point of reference for others (Eisenstadt, 2000). Therefore, societies that have come a long way in the modernization phase are not Europeanized or Westernized, but modernized. Societies entering the modernization process transform in order to reach the same values towards modernity, while their similarities increase as they approach the target.

The main feature of late modernizing societies is that they are agricultural societies based on traditional production relations. Moreover, they lack the necessary tools or compelling internal dynamics to move into the structure of modern industrial society. Religious relations or community ties occupy an important place in social life. Religious traditions and customary rules are also at the forefront in state affairs. In general, the legitimacy of state administration is based on religion and custom. Of course, urbanization or urban dynamics, which are the main elements of modernization, are not in question. On the contrary, peasantry and rural settlement dominate in all areas. Therefore, the phenomenon of modernization has been a 'compensatory' ideology for these societies and a means of eliminating 'historical belatedness' (Çiğdem, 2007). In this sense, modernization efforts started in Mexico in the 19th century with independence, and in Türkiye at the end of the 18th century with the Ottoman renewal movements. The fact that Mexico was a colonial society and the Ottoman Empire had classical traditional central empire structure are the reasons for the delay in the modernization process in these countries. In the period when Europe began to industrialize, secularize and democratize, Türkiye and Mexico were preserving their traditional social structures based on agricultural production. In both societies, there were no internal dynamics that would create a driving force for Western-style modernization. Therefore, modernization in two countries emerged by following a different course than in the West.

The phenomenon of modernization entered countries such as Türkiye and Mexico through the Westerners. For this reason, the modernization process in such countries developed primarily under external influence and partially as a result of the transformations and initiatives of some internal groups (Eisenstadt, 2007). One of the external influences was that the Europeans influenced the indigenous peoples in the lands where they established colonial rule, as in Mexico, as a model in line with their social and political development. In addition, another external influence was the inevitable interaction of independent states, such as Ottoman State, which encountered the threat of occupation by the Western powers and which were attached to their traditional

culture and identities. While colonial societies took the developments in the West as a guide during the statehood phase, traditional governments that wanted to preserve their independent state structure chose the path of modernization with a defensive understanding. Therefore, the modernization adventures of Mexico and Türkiye developed in two different ways: being born again (becoming a state for Mexico) and survival (maintaining the existence of the state for the Ottomans).

The modernization of the Ottoman Empire was initiated by the reformist statesmen's desire to prevent the weakening of the empire and then continued with the intervention of other states from the outside and sometimes with the will of the sultan and state officials who considered Westernization as the only solution. The reformist statesmen of the Ottoman Empire, who had some contact with the West, believed that the turbulence in the society would be stopped and the disintegration of the state would be prevented through reforms. Since they thought that the state would eventually collapse due to external attacks and internal chaos if there were not reforms, they tried to impose the administrative, military and educational institutions of the West on the country from above (Hale, 1996). The modernization process, which was started as a necessity for survival as a state during the Ottoman period in Türkiye, was realized by the initiatives of the ruling elites from above. The fact that the Ottoman social structure regressed while Europe was advancing or the fact that social structure of the Ottoman stayed stagnant while Europe was progressing on the basis of society and the individual changed the balance in the international system and this situation inevitably weakened the Ottoman Empire. Uyar explained why the Ottoman Empire could not adapt to the transformations in Europe, while it was an independent and powerful empire:

“The cause of the disruption was the transformation that West experienced. The Ottoman Empire began to see the first effects of this in two areas: Financial problems (budget deficit) and military defeats. It can be said that the Ottoman budget had three basic revenues in the classical period: agricultural revenues, war revenues, and trade revenues. From the middle of the 16th century, the Ottoman treasury began to lose these sources of income. The increase in population, the price increase caused by the flow of valuable gold and silver in Europe to the Ottoman lands, the Jelali revolts, the tax burdens brought by the protracted wars caused the peasants to leave their land and flee. This meant a reduction in agricultural taxes. The decrease in agricultural taxes also meant a decrease in the Timariots, one of the two main pillars of the army. The need for soldiers, which arose with the decrease of the Timariots, was met by the Janissaries. Thus, the balance was broken in favor of one of the two military powers that balanced each other. Another source of income for the Ottoman Empire was the income from wars (booty, taxes, etc.). The situation changed with the establishment of centralized kingdoms (and the development in firearms) in Europe, which could not hold on against the Ottoman Empire, a great central power until the 16th century. Easy military victories – the last of them were Mohacs (1526) and Preveza (1538) – were replaced by protracted

and increasingly defeated wars. The longer the wars, the higher the costs. Wars were no longer a source of income, but a source of expense. The change of trade routes was one of the factors that reduced the income of the Ottoman Empire” (Uyar, 2014).

These developments identified by Uyar for the Ottoman Empire were also valid for other non-Western traditional societies, which were independent states like the Ottoman Empire. In this process, traditional states began to weaken in line with their own internal dynamics after the defeats they suffered in the face of the military, economic, cultural and technical superiority of the West. When the traditional rulers, whose power was shaken, questioned the reasons for these defeats, they realized their own technical weaknesses (in the face of the increasing political, military and economic superiority of the Westerners). They thought that the solution to this situation was to modernize in certain areas. As a matter of fact, non-European states such as the Ottoman Empire, the Chinese Empire and Tokugawa Japan needed to appropriate and adapt new ideologies emerging from the West. Thus, it can be said that they were compelled to take up positions in the previously autonomous areas of their own society (Bayly, 2014). On the subject, Black stated that the Turks and Russians, the border neighbors of the first modernizing western societies, had governments that were strong enough to control the direct influences of the West in their own lands and that they had far-sighted governments to understand that they had to accept Western methods in order to protect their independence. Indeed, these governments initiated the process of modernization in their own countries by systematically implementing policies —beginning in Russia at the end of the 15th century and somewhat later in Türkiye— first by modernizing the military and bureaucracy, and then by constructing fortresses and official buildings, establishing factories, and developing natural resources, often with the assistance of Western technicians and experts (Black, 1986). Therefore, in Türkiye, modernization started with a defensive understanding as the main political problem and this defensive modernization approach lasted from the period of Selim III to the 1908 revolution in the Ottoman Empire.

As a remedy to prevent the weakening of the empire in the face of Europe, Western methods were adopted, and reforms were first introduced in the military, followed by changes in finance, administration, education, and law (Rustow, 1966). However, the rise of modern capitalist society in the West brought the end of the Ottoman Empire despite all the modernization efforts.

Mexico’s late modernization stemmed from the fact that it was a colonial unit until the 19th century. Unable to become an independent political entity until 1821, Mexico inevitably modernized late. In the majority of colonial Latin American societies, such as Mexico, political modernization was often restrained by the minority of the population of European (Spain and Portuguese) descent and their unwillingness to share political power with mestizos and natives, and in some cases with African immigrants who made

up the majority of the population (Black, 1986). Although Mexico, which passed from the colony to the stage of becoming an independent state* made a progressive move by becoming a state, those who carried out the independence movement established a state in the style of absolute monarchy in Europe because they were Mexican-born Hispanics. The unequal distribution of land, the emergence of caudillos in this system and the weakness of the central government also caused the supporters of reform and modernization to be weak and unable to hold on. Starting from this point of view, it can be expressed that the characteristic of Mexican independence is that it is conservative, not liberal (Yarar, 2016). As a matter of fact, the motivation behind Mexico's declaration of independence is to protect the economic institutions that made Mexico an unequal society during the colonial era. These institutions, established on a society based on the exploitation of indigenous people and the creation of monopolies, hindered the economic incentives and initiatives of the majority of the population. During this period, while the United States—Mexico's northern neighbor—began to experience the Industrial Revolution in the first half of the 19th century, Mexico emerged as an independent yet impoverished country, still shaped by its colonial institutions (Acemoğlu & Robinson, 2014).

Camp attributes Mexico's inability to progress at a level equal to or comparable with its northern neighbor, the United States—a country it took as a model in terms of political system and modernization and which also had a colonial past—to the presence and influence of the Catholic Church in Mexico. According to Camp:

“During the colonial period in Mexico, there was a contractual relationship between the Catholic Church and the Spanish authorities. The Spanish conquistadors embarked on their mission in the New World primarily with the sacred duty of converting the indigenous population to Catholicism. As a result, Catholicism became the only officially recognized and permitted religion in the colonies. Another dimension of this arrangement was the integration of church and state. In contrast, although the United States also had a colonial past, the foundational principle of its political evolution was the separation of church and state. Indeed, most of the immigrants who settled in the British colonies were not seeking religious monopoly but rather religious freedom. In this context, the colonial powers in the United States chose not to merge state and religion, but to establish their clear separation” (Camp, 2007).

Huntington claimed that if Spanish or Portuguese Catholics had settled in the USA, the USA would be no different from Mexico and Brazil today arguing that religion is the most important determinant of political culture in this regard. He attributes the USA's difference from Latin America to the fact that Anglo-Protestants settled there first (Roskin, 2014). Similarly, in *The Fall of Nations*, Daron Acemoğlu and James A.

* In Mexico and other Latin American countries, the concepts of independence, republic and democracy were synonymous with progress and modernity (Paz, 1997).

Robinson answered the question “why are the US institutions so much more conducive to economic success than those of Mexico, or similarly other countries of Latin America” by citing their colonial past. According to Acemoğlu and Robinson, the answer to this question lies in the way different societies were formed in the early colonial period. The effects of institutional differentiation, which occurred due to the British establishing a different colonial administration from the Spanish and Portuguese, have survived to the present day. Therefore, it is necessary to look at the establishment of the colonies in North and Latin America in order to understand this differentiation (Acemoğlu & Robinson 2014). From this point of view, according to Samuel Ramos, whom Camp quotes, it was Mexico’s destiny to be conquered by a Catholic theocracy (Spain) struggling to isolate people from the modern movement of ideas that emerged from the Renaissance. All Spanish colonies were isolated from all non-Catholic ideas – considered heretical by Catholics. Ports were closed and trade with all countries except Spain was denied. The only civilizing instrument of the New World was the Catholic Church. The pedagogical monopoly of the Church had shaped Latin American societies on a medieval model. The direction of education and social life was also left to the control of the Church, which was the state within the state. Therefore, legacy of Catholicism caused vital consequences for Mexico. It did not remain only as a religion, but established a monopoly on educational institutions and social organizations; it spread deeply into political culture, influencing social organizations such as hospitals and charities (Camp, 2007; Ramos, 1962). Considering that the Inquisition was also established in colonial units in Latin America, it should be stated that the smallest oppositional action that would undermine or criticize church authority and religious beliefs was strictly punished. As publishing was censored, special customs inspectors were appointed to prevent Western intellectual ideas from entering the colonies. Although these activities were still not entirely successful, the church and civic authorities in general left no room for divergent views and secular thought (Camp, 2007). In this sense, one of the main reasons why British colonial institutions were different from Spanish colonial institutions was that these institutions did not contain religious dogma and did not carry any Christianization mission. Another important difference was the approach to how people should be managed. The fact that the British recognized the right of representation and property and the Spanish were skeptical of these two concepts differentiated the development of the colonies. In this sense, “North America’s better condition than South America was entirely the result of the British model based on widespread-based private property rights and democracy which worked better than the Spanish model based on small-scale concentration and authoritarianism” (Ferguson, 2015). Thus, while the legacy of British colonialism gave birth to the global power USA, the institutional legacy of Iberian (Spanish and Portuguese) colonialism, which was highly conservative and influenced by the medieval tradition, created Latin American societies with problems of development and democratization.

The progress of Iberian colonialism along a very different line from British colonialism - with traditional and conservative practices - is the main reason for the late modernization of Latin American societies. After gaining independence in the 19th and 20th centuries, Latin American societies—cultural heirs of the Spanish and Portuguese colonial empires—adopted a series of modernization projects inspired by the models of the United States and Europe. However, even today, they have not achieved a level of modernity comparable to that of the countries they sought to emulate. In the words of Paz, “donkey and airplane, the illiterate and avant-garde poets, straw hats and steel looms all coexist” in Latin American countries. According to Paz, the climax of this contradictory modernity of Latin America is that while institutions are apparently democratic, what is actually practiced is dictatorship (Paz, 1997).

The political reality that Paz mentioned above – the existence of dictatorship in practice while the institutions were seemingly democratic – was most evident in the governments established by Latin American countries after their independence in the 19th century. In the 20th century, the pains of the modernization process led to coups and military regimes in many countries in Latin America. The same is true for Türkiye. Institutional weakness first led to the disintegration of the empire in Türkiye and the anti-democratic practices of the elected governments could not be prevented after the radical modernization breakthroughs in the Republican period gave way to the multi-party system. The existence of institutions alone was not enough for institutions to function strongly. Military coups arising from this fragile structure took place in Türkiye in different decades following 1960.

3. Pioneers of Late Modernization in Türkiye and Mexico

Progressive leaders who initiate, conduct or guide the modernization process in non-Western societies can be defined as the pioneers of modernization. While modernization is a process that occurred spontaneously in the West for a few centuries, intervention was needed to initiate this process in non-Western societies. In order to catch up with the general progress in the world or not to be left behind, it is necessary to go through the modernization phases in a much shorter time compared to the West. For this reason, this process is applied as the modernization of societies by leaders and governments with a modernizing ideology (Yüksel, 2006). The modernizing element is the state in this process which was started or realized by the power. Unlike in the West, it is not the modernizing (being modernized) of the state with the pressure of society; there is an effort to modernize the society with the pressure of the state. This modernization model, in which the modernizing state apparatus is actively involved, includes countries such as Türkiye and Mexico.

In non-Western societies experiencing the modernization process, the compulsory leadership of the state is inevitable in the process of change, transformation and

development. The state, as an accelerating factor to realize this change and development, penetrates every aspect of political, social, cultural and economic life. The reason for this is related to the social and political infrastructure and traditions of the societies in question. The state, which assumes a regulatory role here, also wants to control the process (Hamşioğlu, 2006; Çetin, 2003-2004). The state's desire to operate the inspection or control mechanism in this regard is to eliminate the negative reflexes that can be given against the rapid modernization initiatives. In non-Western societies, the state's attitude that initiates, conducts and controls modernization stems from the lack of the will of the society to realize and carry out this process. Therefore, since modernity is not a spontaneous process in such societies, a new impetus is needed against the stagnant traditional structure. The fact that the majority of the society, which maintains its existence in a traditional structure, is not a driving force for the modernization process and cannot contribute enough to the process shows that more responsibilities fall on the guides in such societies (Sevil, 2005; Eisenstadt, 1966). At this point, bureaucrats and those with military backgrounds who have received secular education and have come into contact with the West come into play in carrying out the state-led modernization in non-Western societies. As the modernizing catalysts of the state, this group that guides the society towards modernization is aware of the backwardness of the country they belong to against the West. The pioneers of modernization, who generally have interaction with Western societies and have weak ties with the traditional values due to their modernizing worldview, emerged from the ruling elites (Metin, 2011; Köker, 2000). In the example of Türkiye, the contributions of people who were educated according to the Western mentality in schools such as engineering, medicine and civil engineering established during the Tanzimat Reform Era to the modernization process (Kona, 2005) can be evaluated in this context. In addition, foreign experts coming from European countries to teach in these schools and modernize the army ensured the spread of modernizing ideas. Soldiers and bureaucrats trained in line with these ideas have become the main elements of Turkish modernization. In Mexico, the first pioneers of modernization efforts that started with independence were Mexican-born Spaniards who belonged to the creole class. Both the education they received and their communication with the West created a social class that would affect the fate of Mexico in the following years. As a matter of fact, creoles started to make their presence felt in the field of culture and thought with the rise of cultural levels and the ideas of enlightenment reaching the Spanish colonies as of the 18th century. This is related to the fact that the majority of independence leaders in Latin America emerged from the creoles in general (Kutlu, 2012). Creoles also played a significant role in the transmission of ideas of freedom and equality to the continent, helping them take root among the masses. This class, which is economically and culturally equipped, became influential in the spread of these ideas in their own circles after they went to Europe, lived there for a while developing themselves in line with Western ideas and returned to their homeland (Latin America).

In addition, universities established in important cities were the main institutions that raised the awareness of Latin American elites in this period. Faculties to provide education in branches related to law and administration were also established in many of these universities and thus the Spaniards raised the generations that would form the legal ground and administrative mechanism in the rebellion process in the educational institutions that they established or at least allowed to be established (Kutlu, 2012). Similarly, in order to prevent the weakening of the state and to reinforce the classical Ottoman structure, the Ottomans established Western-style educational institutions. However, these schools inadvertently laid the groundwork for the modernizing elites educated there to later come into conflict with tradition.

Mostly the bureaucracy, which is the main executor of the state mechanism, modernizes and the modernized bureaucracy both leads the society and imposes it in the direction of modernization in order to realize social modernization in the states that tend to modernize by their own will (Metin, 2011). It has been possible to see this phenomenon in Türkiye and Mexico since the 19th century. Liberals who started the reform period by taking over the government in Mexico and those who carried out the reform movement in the Ottoman Empire first equipped themselves with modernist ideas and then tried to apply these ideas from the center to the periphery. As a matter of fact, the two countries have experienced a transformation from the backwardness of the pre-capitalist period to “modern peripheral underdevelopment” in this process, which can be called the longest century (19th century) for both Türkiye (Ottoman) and Mexico (Erol, 2013).

The Tanzimat Edict, proclaimed in the Ottoman Empire in 1839 as a political response to internal and external pressures, introduced modern concepts into administrative practice while maintaining respect for sharia and the traditional state structure. It restructured governance with a new understanding of law and state, driven by practical objectives (İnalçık, 1964). The most important development that took place in the administrative field with the edict was the replacement of the old administrative class of the Ottomans by a new class of civil servants. The civil servants were freed from the insecurity arising from being the slaves of the sultan and they gained the assurance of ascending to a secular and bureaucratic hierarchy, which had legal protection and which was not affected by the changes in fate often experienced in the old order (Shaw & Kural Shaw 2017). This right granted to civil servants was actually a regulation aimed at protecting the existence of the state. As a matter of fact, it was believed that the state would be modernized by concentrating the state authority in the hands of bureaucracy that would implement the reform with the proclamation of the Tanzimat. In this sense, the Tanzimat period was the era of bureaucracy. Reformers, who wanted to renew the country in the last century of the empire, tried to create a central administration and bureaucracy that served it in order to overcome the obstacles they faced (İnalçık, 1964). As a result of these efforts, a powerful bureaucratic class emerged, from which many key figures of Ottoman-Turkish modernization were drawn.

Just a few decades after the declaration of independence, the modernizing elite, known as liberals in Mexico, advocated the complete separation of church and state and pursued the ideal of establishing a modern nation-state. In this process, the leader of the liberals was Benito Juarez, a native of Mexico. Mexican liberals of the 19th century lived in the cities. University-educated pioneers consisted of lawyers, journalists, teachers, bureaucrats, and army officers. While the majority belonged to the creole and mestizo classes, some of them, such as Juarez, came from the indigenous class. What these people primarily reacted to was the preservation of colonial structures, the old order in other words, in Mexico. Poor rural peasants and mestizos were still excluded while the wealthy creoles were reaching the heights of their ruling power. They were unable to enter important civilian or military positions and to gain real economic power. Because all ways of reaching and advancing them were blocked by the old colonial oligarchy (Gledhill). Therefore, liberals first sought to clean up the remnants of the colonial period and then to establish a modern, secular, constitutional order. In line with this goal, they started the reform process called La Reforma.

The supporters of modernization in the 19th century in the Ottoman Empire were soldiers, bureaucrats and intellectuals who were educated in western-style schools. The soldiers were the first group to take courses such as mathematics, history and French apart from traditional Islamic Arabic curriculum. In the second half of the 19th century, military cadets and officers became the main spokesmen for liberal constitutional ideas in the Ottoman Empire. This group (military-civil intelligentsia union) carried out the 1908 Revolution at the beginning of the next century. The victory of the 1908 movement brought the role of the army to the fore in the political arena (Rustow, 1965). They were the only leading force that would change the society/state anyway. As in the case of Mexico, traditional classes (peasants, artisans, etc.) did not have the power to bring about change. Modern social classes (bourgeoisie, working class) were not yet formed (Uyar, 2014). The opening of military schools which followed the Western system and the dedication of the officers trained in these schools to the salvation of the state enabled them to emerge as a new modernizing class. A knowledgeable generation who grew up in the Military, Civil and Military Medical Schools had a Western worldview (Çetin, 2003). Therefore, the pioneering role of modernist soldiers in the reform movements in the last period of the Ottoman Empire in the 19th century and the establishment of the Republic in the first quarter of the 20th century cannot be denied. Considering that those who restructured the country in the revolutionary process in Mexico were generally of military origin, it can be expressed that the modernizers in both countries were reformist, revolutionary, liberal and strong leaders who had a constitutionalist worldview and aimed to unite the society, starting from the 19th century. Thus, the pioneers of modernization in Mexico and Türkiye, who were able to distinguish the traditional from the modern and advocated to abolish or reform obsolete, useless institutions, were generally made up of intellectual, bureaucratic, professional and military groups that held prominent

positions in the previous structure and that did not completely alienate themselves from large sections of society (Eisenstadt, 2007).

Weak, unstable and conflicting state structures in Türkiye and Mexico in the last quarter of the 19th century were replaced by stronger, centralized, stable modern nation-state systems modeled after the major capitalist countries of the West in the first half of the 20th century. The new nation-state structures in Türkiye and Mexico both lacked the presence (on a meaningful and necessary level) of the national bourgeoisie that normally forms the essential component of the modern nation-state and that is in the forefront of building nation and state structure processes (Erol, 2013). As a matter of fact, with the beginning of the 20th century, the leaders of the modernization process in societies where non-Western modernization was seen consisted of those who belonged to the military-bureaucratic class with strong secular, populist, nationalist and revolutionary ideas instead of the national bourgeoisie. These leaders were generally the children of middle-class families (Metin, 2011). The most distinctive features of these leaders or pioneers were their determination to modernize in all aspects, their aim to transform these societies into urban industrial ones by changing the traditional-rural structure, which is the general appearance of their societies, and their desire for a rational state and an integrated society that would turn into a nation-state (Metin, 2011). The struggle of the modernizing elites in Türkiye and Mexico in the first half of the 20th century was exactly in this direction. The supporters of the constitutional government who adopted the secular world view that seized power in both countries tried to change the history of their own country (forward) and to create a new identity for their citizens by transforming their societies.

In both the Mexican Revolution and the Turkish Revolution, the military and educated middle class played a leading role, but instead of transforming the administration into a military regime, the leaders civilianized the army by drawing it into barracks. While bureaucrats and intellectuals formed the leading class in Türkiye in addition to the army, Mexican entrepreneurs were also included in this group in Mexico. In the case of Türkiye, the existence of an entrepreneurial middle class is out of question among those carrying out the revolution (Özbudun, 1969). Therefore, there are various bureaucrats, intellectuals, lawyers, industrialists and businessmen, especially soldiers, among the representatives of the Mexican Revolution. It was the educated middle class constitutionalist generals such as Carranza, Obregon, Calles and Cardenas who seized power in Mexico during the revolutionary process and who tried to transform the country and society.

As can be seen from the examples of Türkiye and Mexico, modernization is a top-down, mostly state-organized process of change in non-Western societies (Metin, 2011). This form of modernization, which is applied with an imposing style from the top down and called authoritarian modernization (Kaya, 2015) was applied radically in Türkiye

and Mexico, especially during the single-party periods (CHP 1923-1946, PNR 1929-1940). In the countries where this modernization style was applied, during the change process - as in Türkiye and Mexico - the pioneers of modernization put on their agenda the concepts such as freedom, equality, unity and progress produced and conceptualized by political and social events such as the Enlightenment and the French Revolution; they gave a dominant role to perspectives such as secularism, nationalism, populism and democracy in their own political thoughts (Metin, 2011). They tried to embody these abstract and progressive thought patterns in their own countries, provided that they applied or tried to implement them with some institutional arrangements. In this sense, the state, especially modernizing leaders, takes on important duties in the modernization processes of non-Western societies. First of all, these leaders are faced with the problem of transforming the traditional structure of their own society into modern structures and/or reconciling these structures with modern ones and developing policies in this direction by obtaining / seizing power (Hamşioğlu, 2006). Therefore, the political-bureaucratic elite, called modernizers, are indispensable elements of modernization for non-Western societies. Modernizers, whose mission is to establish a new society, are -in a sense- modifiers who undertake the function of social change (Sevil, 2005). The main element required while fulfilling this function is first national independence and then national development. The leaders of modernization therefore constantly talk about freedom, but this is national freedom rather than personal freedom. Freedom is desired first and foremost for the nation (Kili, 1995; Sigmund 1963). As a matter of fact, the prerequisite for any undeveloped country/society to engage in a revolution, a development, industrialization, modernization action and to get rid of its traditional structure and attain a modern society structure is the independence of the country and its liberation from the colonial situation (Kili, 1995). In this sense, it is an extraordinary historical phenomenon for people and communities that have not been independent and have not known how to live as a nation to have attained a country, and especially an independent one. If modernization is to be initiated in a society that has not yet become a nation and is not politically independent, the first thing to do is to achieve an independent state structure. And then, it is necessary for the modernist national leaders to create citizenship awareness by providing national unity (Kili, 1995; Sigmund, 1963) -the unity of the people- without prioritizing the benefit and interest of any class for the development/improvement of the country. At the same time, modernizing leaders must carry out rapid industrialization and (in many cases) land reform in order to achieve tangible progress and prosperity in their underdeveloped countries and to enforce values such as equality and participation. To do this, they must control the government, that is, they need to seize the power and thus get rid of the traditional aristocracy or colonial power, or both (Kautsky, 1969). The ideal characteristics of revolutionary modernizing leaders who can achieve these are to be a good thinker, a good writer, a good orator, and a good mass organizer (Kautsky, 1969).

In Mexico, which became independent after three centuries of colonial rule, the leaders first established a state, then built the constitutional order and tried to create the Mexican nation and the modern *Mexican* by giving vital importance to secularization. In order to ensure the welfare of their own society, the revolutionary Mexican elites aimed for national development under the leadership of the state after establishing the one-party rule. Türkiye, on the other hand, switched to the nation-state model after experiencing a multinational empire for six centuries under the rule of the Ottoman dynasty. The modernist cadre, which had fought for independence after the disintegration of the empire, tried to create a new state with a revolutionary attitude, a modern society, a secular order and individuals who had attained citizenship consciousness under the Turkish identity. Just as in the case of Mexico, after establishing the one-party rule, national development and political development under the leadership of the state became the main concern of the revolutionary elites. Therefore, in both countries, single-party governments, which were established primarily to ensure national unity, took their places with their critical roles in the history of their own countries as the tools of the modernization project in the revolutionary process.*

Conclusion

As the phenomenon of modernization first emerged in Western Europe, this concept is perceived as being peculiar to the West or belonging to the West. After all, modernization is generally referred to as westernization. Although the events that can be considered as the beginning of modernization, such as the outbreak of the Renaissance in Europe, justify this perception, the results or ideas arising from movements such as the Renaissance, Reformation, Enlightenment, and the French Revolution are universal and do not recognize the right to belong to any geography. The expansion of Europe to own colonies later promoted the recognition of these ideas among the indigenous peoples living in the lands it had conquered. Thus, values that seemed to belong to the West found the opportunity to spread overseas. In this case, the spread of ‘western’ ideas also created a resistance to western imperialism (Rustow, 1971). For instance, the spread of nationalist and liberal ideas in Latin American societies, especially among creoles, sparked the idea of independence and societies that broke away from colonial powers tried to create their own nation-states. Mexico, which declared its independence, was occupied by the French in 1861 to be exploited again while experiencing conflict between liberals and traditionalists during the state-building process. The independence war was fought for the second time under the leadership of the liberals and a nationalist attitude was displayed and the French forces were expelled from the country in 1867. In the next period, steps were taken in the direction of statification, nationalization and

* For detailed information on the revolutionary single-party governments in Türkiye and Mexico, see: Yazar, Ayşe. (2023). *Tek Parti Yönetiminin Karşılaştırmalı Analizi: Türkiye ve Meksika*. Siyasal Kitabevi.

modernization in Mexico. Likewise, Türkiye, after the War of Independence against the expansionist policies of the Western powers, has embarked on the path of building a modern state and nation at the standards of Western countries. It can be claimed that modernization ideas, which seem to be Western but are universal, have also been a mechanism of resistance against Western imperialism.

In conclusion, Türkiye and Mexico missed the early modernization process as their internal dynamics differ from those of the West. It would be appropriate to start from the 19th century if we need to address and concretize the late modernization processes of these two countries, which do not contain the developmental elements of the West in their social, political and economic structures. Weiker discussed Türkiye's political development in four stages. The first stage was the stage of *pre-revolutionary republican modernization*, which started in the 1800s and lasted for about a hundred years. Many new ideas and political movements, which would later bear fruit with the republic, sprouted in this period. Political parties were established, modern education developed, interaction with many elements of European politics and culture increased and the core of a modern, strong and talented managerial staff began to form in this period. On the other hand, the spirit of Turkish nationalism emerged in this period (Weiker, 1973). The period that Weiker considers as the second stage covers the years between 1923 and 1930. At this stage, which was called *strict one-party rule*, a series of reforms planned by Mustafa Kemal were implemented quickly and without compromise (Weiker, 1973). The third stage was *flexible one-party rule*, covering the period from 1931 to 1946. In the relevant years, emphasis was placed on modernization, democratization and educational mobilization (Weiker, 1973). In this process, the leaders or ruling elites in Türkiye tried to create a modern state based on secular, productive and egalitarian institutions (Weiker, 1973). The last, fourth, stage of Weiker's periodic classification for Türkiye is the *multi-party period* that entered in 1946.

Mexico's late modernization process can be analyzed in six stages as Independence, Conflict, Porfiriato, Revolution, Post-Revolution and Transition to Democracy. The first stage, the process of *independence*, covers the period between 1810 and 1821. In this period, Mexicans broke away from Spain and passed to the stage of becoming an independent state from the colony. The stage that we can call the *conflict* is the period after independence until 1876. During this period, Mexican politics was the scene of a clash between the modern and the tradition or the liberal and the conservative. In the conflict phase, in which significant progress was made in terms of modernization, the constitutional period was passed and laws were made to secularize the country. *Porfiriato*, on the other hand, is a stage where Porfiro Diaz ruled Mexico with an iron fist for more than thirty years (1876-1910), when the constitution was not applied politically, freedoms were shelved, there was integration with the world in the economic field and works such as railway, hospital and school construction were carried out. *Revolution* period broke out in 1910 and continued until 1940, passing through various phases. A

state of civil war, formation of a new constitution, formation of a revolutionary single-party government, reforms towards modernization in many areas, various efforts to secularize the country and the execution of a nationalist policy called *Mexicanidad* (Mexicanness) were in question in this process. It was attempted to create a modern, secular nation with its institutions and mentality in Revolutionary Mexico. The *post-revolutionary period* covers the years 1940-2000 in Mexico. During these years, the party of the revolution (formerly PNR), Partido Revolucionario Institucional (PRI), changed its nature; shifted to the right; revolutionary struggles ended and Mexico was governed by right-wing policies. At this stage, the PRI was the dominant party in the country. Moreover, neoliberal economic policies have gained weight since 1980. The *transition to democracy* can be considered as the period from 2000 to the present. In 2000, the dominance of the PRI as the only party in Mexican politics came to an end; the candidate of the Partido Acción Nacional (PAN), who remained in opposition for years, took the presidency and opened a new page in Mexican political life.

What has been explained above indicates that Türkiye and Mexico continue their modernization process by being included in the category of developing countries despite the fractions in the historical process. Structural problems that both countries have to deal with force the ideal functioning of institutions, create development challenges and cause violence and security problems. Although they have made great progress in terms of modernization through all these struggles, they are still not among the developed welfare states in the 21st century. In today's world, the current problems that slow down or hinder the development of these two countries can be examined as the subject of another study.

References

- Acemoğlu, D. & Robinson, J. A. (2014). *Ulusların düşüşü*. Doğan Kitap.
- Altun, F. (2000). Modernleşme kuramı ve gelişme sorunu. *Divan*, 5(8), 123-186.
- Apter, David E. (1965). *The politics of modernization*. The University of Chicago Press.
- Baransel, A. (1974). Toplumsal ve kültürel değişme olarak modernleşme, *Istanbul University Journal of the School of Business*, 3(2), 75-90.
- Bayly, C. A. (2014). *Modern dünyanın doğuşu: küresel bağlantılar ve karşılaştırmalar 1780-1914*. Ayrıntı Yayınları.
- Black, C. E. (1986). *Çağdaşlaşmanın itici güçleri*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Camp, R. A. (2007). *Politics in Mexico*. Oxford University Press.
- Çetin, H. (2003). *Modernleşme ve Türkiye'de modernleştirme krizleri*. Siyasal Kitabevi.
- Çiğdem, A. (2007). Türk batılılaşması'nı açıklayıcı bir kavram: Türk başkalığı: batılılaşma, modernite ve modernizasyon. içinde Tanıl B., Murat G. (ed.) *Modern Türkiye'de siyasi düşünce* (c.3). (s.68-81). İletişim Yayınları.
- Durgun, Ş. (2018). *Modernleşme ve siyaset*. A Kitap.

- Eisenstadt, S. N. (2000). Multiple modernities. *Daedalus*, (129), 1-29.
- Eisenstadt, S. N. (2007). *Modernleşme: başkaldırı ve değişim*. Doğu Batı Yayınları.
- Erol, E. (2013). *Capitalist spatiality in the periphery: regional integration projects in Mexico and Turkey* (PhD Thesis, University of Nottingham).
- Ferguson, N. (2015). *Uygarlık: batı ve ötekiler*. Yapı Kredi Yayınları.
- Hale, W. (1996). *Türkiye’de ordu ve siyaset*. Hil Yayınları.
- Hamşioğlu, O. (2006). *Afgan modernleşmesi ve Türkiye (1880-1933)* (PhD Thesis, Hacettepe University). National Thesis Center.
- Huntington, S. P. (1971). The change to change: Modernization, development, and politics. *Comparative Politics*, 3(3), 283-322.
- İnalçık, H. (1964). Sened-i ittifak ve Gülhane hatt-ı hümayunu. *Belleten*, 28(112), 603-622.
- Gledhill, J. “Mexican Revolution”. http://jg.socialsciences.manchester.ac.uk/Peasants/mexican_revolution.html
- Kautsky, J. H. (1969). Revolutionary and managerial elites in modernizing regimes. *Comparative Politics*, 1(4), 441-467.
- Kaya, M. (2015). Batı dışı modernleşme örneği olarak Türkiye modernleşmesi: süreklilikler, kopuşlar ve çatallanmalar. *Turkish Studies: International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(2), 545-564.
- Kili, S. (1995). *Atatürk devrimi: bir çağdaşlaşma modeli*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kona, G. G. (2005). *Batı’da aydınlanma doğu’da batılılaşma*, Okumuş Adam Yayınları.
- Kutlu, M. N. (2012). *Tılsım, inanç ve başkaldırı*, Ankara Üniversitesi Yayınevi.
- Metin, C. (2011). *Emperyalist çağda modernleşme: Türk modernleşmesi ve İran (1800-1941)*, Phoenix Yayınevi.
- Özbudun, E. (1969). Established revolution vs. unfinished revolution: contrasting patterns of democratization in Mexico and Turkey. *Ankara University Faculty of Law Journal*, 26(1-2), 11-42.
- Paz, O. (1997). *Dört ya da beş dünya, bir yeryüzü*. İnkılâp Kitabevi.
- Roskin, M. G. (2014). *Çağdaş devlet sistemleri*. Adres Yayınları.
- Rustow, D. A. & Ward, R. E. (1970). Introduction. in Robert E. Ward, Dankwart A. Rustow (eds.) *Political modernization in Japan and Turkey* (p. 3-13). Princeton University Press.
- Rustow, D. A. (1966). The development of parties in Turkey. in Joseph L. P. & Myron W. (eds.) *Political parties and political development* (p. 107-133). Princeton University Press.
- Rustow, D. A. (1965). Turkey: the modernity of tradition, in Lucian W. P., Sidney V. (eds.) *Political culture and political development* (p. 171-198). Princeton University Press.
- Rustow, D. A. (1971). *A world of nations: problems of political modernization*. The Brookings Institution.
- Sevil, M. (2005). *Türkiye’de modernleşme ve modernleştiriciler*. Vadi Yayınları.
- Shaw, S. J. & Shaw, E. K. (2017). *Osmanlı imparatorluğu ve modern Türkiye* (c.2). E Yayınları.

- Uyar, H. (2014). Utangaç modernleşmeden köktenci modernleşmeye: Osmanlı modernleşmesi ile Kemalist modernleşme üzerine bir karşılaştırma denemesi. içinde Hüseyin Ü., Mehmet B., Günver G. (ed.) *Türkiye cumhuriyeti'nin 90. yılına armağan* (s. 171-183). Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları.
- Weiker, W. F. (1973). *Political tutelage and democracy in Turkey: The free party and its aftermath*, E.J. Brill.
- Yarar, A. (2016). Sömürgeci ulusal devlet anlayışına: Bağımsız Meksika'nın kuruluş mücadelesi. in Tufan Ç., Yusuf Ş. (ed.) *Proceedings of the 2016 international conference on humanities and cultural studies* (p. 22-29). Dobra Knjiga.
- Yüksel, D. Y. (2006). *Rus modernleşmesi ve Türkiye (1682-1905)* (Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi). YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Extended Abstract

This study offers a comparative historical analysis of the late modernization processes of Türkiye and Mexico, focusing particularly on the pre-revolutionary period in both countries. Through a non-Western lens, the article analyzes the distinctive trajectories of these two societies, which embarked on modernization under different historical conditions yet followed converging patterns of top-down transformation. By employing the method of comparative history, the study aims to identify the structural and conceptual features of late modernization, particularly within societies situated outside the Euro-Atlantic core.

Modernization, in its classical sense, refers to a complex and multidimensional transformation process encompassing industrialization, urbanization, secularization, bureaucratization, and rational-legal authority. However, this study highlights that such transformations did not emerge uniformly across all societies. Unlike Western European states where modernity evolved gradually through internal dynamics, Türkiye and Mexico encountered modernization as a necessity imposed by historical crises, military defeats, and external threats. Their trajectories, therefore, are characterized by rapid, state-led reforms driven by bureaucratic and military elites, rather than organic societal evolution.

The article first contextualizes modernization theoretically, drawing from prominent modernization theorists such as Huntington, Eisenstadt, Black, and examines how modernization in non-Western contexts is shaped by different temporalities and institutional constraints. In late-modernizing societies, the modernization process tends to be compressed and externally influenced, often lacking the social bases—such as a developed bourgeoisie or a politically active civil society—that characterized the Western path to modernity. The traditional structures of religion, community, and agrarian economy continued to dominate, necessitating an elite-driven intervention to initiate change.

In both Türkiye and Mexico, the state emerged as the primary agent of modernization. The study underscores the phenomenon of “etatist” modernization, in which the state is not only the initiator but also the regulator and enforcer of reform. This was a direct consequence of the limited capacity of society itself to generate bottom-up demands for transformation. In both cases, the modernizing elite—comprising bureaucrats, military officers, and Western-educated intellectuals—viewed modernity as a strategic imperative to preserve or establish national sovereignty. The legitimacy of their rule, and of the reforms they undertook, was rooted not in popular support but in the perceived necessity of national survival and progress.

The article elaborates on the socio-political and institutional structures of traditional Türkiye (under Ottoman rule) and colonial Mexico, highlighting the reasons behind their delayed entry into modernity. In the case of Mexico, Spanish colonial rule had left a legacy of strong ecclesiastical dominance, social stratification, and economic monopolization, all of which hindered the emergence of a dynamic, reformist structure in the society. In Türkiye, the Ottoman Empire’s centralized and patrimonial governance structure, combined with the absence of an autonomous bourgeoisie, resulted in the state assuming the task of modernization through selective reforms beginning in the late 18th century.

One of the critical arguments of the study is that modernization in both countries was conceptualized as a corrective response to historical backwardness. The absence of the structural prerequisites of Western-style development—such as secular legal traditions, industrial economy, or representative institutions—meant that modernization was perceived as a remedy to developmental lag. Consequently, reforms were imposed from above, often by a narrow circle of elites trained in new schools or exposed to Western administrative and military models.

In the Ottoman Empire, this reformist elite began to form during the late 18th century and especially throughout the 19th century, supported by institutions such as the Imperial Military Engineering School, the Mekteb-i Mülkiye, and the Tıbbiye. These institutions played a critical role in producing a new cadre of administrators and officers who envisioned reform as essential to state preservation. Similarly, in colonial and post-colonial Mexico, the creole elite—particularly those exposed to Enlightenment thought and European political ideas—emerged as the intellectual forerunners of modernization. This group sought to eliminate the remnants of colonial ecclesiastical control and to lay the foundation for a secular, centralized state.

The article further explores how both societies experienced significant resistance to reform from traditional institutions, particularly religious authorities. In Mexico, the Catholic Church, which maintained a dominant role in education and public life, fiercely opposed liberal efforts to secularize the state. In the Ottoman context, reforms introduced during the Tanzimat period also encountered opposition from conservative

segments of society who were deeply entrenched in religious and customary norms. In both cases, this resistance reinforced the necessity of state centralization and elite cohesion in order to implement reforms.

While the historical origins of Turkish and Mexican modernization differ—one being an imperial core state, the other a former colony—their experiences converge in terms of method and structure. Both countries entered the modernization process belatedly, under conditions of crisis, and relied on state-centered strategies to catch up with Western developmental benchmarks. The consequences of this compressed modernization included authoritarian tendencies, institutional fragility, and partial democratic development.

In sum, this study demonstrates that Türkiye and Mexico represent two salient examples of late modernizing, non-Western societies whose early modernization efforts were shaped primarily by state actors in the absence of strong social demand. By focusing on the pre-revolutionary phase, the article contributes to a more differentiated understanding of modernization as a historical process that manifests unevenly across different geopolitical contexts. It suggests that non-Western modernization is neither derivative nor incomplete but rather constitutes a distinct trajectory shaped by specific historical constraints and strategic imperatives.

SEPARATIST TERRORISM IN THE FIRST CENTURY OF THE REPUBLIC: HISTORICAL PROCESS, ACTORS AND CHANGING DYNAMICS

Cumhuriyetin İlk Yüzyılında Ayrılıkçı ve Bölücü Terör: Tarihsel Süreç, Aktörler ve Değişen Dinamikler

TÜRKİYE
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

Makale Geliş Tarihi: 10.01.2025

Makale Kabul Tarihi: 20.05.2025

Araştırma Makalesi

Künye: Erarslan, F. (2025). Separatist terrorism in the first century of the republic: Historical process, actors and changing dynamics. *TÜRKAD*, 2(3), 117-140.

Fatih ERARSLAN*

* Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Erbaa Meslek Yüksekokulu, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü, Tokat/Türkiye.
fatih.erarslan@gop.edu.tr
ORCID: 0000-0003-2863-6310

Content of this journal is licensed under
a Creative Commons Attribution-
Noncommercial 4.0 International License.

Abstract

This study examines the separatist terrorist movements that the Republic of Türkiye has faced in the first hundred years since its foundation in historical, social, political, and security contexts. In the early period of the Republic, the multi-identity structure inherited from the Ottoman Empire led to various reactions against the centralist and secular nation-state understanding; the Sheikh Said, Ağrı, and Dersim rebellions in this process were considered as uprisings targeting not only internal security but also the legitimacy of the Republic. In addition to military methods, the state also employed legal and administrative mechanisms against these threats. Tools such as the Takrir-i Sükûn Law and Independence Courts were used to establish public order. During the Cold War period, ideologically diverse terrorist organizations emerged; ethnically based Kurdish separatism, radical leftist movements, and Armenian terrorism necessitated the state to develop a multi-faceted security approach. In this process, the PKK became the most organized and long-lasting terrorist threat Türkiye has ever faced. The armed actions it launched in 1984 caused radical changes in Türkiye's internal security policies; the organization carried out simultaneous terrorist activities in rural and urban centers. Türkiye has developed multifaceted counter-terrorism strategies against this threat through military operations, intelligence-based point interventions, development projects (GAP), and international cooperation. Since the 2000s, digitalization and global media opportunities have transformed the propaganda tools of terrorist organizations, and cross-border threats have come to the fore with the rise of the PKK's PYD/YPG in Syria. Türkiye responded to these developments with operations such as Euphrates Shield, Olive Branch, and Peace Spring. FETÖ is not directly discussed in the article, so this section should either be removed or FETÖ should also be included. This study comprehensively analyzes the evolution of Türkiye's security policies by addressing all these processes through qualitative content analysis and historical comparisons. The importance of the study stems from the fact that it reveals that the fight against terrorism should be addressed not only through military means, but also through its social, political, and diplomatic dimensions. As a result, the fight against separatist terrorism in the Republic's first century is analyzed as a multidimensional state reflex, not just a suppressive one.

Keywords: Separatist Terror, Separatist Movements, PKK, Republican Era Security Policies.

HAZİRAN 2025
SAYI: 3
CİLT: 2

TÜRKAD

Özet

Bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren geçen ilk yüz yıllık süreçte karşılaştığı ayrılıkçı ve bölücü terör hareketlerini tarihsel, toplumsal, siyasal ve güvenlik bağlamında incelemektedir. Cumhuriyet'in erken döneminde Osmanlı'dan miras kalan çok kimlikli yapı, merkezîyetçi ve laik ulus-devlet anlayışına karşı çeşitli tepkilere neden olmuş; bu süreçte yaşanan Şeyh Said, Ağrı ve Dersim isyanları, yalnızca iç güvenliği değil, aynı zamanda Cumhuriyet'in meşruiyetini hedef alan kalkışmalar olarak değerlendirilmiştir. Devlet, bu tehditlere karşı askeri yöntemlerin yanında hukuki ve idari mekanizmaları da devreye sokmuştur. Takrir-i Sükûn Kanunu, İstiklal Mahkemeleri gibi araçlarla kamu düzeni tesis edilmeye çalışılmıştır. Soğuk Savaş döneminde ise ideolojik çeşitlilik taşıyan terör örgütleri ortaya çıkmış; etnik temelli Kürt ayrılıkçılığı, radikal sol hareketler ve Ermeni terörü devletin çok cepheli bir güvenlik anlayışı geliştirmesini zorunlu kılmıştır. Bu süreçte PKK, Türkiye'nin karşılaştığı en organize ve uzun soluklu terör tehdidi hâline gelmiştir. 1984'te başlattığı silahlı eylemlerle Türkiye'nin iç güvenlik politikalarında köklü değişikliklere neden olmuş; örgüt kırsalda ve şehir merkezlerinde eş zamanlı terör faaliyetleri yürütmüştür. Türkiye, bu tehdide karşı askeri operasyonlar, istihbarat temelli nokta müdahaleler, kalkınma projeleri (GAP) ve uluslararası iş birlikleriyle çok yönlü mücadele stratejileri geliştirmiştir. 2000'li yıllardan itibaren ise dijitalleşme ve küresel medya imkanları terör örgütlerinin propaganda araçlarını dönüştürmüş; PKK'nın uzantısı PYD/YPG'nin Suriye'deki yükselişiyle sınır ötesi tehditler ön plana çıkmıştır. Türkiye, bu gelişmelere Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı gibi harekâtlarla yanıt vermiştir. Ayrıca FETÖ/PDY'nin 2016'daki darbe girişimiyle birlikte Türkiye, farklı bir terör örgütü türüyle daha yüzleşmiştir. Bu çalışma, tüm bu süreçleri nitel içerik analizi ve tarihsel karşılaştırmalarla ele alarak, Türkiye'nin güvenlik politikalarının evrimini kapsamlı biçimde analiz etmektedir. Çalışmanın önemi, terörle mücadelenin yalnızca askeri yöntemlerle değil, aynı zamanda sosyal, siyasi ve diplomatik boyutlarıyla ele alınması gerektiğini ortaya koymasından kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak Cumhuriyet'in ilk yüzyılında ayrılıkçı terörle mücadele, yalnızca bastırmaya yönelik değil; aynı zamanda, çok boyutlu bir devlet refleksi olarak ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ayrılıkçı Terör, Bölücü Hareketler, PKK, Cumhuriyet Dönemi Güvenlik Politikaları.

Introduction

Since its foundation, the Republic of Türkiye has faced almost all known terrorism threats, some of which were inherited from the Ottoman Empire, some of which were directed against the founding ideology of the Republic, and some of which were ethnic, radical religious and ideological, fed by the specific conditions of the geography in

which it is located. It would also be appropriate to state that the periods in which Türkiye has not experienced violent terrorist incidents have been exceptional.

Among the threats encountered in the historical process, separatist terrorist movements have been the primary and most intense. Separatist insurgencies, which have manifested themselves in different forms since the late Ottoman Empire, have been at the center of the state's national integrity and security policies since the proclamation of the Republic. The Sheikh Said Rebellion (1925) and the Ağrı and Dersim incidents are among the state's biggest separatist threats in the early period. However, these secessionist movements have become a much more systematic and long-lasting security problem, mainly since the 1980s, with the establishment of the PKK terrorist organization and the start of its armed actions.

The separatist discourse, which gained a new momentum during the Cold War period with the interaction of ethnic nationalism and far-left movements, took a more radical turn after the 1980 military coup and evolved into an armed conflict process. The PKK's terrorist attacks in 1984 led to radical changes in Türkiye's domestic security policy and necessitated the state to develop both military and political strategies against this threat. Although the policies implemented in the fight against terrorism in the 1990s were largely security-oriented, a multifaceted approach to countering terrorism, including socio-economic and political dynamics, was gradually adopted.

In the 2000s, with the impact of globalization and digitalization, separatist terrorist movements have transformed both in terms of international context and propaganda strategies. Especially with the onset of the Syrian Civil War, organizations such as the PYD/YPG, which are the PKK's extensions in the region, gained strength, which led Türkiye to enter a new era in its security policies, including cross-border military operations. In addition, Türkiye was exposed to a different type of terrorist organization with FETÖ/PDY after the attempted coup d'état in 2016, even though it was not separatist in nature.

This study is designed as a qualitative research that examines the historical development, leading actors, and changing dynamics of separatist terrorism in the first century of the Republic of Türkiye. In the study, historical data were classified and periodically compared using a qualitative content analysis method. The study used the historical description method to analyze the development of separatist terrorist movements in different periods, state security policies, and counterterrorism strategies in the international context. In particular, the study examined the period from the establishment of the Republic to the present day by dividing it into periods. It comprehensively evaluated the transformation of terrorism in these periods. In addition, this study aims to assess the evolution, actors, and changing dynamics of separatist terrorism in the first century of the Republic of Türkiye. The study covers the security strategies, political policies, and social impacts implemented in different periods from

the foundation of the Republic to the present day. The aim and importance of the study are to evaluate Türkiye's fight against separatist terrorism from a historical perspective and to analyze future security policies.

1. Dynamics of Separatist Organizations in the First Period of the Republic

In today's world, the distinct and thickly demarcated state-centered threat perceptions of the classical era have been replaced by a multidimensional and complex threat structure due to the global intensification of economic activities, technology, information flow, and human mobility. The international system is now confronted with transnational and dynamic security challenges rather than traditional state-based enmity and threat perceptions. This situation points to a process in which globalization has added new dimensions to the security architecture.

On the other hand, the diminishing possibility of direct hot war between states within international law and norms has led states to turn to indirect means to protect and sustain their interests. In this context, it is considered that some states prefer to use terrorist organizations as a tool since direct conflicts create legitimacy problems. In this context, terrorism has gone beyond being merely a security problem and has become an instrumentalized element in the foreign policy and international strategies of states. It is considered that states support terrorism through indirect methods to realize their policies and objectives.

The Turkish nation and state structure have been exposed to various threats and hostilities at different periods throughout history. Since the establishment of the Republic of Türkiye, attempts to weaken and destroy the state through planned and systematic threats originating from internal and external motivations have continued to exist. In the last fifty years of the Republic, the Eastern and Southeastern Anatolia region was placed at the center of the threats targeting Türkiye, which created a serious security problem (Demirtaş, 2021). The transition from the Ottoman Empire to the Republic of Türkiye was considered a strategic opportunity by both national and international actors, and this situation paved the way for attempts to realize various objectives over Anatolia. Separatist insurgencies and the threat of terrorism, which gained momentum with the effects of the First World War, were among the most critical problems faced by the founding cadres who laid the foundations of the new Turkish state. Since its foundation, the Republic of Türkiye has had to deal with terrorism threats, some of which were inherited from the Ottoman Empire, some of which stemmed from reactions to the founding ideology of the Republic, and some of which were shaped by the dynamics brought about by the geographical location of the country (Türkiye and Terrorism, 2006).

After the proclamation of the Republic, the newly established Republic of Türkiye aimed to govern the structure inherited from the Ottoman Empire with a nation-state

Figure 1. Map of Türkiye with the Rebellions in the Eastern Anatolia and South Eastern Anatolia Regions during the Atatürk Period (Yazıcı, 2021)

approach. In this process, the centralist approach to governance and the state policies of the young republic were shaped by different ethnic and religious groups with different motivations, which were not accepted and faced processes leading to rebellion. These rebellions, which took place in the Republic's early years, became one of the most critical factors shaping the state's security policies and social order. In this context, the leading separatist movements between 1925 and 1950 constitute one of the cornerstones of Türkiye's political and military history. In this part of the study, the security

policies and strategies implemented by the state against these rebellions are evaluated by analyzing essential events such as the Sheikh Said Rebellion (1925), the Ağrı Rebellion (1926-1930), and the Dersim (Tunceli) Rebellion (1937-1938).

In the years following the establishment of the Republic of Türkiye, rebellions for different reasons emerged in many regions, especially in Eastern and Southeastern Anatolia. These rebellions were among the critical developments threatening the newly established state's internal security and social integrity. The rebellions between 1923 and 1938 were generally shaped by ethnic, religious, and socio-political reasons and spread to different geographical areas. The spatial distribution of the above-mentioned rebellions concentrated in Eastern and Southeastern Anatolia is presented in Figure 1. This geographical focus is more pronounced in the border regions, where the feudal tribal structure is strong and the central authority is not fully established. The map shows the major centers of rebellion and reveals that they were concentrated in Diyarbakır, Bitlis, Van, Hakkâri, Ağrı, Tunceli, Siirt, and Şırnak.

The insurgencies between 1923 and 1938 are described in detail in Table 1 regarding historical process, regional distribution, and scope. The most noteworthy revolts that took place during this period were the Sheikh Said Rebellion (1925), the Ağrı Rebellion (1926-1930), and the Dersim Rebellion (1937-1938), which directly targeted the existence of the state and occurred on a large scale. In addition, regional revolts such as the Şemdinli, Mutki, Oramar, Savur, Zeylan, and Tendürek revolts also emerged for the same reasons. The revolts listed in the table developed against the centralist structure

of the Republican regime, land reforms, military, and administrative regulations. They were organized under the leadership of tribal chieftains and religious leaders. These revolts are also considered as foreign-backed attempts to weaken Türkiye's position in the international arena.

Table 1. Table of the Revolts in the Republican Era (Yazıcı, 2021)

NAME OF THE REVOLT	RIOT ZONE
Nestorian Revolt September 12-28, 1924	In the south, the Misakı Milli border-Oramar-Çölemerik south-Khabur Water region east of Beit al-Shabab
Sheikh Sait Rebellion February 13-May 31, 1925	Diyarbakır-Kulp-Varto-Bingöl-Çapakçur-Palu-Maden surroundings
Şemdinli Rebellion June 25, 1925/June 1926	Şemdinli-Çal-Çukurca-Beytüşşebab-Oramar
Rachkotan and Raman Rebellions August 7 -12, 1925	Tigris north -Siirt west- Sason -Silvan region
Yakup Agha of Eruh and Sons Rebellion and Pervari Rebellion 1926	Pervari
Koçuşağı Rebellion October 7-November 30, 1926	Ovacık-Hozat-Çemişkezek-Amutka-Aliboğazı-Beylan-Yilandagi region
Hakkari Rebellion October 1926-March 1927	Çölemerik-Beytüşşebab-Nordus region of Van
Sason Rebellions 1925-1937	Asi, Küsküt, Herük regions in the Sason region of Siirt province.
Mutki Rebellion May 26-August 25, 1927	Mutki district of Bitlis
Ararat Rebellions (1926-1930)	I. Ararat Rebellion: Poti-Serdarbulak-Gökde-Çiftlik Region
	Ararat Rebellion II: Serdarbulak-Biçerler-Karnıyarığa-İnek Plateau-Kozlu Region
	III. Ararat Rebellion: Çaldıran, Erciş, Gevaş, Pervari, Eruh, Viranşehir, Siverek, Suruç, Şemdinan, Çal, Beytüşşebab, Doğu Beyazıt, Iranian border
Oramar Rebellion July 16-October 10, 1930	Oramar, Sat, Şemdinan and Herki regions
Tendürek Rebellion September 14-27, 1929	Pain in the tendon area
Savur Rebellion May 26-June 9, 1930	Savur, Midyat Cizre
Rebel Rasul Rebellion May 22-August 3, 1929	Eruh district Lodi sub-district center
Bicar Rebellion October 12-November 17, 1927	Bicar region

Batush Rebellion May 20-June 9, 1927	Batush region
Zeylan Rebellion June 20-September 18, 1930	Bendimayi water - Tendürük - Muratbasi - Bozdag - Mount Görgör - Erciş region
Pülümür Rebellion October 8-November 14, 1930	Agri, Pülümür
Menemen Rebellion December 23, 1930	Menemen
Dersim (Tunceli) Rebellion 1937-1938	Amutka-Nazmiye west of Zel mountain-Dar throat -Dojik east of Munzur- Karacakale region

When evaluated within this framework, it is seen that these rebellions were not only a security problem, but also a reflection of the reactions created by the Republic's nation-state building process and modernization policies in the regions in question and at the international level. In particular, the resistance of ethnic and religious groups in Eastern and Southeastern Anatolia to Republican modernization constitutes the background of these rebellions. In conclusion, when the aforementioned map and table are evaluated together, it is possible to understand the geographical, social, and political foundations of Türkiye's internal security problems in the early years of the Republic. These rebellions reveal the process of strengthening the central authority and the conflict of regional issues with the Republican regime.

Moreover, the apparent aim of these rebellions was to establish an independent Kurdish state by opposing secularism and modernization. However, it is evaluated that the protection of the landlords and sheikhs against the regime constituted the mental background of the revolts (Karpat, 2020).

Among these rebellions that took place in the early years of the Republic, the Sheikh Sait Rebellion, the Ağrı Rebellion, and the Dersim Rebellion are among the most important examples that have been the subject of academic studies. The Sheikh Sait Rebellion is the first large-scale insurgency of a separatist nature that the Republic of Türkiye faced in the years following its establishment.

The revolt started on February 13, 1925, in the village of Piran in the Eğil district of Diyarbakır. The first starting point of the uprising was the armed response of Sheikh Abdurrahim, Sheikh Sait's brother, who was protecting deserters, to the demand to hand them over to the security forces. This incident soon turned into a large-scale clash and marked the beginning of the uprising. Sheikh Sait, the pioneer of the rebellion, criticized the abolition of the caliphate and the process of secularization and called for action in the name of the Islamic religion through his communiqués addressed to the people in the region, thus ensuring the mass mobilization of the revolt. This rebellion, which seemed localized at first, soon became a regional and serious threat directly targeting the

state authority. The developments posed not only a security problem for the Republican government but also a challenge to the legitimacy of the newly established state (Acar, 2019).

At the beginning of the rebellion led by Sheikh Said, the rebels gained control over certain regions in a short time after clashes with the regular military units of the state. The insurgents captured strategically important settlements such as “*Genç, Elazığ Center, Palu, Maden, Siverek, and Ergani*” in this framework. In addition, another group affiliated with the rebellion attempted to lay siege to Diyarbakır by moving through Varto. However, this attempt failed, and this development became a critical turning point that changed the course of the rebellion.

As the Sheikh Sait Rebellion gradually grew and spread to large geographical areas, a series of extraordinary measures were taken with the decision of the Council of Ministers on February 21, 1925, upon the request of the Prime Minister of the time, Fethi Bey. Within this framework, it was decided to declare martial law for one month in the provinces of Muş, Ergani, Dersim, Diyarbakır, Mardin, Urfa, Siverek, Siirt, Bitlis, Van, Hakkâri, and the provinces of Kığı and Hınıs in the province of Erzurum. This decision was made to prevent the spread of the rebellion and restore public order. It paved the way for the suppression of the uprising by granting extraordinary powers to the state’s security forces. (TBMM, ZC. D.II, C.14).

Ali Fethi (Okyar) Bey, the Prime Minister of the period, considered the Sheikh Sait Rebellion a local and reactionary uprising in the eastern provinces. Therefore, he argued that martial law would sufficiently suppress the rebellion. On the other hand, İsmet İnönü and the group in favor of a harsher approach saw this rebellion not only as a regional uprising but also as part of a large-scale counterrevolutionary movement. İnönü and those around him stated that more radical and harsh measures should be taken against this attempt targeting the Republican regime. Among the measures envisaged to be taken were the establishment of Independence Courts, the closure of newspapers and magazines that published contrary to the principles of revolution and reform, and the punishment of the owners and authors of these publications (Cemal, 1955). In this context, the government enacted the Takrir-i Sükûn Law after the rebellion to strengthen state authority.

The courts established after the Sheikh Sait rebellion announced the verdict on June 28 after about a month of hearings. In the verdict, it was stated that the uprising was aimed at establishing an independent Kurdistan by using religion and Sharia as a tool (Akyürekli, 2013). In its various convictions of the defendants who participated in the Sheikh Sait Rebellion, the Eastern Independence Court accused the defendants of trying to establish an independent Kurdistan state. Although Sheikh Sait denied this aim during the trial, many researchers today agree that the Azadi organization, which was established to fight for the independence of Kurdistan, played an essential role behind the rebellion (Şener, 2022).

After the Sheikh Said rebellion, the Independence Court was established in Diyarbakır on April 12 to carry out the judicial process, and the trials officially began on May 14. At the end of the trial, a death sentence was issued on May 23 for Seyit Abdulkadir, Seyit Mehmet, Kör Sadi, Hacı Ahdi, Kemal, and Fevzi, which was executed on May 27. Sheikh Said's first interrogation was held on May 21, and on May 23, he was transferred to the Court of Independence by the prosecutor's office. As a result of the trials, the death penalty was decided on June 28, and this decision was executed on June 29, 1925, against a total of 47 people, including Sheikh Said, Sheikh Abdullah, Sheikh Şerif, and some other names (Baysal, 2022).

In line with his goal of establishing Kurdistan, Sheikh Said is known to have established contacts not only with tribal leaders and religious leaders in the region but also with prominent figures in Istanbul known for their pro-caliphate stance, especially Seyed Abdülkadir. These attempts aimed to gain a broad support base for the rebellion and increase its legitimacy. On the other hand, some sources indicate that Britain declared that it would openly support a Kurdish state if the rebels gained control around Diyarbakır and reached Mosul (Kurdish rebellions in General Staff Documents, 2012).

One of the most critical issues discussed in the context of the Sheikh Said Rebellion is the above-mentioned question of whether Britain influenced this process. The Nestorian Uprising that took place in the region before the rebellion, the British weapons in the hands of the rebels, and the efforts of some groups to communicate with Britain strengthen the claims of support. In addition, Britain's demands to limit Turkish military shipments on the railroad also form the basis for these allegations.

Mumcu states that during the suppression of the rebellion, documents written by the "*Kurdistan Ministry of War*", the "*Kurdistan Government*", or the "*Kurdistan Chief*" were seized. In addition, it is seen that Sheikh Sait, together with his brother and his friends, declared that they would establish an "*independent Muslim government of the Kurds*". In the same study, Mumcu states that Prof. Dr. Mete Tunçay defines this rebellion as "*a national revolt under the guise of religion*" (Mumcu, 2023).

The 1925 Sheikh Said Rebellion is considered one of the first large-scale separatist terrorist movements in the history of the Republic. It stands out as an organized threat to state authority. This uprising not only shook the political structure of the period, but also paved the way for other separatist terrorist acts such as the Ağrı and Dersim rebellions in the 1930s. The Sheikh Said Rebellion led the state to restructure its regional security policies and influenced the scope of measures against separatist elements.

Shortly after the suppression of the Sheikh Said Rebellion, a new security crisis emerged, this time on Türkiye's eastern border. The Ağrı Uprisings began in 1926 when a group led by Yusuf Taşo crossed the Iranian border and attacked police stations, and continued with a series of clashes over the next four years (Köse, 2020). These events,

which took place in and around Mount Ağrı, started a process that challenged Türkiye in terms of internal security and border security.

To understand the background of these conflicts more clearly, it is essential to look at the first developments that directly led to the rebellion. In the spring of 1926, Yusuf Taşo and an armed group with him stole some livestock from the village of Kalecik in the Muson sub-district of Beyazıt before retreating to the vicinity of Mount Ağrı, which raised a local security problem. In response to this incident, the 27th Regiment troops dispatched to the region launched a military operation against the group on May 16, 1926; this intervention was the first step in a series of events that would later turn into a large-scale rebellion movement. These developments were not just a bandit incident, but represented the beginning of a larger crisis that triggered socio-political tensions in the region (Hallı, 1972).

The insurgency process was not limited to a military issue, but turned into a multi-layered security problem that also affected regional and international dynamics. During this period, tribes such as Jalali, Haydaran, and Jibrán, as well as some Armenian groups and Nestorian elements, acted in alliance with the rebels; some sources even include intelligence assessments that these structures received foreign support (Sarıkoymuncu Değerli, 2008). Britain's efforts to influence the balance in the region in response to the Turkish claim over Mosul were explained by such indirect interventions.

The strategic challenges of neighboring Iran have increased the mobility of rebel groups and allowed elements fleeing the conflict to regroup by taking refuge in Iranian territory. In response to this threat, Türkiye has not only sought to improve diplomatic cooperation with Iran but also expanded its security belt by establishing outposts and military bases along the border. These moves were not only temporary security measures but also an indication of a permanent restructuring of border policy.

Following all these developments, the military operation carried out in 1930, known in history as the "*Zilan Deresi Operation*", constituted a critical turning point in suppressing the rebellion. The fact that there were some civilian casualties during the operation brought Türkiye to the agenda of international public opinion with criticisms based on ethnicity (Bozarslan, 2002; Jwaideh, 2006). However, this situation also paved the way for Türkiye to make its security policy steps more systematic and comprehensive. As a result, the Ağrı Uprisings were not only a security issue but also led to the reshaping of border policies, the understanding of internal governance, and regional administrative arrangements.

In addition to these developments, it is noteworthy that the rebellions were not limited to the border line but were effective in a much broader geography. The Ararat rebellions took place over a vast area, affecting the entire territory of Ararat and Iğdir and parts of the provinces of Van, Bitlis, Muş, and Kars for four years. During this period, it was

observed that rebel elements attacked military units and tried to incite the population against the government, primarily through acts of robbery and looting. One of the most intensive areas of activity was the area around Mount Ararat, known for its broken and rugged terrain. In parallel with this activity, there is information in the sources of the period that the British Intelligence Service contacted some tribes in the region. However, the careful monitoring of the regional administrators and the contacts carried out under the leadership of Kazım Karabekir Pasha effectively prevented such attempts. With the support of some Kurdish tribes cooperating with the state since the Ottoman period, a potential Kurdish-Armenian alliance was prevented (Karabekir, 1995).

After eliminating early threats such as the Sheikh Said and Ağrı rebellions, the Republican administration took more decisive steps to consolidate public authority, spread the modern state structure throughout the country, and ensure social cohesion, especially in the eastern regions. In this framework, in some areas where multidimensional problems such as underdevelopment, the dominance of tribal structures, and transportation difficulties coexisted, the state's reform moves carried the potential for conflict with established traditional structures. In this context, it became inevitable that the state's policies to develop centralized authority and the rule of law would encounter resistance in the historically insular Dersim region, leading to the Dersim Rebellion, one of the most essential uprisings to be analyzed in the history of the Republic.

Unlike other rebellions, the Dersim Rebellion, which witnessed the harshest security operations of the Republican regime, reflects the reaction of a traditional structure that became the direct target of modernization policies. In this process, it was seen that the Dersim region was geographically inaccessible and socially tribal in nature, with strong tribal ties. The 1935 Tunceli Law granted extraordinary powers to the governorship in the area and increased the scope of state intervention. However, these regulations were perceived as a threat by local tribes (Doğan, 2012).

Some tribes led by Seyit Rıza sent letters to the government opposing the construction of police stations, bridges, and sub-district centers; they even wanted to continue paying taxes on their terms. When these demands were rejected and the state began to organize administrative organization in the region, the rebellion officially started on the night of March 21, 1937, with the destruction of a bridge between Pah and Kahmut districts (Hallı, 1972).

Although the uprising initially took place in a limited geographical area, the state's harsh intervention led to widespread clashes, military airstrikes, mass migrations, and large-scale arrests. The region's population was systematically evacuated, and a significant portion of the remaining population was resettled in Western Anatolia (Van Bruinessen, 1992; McDowall, 2004). Seyit Rıza and prominent figures were captured and executed; all administrative structures in the region were changed. The Dersim Rebellion should be read not only as a security threat but also as a socio-political crisis

caused by the state's centralist approach to ethnic identities in the nation-building process.

The founding of the Republic of Türkiye was not merely a change of regime, but a fundamental step in transforming a multinational and multi-religious empire into a modern, secular, and unitary nation-state. This transformation process encountered resistance from historically entrenched feudal, ethnic, and religious structures, especially in Eastern and Southeastern Anatolia regions. However, this resistance emerged as a threat to establishing state sovereignty, social progress, and the rule of law.

In the Republic's early years, the Sheikh Said, Ağrı, and Dersim rebellions were uprisings against the state's modernization goals and centralized administration and targeted the constitutional order. These rebellions were violent manifestations of the resistance to change in some segments of society. While the Sheikh Said Rebellion was a reactionary uprising under the guise of religion, the Ağrı Rebellion was supported by foreign connections and contained elements that threatened border security. The Dersim Rebellion went down in history as the last resistance of a tribal-based structure against the rule of law.

The state responded to such threats with compulsory yet legitimate methods to preserve public order and maintain constitutional legitimacy. Legal regulations such as the Takrir-i Sükûn Law, the Independence Courts, and the Tunceli Law were implemented to ensure public security, suppress unlawful uprisings, and guarantee citizens' protection of life and property. These interventions reflect the state's existence and its responsibility to protect social peace and the country's integrity.

Although these processes created difficulties in the short term, in the long term, they contributed to restructuring state-society relations, strengthening central authority, and establishing social cohesion based on equal citizenship. The Republic learned from these experiences and strengthened its reformist character at the legal, institutional, and social levels.

2. Structural Transformation of Separatist Movements after the Cold War

Türkiye's struggle against separatist movements directly results from its geopolitical position. At the junction of three continents, Türkiye has been at the center of military and political rivalries for centuries, as it is simultaneously adjacent to the Balkans, the Middle East, the Caucasus, and the Black Sea basin (Fuller, 2008). During the Cold War, this situation became even more critical, and this process shaped Türkiye's foreign policy and directly affected its domestic security dynamics.

In addition to this geopolitical reality, although a significant portion of the threats faced during the Cold War originated from external sources, social, ideological, and economic dynamics that paved the way for these threats were also effective domestically. Ethnic

separatism and leftist ideological structures have necessitated Türkiye to develop multi-layered security strategies. In this process, the factor of external support has played a decisive role; when the historical course is analyzed, it is understood that a long-lasting and effective terrorist structure is almost always made possible by external interventions (Laçiner, 2005). This situation has forced Türkiye to prioritize the fight against terrorism in its foreign policy.

The Orientalist institutes and Kurdish research centers established in the West, especially since the late 19th century, fostered an approach that instrumentalized the identities of the peoples in the region; powers such as France, Britain, Germany, the United States and Russia, with their direct or indirect support, formed the theoretical basis for separatist ideas (McDowall, 2004). Thus, it has become clear that secessionist movements are the product of Türkiye's internal dynamics and are fed by global interventions.

This international guidance and support led to interruptions in the security field and Türkiye's economic development goals. Increasing terrorist incidents since the 1960s have not only threatened the security of life but also led to a halt in investments in rural areas and diverted resources to security expenditures (Çora, 2021). Thus, terrorism has become not only a security issue but also a structural obstacle to economic development.

One of the first examples of separatist terrorism in this process is the terrorist movements based on Armenian nationalism. The roots of the problem go back to the late Ottoman Empire; the Armenian rebellions and assassination attempts that started in Ottoman lands with the encouragement of Western powers are among the pioneering examples of modern terrorism. Armenian committee members went beyond the classical methods of warfare and instrumentalized mass violence through propaganda, assassination, arson, and sabotage (Laçiner, 2005).

In particular, events such as the Ottoman Bank raid (1896) and the assassination attempt against Abdülhamid II (1905) are essential milestones in the history of Armenian terrorism. Moreover, during this period, it was observed that Armenian organizations developed strategies to influence Western public opinion not only through physical violence but also through ideological propaganda.

By the 1970s, Armenian terrorism gained an international dimension. Organizations such as *ASALA (Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia)*, *JCAG (Justice Commandos of the Armenian Genocide)*, and *ARA (Armenian Revolutionary Army)* carried out assassinations and bomb attacks against Türkiye. ASALA's founding declaration, in which it openly declared its goal of an independent Armenia, and the attacks that followed revealed the separatist nature of this organization. Between 1975 and 1983, four ambassadors and 42 Turkish diplomats lost their lives in attacks on Turkish diplomatic missions abroad (Turkish Bar Association, 2006). As the attacks targeted

not only Turkish citizens but also foreigners, Western states took measures against this threat, and the mid-1980s essentially broke ASALA's international influence. However, the vacuum was soon filled by new ethnic-based organizations such as the PKK.

This period has again demonstrated that the state apparatus must combat the threat through military measures, international diplomacy, and public opinion management. The example of Armenian terrorism demonstrated the transnational nature of the security threat and the necessity of developing multifaceted strategies against it.

Another threat Türkiye faced in the same years was the rise of far-left ideological movements. Leftist movements found a social base in Türkiye primarily through universities, trade unions, and youth organizations, strengthened by the ideological and material support of the USSR in the Cold War context (Demirel, 2002).

From the 1960s onwards, various organizations such as THKO, THKP-C, TİİKP, TKP/ML, and Dev-Sol emerged with the common goal of overthrowing the existing state order through revolution and establishing a socialist order. The actions of these organizations manifested in various forms of violence such as bank robberies, assassinations, hostage-taking, and sabotage.

In 1972, the death of Mahir Çayan and his friends in a clash with security forces in Tokat-Kızıldere marked a turning point in the course of radical leftist movements in Türkiye. Around the same time, İbrahim Kaypakaya, the founder of TKP/ML, was seen to develop a revolutionary strategy based on a Maoist line and peasant revolution. Dev-Sol also came to the forefront with its urban-centered actions and later transformed into DHKP-C.

The activities of these leftist organizations were not limited to local support; they were sustained with logistical and ideological support from countries such as Bulgaria, the Soviet Union, and Syria (Romano, 2006). In addition, some leftist circles in Western Europe also showed sympathy and support for these movements. Thus, leftist terrorism in Türkiye became not only a national but also a global ideological struggle.

The September 12, 1980, military coup purged these organizations to a large extent, but did not eliminate them. Organizations such as the DHKP-C, MLKP, and TKP/ML continued their armed actions in the 1990s and came to the fore with assassinations and bomb attacks against public officials. This process paved the way for comprehensive reforms in the state's security apparatus.

Since the 1990s, thanks to the strengthening of counterterrorism laws, modernization of intelligence agencies, and increased international cooperation, the threat of left-wing terrorism has been brought under control to a significant extent. Today, however, it is observed that some organizations have abandoned armed struggle and turned to methods such as diaspora work, human rights advocacy, and propaganda in the academic field. This situation reveals that the state's fight against terrorism should not be limited to military measures but should include social, cultural, and diplomatic dimensions.

In conclusion, Türkiye's fight against separatist and ideologically based terrorism has been shaped as much by the effectiveness and strategic flexibility of the state apparatus as by geopolitical realities. This struggle has resulted in the necessity of developing a comprehensive and long-term state policy against multidimensional security threats.

3. PKK, The Last Dynamic of Separatist Terror

Since its establishment, the Republic of Türkiye has shown legitimate resistance to these threats with the will to protect national unity and territorial integrity. Separatist terrorist movements have not only created security vulnerabilities, but have also been a part of external strategies targeting a national consciousness.

Ethnic-based separatist movements stand out as one of the most protracted examples of secessionist movements in Türkiye, seeking institutionalization with external support. The historical roots of these movements date back not only to the Republican era but also to the last years of the Ottoman Empire. The rebellion led by Mir Muhammed, the chief of the Soran tribe, in the 1830s is considered one of the earliest examples of separatist initiatives in the modern sense (Union of Turkish Bar Associations, 2006). This was followed by the Bedirhani rebellions (1847), Koçgiri (1920), Sheikh Sait (1925), Ağrı (1926), and Zeylan (1930), almost all of which were shaped not only by internal dynamics but also by the intervention of external elements.

The centralist reforms in the last periods of the Ottoman Empire weakened established administrative traditions, especially in regions based on tribal structure, which led to some local rebellions. After the proclamation of the Republic, various policies were developed against separatist movements in line to strengthen Türkiye's unitary structure and social integrity. Especially in the aftermath of uprisings such as the Sheikh Sait Rebellion, ethnic-based separatist tendencies were considered by the state as a serious threat to national security, and comprehensive security measures were taken to protect public order. In this process, in line with its goal of uniting all citizens under the umbrella of equal rights, the Republic of Türkiye implemented integrative policies against divisive identity discourses that paved the way for radicalization (McDowall, 2004).

State policies focused on unity and integrity, developed in line with the Republic's founding principles, were restructured and supported by security measures against the separatist tendencies triggered by political openings in the following periods. After the 1960 coup d'état, the space for political structures in Türkiye and individual freedoms such as freedom of expression and the right to organize were expanded through the 1961 Constitution. This democratic opening paved the way for the development of liberal political movements and the activities of some separatist forces (Bozarslan, 2002). In the 1965 elections, the Workers' Party of Türkiye (TİP) became a platform that brought the Kurdish issue into legitimate political channels by giving a place to many politicians of Kurdish origin on the political stage (Van Bruinessen, 1992).

However, this process was interrupted by an increased perception of threats to the unity and integrity of the country; after the 1971 memorandum, separatist discourse was banned again, and a strong public authority was established against activities that could harm national unity. In this framework, many separatist activities were intervened in to prevent threats to national security, and the determination to protect the country's shared values was maintained.

These developments have demonstrated that the Republic of Türkiye's resolute policy of protecting the unitary structure and ensuring national security has continued uninterrupted even during political liberalization.

Although the determined reflexes of the state ensured the suppression of certain separatist activities, some radical groups' marginalization and reorganization efforts gained momentum in the early 1970s. After the 1971 memorandum, security measures marginalized Kurdish nationalism, but did not completely eradicate it. Radical structures sought to reorganize in this environment by rapidly gaining ideological clarity. Some ideologically-minded individuals who left the Workers' Party of Türkiye founded the Revolutionary Eastern Culture Ocakları (DDKO) in 1969, creating a structure that blended ethnic-based separatism and revolutionary socialist thought (İmset, 1993). However, DDKO was shut down after the 1971 memorandum, and its members were arrested; nevertheless, the cadres who were released with the 1974 amnesty reorganized under the umbrella of the Revolutionary Democratic Culture Associations (DDKD).

Another noteworthy formation during this period was the Kawa organization, founded in 1976 by radical elements who had left the DDKD. Kawa, particularly influential in university circles, split into Red Kawa and Denge Kawa due to ideological divisions. In the same period, organizations such as Rızgari and Ala Rızgari tried to synthesize Kurdish separatism with socialist ideology and attempted to reshape the separatist movements ideologically (Törel, 2002). These processes strengthened the Republic of Türkiye's determination to prevent discriminatory and separatist initiatives without compromising national security and public order priorities.

The organizations that emerged in Türkiye in the second half of the 1970s generally consisted of seven main structures: Kurdistan Democratic Party of Türkiye (TKDP), Kurdistan Socialist Party of Türkiye (PSK), Revolutionary Democratic Culture Association-Kurdistan Workers Party (DDKD-KİP), Kurdistan Workers Party (PKK), Rızgari, Kawa, and Têkoşin. This fragmented structure evolved from the 1980s onwards into a development process in which the PKK established hegemony over the other structures (Ozan, 2022).

Unlike other separatist structures, the PKK established a more centralized, disciplined, and ideologically based organizational structure. With its strategy centered on armed struggle, it adopted violence as the primary means of achieving its political goals.

The organization was officially founded in 1978 in the village of Fis in Diyarbakır's Lice district under the leadership of Abdullah Öcalan and named Partiya Karkerên Kurdistan (PKK). The group, known as the “*Apoculars*” before its establishment, gathered in 1975 in Ankara's Dikmen district to hold theoretical discussions and prepare a 68-page manifesto entitled “*The Path of the Kurdistan Revolution*”. The PKK ideologically adopted a Marxist-Leninist line and tried to legitimize an ethnic-based separatist organization by synthesizing it with revolutionary socialist principles (İmset, 1993).

The PKK held its first congress on November 26-27, 1978, in which it declared its establishment. It adopted the “people's war” strategy and set the goals of expanding its cadre, conducting ideological education and propaganda activities, and increasing popular support. In addition, during this period, the PKK attempted to establish its own hegemonic space by organizing attacks against the cadres of rival structures to gain ideological superiority among Kurdish leftist organizations. In this respect, the PKK resorted to terrorist practices with the perception of both internal and external threats.

In the organization's early publications, religious institutions and beliefs were defined as “*imperialist elements that kill the spirit of national resistance,*” spiritual leaders such as Said Nursi and Sheikh Said were portrayed as extensions of imperialist schools (Öcalan, 1978). The PKK's ideological line in this period was based on a revolutionary socialist approach that completely distanced itself from religion.

However, by 1990, Öcalan and the PKK leadership realized the mobilizing power of religion on the masses and changed the discourse to use this situation to the organization's advantage. In line with the decisions taken at the 2nd National Conference held in Lebanon between May 4-13, 1990, the anti-imperialist and anti-socialist aspects of religion were emphasized. In the same year, Öcalan wrote an article titled Revolutionary Approach to the Religious Problem, in which he argued that religion should be used as a source of motivation in the national struggle and criticized the Kemalist regime's ambivalent attitude towards religion. A new ideological discourse was developed through concepts such as “*Islamic internationalism*” and “*anti-imperialist foundations of religion*”; thus, the PKK displayed a pragmatic transformation aimed at increasing its mass support (Öcalan, 2008).

The ideological flexibility exhibited by the PKK over time shows that the organization not only pursues a separatist goal but also seeks to influence large masses through propaganda, manipulation, and social influence strategies. The state of the Republic of Türkiye, which has been closely monitoring this situation, has not contented itself with security-oriented methods in the fight against terrorism; it has adopted a holistic approach by developing preventive and transformative policies at the ideological level. The state's attitude in this process is based on a determined and continuous struggle against separatist initiatives that may undermine public order and national

unity. Although the changing international and regional conjuncture in the early 1980s created new areas of opportunity for terrorist organizations, the strategic approach of the Republic of Türkiye, which does not compromise on the protection of constitutional order and national security priorities, has demonstrated a vital will to balance and eliminate these threats.

The 1980 military coup led to a comprehensive security policy against all opposition structures in Türkiye, creating a paradoxical environment of opportunity for the PKK. In the face of the harsh security measures taken by the state against domestic threats, the PKK was able to retreat abroad and restructure; it established camps in the Bekaa Valley in Lebanon, secured political and logistical support from the Syrian regime, and took advantage of the favorable conditions in northern Iraq to organize on a regional scale (Marcus, 2007).

Following this restructuring, the PKK launched an open terrorist period with the attacks in Eruh and Şemdinli on August 15, 1984. The terrorist organization targeted rural areas in Eastern and Southeastern Anatolia, making village guards, teachers, health personnel, and civilians the focus of attacks (Özeren et al., 2012). These attacks, which were carried out without any discrimination against women, children, and older people, served to establish a fear-based control mechanism over the population.

The PKK's ideological infrastructure was built on the thesis *that "Kurdistan is a colony"*. According to this thesis, Türkiye was defined as a state that assimilated and exploited the Kurdish people; this discourse led the organization to see armed struggle as a legitimate and necessary method (Öcalan, 1978). The PKK's main goal was to unite Kurds living in four different countries and establish the state of *"Independent, United and Democratic Kurdistan"*. Over time, the organization sought legitimacy in the international arena and resorted to name changes. In 2000, it started to operate under the name KADEK, and in 2003 under the name KONGRA-GEL; however, there was no change in the ideological goals of the organization (Çora, 2021).

With the collapse of the Soviet Union in the early 1990s, the Cold War ended, and this global transformation brought about changes in domestic security policies. For geopolitically important countries like Türkiye, the Cold War concept of "frontline country" ended, and new security threats emerged. While some organizations with leftist ideologies weakened, identity-based movements, especially the PKK, gained broader legitimacy (Romano, 2006).

In this period, terrorist organizations deviated from their ideological lines and brought identity politics to the forefront. For Türkiye, this change manifested itself in the PKK's activities not only in rural areas but also in urban centers. In the 1990s, the PKK began to pursue a multi-front terrorist strategy, straining the state's security capacity.

The PKK, which practiced guerrilla warfare tactics in rural areas between 1984 and 1990, turned to urban centers in the 1990s and sought legitimacy in international public opinion by using the “*minority rights*” discourse. In this process, diaspora organizations, human rights advocates, and some media outlets in Europe have been involved in activities aimed at masking the PKK’s terrorist identity (Marcus, 2007).

During this process, it was noteworthy that European countries displayed double-standard approaches towards Türkiye. On the one hand, they recognized the PKK as a terrorist organization; on the other hand, they opened space for various extensions of the organization within the framework of freedom of expression and association. This ambivalent attitude made it difficult for Türkiye to explain its fight against terrorism in the international arena, and the propaganda carried out by the organization through the media, associations, and foundations indirectly threatened Türkiye’s internal security (Çora, 2021).

In the face of all these developments, the Republic of Türkiye has developed multi-dimensional strategies in the fight against terrorism since the 1990s. First, military capacity was increased, Gendarmerie Special Operations and Professional Border Security units were established, the use of technology was emphasized, and intelligence coordination was strengthened.

Secondly, an understanding was adopted that the fight against terrorism could not be conducted solely in the security dimension, and the state’s visibility was sought to be increased in economic and social areas through development initiatives such as the Southeastern Anatolia Project (GAP) (Özeren et al., 2012).

In the third dimension, Türkiye internationalized its fight against terrorism and developed cooperation with regional countries. Border security agreements have been signed with Syria, Iran, and Iraq, and the PKK’s international space for movement has been narrowed. In 1999, Abdullah Öcalan was captured in Kenya and brought to Türkiye, which was one of the most concrete successes of this strategy.

In recent years, the PKK has adopted new tactics to threaten Türkiye’s border security and domestic peace through urban-based insurgencies (trench/barricade actions) and its extensions in northern Syria. However, especially in the post-2015 period, the Republic of Türkiye severely limited the organization’s logistical and mobility capabilities through cross-border operations such as the Euphrates Shield, Olive Branch, and Peace Spring Operations, and dealt heavy blows to the organization through intelligence-based point operations in internal security. This process continues the multifaceted struggle that the state has been waging with determination on the ground and at the table.

In conclusion, Türkiye’s fight against separatism today has become multi-layered, and the need for a holistic strategy in military, political, social, and diplomatic fields has become inevitable. It has become imperative for the state to continue the struggle

through suppression methods and policies that increase democratic participation, strengthen social integration, and promote cultural and economic development.

Conclusion

Since its foundation, the Republic of Türkiye has waged a multifaceted struggle against separatist and terrorist movements that threatened national unity, territorial integrity, and constitutional order. The Sheikh Said, Ağrı, and Dersim rebellions of the first quarter century of the Republic were among the most serious security challenges the new state faced in the process of nation-state building, and not only military means but also legal and administrative instruments were employed to suppress these uprisings. The centralist and modernizing vision of the early Republican period clashed with traditional structures, especially in Eastern and Southeastern Anatolia. Still, this ground of conflict did not prevent the state from taking reformist steps.

In the post-Cold War era, terrorism was no longer solely an ethnic-based problem; it became an internationally supported, ideologically diverse, and multi-layered threat targeting economic development. In this context, both Armenian terrorism and leftist ideological terrorist organizations have had lasting effects on Türkiye's foreign relations and domestic stability. They have sought to undermine Türkiye in the eyes of the international community not only through armed attacks but also through propaganda, cultural manipulation, and diplomatic pressure.

Among these structures, the PKK terrorist organization has been one of the most organized and destructive threats Türkiye has faced since the 1980s. Operating in a vast geography, particularly in Eastern and Southeastern Anatolia, the PKK has sought to gain legitimacy through ethnic-based rhetoric and has received support from various power centers both inside and outside the country. However, the Republic of Türkiye has increased its military capacity, developed regional cooperation, and developed multidimensional strategies to eliminate the breeding ground for terrorism through socio-economic development projects. The integrated counter-terrorism methods implemented since the 1990s have indicated a state reflex that is not only security-oriented but also includes elements of social integration, cultural recognition, and economic development.

In recent years, Türkiye's decisive and inclusive security policies, technological infrastructure, cross-border operation capability, and effectiveness in international diplomacy have made significant progress in the fight against terrorism. In this context, the goal of a "Terror-Free Türkiye", which was put into practice especially after the preparation of this study, is carried out in coordination with both military and civilian policies. In line with this goal, establishing public order permanently, ensuring the security of life and property of citizens, and eliminating the damage caused by terrorism on the social fabric are among the main priorities.

As a natural extension of these processes, a serious process of dissolution has been observed in the PKK terrorist organization and its affiliated structures since the 2020s. The organization has recently lost its effectiveness in the field and has become unable to maintain its ideological unity. In particular, the increase in Türkiye's intelligence capacity and the pressure on its cadres through effective operations have led to demoralization and managerial crises within the organization. In light of these developments, the declarations of "self-dissolution" made by the PKK's top leadership, the realization of which is not yet inevitable, can be considered as an indication that the organization is de facto weakened and has lost its legitimacy to a great extent.

In conclusion, the Republic of Türkiye has effectively fought against the threat of separatist terrorism since its foundation by combining its historical experience with its strategic vision. Significant gains have been achieved in this regard. The vision of a "Terror-Free Türkiye" as the Republic enters its centenary year should be a security goal and the hallmark of a strong, stable, integrated state structure. In this context, the determination to protect the fundamental values of the Republic and the constitutional order will continue to be at the center of the state's priority security and development policies.

References

- Acar, H. (2019). Sheikh Sait rebellion in Turkish political life. *MANAS Journal of Social Research*, 8(3), 2934-2952.
- Akyürekli, M. (2013). *The eastern independence Court*. Kitap Yayınları.
- Baysal, N. O. (2022). An evaluation of the causes, development process, and consequences of the Sheikh Sait rebellion. *GAB Academy*, 2(3), 25-42.
- Bozarslan, H. (2002). Kurdish nationalism and the Kurdish movement (1898-2000). içinde T. Bora (Ed.), *Modern Türkiye'de siyasi düşünce* (s. 841-870). İletişim Yayınları.
- Cemal, B. (1955). *Sheikh Sait rebellion*. Sel Yayınları.
- Çora, A. N. (2021). *Terror, terrorism, and the separatist Kurdish problem*. Son Çağ Publications.
- Demirel, E. (2002). *Terror*. IQ Culture and Arts Publishing.
- Demirtaş, B. (2021). *Eastern and southeastern Anatolia policies of the republican governments during the Atatürk period (1923-1938)*. Iksad Publishing House.
- Doğan, T. (2012). Dersim rebellion of 1937-1938, according to archival documents. *History Studies*, 4(1), 157-169.
- General Staff (2012). *Kurdish rebellions in general staff documents* (Vol. 11). (22).
- Halli, R. (1972). *Uprisings in the Republic of Türkiye (1924-1938)*. General Staff Press House.
- İmset, İ. (1993). *PKK: 20 years of separatist violence (1973-1992)*. Turkish Daily News Publications.
- Jwaideh, W. (2006). *The Kurdish national movement: Its origins and development*. Syracuse University Press.

- Karabekir, K. (1995). *The Kurdish issue*. Istanbul Yayınları.
- Karpat, K. H. (2020). *Turkish political history*. Timaş Publications.
- Köse, R. (2020). The activities to ensure security and public order in the eastern provinces in the first decade of the republic. *History Studies*, 12(3), 1259-1292.
- Laçiner, S. (2005). *Armenian question, diaspora, and Turkish foreign policy*. USAK Publications.
- Marcus, A. (2007). *Blood and faith: PKK and the Kurdish movement* (S. Taş, Tran.). İletişim Publications.
- McDowall, D. (2004). *Modern Kurdish history*. Doruk Publications.
- Mumcu, U. (2023). *Kurdish-Islamic uprising 1919-1925*. Foundation Publications.
- Ozan, E. D. (2022). A spiral of crisis between the two coups. in G. Atılğan et al. (Ed.), *Political life in Türkiye from the Ottoman Empire to the present*. Yordam Kitap.
- Öcalan, A. (1978). *The path of the Kurdistan revolution* (Unpublished PKK pamphlet).
- Öcalan, A. (2008). *A revolutionary approach to the question of religion*. Weşanen Serxwebun Publications
- Özüeren, S., Sözer, M. A., and Başibüyük, O. (2012). A field study on factors that affect individuals' decision to join the terrorist organization: The PKK/KCK case. *Journal of International Security and Terrorism*, 3(2), 57-83.
- Sarıkoçuncu Değerli, E. (2008). Foreign parmağı in Ağrı rebellions (1926-1930). *Süleyman Demirel University Journal of Institute of Social Sciences*, (18), 107-120.
- Şener, M. (2022). In pursuit of bourgeois civilization. in G. Atılğan (Ed.), *Political life in Türkiye from the Ottoman Empire to the present*. Yordam Kitap.
- TBMM (n.d.). TBMM Zabıt Cerideleri (ZC. D.II, C.14, pp. 306-309).
- Törel, T. (2002). *PKK terrorist organization: An examination of historical and political development process (1978-1998)* (Doctoral dissertation, Süleyman Demirel University). YÖK National Thesis Center
- Turkish Bar Association. (2006). *Türkiye and terrorism*. Publication of the Union of Turkish Bar Associations.
- Van Bruinessen, M. (1992). *Agha, Shaikh and State: The social and political structures of Kurdistan*. Zed Books.
- Yazıcı, N. (2021). *Uprisings during the Atatürk period (1924-1938)*. Atatürk Encyclopedia. Retrieved 01.03.2025. [https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/920/Atat%C3%BCrk_D%C3%B6neminde_Meydana_Gelen_Ayaklanmalar_\(1924-1938\)](https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/920/Atat%C3%BCrk_D%C3%B6neminde_Meydana_Gelen_Ayaklanmalar_(1924-1938))

Extended Abstract

This study aims to examine the separatist and separatist terrorist movements that the Republic of Türkiye has faced in the first hundred years since its foundation in historical, ideological, social, and international contexts. The Republican regime aimed to build a modern, secular, and unitary nation-state from the multi-ethnic and multi-religious social structure inherited from the Ottoman Empire. In this context, the uprisings since the first period of the Republic have taken their place on the stage of history as events

that directly affected the state's security architecture and political stability.

The Sheikh Said, Ağrı, and Dersim rebellions of the early Republican period were seen as threats to consolidating central authority, the rule of law, and nation-state building. These rebellions also revealed the fragile relationship between regional structures and the state. The state attempted to establish public order through military measures and legal and administrative regulations in this process. The Takrir-i Sükûn Law, Independence Courts, and extraordinary administrative powers were among the instruments put into practice in this period.

In the 1930s, the state's modernization policies gained momentum, and reforms were emphasized to establish public authority, especially in Eastern and Southeastern Anatolia. However, these policies clashed with local feudal structures and tribal relations; events such as the Dersim Rebellion, which was shaped by this conflict, became examples of the military and administrative capacity of the state being tested. In this context, the early uprisings were the first large-scale separatist uprisings against the centralist character of the Republican regime.

In the Cold War period, the phenomenon of terrorism was not only limited to ethnic-based uprisings; ideologically diverse structures also began to challenge Türkiye's security balances. Especially leftist ideological movements and terrorist activities based on Armenian nationalism came to the fore in this period. The assassinations of Turkish diplomats abroad by Armenian organizations such as ASALA and JCAG are among the first examples of Türkiye's confrontation with terrorism in the international arena. These organizations put Türkiye in a difficult situation, not only through physical attacks but also through propaganda activities directed at Western public opinion.

In the same period, organizations based on leftist ideology such as THKP-C, TKP/ML, and Dev-Sol carried out various armed actions in universities, trade unions, and urban centers. These organizations aimed to overthrow the state through bank robberies, assassinations, kidnappings, and sabotage in line with the goal of socialist revolution. This process led the state to restructure its security apparatus and take extraordinary measures to maintain public order.

However, the most long-lasting, systematic, and destructive terrorist threat in Türkiye's hundred-year history has undoubtedly been the PKK terrorist organization. Founded in 1978 under the leadership of Abdullah Öcalan, the organization combined Marxist-Leninist ideology with ethnic-based separatism and adopted armed struggle as its primary strategy. Starting in 1984 with the Eruh and Şemdinli attacks, the open terrorist process expanded from rural areas to urban centers and even to cross-border regions. The PKK's ideological discourse is centered around the goal of establishing an independent state of "United Kurdistan" encompassing the Kurdish areas of Türkiye, Iran, Iraq, and Syria.

The 1990s were the period of the most intense PKK terrorism, and the state stepped up military operations against this threat, strengthening its capacity in the field with Gendarmerie Special Operations, professional border troops, and security guard systems. At the same time, socio-economic development projects such as the Southeastern Anatolia Project (GAP) sought to address structural problems in the region. During this period, the PKK intensified its actions not only in rural areas but also in urban centers, carrying out bomb attacks and acts of sabotage in significant cities.

While the PKK's propaganda activities continued in the international arena, the organization changed its name (KADEK, KONGRA-GEL) and tried to be effective in the political arena with its efforts to gain legitimacy. In European countries, the organization's rhetoric spread through so-called cultural associations, human rights platforms, and media channels; Türkiye's efforts to inform the international public opinion against these activities increased. However, the double-standard approaches of Western countries allowed the organization to find propaganda space in Europe.

In the 2000s, the form and method of terrorism also changed; digitalization and social media tools have been practical in organizations' propaganda and organizing strategies. In this process, the PKK turned the Syrian Civil War into an opportunity and gained influence in northern Syria with its extensions, such as the PYD/YPG. Against this threat, Türkiye has organized cross-border military operations (Euphrates Shield, Olive Branch, Peace Spring) since 2016 to prevent the terror corridor.

Moreover, the FETO/PDY-inspired coup attempt in 2016 was an example of a different type of terrorism that Türkiye faced. This organization, which infiltrated the state's institutional structure, organized an uprising that posed a security threat and directly targeted the constitutional order. This event demonstrated that Türkiye needs to fight terrorism not only in rural areas but also in state institutions.

In this study, the terrorist movements that developed in different periods of Türkiye's century-long history are analyzed through qualitative content analysis and historical description, and comparisons are made between periods. The research reveals that terrorism is not only a security threat that needs to be suppressed, but also a phenomenon that needs to be evaluated with its social, political, and economic dimensions.

In conclusion, the Republic of Türkiye's fight against separatist and terrorist groups has not been limited to military reflexes; it has been based on multifaceted strategies that ensure social integration, target economic development, and rely on international cooperation. In line with the founding principles of the Republic, the state has supported its security policies with reforms to protect the constitutional order, territorial integrity, and national unity, and has put forward a comprehensive vision in line with the goal of a "*Terror Free Türkiye*" as it enters the 2020s. This vision is the basis for sustainable policies that provide security and ensure peace, prosperity, and social tranquility.

TÜRK ROMANINDA YIKICI VE BÖLÜCÜ FAALİYETLERİN TEMSİLİ: KÜÇÜK AĞA VE PERVANELER ÖRNEĞİ

The Representation of Destructive And Divisive Activities in The Turkish
Novel: The Case of Küçük Ağa And Pervaneler

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Makale Geliş Tarihi: 03.01.2025

Makale Kabul Tarihi: 07.05.2025

Araştırma Makalesi

Künye: Hisarcıklılar, E.-Yılmaz M. (2025).
Türk romanında yıkıcı ve bölücü faaliyetle-
rin temsili: Küçük ağa ve pervaneler örneği,
TÜRKAD, 2(3), s. 141-162.

Emel HİSARCIKLILAR*
Sorumlu Yazar

Merve YILMAZ**
Yazar

* Doç. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa
Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk
Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tokat/Türkiye.
emel.hisarciklilar@gop.edu.tr

ORCID: 0000-0002-9497-509X

** Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa
Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk
Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tokat/Türkiye.
yilmaz.merve@gop.edu.tr
ORCID: 0000-0003-2872-7271.

Content of this journal is licensed under
a Creative Commons Attribution-
Noncommercial 4.0 International License.

Özet

Bu çalışmada Tarık Buğra'nın *Küçük Ağa* ve Müfide Ferit Tek'in *Pervaneler* adlı romanlarında, Türk toplumunu hedef alan yıkıcı ve bölücü faaliyetler farklı edebî temsiller üzerinden incelenmiştir. Çalışmada *Küçük Ağa* romanı çeteler/eşkıyalar ve gizli cemiyetler ekseninde değerlendirilmiş, Millî Mücadele döneminde Anadolu'da yaşanan toplumsal çözülme ve bölünmelerin kurgu dünyasındaki yeri ortaya konulmuştur. Roman, düzenli ordular arasında geçen bir savaş anlatısından çok, cephe gerisinde farklı aktörlerin dâhil olduğu mücadelenin resmini çizmektedir. Bu nedenle söz konusu aktörlerin kurgusal zemine nasıl işlendiği ele alınmış; böylece romanının sadece tarihsel bir anlatı değil, edebî bir tanık olarak var olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. *Pervaneler* romanında ise yabancı okullar, bu okulların hamisi olan cemiyetler ve cemiyetler adına faaliyetleri yürüten bireyler irdelenmiştir. Söz konusu mefhumlar ekseninde eğitim vasıtasıyla Türk gençlerindeki kültürel kimlik aşınmasına dikkat çekilmiş, millî değerlere aykırı düşüncelerin ve Amerika hayranlığının bu aktörler aracılığıyla genç zihinlere nasıl dayatıldığı analiz edilmiştir. İki eser, kendi bağlamları içerisinde ayrı ayrı ele alınmış, yıkıcı ve bölücü faaliyetlerin sadece savaş yahut siyasi araçlarla yürütülmediği; eğitim, basın, cemiyetler ve azınlıklar ile de olabileceği ortaya konulmuştur. Çalışmada edebiyat aracılığı ile tarihsel dönemlerin arka planındaki zihinsel ve kültürel kuşatma süreçlerinin okuyucu tarafından anlaşılması hedeflenmiştir. Romanlar, tematik çözümlemeye tabi tutulmuş, karakter çözümlemeleri, mekân kullanımı, olayların kurgulanışı dikkate alınarak çok yönlü bir değerlendirme gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarık Buğra, Müfide Ferit Tek, terör, roman, bölücülük.

Abstract

This study examines the destructive and divisive activities targeting Turkish society through different literary representations in Tarık Buğra's *Küçük Ağa* and Müfide Ferit Tek's *Pervaneler*. The analysis of *Küçük Ağa* focuses on bandits and secret societies, revealing how the social disintegration and internal divisions experienced in Anatolia during the Turkish War of Independence are reflected in the fictional narrative. Rather than portraying a conventional war between regular armies, the novel depicts the struggle behind the front lines involving various actors. Therefore, the study explores how these actors are fictionalized, emphasizing the novel as a historical narrative and a form of literary testimony. In *Pervaneler*, foreign schools, the societies that support them, and individuals acting on behalf of these societies are analyzed. Within this framework, the study draws attention to the erosion of cultural identity among Turkish youth through education. It critically examines how these agents impose anti-national values and admiration for America on young minds. Each work is evaluated within its context, demonstrating that destructive and divisive activities are not carried out solely through warfare or political means but also through education, the press, civil organizations, and minority communities. Through a literary lens, the study aims to provide insight into the mental and cultural siege processes underlying historical periods. Both novels are subjected to thematic analysis, with a multifaceted approach considering character analysis, spatial representation, and narrative structure.

Keywords: Tarık Buğra, Müfide Ferit Tek, terrorism, novel, separatism.

Giriş: Yıkıcı- Bölücü Faaliyetler ve Türk Romanında Terör Konusu

Türk milletinin modernleşme ve bağımsızlık mücadelesiyle şekillenen yakın tarihi; askerî cepheden eğitime, basından cemiyetlere dek pek çok alanda direnişi bünyesinde barındırmaktadır. Bu tarihlerde yürütülen çeşitli yıkıcı ve bölücü faaliyetler, Türk toplumunun varlığını ve birliğini hedef almıştır. Özellikle yabancı okullar, misyoner ya da millî varlığa düşman cemiyetler, azınlık örgütlenmeleri kimi zaman fikir düzeyinde kimi zaman ise silahlı faaliyetler ile toplumun bütünlüğünü tehdit eder hale gelmiştir. Bu noktada yabancı okulların tarihinin bahsiyle başlayarak konuyu derinleştirmek yerinde olacaktır.

Osmanlı Devleti'nde eğitim faaliyetleri başlangıcında daha çok dinî temelli kurumlar/medreseler aracılığıyla yürütülürken zamanla devletin esas ve resmî kurumlarının verdiği eğitim etkin hale gelmiştir. 1535 yılına gelindiğinde, Kanuni Sultan Süleyman'ın Fransızlara verdiği kapitülasyonlar aracılığıyla Anadolu topraklarında yabancı okulların açılmasına imkân verilmiştir. Esasında "Kapitülasyonlarda eğitime ilişkin bir hükme rastlanmıyordu. Ancak bu belgeler, ticaret, adliye işleri, Hristiyanları korumak gibi bahanelerle batılı devletlere istediklerini genişletme, açık ve gizli amaçlarını gerçekleştirmek imkânı tanımıştır" (Akyüz, 2007). Batılı devletler, kendilerine tanınan bu hakkı

tüm yönleriyle kullanmışlardır. Kılıç'a göre (2020), Osmanlı topraklarında açılan ilk yabancı okulun temelleri, İstanbul'da yaşayan Latin Katoliklerin Papa'ya başvurarak kendi çocuklarına eğitim verecek rahipleri talep etmesiyle atılmıştır. Talebin ardından 8 Kasım 1583 tarihinde rahipler İstanbul'a gelmişler ve Saint Benoit Manastırı'na yerleşmişlerdir. Manastır içinde ya da yakınlarında söz konusu faaliyetlerin yürütüldüğü okul ise 18 Kasım 1583 tarihinde faaliyete geçmiştir. Osmanlı Devleti'nde açılan ilk yabancı okulların mahiyetini misyonerlik faaliyetleri belirlemiştir.

Çünkü misyoner faaliyeti, kendi iddiasının aksine, yalnızca dinsel bir olgu değildir dinsel boyutları aşan ekonomik-sosyal-kültürel boyutları olan bir tür nüfuz etme aracıdır" (Kocabaşoğlu, 2023). Bu nedenle ilk açılan okulun Latin Katoliklerine ait olması şaşırtıcı değildir. Saint Benoit Manastırı ile başlayan yabancı ve azınlıkların okul açma girişimleri Batılı devletlerin ve Amerika'nın himayesinde gerçekleşmiştir. "Osmanlılarda ilk Protestan Amerikan misyoner okulu da Temmuz 1824'te Beyrut'ta açılmış, bundan sonra yabancı okullar hızla artmıştır (Akyüz, 2007).

Amerikan Protestan faaliyetlerinin kurumsallaşması 1824 gibi oldukça erken bir tarihe dayanmaktadır. Kocabaşoğlu (2023), bir yılın sonunda Suriye'de yer alan misyoner okullarının sayısının beşi bulunduğunu söylemektedir. Bu tarihten itibaren yabancı okul sayısının hızla artması, bu faaliyetlerin arkasında uzun soluklu ve planlı çalışmaların olduğunu göstermektedir. Suriye'nin yanı sıra "İstanbul'da C. Hamlin'in 1863'te açtığı Robert Kolej faaliyetlerini kesintisiz sürdürmeyi başarmış bir Amerikan okuludur. Teşkilattan ayrı yapılanması ve doğrudan din telkininde bulunmamayı ilke edinmesi sebebiyle 'laik' görünüm arz etmiştir" (Aksu, 2020). Bu görünüm, yürütülen misyonerlik çalışmalarına gösterilen toplumsal tepkiyi azaltmıştır.

Bu okulların açılmasındaki en önemli amaç; ilgili ülkelerin eğitim-öğretim yoluyla kendi inanç ve kültür yapılarını yaymaktır. Okullar, Avrupa ülkeleri ve Amerika'nın güzelliği ile gelişmişliğini öğrencilere benimsetmeye çalışmaktadır. Aksu (2020), Osmanlı'nın bu tehlikeli durumu fark ettiğini ve çeşitli önlemler aldığını dile getirmektedir. Bunu ise üç yoldan yapmaktadır:

"Çıkarılan kanun ve nizamnâmelerle hukukî çerçeveleri çizilerek, çeşitli yaptırımların getirilmesi,

Gayrimüslim çocuklarının devlet okullarında öğrenim görmelerinin yolunun açılması,

Şehir ve kasabalarda yabancı okulların benzerleri tesis edilerek Müslüman gençlerin ecnebi mekteplerine yönelişinin engellenmesi".

İstanbul'daki Saint Joseph Fransız Lisesi, Galatasaray Lisesi ve Robert Kolej yabancı okullar kapsamında yer almaktadır. Özellikle Amerikan, Fransız, İtalyan vb. ülkeler tarafından okullar sadece İstanbul'da değil Osmanlı Devleti'nin farklı kozmopolit şehirlerinde de eğitim vermiştir. Bu okullar sadece gayrimüslim ve ecnebilere değil Türk ve Müslüman gençlere de eğitim vermiştir. Yabancı ve azınlık okullarının esas yıkıcı ve

bölücü faaliyetleri Millî Mücadele Dönemi'nde kendini göstermiştir. Bu okullar, işgal kuvvetlerine maddi ve manevi destek vermişlerdir. Osmanlı Devleti bu durum karşısında çareyi özellikle Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde faaliyet gösteren okulları kapatmakta bulmuştur.

Cumhuriyet Dönemi'ne gelindiğinde ise yabancı okulların memleketi ve genç dimağları tahrip edici faaliyetlerine karşı sert önlemler alınmıştır. “Cumhuriyet'in yabancı okullara karşı gösterdiği bu titizlik, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasında önemli yeri olan milliyetçilik cereyanının, bu okullarda beslenip gelişmesinden, buraların Türkler aleyhinde din ve siyaset yuvaları olarak kullanılmasından ileri gelmektedir” (Wilson ve Başgöz, 2020). Yabancı okulların bu denli etkin ve faal fiiller içerisinde olmasının en önemli sebebini cemiyetler tarafından destek görmesinde bulmak uygundur.

Bir devletin geleceğini belirleyen unsurları sadece iç değil dış dinamikler de belirlemektedir. Dış güçlerin oluşturduğu bu dinamikler, fikrî yapılarını kimi zaman eğitim kimi zaman ise cemiyetler vasıtasıyla harekete geçirmek ve empoze etmek için uğraş vermektedir. Osmanlı Devleti'nin zayıflamasından ötürü oluşan idarî boşluktan yararlanan kimi cemiyetler, bazı zararlı faaliyetlerin içerisinde bulunmuş, hamisi olan devletlerin çıkarları doğrultusunda hareket etmişlerdir. Ayrılıkçı ve bölücü faaliyetler gösterenlerden biri de Wilson Prensipleri Cemiyeti'dir.

Halide Edip (Adivar) Hanım ve sahibi oldukları gazetelerin başyazarları olan Ahmet Emin (Yalman) ve Yunus Nadi (Abalıoğlu) gibi gazete ve yazarların yer aldığı bu cemiyetlerin fikirlerine göre, ABD'nin himayesinin Osmanlı Devleti için uygun olacağına inanmışlardır. Bu kişiler Osmanlı Devleti'nde yer alan Türk nüfusunun bağımsız kalamayacağına, Anadolu coğrafyasının da paylaşılarak birkaç devletin veya tümüyle İngiltere gibi sömürgeci bir devletin eline düşeceğine inanmışlardır (Yılmaz, 2020).

Kürt Teali Cemiyeti de yine zararlı cemiyetler arasındadır. “İngiltere, savaş sırasında bunlardan yararlanmak istemiştir. Doğu'da karışıklık çıkarıp, ulusal bilinci işlemez kılmak için, Müslüman olan bu kişileri devlete karşı kıskırtmıştır. Amerikan Heyeti ile İstanbul'da ilişkiler kuran bu teşekkül, Ulusal Bağımsızlık Savaşı aleyhinde girişimlerde de bulunmuş, ancak, Anadolu hareketinin başarısı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kuruluşu ile bu ortadan kalkmıştır” (Özkaya, 2011). Zararlı cemiyetler bu isimlerle sınırlı kalmamıştır. “Ermeniler, Doğu Anadolu'da büyük bir Ermeni Devleti kurmak için faaliyet gösterirken, önceki yıllarda kurulmuş olan Hınçak ve Taşnaksütyun Cemiyetleriyle yıkıcı faaliyetlerine hız vermişlerdir” (Ertan, 2011). Bunun yanı sıra “Rumlar ise Pontus Cemiyeti ile Trabzon ve civarında faaliyet gösterip, Pontus Rum Devleti kurma amacına yönelirken, Mavri Mira Cemiyeti ile de büyük Yunanistan mücadelesine girişmişlerdir. İstanbul, Trakya ve Batı Anadolu'da faaliyet gösteren Mavri Mira, Megali İdea'nın hayata geçmesi yolunda çaba sarf etmişlerdir” (Ertan, 2011). Bu cemiyetlerin yanı sıra İngiliz Muhipler Cemiyeti, Sulh ve Selamet-i Osmaniye Fırkası, Teali-i İslam Cemiyeti, Hürriyet ve İtilaf Fırkası yine zararlı cemiyetler arasında yer almaktadır.

Yabancı okullar ve cemiyetlerin yanı sıra Anadolu'nun farklı bölgelerinde faaliyet gösteren çeteler/eşkıyalar da yıkıcı ve bölücü faaliyetler içerisinde yer almış, sosyal düzeni tahrip edici eylemlerde bulunmuşlardır. Söz konusu çeteler genellikle azınlık gruplarınca örgütlenmiş ve dış güçlerin desteğiyle silahlandırılmışlardır. Temel amaçları; millî direnişi bastırmak ve halkın gözünde millî kuvvetlere olan güveni sarsmaktır. Bunlar, düşman ordularıyla ortak hareket ederek köy baskınları, cinayetler, tecavüz gibi hareketleriyle toplumsal bütünlüğü bozmaya çalışmışlardır.

Bahsi geçen tüm aktörler, genellikle toplumun zayıf noktalarını tespit etmektedirler. Eğitim, basın ve sosyal faaliyetler üzerinden hareket etmekte, uzun vadeli planları ile millî ve kültürel dokuyu zayıflatmak için uğraşmaktadırlar. Bu aktörler; “insanlık”, “adalet”, “eşitlik” gibi evrensel değerler üzerinden kendilerini tanıtmaktadırlar. Söz konusu değerlerin arkasına sığınarak sözde itibar kazanmaktadırlar. Ancak pek çok müşterekle birlikte örgütlenerek bireyleri kendi kimliklerinden koparıp ideolojik nüfuz alanlarına çekmektedirler. Amaçları, toplumu parçalamak ve millî şuuru yok etmektir.

Türk romanı, yenileşmenin ve değişimin ortaya çıktığı Tanzimat döneminden bu yana psikolojik, sosyal, ideolojik ve kültürel boyutta değerlendirilebilecek çeşitli konuların ifade edildiği, çoğu zaman da yeniden kurgulandığı bir alan olmuştur. Toplumu yüz yıllardır meşgul eden terör de bu konulara eklenebilir. Terör vasıtasıyla toplum içerisinde yaratılan huzursuzluk, güvensizlik ve iç çatışma ortamından beslenen bu olgu, tek bir devlet içerisine yuvalanan, aykırı düşünce yapıları ve şahıslardan doğabileceği gibi, genellikle dış kaynaklı ve ülkeler arası ekonomik ve siyasal birtakım amaçların yönlendirdiği yapılardan oluşmaktadır.

Terörizmin bazı hedefleri romanlarda olay, kişi, zaman ve durumlarla kendisine yer bulmuştur. Toplumu sürekli korku içerisinde yaşatarak yıldırma, sindirme, baş eğdirmek bunlar arasındadır. İnsanlarda korku, dehşet, tedirginlik, tepki ve yılgınlık yaratılması da bunlara eklenebilir (Şen, 2021). Terör eylemleri, olayları ve saldırıları, örgütlenmeler ve baskı; halk üzerinde olumsuz etki yarattığı gibi, devletin de maddi bakımdan zayıflamasına, yıpranmasına neden olmaktadır. Terör eylemlerinin olduğu ortamda şiddetin varlığı ve artışı da kaçınılmaz gibi görünmektedir. “Yine bu şiddet tablosu, hem batıda geleneksel otorite, hegemonya ve meşruiyet görülen bir krizi, doğu ve güneydeyse bu sistemin çöküşünü, hem de bu krizlere bir alternatif sunduğu iddiasındaki geleneksel hareketlerin içine düştüğü bunalımı yansıtıyor gibidir” (Hobsbawm, 2008). Terör ve bu olgunun destekçileri toplumsal huzura vurdukları darbenin yanı sıra, devletin temel dinamiklerini de sarsıcı hareketlerde bulunmaktadır.

Cumhuriyet dönemi romancıları hem olay zamanı Cumhuriyet sonrası olan hem de daha öncesindeki Millî Mücadele dönemini kapsayan eserlerinde terör konusuna çeşitli boyutlarıyla yer vermişlerdir. Millî varlığa düşman cemiyetlerin, azınlıklara ait ve misyonerlik faaliyetleri yürüten okulların yetiştirdiği bazı kişilerin; içinde yaşadıkları ülkeye karşı besledikleri düşmanca tavrın yanı sıra bu kuruluşların tertip ettiği bölü-

cü eylem ve planların baş aktörleri konumunda hareket ettiklerine şahit olunmaktadır. Birtakım azınlıkların bu bölücü faaliyetleri ve bağımsızlık hayalleri, onlarla aynı etnik kimliğe sahip olmasına karşın herhangi bir ihanet içerisinde bulunmayı aklından bile geçirmemiş, yüzyıllar boyu ekmeğini yediği ülkeye sadık kalmış kişilerin zan altında kalmasına da neden olmuştur. Halide Edip Adivar, Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Müfide Ferit Tek eserlerinde bu konulara değinen isimlerdendir.

Bunun yanı sıra romanlarda azınlıklardan olmamasına rağmen yasa dışı faaliyetler içinde bulunup devleti ve halkı zor duruma sokan oluşumlar da terör konusu içerisinde değerlendirilebilecek niteliklere sahiptir. Özellikle eşkıyaların, toplum huzurunun bozulmasında ve zaten zor durumda olan ülkede moral bakımından bir çöküntünün meydana gelmesinde etkili olduğu görülmektedir. Halkın mal, can ve namus güvenliğini tehdit eden eşkıyalar, dışarıdaki düşmana karşı mücadelede kan kaybeden devletin içerde de yorgun ve bitkin düşmesine neden olmuştur. Yaşar Kemal, Kemal Tahir, Tarık Buğra, Sabahattin Ali romanlarında eşkıyalık kavramına yer veren yazarlardandır.

1. “Küçük Ağa” ve “Pervaneler” Adlı Romanlar Bağlamında Yıkıcı ve Bölücü Faaliyetler

Tarık Buğra (1918-1994)’nın *Küçük Ağa* (1963) romanı; Millî Mücadele döneminde milletin, cephede düşmana karşı verdiği mücadeleyi, başka bir yönden de cephe gerisinde verdiğini ortaya koyan bir eserdir. Halk Anadolu’daki köy ve kasabalarda yoksullukla, açlıkla, kimsesizlikle savaşmakta, bunun yanında da Millî Mücadele’yi sekteye uğratacak eşkıyalık faaliyetlerine karşı direnmekte, ülkeyi bölmeyi hedefleyen çete ve cemiyetlerin gizli planlarına karşı uyanık olmaya çalışmaktadır. Cephe gerisinde verilen bu savaş ve Kuvayı Milliye’nin ülkeyi kurtarmak için yaptıkları Çolak Salih ve İstanbullu Hoca çevresinde gelişen olaylar vesilesiyle anlatılmıştır.

Bu romanın aynı konuyu işleyen diğer romanlardan farkı; olaylara dönemin pence-resinden bakılması ve insanların, yıllar süren mağlubiyetler neticesinde millî iradeye cevap verme fonksiyonu zayıflamış olan altı yüzyıllık bir otorite ile kurtuluş iddiası taşıyan ve kimler tarafından açıldığı bilinmeyen yeni bir bayrak arasında karar verme mecburiyetinde kalınmasından kaynaklanan bir iç çatışmanın olayların akışına yansıtılmasıdır (Alper, 2020). Ülke içerisindeki bazı kişiler ve dış güçler aracılığıyla onların halkın içerisine karışmış temsilcileri bu durumlardan faydalanmakta, ülke toprakları üzerinde oyunlar kurmaktadırlar.

1924 yılında Müfide Ferit Tek tarafından yayımlanan *Pervaneler* romanı ise Türk edebiyatında toplumsal değişim sürecinin yaşandığı bir dönemde kaleme alınmıştır. Cumhuriyet’in ilk yıllarında reformların ardından şekillenen yeni toplumsal düzen, yalnızca siyasal zemini değil aynı zamanda eğitim-öğretim ve kültürel faaliyetleri de etkilemiştir, bu alanlarda kırılmalara yol açmıştır. Yabancı okulları ve onların arkasında duran menfaat grupları; toplumun fikrî yapısını etkileyecek eylem ve aktörlerle etkili olmaya

çalışmaktadırlar. *Pervaneler* romanı yabancı devletlerin kültürel ve millî nüfuz aracı olarak gördükleri ve kullandıkları eğitim kurumlarını, bu kurumların iş birliği içerisinde oldukları zararlı cemiyetlerin “bölücü ve yıkıcı” faaliyetlerini açıkça yansıtan bir eser olarak okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Roman; “yabancı okulların kültür emperyalizmine nasıl aracılık ettiğini ve bu okulların yeni nesli nasıl kendi kültürüne yabancılaştırdığını” (Soğukömeroğulları, 2020) anlatan bir eserdir. Eserde millî benliğine ve kültürüne yabancılaşan bireylerin aile kurumunu yozlaştırmaları resmedilmektedir.

1.1. Bölücü Azınlıklar

Cumhuriyet dönemi yazarları arasında bulunan ve ideolojik propaganda yapmadan, milliyetçi söylem içerisinde değerlendirilen Tarık Buğra romanlarında Osmanlı Devleti’nin kuruluş yıllarından, Cumhuriyet sonrasına kadar toplum ve devlet içerisinde vuku bulan çeşitli olay ve durumlara, canlı hayat sahneleri ve şahıs kadrosu eşliğinde yer vermiştir. *Küçük Ağa* da onun millî mücadele sürecini cephe gerisinden, Anadolu ekseninde anlattığı romanıdır ve bu eserdeki bazı karakterler aracılığıyla ülke sınırları içerisindeki terör faaliyetlerine değinilmektedir.

Romanın başkişilerinden biri olan Salih, bir kolunu cephede kaybederek memleketine dönmüş, ancak hiçbir şeyin bıraktığındaki gibi kalmadığını görüp, uğruna kolunu verdiği toprağının ve insanların bulunduğu hal onu hayal kırıklığına uğratmıştır. Cephe gerisinde Türk halkı yoksullukla, açlıkla, kimsesizlikle savaştığı gibi, bir de yıllarca bir arada yaşadığı azınlıkların ülkeyi bölmeye yönelik plan ve faaliyetlerinin ortasında kalmıştır. Çocuklukta arkadaşı olan, ekmeklerini paylaştıkları Niko değişmiştir ve Salih, sarhoş olduğunda içini şöyle dökmüştür: “Niko da bi tuhaflaştı bugünlerde. Ötekiler daha beter. Bi iş var bunda ya, Allah bilir. Ülen kardeş gibi büyüydük... Herkes bir-biriyle alışveriş eder, selâmlaşır, güler oynardı. Ne kahpe dinliymiş namussuzlar. Senin kolun koptu ya, onların da mayası çıktı ortaya!” (Buğra, 2013) Niko, onun eskiden bildiği kişi değildir. Artık köydeki tüm azınlıklar olmasa da, bir iki kişi dışında, Rumlar Osmanlı toprağında kendileri için pay ettikleri toprakları ele geçirme planları yapmaktadır ve Niko da bu bölücülere hizmet etmektedir.

Köydeki papaz İstanbul’daki Rumlarla haberleşmekte, Anadolu’yla onlar arasındaki haber akışını sağlamaktadır: “Papaza İstanbul’dan ve Trabzon’dan mektuplar gelmişti. Rumların asırlardan beri kalplerinin derinliklerinde yatan bir ümit güneş gibi doğmak, Karadeniz’in cennet kıyılarında Pontus hükümeti kurulmak üzere idi” (Buğra, 2013). Rumlar yıllarca Osmanlı’nın topraklarında hiç ses çıkarmadan yaşamışlardır, ama şimdi Karadeniz kıyısında bağımsız bir devlet kurmanın hazırlıklarını bu papaz ve Niko gibi kişiler vesilesiyle yapmaktadırlar.

Birinci Dünya Savaşı’ndan Osmanlı Devleti’nin mağlup çıkması, Pontus Rum Devleti hayali peşinden koşanlar için sözde umut olmuştur. 30 Ekim 1918’de imzalanan Mondros Mütarekesi, çıkarlarının tehlikede olduğu her yerde müttefiklere, duruma müdahale

etme hakkı doğurmuştur (7. Madde). Rum Cemiyetleri; Fener Rum Patrikhanesi'nin, metropolitlerin, müttefiklerin müdahale etmelerini sağlamak üzere Hristiyan nüfusu harekete geçirmeleri için fazlasıyla yeterli olmuştur (Okur, 2002). Bu cemiyetler özellikle İstanbul'da bulunan kurumları, dinî merkezleri ve yöneticileri aracılığıyla Anadolu'daki dindaşlarını örgütlemekte, ülkeyi bölmek ve bu bölünmeden nemalanmak amacıyla yürüttükleri faaliyetler için kışkırtıp terörize etmektedirler.

Bu dönemde düşman devletlerin Osmanlı topraklarını harita üzerindeki paylaşımlarına da değinilmektedir romanda:

İngiliz haritalarında sınır çizilmişti bile. Trabzon metropolidi Hrisantos, Paris Sulh Konferansı'na mükemmel bir muhtıra göndermişti. Bunun etkisi pek olumlu idi. Fakat işi yalnız muhterem Hrisantos gibi kimselerin gayretlerine terk etmemek, yalnız siyasi faaliyetlere bel bağlamamak gerekti. Nitekim bizzat muhterem Hrisantos dahi bunu böylece emrediyordu. Trabzon ve havalisinde teşkil ve teşvik ettiği çete hareketlerinin bütün Rumlar tarafından her şekilde desteklenmesini istiyordu (Buğra, 2013).

Hrisantos, Rumların Osmanlı topraklarında bir Pontus Devleti kurma hayalinin düzenleyicilerindendir. Osmanlı aleyhine faaliyet yürüten Rum cemiyetleri ile çetelerinin yönlendirmesini yapmaktadır. Bu bölücü fikirlere yandaşlık etmeyenler ise hemen belirlenerek gereği yapılmaktadır:

Tarih, Rum neslinin ikbalini vaad eden bir dönüm noktasındaydı. Bu noktada gafiller ve menfaat düşkünleri büyük bir cehennemlik hainler olarak cemaat ve kilise tarafından tel'in edilecekti. Bereket versin böyleleri çıkmıyor, Trabzon'a ve İstanbul'daki cemiyyete para yardımı yağıyordu. İrkdaşların uyanıklığı ve gayreti bu kadarla da bitmiyordu; Rum gençleri, yalnız gençleri değil, eli silah tutanların çoğu akın akın Pontus ruhunu gerçekleştirmek için Trabzon'a koşuyordu (Buğra, 2013).

Rumlar, Trabzon ve çevresinde kurulması planlanan sözde devlet için hem manevi hem de maddi bağlamda tüm varlıklarını ortaya koymuşlardır. Türk ülkesi üzerinde güdülen bu bölücü terör hedefi, aynı zamanda dışarıdan da destek almakta, yüzyıllar boyu bu coğrafyada yaşamış olan Rumlar için mukaddes bir gaye olarak görülmektedir.

Ayrılıkçı ve bölücü terör örgütlerinin hedefi; belirli bir bölgeyi bağlı olduğu ülkeden siyasi, idari ve hukuki açıdan kopararak bağımsızlık elde etmektir (Şen, 2021). *Küçük Ağa* romanında Akşehir'deki, azınlıklara ait bu bölücü grup silah yardımı da istemektedir. Onların bu istekleri, masum ve sivil halka karşı da cephe gerisinde müdahaleler olacağına işaret etmektedir. Yapılan gizli toplantıdan günler sonra doktorla karşılaşan Salih, söz konusu durumu ona şu cümlelerle sıkıntı içerisinde nakletmiştir: “Meğer Trabzon'daki büyük bi papazdan mektup gelmiş. Herif paralı, silahlı yardım istemiş. Bi çeşit seferberlik senin anlayacağın. Pontus'u kuracaklarmış” (Buğra, 2013). Ülkedeki

ayrılıkçı ve bölücü Rumların, Trabzon ve çevresinde bir Pontus Rum Devleti kurma hayalleri, orta Anadolu'dan da desteklenmekte; İstanbul, Trabzon ve Anadolu arasında üçlü bir iletişim ağı kurulmuş görünmektedir.

Bu şekilde Osmanlı'nın güçsüz düşmesini fırsat bilip, yüzyıllardır kendileriyle barış içerisinde yaşamış olan bir millete ihanet edip onun topraklarında bir Pontus Devleti kurmanın planlarını yapan, bölücü faaliyetler planlayan kişilerin yanı sıra, onların içerisinde muhalifler de yok değildir. Vasili bunlardan biridir ve kendisini bir Osmanlı vatandaşı olarak görmekte, kendisini aralarına dâhil etmek isteyen bölücülere cevap vermekten çekinmemektedir:

Evet biz Osmanlıyız. Babalarımız ve dedelerimiz asırlardan beri bu toprakta Türklerle birlikte, onların haklarına sahip olarak yaşadı. Bir zulüm, bir hakaret görmedik. Aldık, verdik, hak hukuk geçti aramızda... Devlet galip gelince bir kötülük görmedik, üstelik makamlar, ünvanlar aldık. Fakat yenilince biz kötülüğe kalkıştık. Ne için? Yakışır mı bu? İşte işitiyoruz. Bizim dediğimiz Atina ordusu girdiği yerde bize köpek gibi bakıyor-muş. Hâlbuki siz bayram yaptınız geliyorlar diye... (Buğra, 2013).

Kirye Vasili'nin papaza söylediği bu sözler, Osmanlı ülkesinde yaşayan ve onların himayesinde bu günlere kadar gelmiş bulunan bir Rum vatandaşının, kendisiyle aynı soya mensup ancak karşıt fikirlere sahip ayrılıkçı ve bölücülere karşı bir başkaldırı olarak nitelendirilebilir. Onun sözlerinden hareketle o zamanki Rum toprağından ülkeyi işgal için gelmekte olan Rumların, kendileri gibi Osmanlı vatandaşı olan diğer Rumları aslında hiç de önemsemedikleri, hatta bu yüzden küçümsedikleri anlaşılmaktadır. Vasili'nin bu tespiti, ülkedeki Rum azınlığın aslında Yunan toprağından gelenlerin birer maşası olduğunu göstermektedir. Akşehir'de, Anadolu'da bir zamanlar kendileriyle kardeşçe yaşayan Rumlar hakkında Reis Bey ise şunları düşünmektedir:

Bir vakitler Agop, Yorgo, Hristaki yoktu. Aynı hava, aynı su ve aynı nimetler, aynı haklarla eşit olarak, hem de aynı selâmlaşmalar, aynı gülümseyişlerle paylaşılıyordu. Gelenek, görenek, inanç ayrılıkları için, dağsal köylerin giyim kuşam, ağız ve oturup kalkma özelliklerine gösterilen hoşgörülük, hattâ fazlasıyla vardı. Asıl doğru söylenişi ile bu ayrılıklar mesele değildi. Eşsiz İslâm kalbinin ve kafasının yarattığı Osmanlı düzeni içinde bütün münasebetler insana yakışan hâlini buluyordu (Buğra, 2013).

Yüzyıllarca Türklerle iç içe yaşamış olan bu insanlar şimdi dış güçlerin bölücü, parçalayıcı, yok edici planları doğrultusunda hareket etmekte; geçmişin refah ve barış dolu hatıralarını lekelemektedirler. Anlatıcının ifadesiyle akrep akrepliğini, Agoplar Agopluklarını, Yorgolar Yorgoluklarını bulmuştur (Buğra, 2013). Doktor Minas ve Manifaturacı Eftim gibi hatır bilenler dışında Ermeni ve Rumlar vatani bölmek, parçalamak için aslına rücu etmiştir.

Bu planları yöneten şahısların yanı sıra ülke topraklarının çeşitli yerlerine yayılmış Ermeni ve Rum çeteleri de büyük tehlike oluşturmaktadır. Fransızlar, Ermenileri si-

lahlandırıp Antep ve Çukurova'ya saldırmıştır. Yunan da İzmir'i işgal etmiştir. Rum ve Ermeni çeteleri boyuna kan dökmekte, köy ve kent basmaktadır (Buğra, 2013). Doktorun kulağına gelen bu kötü haberler, onun düşmana ve düşmanın işbirlikçilerine karşı duyduğu hıncı arttırmaktadır. Çare uyanık olmak, birliği bozmamak ve tabii ki onlar için artık Türk ordusu demek olan Kuvayı Milliye'den ve Mustafa Kemal Paşa'dan yana olmaktır.

Bu yüzden meyhanede yapılan gizli toplantıya şahit olan Salih; arkadaşı Niko ve papazın, Vasili'ye yönelik öfkeleri karşısında hayrete düşmüştür. Çocukluk günlerinde birlikte ekmeklerini bölüşüp oyun oynadıkları arkadaşı şimdi kimlerle iş tutmaktadır? Kendisinin, uğruna bir kolunu feda ettiği vatan toprağını, cephe gerisinde de bölmeye çalışanlar bulunmaktadır ve kardeşim dediği Niko da bunlar arasındadır. Bu toplantıya şahit olduğu gece onun silkinişinin, kendine gelişinin, iyiyle kötüyü birbirinden ayırışının da miladı olmuştur. Artık kolu olmadığı için sızlanmayacak, alkolü bırakacak ve en mühimi de Niko'yla ve onun gibi Rumlarla vakit geçirmeyecektir. Memlekette olan bitenleri gördükçe, milletin ekmeğini yiyip de ona tuzak kuranları duydukça kendine gelmekte, Niko ve Niko gibi Pontusçularla hesaplaşmak için yanıp tutuşmaktadır:

Hâlbuki onun bir tek isteği vardı. Niko'nun karşısına çıkmak. Yerini, yolunu bilmediği Karadeniz kıyıları burnunda bir sıra özleyişi gibi tutuyordu. Pontos mu Pontus mu, ne karın ağrısı ise, bu lânetleme hayâlin peşine düşüp devlet hakkını, çocukluk arkadaşlığının, hemşehriliğin tuz ekmek hakkını çiğneyen Niko'larla hesaplaşmak istiyor, bunun için yanıp tutuşuyordu (Buğra, 2013).

Salih'in gördükleri, cepheden döndükten ve kolunu kaybettikten sonra bozulan psikolojisini yerine getirmektedir. Cephede, düşman olduğunu bildikleri kuvvetlerle savaşmışlardır; ama şimdi memleketin içlerinde, düşman olduklarını, düşmanlık ettiklerini açıktan belli etmeyen hainler sinsi faaliyetlerle amaçlarını gerçekleştirme yolunda ilerlemektedirler. Salih bunları fark ettikçe kolunun eksikliğinden utanmak yerine artık bundan gurur duymakta, bu topraklar uğruna kolunu değil canını ortaya koymaktan çekinmemektedir.

Salih cephede savaşırken uğruna kolunu verdiği vatanını Niko ve Niko gibilere karşı koruma hissi arttıkça kolu yeniden uzuyor gibi hissetmektedir: “Akşehir'in tuzunu, ekmeğini, suyunu, havasını, mor menekşesini, kaydırarak taşlarını paylaştıktan sonra ‘Pontus’ diyen ve Salih'lere, Ali Emmilere, Ruziye'lere karşı silâha sarılan Niko ile silâh silâha karşı gelmeden savaş biterse zaferin tadı olmayacaktı” (Buğra, 2013). Salih, Niko ve onun gibi ülkeyi bölüp Pontus Devleti kurma hayali besleyen bölücülere karşı mücadelesini bireysel olarak da vermeye karar verdikten sonra zihinsel manada güçlendiğini hissettiği gibi, kolunun yokluğunu bir eksiklik değil, övünç vesilesi olarak görmeye de başlamıştır. Bundan böyle bölücü azınlıklarla savaşmayı, onların planlarını bozmayı kendisine vazife edinmiştir.

Çolak Salih'in yeniden Salih'e dönüşümü, Pontus hayaliyle silaha sarılanları gördükçe gerçekleşmiştir. Rumlar, hiçbir Osmanlı'nın aklına sığmayacak ırkçılıkla silaha sarılmış, bunu gördükten sonra da bedeni ve ruhu çökmüş olan Salih'ten bir savaş kahramanı doğmuştur. Artık Salih yalnızca Niko'yla savaşmak için yaşamaktadır. Salih ve Salih'ler için asıl hedef İngiliz, İtalyan, Fransız, hatta Yunan değil; ihanet eden Niko'lar, Agop'lardır (Buğra, 2013). Bu bölücüler artık Salih için bedeli ödetilmesi gereken bir ihanet çetesinin argümanlarıdır. Şimdi yurt içerisinde, Anadolu'da da bu Rum ve Ermeni ihanet çeteleriyle savaşılacak, cephede kaybedilen kolların, bacakların, canların hesabı sorulacaktır.

1.2. Çeteler/Eşkılar

Tarık Buğra'nın *Küçük Ağa* romanında halkın huzurunu bozup masum sivillerin canına, malına, namusuna göz diken çetelerden biri olarak azınlık çetelerinin yanı sıra Çakırsaraylı çetesine değinilmektedir. Bu ve bunun gibi çeteler milletin cephe gerisinde mücadele ettiği, terörist faaliyetlerde bulunan, tehlikeli oluşumlar arasında yer almaktadır. Söz konusu çetenin hava kararınca köy hanelerine yaptığı baskınlarda kızlarının namusunu korumak düşüncesiyle bu çaresiz ve yokluk içindeki insanların bulduğu çare, genç kız ve kadınların suratlarını buldukları is gibi maddelerle boyayarak onları mümkün olduğunca çirkinleştirmektir. Bu durumun nedeni romanda anlatıcı tarafından şu şekilde açıklanmaktadır: "Çakırsaraylı çetesi cana kıyıcılığı kadar ırz, namus düşmanlığı ile titretiyordu herkesi" (Buğra, 2013). Bu çeteler zaten savaş zamanı yoksul düşmüş olan köylünün varına yoğuna göz dikmiştir.

Çetenin baskın yapacağı yönünde bir haber alındıktan sonra duruma bir çare bulması için Reis Bey, İstanbullu Hoca'dan yardım istemiştir:

Çakırsaraylı çetesinin Akşehir'i basacağı rivayet olundu, mevcut zabıta kuvveti bu baskını önleyecek miktarda değil. Bilhassa, öyle bir niyet beslemesi de şüpheli. Beride ahalinin iktidarı da böyle bir belâya karşı koymaya kifayet etmez. Yapılabilecek tek şey bu Çakırsaraylı sergerdesini hiç değilse ırza ve cana tasalluttan vazgeçirmenin yolunu bulmaktır. Bunun için de akla gelecek ilk imkân zât-ı âlinizin tavassutudur (Buğra, 2013).

Bu çeteler millî mücadele döneminde devlette ortaya çıkan otorite boşluğunu ve ülke topraklarındaki karışıklığı fırsat bilip ortaya çıkmışlardır. Zaten savaş ortamında iyice güç kaybedip yoksullaşmış olan halkın elinde kalanları yağmaladıkları gibi, onların can ve namus güvenliklerini de tehdit etmektedirler.

Kuvayı Milliye taraftarlarını durdurmak için İstanbul'dan gönderilen İstanbullu Hoca, şahit olduğu bazı durumlar sonrasında kaçıp Çakırsaraylı'ya sığınmış, sonrasında geçirdiği dönüşümle birlikte artık Küçük Ağa olmuştur. Ancak bu çetenin içinde olmak, onlara alışmak çok zor gelmektedir. "Çakırsaraylı'dan ayrılmayı kafasına iyice koymuştu. Kanlı ikilikten, ihtiraslardan, hedefi bilinmeyen veya hedefi hak edecek kuvvet

ve meşrûiyete sahip bulunmayan hareketlerden nefret ediyor, bunları büyük günahlardan sayıyordu. Hâlbuki içine girdiği çevrenin bundan başka bir özelliği yoktu” (Buğra, 2013). İstanbullu Hoca, yeni adıyla Küçük Ağa; daha önceki yaşam tarzına tamamiyle aykırı bir ortam içerisinde bulunmaktadır. Bunu bilmek ona ağır gelmektedir, ancak her şeyi, özellikle de eski hayatı ve yaşam tarzını bırakıp kaçmıştır. Zavallı ve yoksul halkı korkudan titreten, erzak ve silah için baskınlar yapan, göz kırpmadan cana kıyabilen bu çetenin bir parçasıdır artık.

Küçük Ağa romanında bahsedilen çete gibi yasa dışı yapılanmaya sahip olan, zorbalıkla ve hatta cana kıyarak halka zulmeden kişiler insanlara verdikleri korku ve zararın yanı sıra ülkeyi ve devleti de yıpratmaktadırlar. Aynı zamanda da bir iç güvenlik sorunu teşkil eden bu unsurlarla mücadele edilmesi, terör unsurunun kontrol altına alınıp ortadan kaldırılması için büyük önem taşımaktadır.

1.3. Yabancı Okullar

Müfide Ferit Tek’in *Pervaneler* romanı, Amerikan kolejinde eğitim görmekte olan Leman ve Nesime adlı iki genç kızın çevresinde şekillenen ilişkiler ve sosyal çözümler etrafında gelişen bir kurguya sahiptir. Bu iki genç kız Byzance College’de beraber okumaktadır.

Bizans Koleji, I. Dünya Savaşı’nın sonunda İstanbul’u işgal eden düşman kuvvetlerinin, millî direniş karşısında bozguna uğrayıp şehri terk etmek zorunda kaldıkları süreçte İstanbul’da “Adanın ortasında” faaliyet gösteren bir Amerikan okuludur. Müfide Ferit, okulun fizikî görüntüsü, temel amacı, ideolojisi, faaliyet alanı, öğretmenleri ve öğrencileri gibi yönlerini romanda etraflı bir şekilde ortaya koyar (Topaloğlu, 2011).

Yabancı okul olgusunun somut karşılığını bu kolej karşılamaktadır. Yazar, koleji Heybeliada’nın tepesine konumlandırmıştır. Böylece okula “bağımsız ve hâkim bir devlet” görüntüsü kazandırılmaktadır. Romanda okul şu ifadelerle resmedilmiştir:

Byzance College doğdu ve İstanbul’un tam karşısına, tıpkı bağımsız ve hâkim bir devlet gibi, Heybeli’nin tepesine yerleşti. Kolejini, eski derebeylik şatolarına benzeyen muhteşem binasının himayesi altındaki çevresine de büyük bir Ermeni kolonisi toplandı. Burası adeta bir Amerika- Ermeni ülkesinin payitahtıydı. Türkiye’nin bütün Ermenileri, nasıl hareket edeceklerine dair emirleri buradan alırlar, buradan yardım görürler ve buradan himaye edilirdi (Tek, 2024).

Bu okul hakkında kullanılan “Burası adeta bir Amerika-Ermeni ülkesinin payitahtıydı” (Tek, 2024) ifadesi oldukça dikkat çekicidir. Bu ifade, kolejin arkasındaki uluslararası desteği açıkça ortaya koymaktadır. Kolej, eğitim kurumu kimliğinden çok, millî sınırlar içerisinde yabancı ülkelerin etkisinde var olan bir üs konumundadır. Kolejdeki dikkat çekici bir diğer detay Amerikalı çocuklara rastlanmamasıdır. “Mektebe, büyük ücret karşılığında, diğer milletlerin çocukları da kabul edilir fakat Ermeniler büyük öl-

çüde bedava okutturtulur. İşte bunun içindir ki esasen gülünç derecede mağrur olan Ermeniler, koleji bütün manasıyla benimserler ve burada kendilerine başkalarının üstün gelmesine tahammül edemezler” (Tek, 2024). Okulun Amerikan etiketi taşımasına rağmen Amerikalı öğrencileri barındırmayan yapısı, yabancı okulların sadece eğitimi yaygınlaştırma amacı gütmeyeceğini aynı zamanda belirli etnik grupları destekleyerek Türkiye’yi bölmeye sebep olabilecek bir politika güdüldüğünü göstermektedir. Bu çerçevede özellikle Ermeni öğrencilerin desteklenmesi manidardır. “Bu mektepte Ermenilerin özel mevkileri ve geniş imtiyazları vardı. Diğer bütün kızlar için Amerikalılıktan başka bir milliyet söz konusu olmadığı halde Ermenilik hemen hemen Amerikanlığa yakın varlığa sahipti. Çünkü mektebin kuruluş sebeplerinden biri de Ermeniliği ve Ermenileri himaye etmektir” (Tek, 2024).

Esasında yabancı okulların “tarafsız” ve “evrensel” olduğuna dair yaygın bir inanç yer almaktadır. Ancak yazar, bu inancın her zaman için geçerli olmadığını göstermeye çalışmaktadır. Yabancı okullar bu sıfatların aksine belirli bir etnik gruba özel bir koruma ve ayrıcalık sağlamaktadır. Pasajda yer alan “Çünkü mektebin kuruluş sebeplerinden biri de Ermeniliği ve Ermenileri himaye etmektir” (Tek, 2024) ifadesi, yabancı okulların sadece eğitim gayesiyle eylemde bulunmadığını vurgulamakta, kültürel ve siyasi bir projeye hizmet ettiğine de göstermektedir. Ermenilerin özellikle himaye altına alınması ise şu satırlarda dile getirilmektedir: “Protestan Amerika’nın, Protestanlığı ve Amerika nüfuzunu genişletmek için insanlık ve yardım adı altında Şark’a gönderdiği cemiyetlerinde daima birinci gaye ve dayanak Ermeniler olmuştur. Çünkü Ermeniler, kolaylıkla Protestan oluyorlar ve Amerika’nın gelişmesine hizmet eden aletler oluyorlardı” (Tek, 2024). Yine başka bir ifadede amaçları uğruna çalışmaları için özellikle Ermenilerin seçildiği vurgulanmaktadır:

Zaten bu uğurda çalışmak için elde birinci vasıta olarak Ermeniler var. Seçilmiş ve sevgili millet! Fakat tam bir Hristiyan, karşısında müsait bir çocuk gördü mü ona yol göstererek Haç’ın şaşaası içine çekmekten kendini alamaz. Bu da tabii ‘çocuğun saadeti’ içindir. Ancak bu vazife alenen yapılmaz; onun yolu “karanlık ve dikenlerle doludur: Haç’ın yolu!” (Tek, 2024).

Bununla birlikte esas mesele daha derindir. Haç’ın amacı Türklüğü yok etmektir. Bunun emarelerini okul içerisinde görmek mümkündür. “Türklük burada yoktu. Fakir Türkiye’nin ortasına Amerikan zenginliğini, rahatını ve sonsuz zevklerini getirip alay edercesine yayan bu mektebin maddi imkânları bile genç beyinler üzerinde Amerika hâkimiyetini kurmaya yetiyordu” (Tek, 2024). Romanda kolejin sunduğu imkânlardan genişçe bahsedilmektedir. Yazarın buradaki amacı, Amerikan kolejinin sunduğu maddi imkânlar ve yaşam tarzıyla Türk gençleri üzerinde nasıl bir Amerikan hâkimiyeti kurulduğunu göstermektir.

Bu okullarda Türklüğe yer verilmemesinden dolayı Türk öğrencilerin kendi kültürlerinden kopararak Amerikan kültürüyle yetiştirildiği, kültür ve eğitim yoluyla bağımlılık oluşturulduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

(...) Türkiye içinde bir gurur ve gösteriş fanusu gibi parlayan kibirli kolejın son ıcar konforu, eğlenceleri, konserleri, baloları, yarışları, daha bin bir türlü zevk ve sefası içine fırlatılınca ve ömründe tasavvur edemediğı hudutsuz bir serbestliğe sahip olunca tabiatıyla gözleri kamaşacak, kendini kaybedecek ve bu müsait ortamda bütün zaafıları ortaya çıkacaktı (Tek, 2024).

Kolej, kendisini Türkiye’den soyutlayarak var etmekte, konserler, balolar ve tanınan sınırsız özgürlüklerle Türk gençleri için bir cazibe merkezi haline getirilmektedir. Böylece Türklerin değer yargıları aşındırılmaktadır. Onları Amerika’ya bağımlı kılmakta ve millî kimliklerini kaybetmelerine yol açmaktadır. “Mektebi bitirecekmiş, diploma alacakmış. Meselenin esası, eğlence! Bu Amerikan mektebine girenler artık aileleri, muhitleri ve memleketleri için yabancı oluyorlar. Leman da böyle olacak...” (Tek, 2024). Kolejın esas amacı ise şu cümlelerle verilmektedir: “Amerika nüfuzunu ve Haç’ın büyük gölgesini buralara kadar uzatıp yayma noktasından!” (Tek, 2024).

Roman boyunca anlatıcının ağzından bu okulda okuyan öğrencilerin heba olacağı pek çok kez dile getirilmektedir. “(...) fakir Türkiye’nin mahrum çocukları, Amerika’nın bu Protestanlık mabedinde Hristiyanlık taassubuna karışan eğlence ve zevk havasında, skandal korkusundan başka hiçbir kuralın sınırlamadığı sonsuz serbestlik içinde, onları asıllarından uzaklaştırmayı vazife bilen hocaların gözetimi altında, bedbaht olmaya hazırlanıyorlardı” (Tek, 2024). Kızların en büyük korkusu sene sonunda evlerine dönmektedir. Ellerindeki imkânlardan olma düşüncesi onları kaygılandırmakta, Amerika’ya gitmeyi tek çıkar yol olarak görmektedirler. “Sene sonunda eve dönmek! Allah korusun!... Her gün Leman’la baş başa verip bu derde çare arıyorlardı. Hâlbuki ikisi de fena kızlar değillerdi, ailelerini belki de seviyorlardı fakat pek küçükken girdikleri bu mektep ve aldıkları bu terbiye, bir kere onları muhitten soğutmuştu” (Tek, 2024). Leman ve Nesime kurdukları Amerika hayalini gerçekleştirmek için iki farklı yol seçer. Leman, kim olduğunu tam olarak bilmediğı Amerikalı genç bir subayın peşinde, Nesime ise Miss Jones’un üyesi olduğu cemiyetin himayesinde onlara hizmet etmek için Amerika’ya gitmeyi düşlemektedir. “Akılsız pervaneleri ölüme çeken meşale gibi, Amerikan terbiyesi ve Amerikan aşkı da onları çekiyor, sevinçle ateşinin alevine doğru götürüyordu” (Tek, 2024).

Doktor Burhan, kardeşi Leman’ın Amerika hayranlığının farkındadır. Bunun yanı sıra kendi çocukları da ecnebi annelerinin ülkelerine hayranlık beslemekte ve millî duygularını yitirmektedir. Dolayısıyla çocuklarını yabancı okullara göndermeyi düşünmez. “Hayır!... Artık, Türkiye’yi bir Babil Kulesi’ne çeviren bu yabancı dilli, yabancı usullü, binbir milletin mekteplerine çocuklarımı veremem. Şimdiden sonra Türk çocuklarının Türk yetişmesi lazım” (Tek, 2024). O, yabancı okulların yüklendikleri misyonun farkındadır. Bu nedenle Türk gençlerinin yabancı okullardan uzak durmaları gerektiğini düşünür. Leman’ın okuluna yaptığı ziyaret ile bu düşüncesi derinleşir. Okulun bulunduğu coğrafi konum, lüks ve şaşaa içerisinde sunulan eğlence odaklı hayat onun tedirginliği

arttırır. “Kolej, İstanbul’un zarafetiyle eğlenen korkunç bir değirmen gibi, sürekli dönüyor, içine düşme felaketine uğrayan Türk kızlarını alıp terbiye çarkları arasında evire çevire Türklükten sıyrıyor, biraz Amerika rengine, biraz kozmopolit şekle sokuyor ve memleket için ölmüş, hayat için zararlı, kendileri için bedbaht birer mahluk yaparak ortaya fırlatıyordu...” (Tek, 2024). Bu değirmenin çarkına Nesime ile Leman da düşer. İki genç kız Türklüklerinden sıyrılmakta, Amerika’nın onlara sunduğu renklere boyanmaktadır. On yıldır aldıkları eğitim onları vatanlarından uzaklaştırmaktadır. Leman ve Nesime’nin bu tutumu yabancı okulun misyonunu gerçekleştirdiğini göstermektedir. “Bu tesirin, on yıllık emekten sonra, nihayet ‘alacağını’ istemek için karşısına dikildiği diğer bir ‘kahraman’ da Leman’dı. Tıpkı Nesime’nin kederli gözlerinde olduğu gibi, Leman’ın da zaferle dolu ela gözlerinde, aynı yabancı düşüncenin uzaklaştıran hummalı ışığı parlıyordu” (Tek, 2024). Böylece okul, hamilerine vaat ettiği görevi tamamlar. Hasadının mahsulünü toplamaya başlar.

Yazar, kurguda okula Byzance College’i ismini verir. Pek tabii bu isimlendirme tesadüfî değildir. Bu isim doğrudan Bizans’ın tarihî ve siyasi mizacına göndermedir. Bilindiği üzere Bizans, Batı Roma İmparatorluğu’nun çöküşünden sonra Doğu Roma İmparatorluğunun devamı olarak varlığını sürdürmüştür. Hristiyanlığın siyasi ve kültürel merkezi konumundaki imparatorluk tarihsel karakteriyle bile Byzance College ile benzerlik göstermektedir. Okulun eğitim anlayışı ve öğretmen kadrosu ideolojik misyonlarını destekleyecek şekilde hareket etmektedir.

(...) hoca, beğendiği talebeyle arkadaş olur ve arkadaşlığın samimiyeti içinde, telkinlerle, ihtimamlarla yavaş yavaş kız, ‘insanlık’ yoluna çevirir. Artık o kız, mektebin malı olur. Onu himaye ederler, ona iş bulurlar. Ve her şekilde Amerikalılığa bağlarlar” (Tek, 2024). “İnsanlık” telkinleri adı altında Amerika yanlısı değerlere bağlı bireyler yetiştirmenin planları yapılmaktadır. Burhan Ahmet, tüm bu olanların idrakindedir. “Nasıl olacak, o mektebe gidenlerin hepsi ahlakına ve mektepte geçirdiği müddete göre bir metamorfoza uğruyor. Fakat çocukluktan itibaren orada büyüyenler, kesinlikle Türklükten sıyrılıyorlar ve Amerika taklitçisi oluyorlar. Bu muhakkak... (Tek, 2024).

Ancak elinden bir şey gelmez. Sonuç olarak *Pervaneler* romanında yabancı okullar bireysel bir mahiyetin ötesinde tarihî bir arka plan taşımaktadır. Okul, millî kimliği aşındıran, bireyleri köklerinden koparan eğitim anlayışı ile yıkıcı ve bölücü faaliyetleri olan bir gayesini desteklemektedir. Bu yıkıcı ve bölücü amaç, öncelikle bireyleri millî kimliğinden ve şuurundan uzaklaştırarak, hatta buna düşman ederek içten bir tehlike olarak baş göstermektedir.

1.4. Zararlı Cemiyetler

Zararlı Cemiyetler, millî bütünlüğü tehdit eden, toplumsal çözölmeye neden olan ve onu derinleştiren örgütlü yapılardır. Bu yapılar, doğrudan yabancı ülkelerin etkisi altında hareket ederler, ancak yerli iş birlikçilere de sahiplerdir. Zararlı cemiyetlerin amacı;

Türklerin içerisinde bulunduğu siyasal kargaşadan yararlanarak kendi ideolojileri doğrultusunda hareket etmektedir. *Pervaneler* romanında da bu cemiyetlerin kurgu düzleminde yansımalarını görmek mümkündür. Romanda yer alan J.C. Cemiyeti de bunlardan biridir. “J.C., Asya ve Afrika’nın her köşesine ağını kuran, en muazzam ve en başarılı Protestan cemiyetidir. Oraya gidenler görünüşte insan severlikten ve hayırseverlikten başka bir şey göremezler: İngilizce öğrenecekler! Amerikan edebiyatı okuyacaklar ve eğlenecekler!” (Tek, 2024). J.C. Cemiyeti sadece Türkiye ile sınırlı değil, küresel çapta hareket eden bir örgüttür. Görünürde insan severlik ve hayırseverlik gibi ulvi ilkeler doğrultusunda hareket ediliyor gibi olsa da esasında Amerikalı ve Batılı değerler ile Protestan inancını yaymak amacıyla hareket eden bir misyonerlik faaliyetidir. Bu cemiyet, eğitim faaliyetleri aracılığıyla Türkiye’de varlığını idame ettirmektedir. Yabancı okulları fonlayarak Leman ve Nesime gibi Türk gençlerini etkilemeye çalışmaktadırlar. Bu bağlamda J.C Cemiyeti, *Pervaneler* romanında zararlı cemiyetlerin nasıl gizlendiklerini ve hangi yöntemlerle gençleri etkilediklerini gösteren önemli bir örnek olarak okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Cemiyetin asıl maksadı kendi amaçları doğrultusunda ya da amaçlarına hizmet eden insanlar inşa etmektir. Bunun için cemiyet içerisinde sınırsız bir özgürlük hâkimdir. Dolayısıyla kendilerine hızlı ve fazlaca üye bulmaktadırlar. “Bu üyeler, hakikaten çok geçmeden insan oluyorlar: Serbestliğe âşık, maddi kuvvete âşık, artık hiçbir milletle bağı olmayan, bütün bağları koparan, çevrelerini yükselten, soğuk bir küçümsemeyle seyreden, serbestliğin büyük varanını Amerika’ya hayran, insan yapan Protestanlığa tapan, serbest fikirli insanlar (!) oluyorlar” (Tek, 2024).

Romanda cemiyetin gençleri nasıl kendi yollarına fedai olarak kullandığı Nesime karakteri üzerinden verilmektedir. Nesime, Amerika’ya gitme hayali kuran bir Türk genç kızıdır. Mr. Cox’a sunulduğunda bu hayalinin gerçekleşeceğini düşünmektedir. Ancak işler istediği gibi gitmez. Bu esnada J.C. Cemiyeti, cemiyete hizmeti karşılığında hayalini gerçekleştirmeyi vaat eder. “Tahsilden sonra cemiyete hizmet! Belirli bir süre, mesela beş sene, üç sene için herhangi bir işi kabul edeceksiniz ve ücret karşılığında, cemiyetin her emrini yerine getireceksiniz. Nereye gönderirse gideceksiniz...” (Tek, 2024). Nesime, babasının şeyh olmasından kaynaklı olarak karar vermekte güçlük çeker. Ancak nihayetinde cemiyete hizmet etmeyi kabul ederek Amerika’ya doğru yol alır.

Eserde Hürriyet Cemiyeti’nden de bahsedilmektedir. Devletin karışıklık içerisinde olduğu bir dönemde kendini var eden bu cemiyet, azınlıklara hâkimiyet istemektedir. “Cemile Hanım, azınlıklara da hâkimiyet isteyen bir cemiyete dâhil oldu memleketin hâkim çoğunluğuna karşı, azınlıkları birleştirme fikriyle hepsinin durumunu aynılaştıran bu ‘Hürriyet’ cemiyeti, bir de gazete kurdu. O devrin politik anarşisi içinde yegâne prensibi taraftarlığı malum gazete *Hürriyet* oldu” (Tek, 2024). Bu cemiyet, okul yerine gazeteler üzerinden faaliyetlerini sürdürmektedir. Cemiyetin basına yönelmesi oldukça bilinçlidir. Bu bağlamda Hürriyet Cemiyeti, *Pervaneler* romanında basın organları aracılığıyla toplumun geniş kesimine ulaşmayı hedeflemektedir.

1.5. Zararlı Cemiyetler İçin Çalışan Kişiler: Gölgedeki Aktörler

Pervaneler romanında zararlı cemiyetler ve yabancı okulların faaliyetlerinin yalnızca bir grup eğitimcinin ya da siyasi figürün varlık göstermesiyle olmadığı, aksine toplumun farklı kesimlerinden bireylerin desteğiyle güçlenen yapılar olduğu pek çok noktada belirtilmektedir. Yabancı devletlerin çıkarlarını gözeten cemiyetler pek çok faaliyetini roman içerisinde idealize edilerek gösterilen kişiler üzerinden yürütmektedir.

Pervaneler romanında öncelikle okullara fon sağlayan ve Protestan öğretisinin hamilerinden biri olarak öne çıkan bir isimden bahsedilmektedir. “Mr. Cox, Amerika mekteplerinin, J.C’ın ve daha birkaç Protestan cemiyetinin hamilerindendi. Muazzam servetiyle bütün Protestan cemiyetinin hamilerindendi. Muazzam servetiyle bütün Protestan hayır cemiyetlerine yardım eder; dünyanın her tarafından yüzlerce genci okutur ve himaye ederdi. İstedikini zengin etmeye muhtedir bir ‘adamdı!’” (Tek, 2024) ifadeleriyle anlatılmaktadır. Mr. Cox, cemiyetin finans ve güç ilişkileri arasındaki bağlantıyı sağlayan kişi olarak okuyucuya sunulmaktadır. Cox gibi şahısların, zararlı cemiyetler için yalnızca bağış yapan kişiler olarak görülmemesi gerekmektedir. O, oluşturulmak istenen ideolojik mühendisliğin finansal mimarıdır. Sağlanan finans aracılığıyla genç dimağlar üzerinde nüfuz kurulmaya çalışılmaktadır. Byzance College’da okuyan gençlerin Amerika’ya gidebilmeleri için Mr. Cox’a sunulması gerekmektedir. Leman ve Nesime de Mr. Cox’ sunulma hevesi içerisindeyler. Böylece Amerika’ya gidebilmemin yolu açılacaktır.

Mr. Cox’un finansal gücünün yanında, öğrencileri gençliği ve güzelliği ile etkileyen Miss Jones’tan da bahsedilmektedir. O, cemiyet içerisinde ideal bir figür olarak yaratılmakta ve bu nitelikler üzerinden etki oluşturulmak istenmektedir. Miss Jones, “Gençti, güzeldi. Onun hayatı hakkında, mektepte binbir efsane söyleniyor, her gün çeşitlenen birçok romana kahramanlık ediyordu. Sadece fakir olduğu ve Hristiyanlığı sevdiği için bu cemiyete girerek güzelliğini ve gençliğini Protestanlık propagandasına adayabileceği hiç kimsenin aklına gelmemişti” (Tek, 2024). Miss Jones, Amerikan kültürünün ve Protestan inancının bir taşıyıcısı konumundadır. Jones, Mr. Cox’un Amerika’ya götürmeye kabul etmeyeceği öğrenciler için cemiyeti alternatif olarak sunmaktadır. Böylece, cemiyet için yeni fedailer toplanmaktadır.

Romanda Türk olmasına rağmen cemiyet için çalışan kişilerden de bahsedilmektedir. Bunlardan biri de Byzance College’ın eski öğrencilerinden Cemile’dir. “Denebilir ki Amerika taraftarlığına, Amerika misyonerlerinden çok, bu şişman hanım çalışmış ve bütün muazzam müesseselerden çok da bu küçük oda sahne olmuştur” (Tek, 2024). *Pervaneler* romanında yer alan pek çok karakter var oldukları siyasi ve toplumsal dönüşümün etkisiyle farklı yönelimler sergilemişlerdir. Cemile Hanım bu bağlamda kişisel hırsları ve dönemin politik atmosferinden faydalanma çabasıyla yabancı okullar ve zararlı cemiyetler ekseninde çalışmış bir Türk evladı olarak öne çıkmaktadır. Romanda meşrutiyetin ilanı sadece siyasi bir dönüm noktası olarak algılanmaz. Bu olay aynı za-

manda kişilerin toplumsal konumlarını da yeniden belirleyebildikleri bir fırsat dönemi olarak tasvir etmektedir.

Ve orada Meşrutiyet'in ilk zamanlarının politik kargaşasını içinde kendini yükseltmek için bir basamak aradı o zaman Türklerin hâkimiyeti cömertliği ve israfı ile ilan ettikleri 'uhuvvet' ve 'müsavat' gibi batıl inançlar arasında Cemile Hanım azınlıklara da hâkimiyet isteyen bir cemiyete dâhil oldu (Tek, 2024).

Cemile Hanım karakteri, kişisel hırsların siyasi kargaşayla birleştiğinde nasıl güçlü bir ideolojik araç haline gelebileceğini gösteren bir örnektir. Ancak Amerika'nın çıkarları için bu denli çalışıyor olması onun sadece bir ideolojik akımın temsilcisi olmadığını, aynı zamanda bu akımın Türkiye'de kök salmasını sağlayan aktörlerden biri olduğunu da göstermektedir.

Sonuç

Türk edebiyatı, yalnızca bireysel mefhumların değil; aynı zamanda tarihsel gerçekliklerin ve toplumsal meselelerin de anlatıcısıdır. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e uzanan süreçte edebî metinleri toplumsal değişimlerin ve çözümlerin izlerinin bulunduğu, bu nedenle de millî hafızayı diri tutan eserler olarak görmek gerekmektedir. Türk romanı ise bu bağlamda, tarihsel olayları ve meseleleri kimi zaman geri planda vermiş kimi zaman ise anlatının önüne geçirerek toplumsal uyanışın ve millî kimlik inşasının sağlanması için ideolojik bir düzleme dönüşmüştür. Türk romanını besleyen pek çok kriz evresi mevcuttur. Yıkıcı ve bölücü faaliyetlerin yoğunlaştığı dönemler de bu evrelerden biridir. *Pervaneler* ve *Küçük Ağa* gibi romanlar bu evreni örnekleyen eserler arasındadır. Bu çalışmada, söz konusu romanlar üzerinden Türk toplumunun birliğinin zedelediği durumlar ve bu zedelenmeye sebep olan gelişmeler incelenmiştir. *Pervaneler* romanında toplumun kendi içerisinde yaşadığı kırılmalar ve bu kırılmaların sebeplerine örtülü şekilde değinilmektedir. Zamanla yeniden kurulan toplumsal düzlemde rol oynamak isteyen aktörlerin, örgütsel bir şekilde nasıl hareket ettiği romanla birlikte gözler önüne serilmektedir.

Yabancı okulların varlığı, masumane ve dostane bir faaliyet değil; gençlerin zihin dünyalarını hedefleyen, Türk millî mefkûresini aşındıran ve toplum dinamiğini etkileyen stratejik müdahale olarak ortaya konmaktadır. Yabancı okulları besleyen ve destekleyenler ise bazı cemiyetlerdir. Okulların gölgesinde faaliyet gösteren zararlı cemiyetler, okullar ve basın gibi yollarla gençlere ulaşarak özellikle Türk toplumunda azınlık olarak kabul edilen kesimler üzerindeki toplumsal ayrışmayı derinleştirme amacı gütmektedir. Bu bağlamda roman üzerinden tespit edilen en önemli bulgu, millî kimliğin sadece siyasi olarak ve savaş yoluyla yok edilmeye çalışılmadığı yönündedir. Cemiyetlerin yanı sıra, bu cemiyetler adına faaliyet gösteren bireyler de *Pervaneler* romanında kendisine

yer bulmaktadır. Bu figürler, sadece yabancı değil Türk bireylerden de oluşmaktadır. Bu yönüyle yabancı ülkelerin ideolojik sızmalarının ne denli değişken olduğu gözler önüne serilmektedir.

Küçük Ağa romanında ise; Anadolu topraklarının içeriden örgütlenen bölücü unsurlar nedeniyle maruz kaldığı tehditler ortaya konulmuştur. Romanda azınlıkların oluşturduğu çeteler ve bu çetelerin ülke toprakları üzerindeki bölücülük faaliyetlerine değinilmiştir. Bu çeteler halkın güvenini, birliğini ve beraberliğini hedef alan eylemler yürütmekte, millî birlik inancını sekteye uğratmak için çalışmakta, gizli toplantılarla örgütlenmektedir. *Küçük Ağa* romanı Millî Mücadele döneminde var olan savaşın sadece cephede verilmediğini göstermesi açısından önem arz etmektedir. Cephenin gerisindeki mücadeleyi dile getiren bu anlatı evreninde iç tehdit unsurları kurgulanmıştır. Romanın merkezinde yer alan Küçük Ağa ve Çolak Salih karakterlerinin geçirdikleri dönüşüm, vicdani olarak gerçekleşen bireysel uyanışın, kolektif bir direnişe sebep olması nedeniyle anlamlıdır.

Çalışmada yer alan her iki roman yıkıcı ve bölücü faaliyetlerin kimi zaman dış kimi zaman ise iç destekli olduğunu göstermektedir. Otorite boşluğundan yararlanarak içeriden beslenen düşman kuvvetler, bölücülüğünü cephede silahla, cephe gerisinde ise cemiyetler, okullar, şahıslar, azınlıklar ve çeteler aracılığıyla yapmaktadır. Sonuç olarak bu romanlar, edebiyatın toplumsal hafızayı diri tutan, meseleleri teşhis eden ve onu dile getiren bir alan olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

- Aksu, A. (2020). Türk eğitim tarihinde azınlık ve yabancı okulları. içinde M. Gündüz (Ed.), *Kronolojik ve tematik Türk eğitim tarihi*, (s. 195-227). İdeal Kültür Yayıncılık.
- Akyüz, Y. (2007). *Türk eğitim tarihi M.Ö. 1000-M.S. 2007*. Pegem Akademi.
- Alper, F. (2020). *Tarık Buğra (1918-1994)*. TDV İslâm Ansiklopedisi (s. 215-217). İstanbul.
- Buğra, T. (2013). *Küçük ağa*. İletişim Yayınları.
- Ertan, T. F. (2011). *Başlangıçtan günümüze Türkiye Cumhuriyeti tarihi*. Siyasal Kitabevi.
- Hobsbawm, E. (2008). *Küreselleşme, demokrasi ve terörizm* (O. Akınhay, Çev.). Agora Kitaplığı.
- Kocabaşoğlu, U. (2023). *Anadolu'daki Amerika*. İmge Yayınevi.
- Kılıç, S. (2020). Cumhuriyet döneminde yabancı okullar (1923-1938). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 21(62), 259-280.
- Okur, M. (2002, Mayıs-Kasım). Millî mücadele döneminde Fener Rum Patrikhanesi'nin ve metropolitlerin Pontus Rum devleti kurulmasına yönelik girişimleri. *Atatürk Yolu*, (29-30), 101-116.
- Özkaya, Y. (2011). *İstiklal Harbinde yararlı ve zararlı cemiyetler*. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Soğukömeroğulları, M. (2025, 2 Nisan). *Müfide Ferit Tek*. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/tek-mufide-ferit>

- Şen, H. (2021). *PKK terör ve ideoloji*. Yeditepe Yayınevi.
- Tek, M. F. (2024). *Pervaneler*. İş Bankası Kültür Yayınları.
- Topaloğlu, Y. (2011). Pervaneler romanının yapısı ve anlamı üzerine. *Electronic Turkish Studies*, 6(3), 1211-1218.
- Wilson, H. E. ve Başgöz, İ. (1968). *Türkiye Cumhuriyeti'nde millî eğitim ve Atatürk*. Dost Kitabevi.
- Yılmaz, A. Y. (2020). Milli mücadele döneminde cemiyetlerden bazıları ve kuruluş nedenleri. *Turkish Studies-Social Sciences*, 15(6), 3257-3272.

Extended Abstract

Turkish literature serves not only as a reflection of individual notions but also as a narrator of historical realities and social issues. Throughout the period extending from the Tanzimat to the Republican, literary texts should be regarded as works that bear the traces of social transformations and disintegrations, thereby contributing to the preservation of national memory. In this context, the Turkish novel has at times positioned historical events and issues in the background while at other times bringing them to the forefront, thus transforming the narrative into an ideological platform aimed at fostering social awakening and constructing national identity. Numerous periods of crisis have shaped and nourished the Turkish novel, among which are the times marked by intensified destructive and divisive activities.

The current study examines the destructive and divisive activities targeting Turkish society through different literary representations in Tarık Buğra's *Küçük Ağa* and Müfide Ferit Tek's *Pervaneler*. In the analysis of *Küçük Ağa*, the novel is evaluated within the framework of bandits/outlaws and secret societies, shedding light on how the social fragmentation and disintegration experienced in Anatolia during the Turkish War of Independence are reflected in the fictional world. In *Pervaneler*, on the other hand, foreign schools, the societies that support these institutions, and the individuals who carry out activities on behalf of these societies are scrutinized. In this sense, the study draws attention to the erosion of cultural identity among Turkish youth through education and analyzes how thoughts that contradict national values—as well as admiration for America—are imposed on young minds through these actors.

The presence of foreign schools is not portrayed as an innocent or friendly initiative but rather as a strategic intervention targeting the mental world of youth, undermining the Turkish national ideal, and influencing the dynamics of society. These schools are supported and sustained by specific organizations. Operating under the guise of education, these harmful societies aim to reach young people through institutions such as schools and the press to deepen social divisions, particularly among minority groups within Turkish society. In this respect, the most significant finding derived from the novel *Pervaneler* is that the attempt to undermine national identity was not limited to poli-

tical or military means but also culturally and ideologically. In addition to the societies themselves, individuals acting on their behalf also appear in the novel. These figures are not only foreigners but also include Turkish individuals, revealing the multifaceted and variable nature of ideological infiltration by foreign powers.

In Küçük Ağa, the threats posed by internally organized divisive forces within Anatolia are depicted. The novel addresses the activities of gangs formed by minority groups and their efforts to divide the nation. These gangs carry out actions that target public trust, unity, and solidarity; they aim to undermine the belief in national cohesion and organize through secret meetings. Küçük Ağa is of particular importance in demonstrating that the struggle during the War of Independence was not limited to the battlefield. Within its narrative universe, the novel constructs the internal threats operating behind the front lines. The transformation of the central characters, Küçük Ağa and Çolak Salih, is significant, as it illustrates how an individual awakening driven by conscience can lead to collective resistance.

Both novels examined in this study illustrate that destructive and divisive activities are externally and internally supported. Exploiting the power vacuum, enemy forces carry out their separatist agendas not only through armed conflict on the frontlines but also behind the lines—via organizations, schools, individuals, minority groups, and armed gangs. Ultimately, these novels demonstrate that literature functions as a medium that preserves collective memory, identifies societal issues, and gives voice to them.

Yayın İlkeleri ve Yazım Kuralları

Yazım Kurallarına İlişkin Esaslar

1. Gönderilen yazıların redaksiyonunu Yazı kurulu yapar. Yazım ve noktalamada TDK Yazım Kılavuzu'nun güncel hali esas alınır. Gönderilen yazıların dil ve anlatım açısından Yazım Kılavuzu'na ve bilimsel kriterlere uygun, açık ve anlaşılır olması beklenir.

2. Yayınlanmak üzere gönderilen yazılar, 6.000-10.000 sözcük aralığında olmalıdır.

3. Başlık, büyük harflerle 13punto punto ve koyu olarak yazılmalıdır.

4. Yazar unvanı ve adı; ortada, koyu, 12 nk aralık bırakıldıktan sonra 11 punto küçük harf olarak yazılmalıdır. Görev yeri, e-posta adresi ve ORCID bilgisi ise dipnotta (*) işareti ile 9 punto olarak yazılmalıdır. Diğer açıklamalar için yapılan dipnotlar, metin boyunca sayfa altında otomatik numaralandırma şeklinde verilmelidir.

5. Makalenin başlangıç kısmında, Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış makale başlıklarını da içeren özet bulunmalıdır. Özet, 200-250 kelime aralığında olmalıdır. Özeti hemen altında Türkçe ve İngilizce beş anahtar kelime yer almalıdır. Türkçe makalelerin sonunda 700-1.000 kelime aralığında "Extended Abstract" başlığı ile geniş İngilizce özet bulunmalıdır.

6. Tüm yayın dillerinde makalelere İngilizce "Extended Abstract, "Abstract" ve "Key Words" eklenmesi gerekmektedir.

7. Yazı karakteri başlık hariç, metnin tamamında Times New Roman, 11 punto, iki yana dayalı, satırlar 1,5 aralıklı olarak yazılmalıdır. Gerektiğinde tablolarda kullanılan metinlerin puntosu küçültülebilir. Atıflar ise APA 7 stiline uygun şekilde metin içinde yapılmalıdır.

8. Dipnot: Kaynak gösterme dışında kalan ve makalenin ana konusu ile dolaylı bağlantısı olan açıklama notları birden başlayarak, 9 punto, iki yana dayalı olacak şekilde dipnot kullanmak suretiyle yapılabilir.

Atıf Yazımında Kullanılacak Kaynakların Yazımı ile İlgili Esaslar

1. Atıflar metin içinde belirtilir.

2. Kullanılan kaynaktaki parantez içinde yer alması gereken bir bilgi yoksa parantez içleri (isimsiz, 1925) ve (Ortaylı, t.y.) şeklinde düzenlenmelidir.

3. Aynı yazarın aynı yıl yayınlanmış çalışmalarına yer verildiği takdirde parantez içleri (Ortaylı, 2002a), (Ortaylı, 2002b) şeklinde düzenlenmelidir.

4. Aynı yerde birden fazla esere atıfta bulunulduğunda, bunlar harf sırasına göre dizilmeli ve iki eser noktalı virgül ile ayrılmalıdır.

5. 40 kelimedenden az olan doğrudan alıntılar cümle içerisinde “ ” içine alınır. 40 kelimeyi aşan doğrudan alıntılarda, alıntı metni sağdan ve soldan girintili olarak verilerek ana metinden ayrılmalıdır. Bu tür alıntılarda çift tırnak kullanımı gerekli değildir.

Metin içinde belirtilecek atıflar aşağıda örneklendirilmiştir:

Arşiv Kaynakları:

(BOA.BEO, 3555/266591, 9 Mayıs 1325/M. 22 Mayıs 1909)

(TNA.FO, 8817/5027, Tel, 463, McCollough’dan Stephenson’a, 12 Eylül 1884)

Eser, Alıntı (40 kelimedenden az):

Bacon (2022), doğa tartışmalarındaki durumu ele alırken Aristoteles’i, “çetrefilli ve tartışmalı felsefesini dinle lüzumundan fazla harmanlamakla” eleştirir.

Eser, Alıntı (40 kelimedenden fazla):

Osmanlı devleti, 15. yüzyılın sonunda bir Balkan imparatorluğuydu. Sınırları batıda Bosna’dan kuzeyde Biserabya’ya kadar uzanıyordu. Anadolu’daki toprakları ise bugünkü sınırlarımıza ulaşamamıştı, yani Hristiyan halklar tebaanın önemli bir kesimini meydana getiriyordu. Osmanlı İmparatorluğu tarihteki ilk iki Roma İmparatorluğu (eski Roma ve Bizans) gibi kozmopolit bir imparatorluktu. Hanedana bağlılık ve resmi dine mensup olmak, egemen grubun üyesi olmak için yeterliydi. (Ortaylı, 2005)

Eser, Tek Yazar:

Ortaylı (2005)’ya göre

(Ortaylı, 2005)

Eser, İki Yazar:

Kinder ve Hilgemann (2011)’a göre

(Kinder ve Hilgemann, 2011)

Eser, Üç Yazar ve daha fazla yazarlı:

(Eldem vd., 2017)

Aynı yazarın aynı yıl yayınlanmış çalışmalarına atıf:

(Ortaylı, 2002a), (Ortaylı, 2002b)

Birden fazla esere atıf:

(İlkin ve Tekeli, 2003; Oran, 2009; Toprak, 2019)

Eser, Yazarı belli olmayan:

(İsimsiz, 2018)

Kaynakça Yazımında Kullanılacak Kaynakların Yazımı ile İlgili Esaslar

1. Kullanılan kaynakta yapıtın yayımlandığı şehir belirtilmiyorsa, künyede bu bilginin bulunması gereken yerde Yyy (yayın yeri yok), yayımlandığı yer belirtilmemişse yy (yayımcı yok), yayımlandığı tarihe ilişkin bilgi yer almıyorsa ty(tarih yok) kısaltmaları kullanılır.

Çalışmanın sonunda belirtilecek kaynaklar aşağıda örneklendirilmiştir:

Arşiv Kaynakları:

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Babıâli Evrak Odası (BEO), BOA.BEO, 3555/266591; ve diğerleri

The National Archive (TNA), Foreign Office (FO), 8817/5027; ve diğerleri

Arşiv kaynakları için ayrıca bkz. <https://apastyle.apa.org/style-grammar-guidelines/references/archival>

Kitap:

Ortaylı, İ. (2005). *İmparatorluğun en uzun yüzyılı*. İletişim Yayınları.

Editörlü Kitap:

Kolluoğlu, B. ve Toksöz, M. (Ed.). (2015). *Osmanlılardan günümüze Doğu Akdeniz kentleri*. Türkiye İş Bankası Yayınları. Ed.İbrahim Tellioglu

Editörlü Kitapta Bölüm:

Keyder, Ç. (2015). Belle Epoque ve liman kentleri. içinde Kolluoğlu, B. ve Toksöz, M. (Ed.), *Osmanlılardan günümüze Doğu Akdeniz kentleri* (s.17-28). Türkiye İş Bankası Yayınları.

Çok Ciltli Kitapta Cilt:

Bayar, C. (1997). *Bende yazdım* (c.5). Sabah Yayınları.

Çeviri Kitap:

Bacon, F. (2020). *Yeni Atlantis* (C. Saraçoğlu, Çev.). Karbon Kitaplar.

Tez:

Turan, M. (1990). *Aydın vilayetinde Yunan mezalimi ve tepkiler 1919-1923* (Doktora tezi, Ankara Üniversitesi). YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Bir Kurum, Firma ya da Enstitünün Yazar Olduğu Rapor:

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. (2012). Yurt dışındaki Türk varlığını hedef alan saldırıları.

Bildiri:

Barkan, Ö. L. (1937, 20-25 Eylül). Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş devrinin toprak meseleleri. II. Türk Tarih Kurumu Kongresi, Ankara, Türkiye.

Makale Tek Yazar:

Genç, M. (2012). Osmanlı iktisadi dünya görüşünün ilkeleri. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(1), 175-186.

Makale İki Yazar:

Tekeli, İ. ve İlkin, S. (1980). Kurtuluş savaşında Talat Paşa ile Mustafa Kemal'in mektuplaşmaları. *Belleten*, 44(174), 301-346.

Makale Üç ve Daha Fazla Yazarlı:

İslamoğlu, H., Kabakçı Yurdakul, I. ve Ursavas, O. F. (2021). Pre-service teachers' acceptance of mobile technology supported learning activities. *Educational Technology Research and Development*, 69(2), 1025–1054.

Sözlük ya da Ansiklopedi:

Kemal Beydilli. (2010). *Şark meselesi*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi (s.352-355). İstanbul.

İnternet Sitesi:

Köprülü, F. (1937, 20-25 Eylül). Ortazaman Türk Hukuki müesseseleri <https://ttk.gov.tr/ii-turk-tarih-kongresi-20-25-eylul-1937-istanbul/>

İnternet Sitesi Yazarı Bilinmeyen:

Tuscan white bean pasta. (2018, 25 Şubat). Budgetbytes. 18 Mart, 2020 tarihinde <https://www.budgetbytes.com/tuscan-white-bean-pasta/> adresinden erişilmiştir.

Röportaj:

Sabbatini, G. (1993, September 10). *Musical performance of Giuseppe Sabbatini* (Röportaj). Studs Terkel Radio Archive; The Chicago History Museum.